S. PATRIS NOSTRI

CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMORVM, CATECHESES ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS XVIII. ET V. MYSTAGOGICAE.

Quæ tempore quidem Hieronymi & Damasceni extabant, vt ipsi testantur: proximis verò aliquot seculis, in abstrusis quibusdam locis delitescentes, nunc primùm Latinitate donatæ in lucem prodeunt.

Ioanne Grodecio P. & I. V. D. Decano Glogouiensi, Vratislauiensi, Varmiensique Canonico, interprete.

ANTVERPIAE,
Excudebat sibi & Materno Cholino, ciui Coloniensi, Christophorus Plantinus.

M. D. LXIIII.

CVM PRIVILEGIO REGIO ET CAESAREO.

TENOR PRIVILEGII,

Regis Priuilegio cautum est,ne quis Sancti Patris nostri Cyrilli Catecheses &c. citra Christophori Plantini voluntatē, à die impressionis absolutę ad quadriennium imprimat,aut alicubi impressum vendat,venalem've habeat. Qui secùs faxit, confiscationis librorum, & quinquaginta florenorum pœna, fisco Regio exoluenda, multabitur: vt latiùs in Regio diplomate expressum est. Dato Bruxellæ XXVI. Maij, anno Domini M.D.LXIIII.

Signat.I.Fabri.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ET Domino, D. Caſpari Dei gratia Epiſcopo Vratiſlauien. ſuperioris & inferioris Sileſiæ Capitaneo, Domino colendiſſimo, Ioannes Grodecius, Decanus Glogouienſis, Vratiſlauienſis Varmienſiſque Canonicus, florentem Felicitatem.

ATECHESEON *noſtri temporis, quæ nouæ ſemper à nouis authoribus cuduntur, plena ſunt omnia: per quas plerique omnes nouatores, opiniones ſuas de religione, imperitæ iuuẽtuti tradere, & vulgò ſpargere contendunt: Sed ſi quis eas cum veteribus patrum Catecheſibus comparare velit,* δὶς διὰ πασῶν *diſcrepare ab illis conſpicientur. Tutius autem ac multò conſultius fuerit, principia noſtræ religionis, è puris fontibus Patrum haurire, quàm turbidos degenerum filiorum riuulos conſectari. Quamuis enim noui homines iſti de puritate doctrinæ plurimùm glorientur, quam è ſacræ ſcripturæ fontibus, ſe hauſiſſe fingunt: ſi quis tamen ſano mentis oculo preſſiùs intueatur, nil niſi turbidum cœnum, & volubiles arenas, ſub ſplendido verbi Dei prætextu, ab illis ſpargi conſpiciet. Nam & cum ipſis ſcripturis ſacris ſanè intellectis: & cum orthodoxis patribus,*

qui eodem spiritu quo scriptæ fuerant, interpretabantur scripturas, principia & progressus doctrinæ illorum minimè conueniunt: & ipsi inter se mutuò tam de mysterijs, quàm de alijs religionis dogmatibus vehementer discrepant. In qua varietate, & dissensione, puritas & veritas doctrinæ nequaquam consistere potest. Verum enim non nisi vnum & simplex esse potest: falsum autem, vt noster inquit Cyrillus, varium est ac multiplex. Unde ista varietas Catecheseôn nata est, dum qualibet secta suis sectarijs nouos tradit catechismos, nouas mysteriorum institutiones, nouos ritus sacrorum effingit. Quam varietatem & coniunctam illi falsitatem, qui vitare vult, ad puritatem doctrinæ Catholicæ, & proxima crescentis Ecclesiæ principia, recurrat necesse est, atque diligenter consideret, quæ tum fuerint sacræ institutiones, quæ catecheses, quæ mysteriorum explicationes. Quod cùm ex alijs vetustissimis sanctorum Patrum scriptis: tum verò ex his Cyrilli Hierosolymitani catechesibus perspicere licet: quibus ille populum Hierosolymitanum ad pietatem instituebat, & ea sacrosancta fidei dogmata tradebat, quæ nunc à nouarum opinionum cultoribus vehementer conuelluntur. Quas quidem Catecheses, longè commodius esse puto, è tenebris in lucem proferre, & nostræ tempestatis hominibus passim legendas proponere, quàm nouas aliquas institutiones, vtcunque varijs elegantijs exornatas, describere. Authoritas enim & maiestas doctrinæ Christianæ, præclara est apud antiquos illos & orthodoxos antistites, qui sanam doctrinam, & veras traditiones

Apostolicas, rituśq; ecclesiæ à viris Apostolicis, instinctu Spiritus sancti institutos, in Orientali ecclesia docuerũt, & ad posteros deinceps literis mandarunt. Atque hoc studio antiquitatis & syncera veritatis adductus ego, cùm ante aliquot annos in vrbe, apud Reuerendiss. & Illustriss. Dominum Stanislaum Hosium, Cardinalem Varnien. nunc S. sedis Apostolicæ in Concilio Tridentino de latere Legatum amplissimum, ac Dominum meum clementissimum, nactus essem Græcum exemplar Catecheseôn Cyrilli Hierosolymitani Præsulis vetustissimi, manu scriptũ, neque vnquàm anteà, quod sciã, in sermonem Latinum translatum, aut editum: facturum me nonnullum operæpretium putaui, si illud Latinitate donatum, alijs quoque synceræ pietatis studiosis passim legendum proponerem. In quo opere perficiundo cùm versarer, planeq; iam illud peregissem, Reuerendiss. Dominus, D. Iacobus Vchanski Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus natus, regniq; Poloniæ primas, antiquitatis, priscæq; fidei studiosissimus, & in tuenda, propagandaq; Catholica religione vigilantissimus: posteaquàm intellexit, me Græcolatinas Cyrilli Hierosolymitani catecheses habere: (quas ille ante complures annos, Slauonum idiomate conscriptas, ex Macedonia & Bulgaria nactus fuerat, & in linguam Polonicam transtulerat) suum exemplar Slauonopolonum earundem catecheseôn pro sua benignitate mecum communicauit, atque vt translatio vtraque vna cum origine Græca conferretur, diligenter curauit. Quo factum est, vt ex mirabili quadam cõcordia diuersæ linguæ,

& translationis, cõstans veritas institutionum commodissime elucesceret. Quamuis enim menda nonnulla & hiatus, qui vitio librariorum committi solent, in vtroque exemplari non deessent: ex mutua tamen collatione sublatis illis, & quæ desiderabantur, in integrum restitutis: series orationis & doctrinæ, sic in omnibus concordabat, vt nulla superesse possit suspitio, quin istæ catecheses Cyrilli sint verissimæ, & veteri orthodoxæ doctrinæ coniunctissimæ. In quibus transferendis veritatis maiorem, quàm elegantiæ rationem habendam putauimus, vt quàm proximè ad phrasim Cyrilli accederemus. Nam vbi verba diuina, & sacra traduntur mysteria, periculum est, & grande nefas, procul ab ipsis verbis recedere, & splendori potiùs orationis, quàm proprietati simplicis doctrinæ studere. Cùm autem mihi probè perspectum sit, Antistes, & D. Reuerendissime, quantæ iam curæ, & solicitudines animum tuum afficiant, quantum elaborare studeas, vt pro tua diuina vocatione, sanctoq; officio pastorali nouas sectariorum nimium vulgatas institutiones, & doctrinas dæmoniorum, ex patria, diœcesiq; tua extirpare, & veterem disciplinam religionis catholicæ introducere queas, cumq; me quoque exiguum clientem, in hac diœcesi tua singulari beneficio afficere, & in vineam Domini asciscere non dubitaueris: opportunum esse putaui, veteres hasce Cyrilli Catecheses, Celsitudini tuæ dicare, vt sub tuo amplissimo nomine, & authoritate in lucem prodeant, & potiùs quàm pestiferæ nouatorum catecheses à iuuentute priscæ fidei studiosa, passim lectitentur. Nam cùm

pro tua præclara vigilantia pastorali, ab alijs collegis meis crebris adhortationibus exigere id non dubites, vt non torpescant otio, sed verbi Dei præconum fungantur officio: me quoq; singularis hæc pietas tua, & studium religionis catholicæ propagandæ vehementer commouit, ita vt primo quoque tempore tam pijs illis admonitionibus, cuperem lubens satisfacere: sed cùm nondum adsit eius rei præstandæ facultas, & alio me nunc trudat legum necessitas, has interim Cyrilli Catecheses, in quibus confirmandæ catholicæ doctrinæ causa, pro mea virili elaboraui, tibi pientissime Præsul, qua summa possum animi mei submissione offero, atque dedico. Quas vt benignè acceptare, & reliqua studia mea fauore tuo prosequi non graueris, etiam atque etiam submissè peto. Quis autem fuerit author hic Cyrillus, & quo tempore floruerit: tum quæ sit ratio scriptorum illius, ex his quæ ex Scriptoribus Ecclesiasticæ historiæ de vita illius collegi, inferiùs patebit.

YRILLVS *Hierosolymitanus inter veteres Ecclesiæ Patres sanctos illos verè catholicæ & Apostolicæ doctrinæ assertores, ac propugnatores clarissimus antistes recensetur : nam & compluribus ex illis Ecclesiæ columnis æqualis, multis etiã antiquior fuit, doctrinam verò orthodoxam communem cum omnibus catholicis habebat. Clarvit ante mille ducentos, & amplius annos, temporibus Constantij Imperatoris, & aliquot eius successorum. Quod multis in locis plerique Scriptores ecclesiasticæ historiæ, vt* Socrates, *Theodoritus, Sozomenus, & alij demonstrant, & honorificam semper illius faciunt mentionem. A quibus etiam Nicephorus id accipiens & catalogũ Patrum, qui circiter tempora Sardicensis Concilij floruerunt (quod de Constantij &* Constantis *voluntate institutum erat) longa serie recensens : inter cæteros æquales Cyrilli, magnæ authoritatis vnà cum illo, & clarissimos fuisse, sanioris doctrinæ defensores, commemorat, Paulum Constantinopolitanum, Athanasium Alexandrinum, Antonium Aegyptium, vnà cum vniuerso* Aegyptiorũ *monachorũ cœtu. Deinde subdit: Multi deniq; alij spectati viri eisdem annis viguere, atque in Ecclesijs Dei enituere. Inter quos præcipuè eruditione & eloquẽtia floruit Eusebius* Emesenus Episcopus, *Titus Bostrensis, Serapion Tumæus, Basilius* Ancyranus, Eudoxius Germanicensis. Acacius *Cæsariensis, Eusebij successor, Cyrillus, qui post Maximum Hierosolymitanam administrabat ecclesiam, & Theodorus Perintius, tum & Ephraim Syrus. Hæc & alia permulta scribit eo in loco Nicephorus, de claris & catholica pietate excellentibus illius seculi viris: inter quos cùm & Cyrillus Hierosolymitanus recenseatur, quæ sit & quanta illius authoritas, facilè quiuis perspicere potest. Legitur quoque de eodem Cyrillo, non modò alijs virtutibus vero Episcopo dignis illum fuisse præditum : verùm etiam dono prophetiæ non caruisse. Nam cùm Iulianus Imperator, vt scribit in Ecclesiastica historia Socrates Iudæis templum Hierosolymis instaurare iußisset, & de publico sumptus subministrasset : tum temporis Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, memor vaticinij Danielis prophetæ, quod & Christus in sanctis Euãgelijs cõfirmauit, ac multis futurũ prædixit, quod in eo templo lapis super lapidem nõ maneret: hoc, inquit, Seruatoris*

Lib. 9. cap. 14. Ecclesiast. hist.

Lib. 3. cap. 20.

uatoris oraculũ adimplebitur. Quum hoc dixisset Episcopus, noctu terræmotus magnus factus, lapides fundamentales veteris templi structuræ euulsit, ac cunctos vnà cum cõtiguis ædificiis dispersit. Et cùm multi ad miraculum Iudæi conuenissent, ignis cælitus delapsus, cuncta artificum instrumenta consumpsit. Sequenti verò nocte signa crucis, instar radij solaris splẽdentia, vestibus illorum impressa comparuerunt, quæ extergere nullo pacto potuerunt. Hæc adeò stupenda prodigia, vnum illud Cyrilli verbum, diuino, planeq; prophetico spiritu prolatum, consequuta sunt. Neque verò his tantùm in terra prodigijs, prædictionem eius confirmare, verumetiam in cælo longè maiori miraculo Episcopatum illius Deus illustrare dignatus est. Nam illo Præside sacrorum Hierosolymis, signum Crucis in cœlo ex lumine, super sacrum montem Caluariæ diebus Pentecostes, hora ferè diei tertia apparuit, & sole tunc lucente radios solis, illius Crucis fulgores longè præcelluerunt, ita vt lucis illius excellentia, vniuersus populus Hierosolymitanus concitatus, maxima cum admiratione, signum illud filij hominis aliquandiu spectauerit. Nam & magnitudine Crux illa fuit tanta, vt quindecim stadia excederet, ab ipsoq; sacro Golgotha, ad montem vsque Oliueti protenderetur: & luce tanta, vt non modò Christiani omnes istic illustratos sese, confirmatosq; sentirent: verumetiam Iudæi ac Gentilẽs aduenæ, ab erroribus tenebrarum auersi, illuminarẽtur, & crucifixum verum esse Deum profiterentur. Quemadmodum ipse Cyrillus optimè id describit in epistola sua, quam de eodem admirando signo, ad Constantium Imperatorem dederat: Et Nicephorus in historia Ecclesiastica idem pluribus commemorat. Ita sanè tum coruscabat Hierosolymis verbum Dei, multò ampliùs quàm hisce nostris postremis temporibus apud nos, non modò prædicatione Cyrilli, verum etiam virtute Dei, sequentibus tam admirandis signis.

Successit autem Cyrillus in Hierosolymitana Episcopo Maximo, & ipse quoque istic maximus fidei catholicæ defensor erat. Sic enim scribit Theodoritus: Sed Hierosolymis post Macarium illum cuius non semel fecimus mentionem, præsulatum gerebat Maximus, vir in propugnanda pietate excellens, & oculum dextrum ideò amiserat, & incisum habebat dextrum brachium. Hoc & ipso inexpertem senectutis vitam transgresso, collata dignitas Episcopalis gratiæ Cyrillo fuerat, promptissimo defensori Apostolicorum dogmatum. Qua de causa maximas etiam passus est persecutiones

Lib. 5. cap. 3. Ecclesiast. hist.

ab Arrianis. Nam cùm animaduertissent illum vehementer hæresibus obstare, & Apostolica dogmata adeò strenuè tueri, congestis quibusdam calumnijs, in quodam conciliabulo suo, accusare illum, & deinceps, ita vt alios permultos catholicos Episcopos more suo deponere non dubitarunt, idq; ex negotio pietatis illius erga egenos, quæsito prætextu, vt author est Sozomenus. Lib.4.cap.25. Ecclesiast. hist. *Cæterùm Episcopi catholici centum quinquaginta, qui non ita multò pòst* Seleuciam ad *Synodum conuenerãt, depositionem illam ratam non habuerunt, vt testatur* Theodoritus *: imò ipsum potiùs aduersarium illius, & authorem depositionis Acatium, quàm* Cyrillum, *ab illa Synodo excludere maluerunt.* Cap.26. Ecclesiast. hist. *Nicephorus verò de eiusdem Seleucianæ Synodi actis, & de Acatianis scribens: Neque eandem, inquit, cum alijs fidem profiteri, neque ad obiecta crimina respondere sustinuere. Quinctiam ad* Cyrilli Hierosolymitani *causam audiendam inuitati, quem ipsi Episcopatu abire iusserant, non affuere: neque enim qui eos cogeret, aderat quisquam. At alteri illi (nempè catholici) non modò liberè hæc egerunt, sed Acatium, & quicunque ad eum confugissent, quippe qui intentata eis crimina diluere timuissent, dignitate priuarunt. Ex his patet, quanta fuerit Cyrilli integritas, quem ne accusare quidem coram legitimis Iudicibus aduersarij veritatis audebant, sed tantùm apud suos sectarios, quorum adeò tum creuerat potentia & audacia, cùm intelligerent Imperatorem suarum esse partium, vt ipsi nihilominùs quos semel iniquè deposuissent, iniquius vi & armis de suis sedibus exturbarent, & alios pro arbitrio suo substituerent.* Quemadmodum accidit & Cyrillo, *quo de sede Hierosolymitana deiecto,* Heraclius *est illi substitutus, vt ait Nicephorus, atque huic rursum successit* Hilarius. Lib.9.cap.49. *Isti nanque vsque ad Theodosij imperium, eam ecclesiam administrasse traditi sunt. Post quos diuus Cyrillus deinceps sedem suam recuperauit. Quomodo autem is denuò ad sedem suam peruenerit, & quo pacto in ea sese gesserit, ex literis Synodi Constantinopolitanæ (quæ* Nectario *præside sub Theodosio celebrata est)* ad Damasum, *Ambrosium, & reliquos Episcopos Romæ coactos, videre est, cùm scribunt: In ea verò ecclesia, quæ aliarum omnium mater est, Hierosolymis* Reuerendissimum, *&* Deo amantissimum Cyrillum *Episcopum esse scimus, ritè iamdudum à prouincialibus Episcopis electum, qui sanè diuersis in locis plurimùm aduersus Arrianos decertauit.* Nicephorus libro 22.cap.16 *Epiphanius quoque lib.3.tomo* I. *heresi* 73. *Cyrilli huius meminit, quod*

præter

præter Acatium Arrianum, cum aliis quoque illius sectæ Episcopis contendere religionis ergô non dubitauit. Et Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum de illo scribit: Cyrillus Hierosolymæ Episcopus sæpè pulsus Ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio principe octo annis incôcussum Episcopatum tenuit. Itaque ex his, & alijs permultis ecclesiasticorum Scriptorum testimonijs certum est, Cyrillum fortissimum Christi athletam, & orthodoxæ fidei assertorem constantissimum, multis annis pro veritate fidei decertasse, persecutiones varias pertulisse, atque hoc bonũ certamen certasse, à primis ferè annis Constantij Imperatoris, vsque ad complures annos Theodosij: Cursum autem suum tum demùm consummasse, cùm Theodosius *deuicto* Maximo *tyranno (qui* Romanum Imperium *in Occidente inuaserat) rebus* Romanis *rectè constitutis Constantinopolim reuersus, filios suos Arsenio erudiendos traderet, vt scribit Nicephorus. Eadem tempestate Timotheus & Cyrillus, qui in Alexandrinæ & Hierosolymitanæ ecclesiæ thronis enituerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ* Theophilum, *alter autem Hierosolymis Ioannem successorem habuit, vsque ad tempora Anastasij &* Innocentij *Pontificum Romanorum. Ioannis verò successor erat Hierosolymis* Nepos. *Hactenus Nicephorus. Et Cyrillus quidem ita vt legimus, bonum certamen certauit, cursumq́; vitæ suæ consummauit: De cetero autem reposita est illi corona gloriæ, quam retribuet illi iustus iudex. Quàm præclaram autem, & sanctam sui memoriam apud posteros etiam reliquerit Cyrillus, tum scripta illius quæ extant: tum Orientalis ecclesiæ fasti, seu Calendaria, in quibus preces anniuersariæ, & commemorationes sanctorum descriptæ sunt, abundè testãtur. Nam vt aliorum Patrum, qui in sanctorum cœtu clariores habentur: ita huius quoque Cyrilli* Hierosolymitani, *die decima octaua* Martij, *in ecclesijs Græcis sancta celebratur memoria. Ac scriptis quoque illius apud Græcos, nomen sancti patris præfixum vbique reperitur.*

DE

CYRILLIA *vocata fuisse in Orientali ecclesia, scripta Cyrilli* Hierosolymitani, *narrat Nicephorus, & alij scriptores non pauca fuisse testantur. Cùm enim v.r doctus & eloquens esset, & tot annis præfuisset* Ecclesiæ Hierosolymitanæ, *in qua non modò singulis diebus Dominicis, vt ex eius institutionibus perspicere licet: verumetiam singulis diebus per totam quadragesimam concionari consueuisset: proculdubiò & catecheses, & conciones illius longè plures sunt literis mandatæ, quàm quæ ad nos peruenere.* Hæc enim præcipua erat consuetudo Patrum *illius temporis, præsertim qui inter alios eruditione, & eloquentia præclari erant, vt quæ ad populum verba fecissent, ea etiam literis mandarent: vt certa orthodoxæ fidei, & doctrinæ illorum ratio constaret, & hæreticorum falsæ opiniones, tam concionibus, quàm scriptis, etiam post fata scriptorum confutarentur. Quòd si qui ita essent occupati, vt ipsis manu sua, quæ animo concipiebant, & populo tradebant, exarare non vacaret, certos amanuenses studiosos habebant tam celeri calamo verba notantes, vt conciones illorum integras, eadem, qua dicebantur, serie orationis conscriberent. Quod quidem* Græcis *illis duplici de causa præstare, non fuit difficile: nam & dictionum ferè omnium mirificas habebant abbreuiationes, quarum vix aliqua pars ad nos peruenit: &* Patres *illi sancti prædicando verbum* Dei, *magna quadam cum maiestate, venerationeq; lentè pronuntiabãt, vt populus venerando sermone magis afficeretur, & commodiùs quæ dicerentur perciperet, memoriaq; teneret. Quamobrem facilè tum quoque fuit, scribis amanuensibus, & studiosis alicuius præclari concionatoris, singula verba calamo excipere. Quod sanè Cyrillo quoque concionante factitatum esse, tum* Græca *quædam annotatio vetustissima, quam catechesibus eius affixam reperi: tum ipsa inscriptio catecheseôn, quæ extemporaneæ, seu ex tempore dictatæ vocantur, clarè testatur.* Sic autem dicit annotatio illa: *Multæ quidem & aliæ dictatæ sunt institutiones à Cyrillo, singulis annis, & ante baptismum & post baptismum, his qui recens fuerant illuminati. Has autem cùm dicebantur, trecentesimo trigesimo secundo anno, aduentus Domini nostri* Iesu Christi, *quidam studiosi excipientes descripserunt, in quibus magna ex parte reperies, secundum scripturas, de omnibus necessarijs fidei dogmatibus, quæ expediat venire*

venire in cognitionem. Ex qua annotatione id quod superiùs commemorauimus patet, & alia complura Cyrillia dictata, seu scripta extitisse:& has quæ ad nos peruenere,quæ'que nunc in lucem prodeunt catecheses decem octo, & Mystagogicæ quinque, à studiosis illius inter dicendum literis esse mandatas, ab ipso autem Cyrillo *deinceps proculdubiò recognitas,(quarum etiam* Hieronymus *facit mentionem, & extitisse eas Catecheses Cyrilli tempore suo dicit,quas in adolescentia composuerat.)* Atque *vel hac etiam de causa extemporaneas inscribi:quòd nō longa meditatione, verborumq; fuco expolirentur: sed simplici puraq; puri verbi* Dei *interpretatione, prout spiritus dabat eloqui illi, ad captum populi accommodarentur. Id vel ex ipsa phrasi* Cyrilli,*& orationis compositione agnoscere licet: quæ non persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed virtute verbi* Dei *nititur.* Non *enim philosophicis hic vtitur argumentationibus: non sapientum huius seculi grandiloquas profert opiniones:non sui capitis,quemadmodum noui catechistæ nostri temporis solent, somnia, & phantasmata inculcat auditoribus, sed purum putum* Dei *verbum annuntiat,merasq; crepat scripturas: non in priuatum aliquem prauumq; sensum detortas, sed iuxta sensum & consensum illius,quæ tum florebat,orthodoxæ catholicæq; ecclesiæ. Vnde manifestè apparet, non priuatæ opinionis aliquos catechismos illū instituisse, neque suam aliquā nouam doctrinā populo tradidisse: sed eam quam à* Iacobo Apostolo *antecessore suo, & ab aliis* Apostolis *per manus traditam acceperat: quam ab ecclesia catholica didicerat: quam recenti martyrum sanguine confirmatam intellexerat.* Neque *verò minorem propterea catecheses istæ authoritatem habere debebunt,quòd extemporaneæ vocantur: quin potiùs multò maiorem orthodoxæ religionis, & sanctæ inspirationis certitudinem retinebunt.* Nam *quæ per longi temporis meditationem ex mente hominis scriptitantur, rectè commentaria vocantur, vel eò quòd plerunque humana commenta, & menda permixta habent.* Cùm *enim persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis nitantur,plus carnis,quàm spiritus, plus fuci,quàm veri candoris habere solent. Quæ verò ex tempore ad proximi ædificationem in verbo* Dei *instructiones fiunt, ab ipsius inspiratione proficiscuntur, qui dixit:* Non *vos estis qui loquimini,sed spiritus patris vestri loquetur in vobis.* Et: Nolite *cogitare quid loquamini, sed in illa hora dabitur vobis,quod loquamini.Et hoc persæpè vsu venire videmus,*

vt

vt optimi quique concionatores, cùm non peruerso aliquo studio, sed zelo Dei ducuntur, quando ad populum verba faciunt, longè commodiùs plerunque quàm fuerant meditati, animi sensa sui eloquuntur. Quandoquidem non iam suo, sed spiritu Dei *aguntur, & loquuntur sine vllo respectu personarum magnalia* Dei*, prout spiritus dat eloqui illis. Atque hoc etiam Cyrillo contigisse, cùm hasce diuinas institutiones in cathedra Moysi sedens dictaret, & populo traderet* Hierosolymitano*, certius est, quàm vt dubitari possit. Cernimus enim in his, quàm plenus erat diuinis eloquiis, quàm copiosus in proferendis scripturis, quàm animosus in confutandis hæreticis, quàm fortis rectorum* Ecclesiæ *catholicæ dogmatum propugnator.* Ac *in prioribus quidem octo & decem catechesibus* φωτιζομένοις *eos, qui recenti fide in* Christum *erant illuminati, instruit de rebus ad baptismum pertinentibus, & cum primis agit de agnitione peccati, quod germen liberi arbitrij esse docet: tum de confessione, quæ baptismum in adultis præcedere solebat: quin & exorcismos commendat plurimùm, & quam vim aqua baptismatis habeat ostendit.* Deinde *dogmata ecclesiæ catholicæ, summatim pleraq; omnia proponit: quæ postremò vna cum vniuerso symbolo Apostolico latiùs explicat, & interpretatur. In posterioribus verò quinq; Mystagogicis institutionibus, his qui iam ad solidiorem aliquantò doctrinam erant aptiores, solidum cibum tradit, diuinaq; explicat mysteria, de* Baptismo, *Chrismate*, *Eucharistia*, *& tremendo* Missæ *sacrificio.* Commemorat *autem ferè omnes eas ceremonias, quæ & nunc in Ecclesia catholica in exhibendis istis sacramentis obseruari solent, vt sunt:* Renuntiare *sathanæ & omnibus operibus eius, symbolum fidei profiteri,* Chrismate *perungi in baptismo.* Manus *abluere, osculari inuicem, angelorum, omniumq; cælestis militiæ facere commemorationem, sanctos inuocare, pro viuis & defunctis orare, & sacrificium* Christi *corporis & sanguinis offerre, in tremendo* Missæ *sacrificio. In omnibus autem his sacris institutionibus, nō suam aliquam priuatam, sed publicam, puramq; ecclesiæ doctrinam, sacris oraculis confirmatam, ac ab* Apostolis *traditam defendit: hæreticorum nugas & errores oppugnat; & his qui recens in Christi militiam nomina dedere tyronibus, aduersus* Iudæos *& gentiles* Græcos*, contra hæreticos, & antichristos arma porrigit. Quibus armis etiam aduersus nostri temporis hæreticos, veteres errores renouantes, fortiter pugnare, & victores euaderee poterimus. Vsus est his etiam armis*

Cyrilli Ioannes Damascenus contra Iconomachos, vt videre licet in libro tertio Apologetico pro veneratione sanctarum imaginum, vbi inter alias orthodoxorum patrum authoritates, citat etiam ex 12. *Catechesi hæc verba Cyrilli: Causam igitur si Christi aduentus quæris, recurre ad primum scripturarum librum. Sex diebus Deus creauit mundum. sed mundus propter hominem & alia complura, vsque ad ea verba. Imago lignea terreni regis honoratur, quantò magis rationalis imago Dei. Vnde etiam liquet easdem catecheses Cyrilli in Orientali ecclesia olim tempore Damasceni extitisse, quæ nunc post multa secula in Occidentali & Latina Ecclesia primùm eduntur Latinè: non sine nutu, & prouidentia quadam diuina, vt quo tempore ferè indies exoriuntur noui hæretici, veteres hæreses renouantes: eodem quoque inter alios sanctos patres prodeat in medium Cyrillus, & in acie Dei viuentis cõsistens, suo etiam præclaro priscæ catholicæq; fidei testimonio os hæreticis obstruat. Obmutescant itaque, vt cum Cyrillo loquamur, & pudefiant nostri temporis hæretici, qui negant liberum arbitrium, & inducunt stoicam quandam rerum omnium necessitatem: cùm videant hæc sua dogmata, in illa primitiua ecclesia, ante tot secula etiam à diuo Cyrillo, Dei verbo oppugnata & hæreseos damnata. Obmutescant hæretici, qui negant opera nostra requiri ad iustificationem: qui tollunt confessionem peccatorum: qui vitam cælibem, & virginalem coronam, exercitationemq; monasticam stultè reprobant: cùm & Cyrillum legamus, hæc quidem ad cælum vsque tollentem, & angelicæ vitæ æquantem: illa verò maxima regni cælestis præmia, habere confirmantem. Disperéant hæretici omnes, qui ritus & sacramenta Ecclesiæ catholicæ tollunt, & humanas esse, perniciosasq; traditiones, nuper adeò à Pontificibus quæstus causa excogitatas nugantur: cùm videamus vel Cyrillo teste, in illa veteri catholica & Apostolica ecclesia, ritus illos & mysteria sacrosancta, tanquàm verbo Dei consentanea, & ab ipsis Apostolis instituta, ac per manus tradita, deinceps semper obseruata fuisse. Obstupescant Sacramentarij, qui blasphemant verum corpus & sanguinem Christi, sub speciebus panis & vini: cùm tam disertis verbis doceat Cyrillus, veritatẽ hanc, quam omnes asserimus Catholici, vt iubeat nõ modò intellectũ, verumetiã sensus omnes captiuare in obsequiũ fidei, & plus credere veritati, de veritate corporis sui dicẽti, Hoc est corpus meũ, quàm sensibus renuntiãtibus falso,*

hic est panis, quem sentimus, simplex. Obmutescant denique omnes hæretici, & dispereant doctrinæ illorum, qui tollunt sacerdotium & sacrificium: qui tremendum Missæ officium, impia lingua proscindunt. Cùm olim ante mille ducentos & triginta annos, vt indicat Cyrillus, in Hierosolymitana ecclesia, idem quod nunc fit in Romana, in sacro Missæ officio, fuerint commemorationes & inuocationes sanctorum, orationes & obsecrationes, pro viuis & mortuis, incruentum denique illud sacrificium Christus Iesus Dei filius, Deo patri, pro peccatis tam viuorum quàm mortuorum offerebatur. Hæc & alia eiuscemodi veteris & orthodoxæ ecclesiæ dogmata, aduersus erroneas hæreticorum opiniones tradit & defendit Cyrillus, in his quæ nunc Latinæ primùm isto seculo, in lucem prodeunt catechesibus, quas omnibus veritatis studiosis legendas proponimus. Scriptum Tridenti durante Concilio œcumenico, die nona Iulij, Anno Domini M. D. LXIII.

PROTE-

PROCATACHESIS, SIVE PRÆFATIO CATECHESEON SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMORVM.

ΚΕ ΕΥ'ΛΟ'ΓΗΣΟΝ.

IOANNE GRODECIO INTERPRETE.

AM eſt beatitudinis odor in vobis, ô illuminati : iam ſpiritales colligitis flores ad plectēdas cæleſtes coronas:iam Spiritus ſancti ſpirauit fragrantia : iam circa porticum regalis palatij fuiſtis, vtinam verò & ab ipſo rege introducamini. Flores nunc arborum apparuerunt : vtinam verò & fructus perficiatur. Nomina iam in Chriſti militiam vocati dediſtis, & ſpōſales lampades vobis donatæ, & regni cæleſtis deſiderium, bonumque propoſitum, & ſpes ſubſequens. Neque enim falſus eſt qui dixit:quòd, diligentibus Deū, omnia cooperantur in bonum. Liberalis namque eſt Deus, & pronus ad beneficentiam: expectat tamen cuiuſlibet propriam voluntatē. Proptereà ſubiècit Apoſtolus:Secūdùm propoſitum vocatis ſanctis. Propoſitū cùm adeſt proprium, vocatum te facit: nam etiamſi corpus hîc habeas, mentem verò non adhibeas, nihil tibi proderit. Acceſſerat aliquando Simon Magus ad hoc lauacrum,baptizatus eſt,ſed non illuminatus:& cor-

pus quidem lauit aqua: cor autem nō illustrauit spiritu. Descendit quidem corpus & ascendit, anima verò si non est consepulta Christo, neque cum illo resurrexit. Equidem profero exēpla casuum humanorum, ne & tu cadas: hæc enim in figura contingebant illis, scripta sunt autem in admonitionem eorum, qui hodie quoque huc accedunt: ne quis vestrûm reperiatur, qui tentet Dei gratiā: ne aliqua radix amaritudinis sursum germinans perturbet vos: ne quis vestrûm hæc dictitans ingrediatur; Sine videamus, quid agāt fideles: ingressus videbo, & discam ea quę fiunt, visurum te proposueras, videri verò te non putabas? Et existimas te quidem ea quæ fiunt apud fideles, penitus perscrutari, Deum autem cor tuum non perscrutari? Scrutabatur olim quidam nuptias illas, vt est in Euangeliis, & vestem capiens minimè decoram, ingressus accubuit & comedit, admittebat enim ostiarius: sed oportebat ipsum, cùm videret omnes splendidè vestitos, eiuscemodi quoque capere amictum: verùm ille, cibum quidem vna cum aliis sumebat æqualem, inæqualem autem ornatum & propositum habebat. Atqui sponsus, quamuis liberalis, non tamen indiscretus. Circumiens namque singulos conuiuas, & circunspiciēs, (curabat enim, non quomodò comedebāt, sed quomodò essent ornati) vidit quendam externum, non habentem vestem nuptialem, dixitque illi: Amice, quomodò huc intrasti? quo colore? qua scientia? Esto: ostiarius non prohibuit, propter eius liberalitatem,

tem, qui exhibuit conuiuium. Ignorabas quali amictu ingrediendum esset ad conuiuium; sit ita sanè. Sed cùm iam intraueras, vidisti splendida discumbentium vestimenta, nónne te oportuit, vel ex his quæ cernebas discere? nónne opportunè te ingredi fuerat necesse, vt opportunè exires? nunc autem importunè intrasti, vt importunè eiiciaris. Et iubet ministris: Ligate pedes illius, confidenter intrantes: ligate & manus ipsius, quę splendido illum nescierunt ornare vestitu, & proiicite ipsum in tenebras exteriores. Indignus enim est, qui spōsales lampades ferat. Vides quid tum illi acciderit? caue ergo tibi. Nos enim, qui sumus ministri Christi, quemlibet suscipimus, & tanquàm in ordine ostiariorum cōstituti, apertū esse sinimus ostium: permissum est tibi, etiam contaminatam peccatis habenti animam, & sordidam voluntatem, intrare: intrasti, eo loco dignus habitus, nomen tuum inscriptum est. Aspice venerandum hoc Ecclesiæ institutum: circumspice ordinem & disciplinam, scripturarum lectionem, regularium præsentiam, & doctrinæ seriem: reuerearis locum, & erudiaris ex his quę apparent. Exi potiùs nunc opportunè, vt cras ingrediaris opportunissimè. Si auaram, cupidamque habes animæ formam, exue illam & ingredere. Exue scortationem, & indue splendidam temperantiæ stolam. Ego te admoneo, priusquàm Iesus, animarum sponsus, ingrediatur, & amictum tuum videat: satis longum habes interuallum, cùm pœnitentia dierum

Vestes nuptiarum splendidæ.

Qui audacter intrauerunt, seu ingressi sunt.

κανονικῶν παρουσίαν.

quadraginta tibi datur: habes magnā opportunitatē, & exeundi & abluendi, ac rursus induendi, atque intrandi. Sin autem in mala voluntate perseueraueris, ille quidem, qui te admonet, vacat culpa, tu verò frustrà existimas te gratia potiturum. aqua enim te capiet, sed spiritus non recipiet. Si quis vulneris alicuius sibi conscius est, emplastrum accipiat: si quis cecidit, resurgat, nullus sit inter vos Simon, nullus simulator, nulla huius rei curiositas. Contingit & alio prætextu eò venire. Fieri potest, vt vir cupiés mulieri complacere, vel ea de causa ingrediatur: Idem de mulieribus dici potest. Et seruus sæpè domino, & amicus amico placere voluit. Capio inescatū hamo, & recipio te, malo quidē proposito venientem, spe autem bona saluatum. Fortassis ignoras, quò venis, cuiusmodi te capiat rete: incidisti in retia ecclesiastica, viuus captus seruaberis, ne fugias: captat enim te Iesus, non vt occidat, sed vt cæsum viuificet: nā & mori te, & resurgere oportet: audisti apostolum dicentem, Mortui quidem peccato, viuentes autem iustitiæ. Iam ab hodierna die vitam agens considera, quantam tibi Iesus dignitatem contulerit: catechumenus vocabaris, foris subsistens: audiebas spem, & nesciebas: audiebas mysteria, & non intelligebas: audiebas scripturas, & profunda illarum ignorabas. Nunc verò non ampliùs foris, sed intùs sonas: (hoc est, iam non ampliùs superficie tenus discis, vocem exteriorem hominis audiens; sed intus etiam spiritu sancto doceris.) inhabitans enim spiritus,

Retia Ecclesiastica.

diuinas deinceps ædes in mẽte tua edificat. Cùm audieris ea, quæ de mysteriis sunt scripta, tunc intelligis quæ nesciebas. Neque verò rem exiguã te accipere putes: homo enim cùm esses miserandus, Dei cognomen accipis. audi Paulum dicentem: Fidelis Deus. audi aliam scripturam: Deus fidelis, & iustus. Hoc præuidens psaltes, inquit in persona Dei, quãdoquidem homines Dei cognomen essent accepturi: Ego dixi, dij estis, & filij altissimi omnes. Sed caue ne sit cognomen tantùm, fidelis, infidelis autem voluntas. Ingressus es in certamen, perfice cursum, aliud tẽpus eiusmodi non habebis. Si tibi dies nuptiarum proponerentur, an non relictis cæteris rebus omnibus, de apparatu conuiuij esses sollicitus? Sanctificaturus autem, seu desponsaturus animam cælesti sponso, an non postpones corporea, vt accipias spiritalia? Non licet bis aut ter, hoc lauacro vti, vt si fortè semel fueris eo frustratus, deinceps corrigas: si enim semel illo frustraberis, amplius id correctionẽ nõ patitur: vnus enim Dominus, & vna fides, & vnum baptisma. Nam soli hæretici rebaptizantur: si quidem prius illud nõ erat baptisma.

Homo Dei cognomen accipit.

Rebaptizãtur heretici.

Nihil aliud à nobis Deus requirit, præter voluntatem bonam: ne dixeris, quomodò mea delebuntur peccata? ego affirmo tibi, quòd volendo, & credendo. Quid autem his facilius? Si verò labia quidem tua dicãt se velle, cor autem neget: scrutator est cordium ille, qui iudicat. Cessato iam hodierna die, ab omni turpi negotio:

Volendo & credendo peccata remitti.

non proferat lingua tua obſcœna verba, nõ peccet ampliùs oculus tuus, neque commoditatibus inhiet, & inſiſtat: feſtinent pedes tui ad Catecheſes audiendas.

Exorciſmi ſunt ſalubres.

Exorciſmos ſtudioſè ſuſcipe, etiamſi inſpiratus iam ſis, & exorciſatus: ſalubris enim eſt tibi res iſta. Nam vt rude, infectumque aurum, vel adulteratum, multiſque aliis commixtum mineris, vti cũ ære, ſtanno, ferro, plumbo, ſi cupimus aurum tantùm habere, nõ poterit illud ſine igne ab diuerſis à ſe metallis purgari: ſic abſque exorciſmis anima progredi non poterit. Diuini enim ſunt, ex diuiniſque ſcripturis collecti. Velatus eſt vultus tuus, vt mẽs tua vacet, néue oculus vagus efficiat, vt & mens vagetur: clauſis verò oculis, aures minimè impediuntur ſalutaria ſuſcipere. Quẽadmodũ enim aurifabri, per quædã ſubtilia inſtrumenta, ſufflantes ventulum igni, & aurum in fornace conflantes, excitanteſque propoſitam flammam, id quod quærunt, reperiunt. Sic cùm exorciſtæ per Spiritum ſanctum incutiunt timorem, & in corpore, tanquàm in fornace, animam accendunt: fugit tunc inimicus Dæmon, adeſt autem ſalus* & ſpes vitæ æternæ aſſiſtit: denique anima repurgata à peccatis, ſalutem conſequitur. Perſiſtamus ergo in ſpe fratres, atque illi nos tradentes certò ſperamus, vt Deus vniuerſorum, voluntatem noſtram videns, mundet nos à peccatis, & ſpem nobis bonam ſemper de rebus noſtris præbeat, & donet nobis pœnitentiam ſalutarem. Deus enim vocauit, tu verò vocatus es.

Exorciſmos fugit dæmon.

* & qui permanſerit, habet ſpẽ vitæ æternæ.

Perſe-

Perſeueres in catecheſibus, etiamſi longo ſermone producantur, ne fortè aliquãdo mens tua deficiat. Arma enim accipis contra aduerſarias poteſtates: arma capis aduerſus hæreticos, aduerſus Iudæos & Samaritas, & Ethnicos. Multos habes hoſtes, multa tela accipe. Cum plurimis haſta concurris. Opus ergo eſt diſcere, quomodò transfigas Græcum, quomodò pugnes cõtra hæreticum, contra Iudæum, & Samaritam? Et arma quidem parata ſunt, gladiusque ſpiritus prõptiſſimus: dexteram verò per bonam voluntatem extendere neceſſe eſt, vt bellum Domini conficias, & vincas aduerſarias facultates: vt à nullo deinceps hæreticorum conatu ſuperari poſſis. Accipe hanc admonitionẽ, vt ea quæ in catecheſibus traduntur, ſic diſcas, quò poſſis ea in perpetuum cuſtodire. Non exiſtimes inſtitutiones iſtas eſſe ſimiles homiliis. Quamuis & illæ bonæ ſint, & fide dignæ: verùm ſi quid in illis hodie neglexerimus, cras diſcere poterimus. Hæc verò, quę de lauacro regenerationis per ordinem tradimus documenta, ſi hodie neglexeris, quando tandem corrigentur? Exiſtima tempus id eſſe plantationis arborum, quo niſi fodiamus & inſeramus, quando tandem poterit rectiùs plantari, quod ſemel eſt malè plantatum? Ædificium quoddam eſſe intelligas catecheſim, ac niſi ordine vinculis conſtringamus ſtructuram, ne quid laxum & hians reperiatur, debile fiet ædificium: ſed eſt operæpretium, lapidi lapidem apponi, & angulum angulo coniungi, atque ſuperfluis abſciſſis,

Catecheſeon vſus.

Catecheſis eſt veluti ædificiũ.

perfectas ædes efficere. Ad eundem modum, adferimus tibi tanquàm lapides cognitionis: audire oportet de Deo viuente: audire opus est de Christo: audire necesse est de resurrectione, & alia permulta ex ordine dicenda sunt: quæ nunc tantùm summatim recensentur, deinceps verò suo loco satis explicabuntur. * Si vel vnum ex his non perceperis, etiamsi primorum aut secundorum memineris: ædificator quidem benè ędificat, tu verò fluxum & debile habebis ædificiũ.

*Sed post parietum erectionem, nisi alterum alteri colligaueris, ac nisi priorum et posteriorum memineris.

Cùm autem Catechesis recitatur, si †catechumenus ex te quæsierit, quid dicebant Doctores: nihil dicas * extrà: mysteria enim tibi, & spem futuri seculi tradidimus. Custodi hoc mysteriũ retributori, nec vnquam dicẽtem aliquem audi: Quid obest, si & ego didicero? Etiam ægroti vinum quandoque postulant, quod si intempestiuè illis detur, phrenesim conciliat: & duo hinc nascuntur mala: nam & æger interit, & medicus malè audit. Sic & *catechumenus, si audiat mysteria à fideli, * phrenesim patitur: nescit enim quid audiuerit, & tamẽ arguit rem ignotã, dictáque irridet: fidelis verò tanquàm proditor condemnatur. Iam ergo tu in finibus nostris constitutus, caue ne quid effutias: non quòd digna nõ sint narratione ea, quæ ibi dicuntur, sed quòd indignus est ille audire, cui referres. Fueras & tu aliquando catechumenus, neque tamen proposita mysteria tibi enarrabantur. Quando autem sublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientia didiceris, tunc planè intelliges dignos

†tentator.
*externo.
Mysteria Ecclesiæ extrà nõ proferenda.
Mysteria nocet aliquibus nosse.
*tentator.
*Impostor esse incipit.

gnos

gnos non esse catechumenos, qui ea audiant.

Vnius matris filij & filię facti estis omnes, quicũque hîc nomina dedistis. Cum ante horã exorcismorum ingrediemini, vnusquisque vestrûm pietatis verba proferat: & si quis vestrûm aberit, perquirite. Ad cœnam si vocatus fueris, nónne expectares alium pariter vocatum? fratrem si haberes, nónne & fratri benefacere velles?

Ne sis deinceps curiosus in rebus vanis: ne quęras quid fecerit oppidum, quid Rex, quid Episcopus, quid egerit sacerdos: sursum respice, tempus hoc ipsum exposcit. Vacate & cognoscite q̃a ego sum Deus. Si videris fideles in ministerio securos, rem certam tutamq́ue habent, sciũt quid acceperint, gratiam susceperunt. Tu verò adhuc in bilance aut consequendi, aut non consequẽdi, consistis. Ne imiteris illos, qui nulli vacant meditationi: ac reuerentiã adhibe cum fit exorcismus: quousque alij exorcizati aderunt, viri cum viris, & mulieres cum mulieribus. Nunc enim opus est proponere exemplum arcæ Noæ, in qua erat & vxor eius, & vxores filiorũ, ac filiæ eius: siquidem & arca erat vna, & ostiũ clausum. Sed quid hæc significâbant? Si conclusa est Ecclesia, & vos omnes intus: *hæc tamen separentur, viri vt sint cum viris, mulieres cum mulieribus: ne studium salutis sit perditionis occasio. Etsi enim pulchrũ sit institutum proximum assidere proximo, sed procul tamen sint affectiones. Tum verò assidẽtes viri librum aliquem vtilem habeant, & alius quidem legat, alius verò audiat: si autem desit li-

Curiositas vitanda.

Exorcismi reuerenter audiendi.

*Verùm istæ res diuersæ sunt.

Virginum conuentus & oratio submissa.

ber, alter oret, alter boni aliquid dicat. Conuentus porrò virginalis sic congregetur, vt vel psallat, vel oret, vel legat, ita vt labia quidem loquantur, vox autem ad alienas aures non perueniat. Mulierem enim loqui in Ecclesia non permitto. Et nupta quoque similiter agat, & oret labia mouendo, vt nascatur Samuel, vt sterilis anima tua pariat exaudientis Dei salutem. Samuel enim ita sonat, Videbo cuiusque studium, videbo cuiuslibet deuotionem. Accendatur mens ad pietatem, excitetur anima, excutiatur durities infidelitatis, decidant superflui scabriciei cortices, & maneat sola sinceritas: detergatur ferri erugo, vt maneat proprius splendor. * Cùm vobis ostendet Deus noctem illam, & tenebras in die apparentes, de quibus dictum est: Tenebræ non obscurabuntur à te. Quando vnicuique vestrûm porta paradisi aperietur: quando ex aquarũ vsu, Christophororum, hoc est, Christum ferentium, prosperitatẽ habebitis: cùm appellationem Christi, & rerum diuinarum virtutem accipietis. Iam verò mentis oculos aperite, iam choros angelicos recogitate, & Dominum vniuersorũ Deum præsidentem, & filium vnigenitũ in dextra illius assidentem, & spiritum simul persistentem. Thronos autem & dominationes ministrantes, & quemlibet nostrum saluatum & saluatam. Iam auribus vestris, quemadmodum instruebamini, personet vox illa pulcherrima, quando saluatis vobis angeli concinent: Beati quorum remissæ sunt iniquitates: quando tanquàm

*Tunc

quàm

quàm * columbæ, ſplendida ſpecie, lucenteque anima Eccleſiam Dei ingredięmini. *ſydera

Magnum eſt ſanè propoſitum hoc baptiſma: captiuitatis liberatio, peccatorũ remiſſio, mors peccati, animæ regeneratio, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum, & indelebile, currus ad cælum, delitiæ paradiſi, regni cæleſtis conciliatio, chariſmaque adoptionis filiorum. Cæterùm draco circa viam tranſeuntes obſeruat, caue, ne te veneno infidelitatis inficiat. videt tot ſaluatos, & quærit quem deuoret. Ad patrem ſpirituum ingrederis, ſed per illum draconem tranſis. quomodò igitur illum præteribis? Indue pedes tuos apparatu Euangelij pacis, vt etiamſi te mordeat, nihil noceat. Fidem habeas inhabitantem & firmam ſpem, calceum fortem, vt prætereas hoſtem, & ad Dominum intres. Cor tuũ præpara ad ſuſceptionem diſciplinæ, & ſanctorũ myſteriorum communicationem. Frequenter ora, vt Deus te dignum efficiat: neque interdiu, neque noctu ſis otioſus, & cùm ſomnus ab oculis receſſerit, tunc mens vacet orationi. Si quam turpem cogitationem in mentem tuam venire animaduerteris, ſuſcipe iudicij ſalutarem commemorationem: intende animum ad diſcendũ, vt rerum turpiũ obliuiſcatur. Si videris aliquem dicentem tibi, * ingredere aquam vt ſubmergaris, adhuc ciuitas balnea non habet. Agnoſce draconem marinum hæc tibi obiicere: non loquẽtis attendas verbis, ſed operantis. Cuſtodi animam tuam vt ſis irreprehẽſibilis, vt in ſpe perſeuerãs, hæres

Baptiſmi encomia.

Orandum ſæpè.

*Cur aquam iſtam ingrederis, exi hinc, an non ſunt balnea in ciuitate?

hæres vitæ æternæ fias. Nos quidem hæc tanquã homines & adhortamur, & docemus, ne vestrũ ædificium ex fœno, stipula, & paleis conficiatis, ne cùm opus arserit, detrimentum patiamini: sed vt sit opus vestrum, aurum, argentum & lapides pretiosi. Meum est dicere, tuum verò agere, Dei autem perficere. Intendamus mentem, dirigamus animam, præparemus cor, de anima enim nobis certamen est, æternasque res speramus. Potens est autem Deus, qui nouit corda vestra, & scit qui sit verus, qui verò simulator: germanum quidem suum seruare, hypocritam verò fidelem efficere. Potest enim Deus facere fidelem, si modò cor illi præbuerit, & factum contra nos chirographum delere. Obliuionem autem vobis tribuet rerum priorum, atque Ecclesiæ vos inseret, & induens vos armis iustitiæ sibi deliget, cælestibusque rebus ac noui testamenti replebit, & spiritus sancti signaculum indelebile dabit in sempiternum: in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in secula seculorum, Amen.

AD LECTOREM.

Catecheses istas illuminatorum, accedentibus quidem ad baptismum, & his qui hoc lauacrum habent iam fidelibus, legendas exhibeas: catechumenis verò, & alijs qui non sunt Christiani, ne dederis: alioquin redditurus es Domino rationem.

SANCTI

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ARCHIEPISCOPI

Hierosolymorum prima Cathechesis, seu institutio illuminatorum Hierosolymis extemporanea: introductoria ad baptismum. Et lectio ex Esaia: Lauamini, &c.

NOVI Testamenti discipuli, & mysteriorum Christi participes, nunc quidē vocatione, paulò pòst verò & gratia, cor nouum vobis ipsis facite, & spiritum nouum, vt ex eo lætentur cælestes. Si enim super vno peccatore, vt est in Euangelio, fit gaudium, quantò magis tot animarum salus ad lætitiam cælestes mouebit? Bonum iter & pulcherrimū capessendo, cautè cursum pietatis percurrite. Ad vestram enim liberationem paratus adest vnigenitus Dei filius. Venite, inquiēs, omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Qui grauitate delictorum estis circundati, & ligati cathenis peccatorum vestrorum, propheticam vocem dicentem audite: Lauamini, mundi estote, auferte prauitates vestras ab animabus vestris, corā oculis meis, vt angelicus vobis chorus acclamare possit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Qui fidei lampades nuper accendistis: nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite, vt qui latroni paradisum, in hoc sanctissimo mōte Golgota, per fidem aperuerit, vobis quoque id præstet, quò possitis canticū sponsi cantare. Si quis est hic seruus peccati, paratus sit per fidem, ad ingenuam

genuam adoptionis filiorum regenerationem peruenire, & præcidens peſſimam peccatorum ſeruitutem, atque in beatiſſimum Domini obſequium ſeſe tradens, dignus cenſebitur, regnum cæleſte hæreditate poſſidere. Exuite veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm concupiſcentias erroneas: exuite autem per cōfeſſionem, vt induatis nouum, eum qui eſt renouatus, per agnitionem eius qui creauit illum. Arrabonem Spiritus ſancti poſſidete per fidem, vt recipiamini in æterna tabernacula: accedite ad myſticum ſignaculum, vt ſitis bene noti Domino. Recenſeamini in ſancto & ſpiritali grege Chriſti, ad dexteram eius ſegregati, atque paratam vobis vitam hæreditate poſſideatis. Quibus adhuc peccatorum *aſperitas adhæret, iſti à ſiniſtris conſiſtunt, eò quòd ad gratiam Dei non accedant, quæ datur per Chriſtum, in huius lauacri regeneratione. Regenerationem autem dico non corporis, ſed animæ ſpiritalem renouationem. Corpora enim per eos, qui videntur parentes, generantur: animæ verò, per fidem regenerantur. Spiritus enim vbi vult ſpirat. Atque tum ſi dignus eris, licebit tibi audire: Euge ſerue bone & fidelis: nempe cùm nihil impuri, nihil ſimulati in tua conſcientia repertum fuerit. Si enim quiſpiam ex his, qui hîc adſunt, tentat gratiam Dei, ſeipſum decipit, & virtutem diuinam ignorat. Caue ſimulatam mentem habere ô homo, propter illum, qui ſcrutatur corda & renes. Quemadmodùm qui milites ſunt

Confeſſione exuitur vetus homo.

*cupiditas

Simulatio fugienda.

conſcri-

conſcripturi, & ætatem & corpora, deligendorum ad pugnam, diligenter excutiunt: ſic & Dominus, delectum faciens animarum, voluntates illarum ſcrutatur, ac ſi quam hypocriſim deprehenderit occultatam, reiicit hominem, tanquàm ad veram illius militiam non idoneum: ſi verò dignum inuenerit, huic libenter confert gratiam. Non dat ſancta canibus, ſed vbi bonum videt propoſitum, illic ſalutare ſigillum & admirandum imprimit, quod metuentes tremunt dæmones, & agnoſcunt angeli: ita vt illi quidem fugitent abacti: hi verò familiariter circa illud tanquàm domeſtici verſentur. Qui itaque ſpiritale hoc ſignaculum & ſalutare accipiunt, opus eſt vt voluntariè id faciant. vt enim calamus ſcriptorius aut telum, vt ab aliquo impellatur neceſſe eſt: ſic & gratia indiget credentibus. Arma capis non corruptibilia, ſed ſpiritalia, atque deinceps in ſpiritalem paradiſum inſereris, nomenque nouum accipis, quod anteà non habebas. Anteà catechumenus eras, nunc verò fidelis vocaris. Tranſplantaris rurſus in ſpiritales oleas, ex oleaſtro in oleam frugiferam inſertus, ex peccatis in iuſtitiam, ex pollutione in puritatem, & particeps ſanctæ illius vineæ efficeris: ac ſi permanſeris in vinea, tanquàm vitis frugifera creſces: ſin autem non maneas, ignis te conſumet. Fructum ergo ita, vt æquum eſt, feramus, ne ſic agatur nobiſcū, vt actum eſt cum illa ficu ſterili: ne fortè veniens Ieſus, etiam nunc

Propoſitum, voluntatem Deus intuetur.

propter

Sterilitas operũ maledicta. propter ſterilitatem tibi maledicat: ſed vt poſſimus omnes illi dicere: Ego ſicut olea fructifera in domo Dei. Olea non corporea, ſed ſpiritalis. Ipſius quidẽ eſt, qui lucem omnibus adfert, plantare & rigare, tuum verò fructum facere. Dei eſt gratiam conferre, tuum verò acceptare & cuſtodire. Non ideo ſpernas gratiam, quòd gratis datur, ſed religioſè potiùs, cùm eam acceperis, cuſtodito. Tempus præſens, eſt tempus confeſſionis. Confiteare quæ perpetraſti, ſiue verbo, ſiue opere, ſiue noctu, ſiue interdiu: Confitearis tempore acceptabili, & in die ſalutis. Suſcipe cæleſtem theſaurum, & in exorciſmis ſtudioſè verſeris. Aſſiſtas catecheſibus, & quæ in illis dicuntur memineris. Dicitur enim nõ ideò, vt audias tantùm, ſed vt per fidem dicta obſignes. Omnem tunc humanam ſollicitudinem deleas ex animo: nam in animæ cura verſaris. Mundana hæc omninò poſtpone: parua enim ſunt, quæ relinquis, maxima verò, quæ dantur à Domino. Relinque præſentia, & crede futura. Tot annorum circulos tranſegiſti, mundo fruſtrà operam nauans; & quadraginta diebus non vacabis pro anima tua? Vacate & videte, quia ego ſum Deus, dicit ſcriptura diuina. Otioſa loqui multa recuſa, ac neque ipſe detrahas, nec detrahentem alicui audi: ſed potiùs in precationibus aſſiduus eſto. Monſtra in exercitio cordis tui, quod erat occluſum: munda vas tuum, vt gratiam capiat abundantiorem. Remiſſio enim peccatorum ex æquo datur omnibus: communicatio autem Spiritus ſancti,

Gratiam acceptare eſt in noſtra poteſtate.

Elegãter.

Confeſſionis tempus.

Exorciſmis vtendum.

Quadrageſimæ temporũ.

Otioſa loqui.

ſancti, ſecundùm fidei vniuſcuiuſque proportionem donatur. Si parum laboraueris, parum accipies: ſi verò multum operaberis, multa te merces manet. In tui ipſius commodum curris, reputa ſi quid contra aliquem habes, ac dimitte. Accedis accepturus peccatorum remiſſionem, neceſſe eſt vt & tu delinquenti ignoſcas. Qua fronte enim diceres Domino, remitte mihi multa mea peccata, ſi tu pauca conſeruo tuo non remiſeris? Sacris conuentibus libenter ſtudeas, non modò nunc, cùm te clerici hortantur, verùm & deinceps cùm iam gratiā acceperis. Si priuſquàm facta eſſet inſitio benè erat, nónne rigari & excoli, etiam poſt plantationē multò pulchrius eſt? Certamen ſuſtineas pro tua ipſius anima, his præſertim diebus, *ſacris lectionibus animā tuam recrea. Menſam enim ſpiritalem Dominus tibi parauit: Dic & tu cum Pſalmiſta: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. Super aquas refectionis poſuit me, & animam meam conuertit: vt & angeli congratulētur; & ipſe Chriſtus magnus ſummusque ſacerdos, propoſitum veſtrum ſuſcipiens, & vos omnes offerens, dicat Deo: Ecce ego & pueri mei, quos dediſti mihi Deus. Qui omnes vos ſibi placentes cuſtodiat. Cui gloria & nunc & in ſecula infinita. Amen.

Gloria ſpiritus pro ratione fidei datur.

custodia post acquisitione.

* Diebus quadrageſimæ.

CATECHESIS SECVNDA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS

extemporanea. De pœnitentia, & remissione peccatorum. Et lectio ex Ezechiele: Iustitia iusti super ipsum erit, & reliqua.

Liberi arbitrij germē, peccatū

RAVIS est res peccatū, & morbus animæ acerbissimus iniquitas, quæ & neruos illius omnes præcîdit, & æterno igni obnoxiam facit. Malum liberi arbitrij, germenque voluntarium. Nam quòd volūtariè peccemus, dicit quodam in loco apertè propheta: Ego plantaui vineam fructiferam, totā veram: quomodò conuersa es in amaritudinem, vti vinea aliena? Plantatio quidē bona, sed fructus ex voluntate malus: atque ideò plantator quidem in culpa non est, vinea autem comburetur: quoniam in bonum plantata est, & in malum fructificauit. Fecerat enim Deus hominem rectum, vt inquit Ecclesiastes, sed ipse quæsiuit quæstiones multas. Et Apostolus dicit: Ipsius enim factura sumus, creati in bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in illis. Creator itaque cùm sit bonus, bonos creauit: creatura verò, voluntate propria, in amaritudinem cōuersa est. Graue igitur malum, vt dictum est, peccatum, sed non incurabile: graue retinenti, leue autem per pœnitentiam abiicienti. Posito enim quòd manu aliquis teneat ignem, quandiu quidem retinet carbonem, procul dubio vritur: si verò carbonem abiiciat, ablatus est feruor.

feruor. Quòd ſi quis cùm peccat, vri ſe non ſentit, de hoc ait ſcriptura: Inuoluat quis ignem in ſinu, & veſtes eius non vrãtur? Vrit enim peccatũ neruos animæ, & cõterit oſſa mẽtis ſpiritualia, ac lumen cordis obtenebrat. Sed dixerit aliquis: quid tandem eſt peccatum? animal eſt, vel angelus? num dæmon eſt? Quid eſt hoc quod tãtam vim habeat? Non eſt hic inimicus ô homo, qui tecum exteriùs pugnet: ſed eſt mala ſoboles, à te ipſo voluntariè propagata. Rectis vide oculis, & non erit concupiſcẽtia. Non rapias aliena, & ceſſabit rapina. Memineris iudicij, & non erit ſcortatio, nec adulterium, neque homicidiũ, neque vlla iniquitas apud te inualeſcet. Nam cùm Dei obliuiſceris, tunc demùm cogitas peruerſa, & iniqua perficis. Neque verò tu ſolus es dux iſtius rei; verùm eſt etiam alius quidam: ille & incitat, ſed non vi ſuperat reluctantem. Quare dicit Eccleſiaſtes: Si ſpiritus dominantis aſcenderit in te, locum tamen non deſeras: ſi oſtium occluſeris, minimè tibi nocebit. Si verò neglectè ſuſceperis concupiſcentiæ incitationem, per ratiocinationes, radices in te figet, & mentem tuam ligabit, & te detrahet in foueam malorum. Sed fortè dices: Fidelis ſum, non me apprehendet concupiſcentia, etiamſi aliquid concupiuero obſcurius. An ignoras quòd etiam in petra quandoque radix agitur, & ſæpè manet? Ne ſuſcipias ſemen, quoniam perdet tuam fidem: priuſquàm floreat, radicitùs erue malum: ne ſi ab initio neglexeris, poſteà

Peccatũ quid, & vnde.

nequicquā incidas, & ignem magis excites. Lippitudinem inceptantem tempestiuè cura, ne cùm excæcatus fueris, tum demùm frustrà medicum quæras.

Princeps peccati diabolus.

Princeps est peccati diabolus, & pater malorum. hoc autem Dominus dixit, non ego: quod ab initio diabolus peccat: nam ante illum peccauit nemo. Peccauit autem, non ex necessitudine naturæ vitium suscipiens, quò sic peccati occasio rursum in opificem retorqueatur: sed bonus creatus, propria volútate factus est Diabolus: ab actione capiens cognomen. Archangelus enim cùm esset bonus, Diabolus posteà, seu calumniator, à calumniando dictus est: bonus cùm esset Dei minister, satanæ deinceps nomen tulit. Satanas autem aduersarium significat. Non mea sunt hæc dogmata, sed Ezechielis spiritiferi prophetę. Ille enim deplorans istum, dicit. Tu signaculum similitudinis Dei, & corona pulcherrima in paradiso Dei factus. Et paucis interiectis: Factus es immaculatus tu in diebus tuis, quibus tu creatus es, vsquequo inuentæ sunt iniquitates in te: omninò pulcher reperiebaris. Neque enim exterius congestum est, sed ipse genuisti malum, & causam mali. Deinde dixit: Eleuatum est cor tuum super pulchritudinem tuam. Propter multitudinem peccatorum vulneratus es, in terram proiecit te. Et Christus in Euangeliis similiter: Vidi, inquit, Satanam tanquàm fulgur cadentem de cælo. Cernis veteris Testamenti cum nouo consonantiam. Iste cadens traxit ad rui-

Diabolus ex Archangelo.

nam

nam multos, iste obsequentibus sibi, suggerit concupiscentias: ex hoc scortatio & adulterium, ac omne denique genus mali. Per hunc pater noster Adam pulsus est, & pro paradiso, admirando quodam modo sponte sua fructus ferente, terram spiniferam accepit.

Quid igitur (dixerit aliquis) decepti periimus: nunquid * non est deinceps salus? cecidimus, an non licet resurgere? excæcati sumus, ergo non licet prospicere? claudi sumus effecti, licebit'ne incedere? In summa, mortui sumus; num fieri potest vt resurgamus? Qui Lazarum quatriduanum excitauit, ô homo, nónne te viuentem multò faciliùs suscitauerit? Qui pretiosum sanguinem suum effudit pro nobis, ipse nos à peccato liberabit. Non desperemus in ipso fratres: non abiiciamus nos ipsos in statum desperationis. Graue enim scelus, non credere spem pœnitentiæ. Qui non expectat salutem, temerè accumulat peccata: at qui sperat medicinam, deinceps sibi temperat. Latro enim, qui non sperat condonationem, deuenit in contumaciam, qui verò sperat remissionem, persæpè pœnitentiam suscipit. Si potest serpens deponere senectutem, cur nos peccatũ non deponamus? Ac terra quoque spinosa, cùm fuerit bene exculta, in frugiferam transmutatur: nostra autem non restaurabitur salus? Natura itaque est capax salutis, sed requiritur deinceps voluntas. Benignus est Deus, & non parum benignus. Non ergo dixeris, scortationem & adulterium commisi, grauia patraui

*Nunquid est salus, an licet resurgere.

Voluntas in salutis reparatione requiritur.

C 3 scelera,

ſcelera, idque non ſemel, ſed frequentiſſimè, nunquid condonabit? nūquid obliuiſcetur? Audi quid dicat pſaltes: Quàm magna multitudo bonitatis tuæ Domine. Non vincunt tua peccata multitudinem miſerationum Dei: non ſuperant vulnera tua ſummi illius medici experientiam, fidelem modò teipſum præbeas. Ediſſere medico affectionem tuam, dicens cum Dauid: Dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & fiet id quod proximè ſequitur. Et ipſe remiſit impietatem cordis mei. Vis agnoſcere humanitatem Dei, tu qui recens ad catecheſim acceſſiſti? vis, inquam, perſpicere Dei benignitatem, & longanimitatis illius multitudinem? Audi de Adamo. Non paruit Adam protoplaſtus Deo: nunquid non potuit ſtatim in illum mortem inducere? Sed vide quid agat benigniſſimus Dominus: Eiicit ipſum ex paradiſo: neque enim erat dignus illo loco propter peccatum. Conſtituit autem illum è regione paradiſi, vt videat vnde exciderit, & à quibus, in quæ delapſus ſit, deincepſque per pœnitētiam ſaluetur. Cain primogenitus homo fratricida factus, & inuentor malorū, & princeps cædium, primuſque inuidus. Sed poſteaquàm è medio ſuſtulit fratrem, quomodò condemnatur? Gemens & tremens eris ſuper terram. Etiam hîc poſt peccatum eſt dilatio mulctæ.

Hæc igitur vera eſt benignitas Dei, ſed adhuc parua, reſpectu eorum, quæ ſequuntur. Cogita enim quæ tempore Noë contigerint. Peccaue-

runt

runt * Gigantes, & iniquitas in terra plurima diffusa est, & propter hanc futurum erat diluuium. Ac quingentesimo quidem anno comminationem protulerat Deus, sexcentesimo verò diluuium induxit. Cernis benignitatis Dei latitudinem, in centum vsque annos protensam? Nunquid enim, quod post centum annos fecit, statim facere non potuit? sed data opera distulit, concedens pœnitentiæ indulgentiam, ac si tunc egissent pœnitentiam, nequaquam Dei benignitate excidissent. Veniamus porrò ad alios, qui per pœnitentiam saluati sunt. Verum enimuerò & ex mulieribus, si fortè aliqua dicat; Scortatione & adulterio polluta sum, fœdaui corpus meũ omni genere luxuriæ, nunquid erit salus? Aspice Raab ô mulier, & spera tu quoque salutem: nam si ea, quæ apertè publiceque scortata est, saluata est per pœnitentiam: nunquid quæ semel tantùm fornicata est ante gratiam, per pœnitentiam & ieiunium non seruatur? Quomodò autem saluata est illa, perquire: hoc tantùm dixit, Quia Deus vester in cælo, & in terra Deus vester. Suum enim dicere non audebat, eò quòd se impuram sentiebat. Quòd si scriptum habere vis testimonium, illam esse saluatam, habes scriptum in psalmis: Memor ero Raab & Babilonis, * & postea cognoscent me. O magnam Dei benignitatem, etiam inhonestæ mulieris meminit, in peccatis, sed non simpliciter meminit, verùm scientium me.

*homines. *Gigantes tempore Noë.*

Diluuij minæ centum annis præcesserunt.

*vel scientiũ me.

Est itaque & viris & mulieribus salus, quæ

per pœnitentiam conciliatur. Etiamſi vniuerſus populus peccet, non ſuperabit diuinam benignitatem. Vitulum populus fabricauerat, ſed non deſtitit Dominus Deus à benignitate: Negauerunt Deum homines, ſed Deus ſeipſum non negauit. Iſti, inquiunt, ſunt dij tui Iſraël. Et tamen pro more ſuo Deus ſeruabat illos. Neque populus tantùm peccauit: verùm etiam Aaron ſummus ſacerdos. Moyſes enim dicit: Et ſuper Aaron facta eſt ira Domini: & rogaui, inquit, pro ipſo, & condonauit illi. Tum verò Moyſes quidem ſupplicans, pro ſummo ſacerdote peccante, placauit Dominum. Ieſus autem vnigenitus, orans pro nobis non placabit Deum? Ac illum quidem propter crimen, non vetuit ad ſummum ſacerdotium peruenire: te verò ex gentibus venientem, ſalutem conſequi vetabit? Pœnitentiam ergo agas ô homo, & non arcebitur à te gratia. Irreprehenſibilem deinceps tuæ vitæ diſpone modum: Benignus eſt Deus & verax, nec vllus poterit homo illius benignitatem ſatis prædicare: imò etiamſi omnes omnium hominum linguæ ſimul coaceruarentur, ne ſic quidem partem aliquam benignitatis illius enarrare poſſent. Dicimus ſanè nos ex parte quadam, de illius erga homines benignitate, ſed neſcimus quanta ille, & angelis condonauerit. Indulget enim & illis: quandoquidem ipſe tantùm vnus eſt, qui peccare non poſſit, qui purgat peccata noſtra Ieſus. Ac de illis quidem ſufficiat: ſi verò plura

Aaronis crimē ſacerdotiū eius non impedit.

Angelis etiam indulget Deus

velis audire de nobis, & alios typos proferemus. Accede ad beatum Dauid, & pœnitentiæ typum ab illo accipe. Deliquit vir ille magnus, cùm post cubile pomeridianum in palatio deambularet: vidit obiter mulierem, & humanum quid pássus est: deinde peccatum perfecit, sed non occubuit animi illius in confitendo peccato æquitas. Venit Nathan propheta, celerrimus redargutor, & vulneris medicus: Irascitur, inquit, Dominus, quoniam peccasti. Idiota seu plebeius arguit regem: verùm Dauid rex non indignabatur: non tam enim dicenti, quam mittenti attendebat. Non excæcabat illum circumstans militum agmen: intellexerat enim angelicum Domini exercitum, & tanquàm videns inuisibilem perhorrescebat: ac respondit venienti, imò potiùs per illum mittenti: Peccaui Domino. Cernis humilitatem regis? vides confessionem? Non enim erat conuictus ab aliquo: non multi illius rei conscij fuerant. Celeriter transegerat negotium, & propheta adest illicò accusator, & delinquens facinus confitetur: quod cùm ingenuè fassus esset, celeriter percipit medicinam. Propheta enim Nathan qui comminatus est, extemplò inquit: Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Cernis velocissimam Dei benignissimi mutationem. Attamen dicit: Irritasti inimicos Domini, multos enim propter iustitiam hostes habebas, sed custodiebat te temperantia: traditis autem his armis, promptos habebis, stantes aduersus te, & inimicos consurgentes

Confessio Dauid.

gentes contra te. Propterea igitur sic eum consolatus est: Beatus autem Dauid, quamuis audiuerit Dominum transtulisse peccatum ipsius, non abstinuit tamen à pœnitentia: verùm loco purpuræ sacco vtebatur, & loco aurei throni, in terra cinereque Rex sedebat: neque tantùm in cinere sedebat, verùm etiam cinere vescebatur: quemadmodum ipse dicit: Quod cinerem tanquàm panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam. Vindicabat lachrymis concupiscentem oculum. Lauabo, inquiens, per singulas noctes lectum meum, & lachrymis stratum meum rigabo. Cùm principes illum adhortarentur, vt manducaret panem: non patiebatur id sibi persuaderi, & in totum vsque septimum diem ieiunium producebat. Rex igitur sic confitebatur, & tu idiota seu priuatus, an non debes confiteri? Porrò cùm Absolon aduersus illum arma cepit, quamuis multæ illi ad fugam viæ paterent, per montes tamen oliuarum fugere maluit, fermè inuocans mente liberatorem illum, qui isthinc cælos erat ascensurus. Et cùm vehementer eundem Semei execrarentur, dixit, sinite illum: vt Deus respiceret humilitatem eius. Sciebat enim quod remittenti Deus remittet.

Satisfactio, seu Pœnitentia demisso peccato Dauid.

Vides quòd pulchrum est confiteri? Cernis, quòd pœnitentibus datur salus? Et Salomon ciciderat: sed quid inquit? Posteà ego pœnitentiam egi. Et Achaab Rex Samariæ, erat iniquissimus idololatra, excellenti improbitate, procul

Salomonis pœnitentia.

procul ab omni pietate, concupiſcens agros & vineas alienas. Sed cùm Nabuthe per ſuam Ieſabel occidiſſet, & Helias propheta veniens tantummodò illi comminatus eſſet, diſcîdit veſtimenta, & induit ſaccum. Quid autem dicit benignus Deus ad Heliam? Vidiſti quomodò humiliatus eſt Achaab ante faciem meam? Quaſi perſuadens ira accenſo prophetæ, vt ſubueniret pœnitenti. Non inducam malum in diebus eius. Et quamuis etiam poſt hanc indulgentiam iſte non erat à ſua improbitate ceſſaturus: remittens tamen Deus ignoſcebat: non ignorans quid eſſet futurum, ſed conſentaneam pœnitentiæ præſentis concedens indulgentiam. Iuſti enim iudicis eſt, de ſingulis factis aptè ſententiam pronunciare. Rurſus Hieroboam, cùm ſtetiſſet ſacrificans idolis in ara, manus eius exaruit, quoniam iuſſerat arguentem ſe prophetam comprehendere: ſed cùm vim illius præſentis experientia didiciſſet, dicit, Supplica pro me Domino: & propter hoc verbum manus illius in integrum reſtituta eſt. Si Hieroboam ſanauit propheta, te Chriſtus non poterit ſoluens à peccatis liberare? Erat & Manaſſes ſceleratiſſimus, qui Eſaiam diſſecuit, & in omni genere idololatriæ volutabatur, innocentumque ſanguine Hieroſolymam replebat: ſed captiuus poſteà abductus Babilonem, malorum experientia adactus, pœnitentiæ vſus eſt medicina. Dicit enim ſcriptura: quòd humiliatus eſt Manàſſes coram Domino, & orauit,

Ignoſcit Deus etiam denuò peccaturis.

uit,& exaudiuit eum Dominus:& reduxit illum in regnum eius. Si is, qui Prophetam diſſecuerat, per pœnitentiam ſaluatur, tu verò qui nihil eiuſmodi perpetraſti, non ſaluaberis? caue ne virtuti pœnitentiæ fruſtrà diffidas.

Cōfeſſionis vis & pœnitentiæ

Vis cognoſcere quantam vim habeat pœnitentia? vis noſſe hæc fortia ſalutis arma, & diſcere quàm multis præualeat cōfeſſio? Centum octoginta milia hoſtium Eſechias per confeſſionem in fugam verterat. Magnum quidem id reuerà: ſed exiguum tamen reſpectu eorum, quæ dicenda ſunt: Diuinam ſententiam promulgatam, hic idem per pœnitentiā reuocauit. Ægrotanti enim illi, dixerat Eſaias: Diſpone domui tuæ, morieris enim tu, & non viues. Quæ deinceps expectatio, quæ ſpes ſalutis, Propheta dicente, quòd morieris? Sed non abſtinuit tamen à pœnitentia Eſechias: recordatusque illius, quod ſcriptum eſt: Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluaberis. Conuerſus ad parietem, & eleuans mentem à lecto ad cælum (neque enim ſpiſſitudo parietum, impedit orationes deuotas ſurſum emitti.) Memento, inquit, mei Domine: ſufficit enim ad ſanitatem mihi, ſi tu memineris mei: non tu ſubiaces temporibus, ſed ipſe es vitæ legiſlator. Neque enim ſecundùm generationem, vel nexú, ſeu inclinationem aſtrorum, vt nonnulli fabulantur, ſed tu ipſe vti vis, vitæ mortiſque poteſtatem habes. Itaque de cuius vita, ex ſententia Prophetæ deſperabatur, huic quindecim annorum interuallum vitæ adiectum eſt: in cuius rei ſignum,

ſignum, ſol iter fecit reciprocum. Tum propter Eſechiam ſol reuerſus eſt: propter Chriſtum verò, ſol obſcuratus eſt: non retrocedens, ſed deficiens: atque per hoc vtriuſque differentiam & Eſechiæ, & Ieſu, demonſtrauit. Ac ille quidem potuit Dei ſoluere ſententiam: Ieſus autem non poterit remiſſionem peccatorum donare? Conuertere, & de te ipſo ingemiſce, claude ianuam, & ſupplica, vt tibi remittatur, vt flammas te vrentes auferat. Poterit enim confeſſio, etiam ignem extinguere, poterit & leones cicurare. Quod ſi non credis, recogita quid acciderit iis, qui erant cum Anania, quales effuderunt fontes: quot vaſa aquæ, quadraginta nouem vlnarum flammam extinguere potuerunt: ſed vbi modicùm aſcendit flamma, illic fluuiolum effudit fides: & iſtic dixerunt pro remedio malorum: Iuſtus es Domine in omnibus, quę feciſti nobis: peccauimus, iniquè egimus: Et pœnitentia diſſoluit flammas. Si non credis, quòd ignem gehennæ poteſt extinguere pœnitentia, ex his quæ Ananiæ contigerunt, diſce. Sed dixerit aliquis ex his, qui celeriter omnia percipiunt: Illos Deus liberauit, tanquàm iuſtos: nam quòd idololatriam committere nolebãt, vim hanc illis tribuit. Sit ita planè: Veniamus deinceps ad alium pœnitẽtiæ typum. Quam opinionẽ habebis de Nabuchodonoſore? Audiſtíne ex ſcripturis, quòd ſanguinarius erat, & ferus homo leoninam quandã mentem habebat? Nónne audiuiſti illũ oſſa ex ſepulchris Regũ eieciſſe? populum captiuum abduxiſſe? Regis oculos

Confeſſio ignẽ extinguit.

oculos excæcasse; cùm priùs videndos illi præbuit filios ante se iugulatos? Nónne audisti, quòd Cherubim contriuit? non illa dico Cherubim spiritalia; absit, ne quis hoc cogitet: sed ea, quæ fuerant sculpta. Sed & propiciatorium, in cuius medio vocem edebat Deus; & velum templi cõculcauit. Thuribulum accipiens ad idolorum delubrum transtulit: sustulit omnes oblationes: templum funditùs combussit. Quantis hic dignus erat pœnis? in tollendis Regibus, in sacris comburendis, captiuando populo, sacratis vasibus in idolorum templa inferendis? Nunquid non millies mori meruerat? Vides scelerum magnitudinem? Conuertere deinde ad Dei clementiam. In bestiam transmutatus est, in solitudine degebat, flagellatus est, vt seruaretur. Leoninos habebat vngues, raptor enim sanctorum fuerat. Crines quoque leonum habebat: leo enim rapax erat & rugiens: fœnum tanquàm bos comedebat. pecus enim fuit, nesciens quis regnum illi contulerat. Tinctum erat corpus eius rore, etenim preuidens à rore extinctum ignem, non credidit. Et quid factum est? Postea, inquit, ego Nabuchodonosor, oculos meos in cęlum leuaui, & Altissimum deprecatus sum, & viuẽtem in æternum laudaui, & glorificaui. Cùm igitur agnouit Altissimum, vocesque gratias agentes ad Deum emisisset, & deuenit ad eorum, quæ patrauit, pœnitẽtiam, infirmitatemque suam agnouit: tunc restituit illi Deus regni honorẽ. Quid igitur? Nabuchodonosori, tantis obnoxio sceleribus,

Cherubim sculpta in templo Salomonis.

Confessio Nabuchodonosoris

ribus,

ribus, quamprimùm confeſſus eſt, peccata remiſit, regnumque reſtituit: tibi verò agenti pœnitentiam non remittet? neque regnum cæleſte, ſi te pro dignitate geſſeris, concedet? Benignus eſt Dominus, & velox ad indulgendum, tardus autem ad vindictam. Nemo itaque deſperet de ſua ſalute. Petrus princeps Apoſtolorum excellentiſſimus, coram ancilla ter negauit Dominum: ſed ad ſe rediens, fleuit amarè. Fletus enim veram, ſeu ex corde, pœnitentiam deſignat. Atque ideò non ſolùm negationis illius accepit condonationem, verùm etiam dignitatem Apoſtolicam non ablatam retinuit. Habemus fratres multos peccantium typos, & pœnitentiùm, & promptè ſaluatorum. Et vos igitur confitemini Domino, vt antè patratorum remiſſionem accipiatis peccatorum, & cæleſte regnum conſequamini, donumque ſupercæleſte hæreditatis, cum omnibus ſanctis, in Chriſto Ieſu: cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Petrus princeps Apoſtolorum.

CATE-

CATECHESIS TERTIA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS EX-
temporanea de Baptiſmo. Et lectio ex Epiſtola ad Romanos: An ignoratis, quòd quicunque in Chriſtum Ieſum baptizati ſumus, in mortem eius baptizati ſumus? Conſepulti ergo ipſi per baptiſmum, &c.

Connubium ſpirituale.

LÆTENTVR cæli, & exultet terra, propter eos, qui aſperguntur hyſopo, & mundabuntur: hyſopo ſpiritali, & virtute illius, qui tempore paſsionis hyſopo, & arundine potatus eſt. Ac cæleſtes quidem virtutes gaudeant: animæ verò, quæ cæleſti ſponſo copulandæ ſunt, præparētur: Vox enim clamantis in deſerto: parate viam Domini. Res enim non parua eſt, neque vulgaris & temeraria coniunctio, ſed ſpiritus omnia perſcrutātis ſecundùm fidem delectus. Nam mundana connubia, non omninò cum iudicio fiunt, ſed vbi vel diuitiæ, vel pulchritudo, illuc ſtatim ſponſus aſpirat. Hic verò, non vbi corporis pulchritudo, ſed vbi irreprehenſibilis conſcientia: hîc non mammonæ damnatæ diuitiæ, ſed pietas animæ quæritur. Credite itaque filij iuſtitiæ Ioanni adhortanti & dicenti: Parate viam Domini, auferte omnia impedimenta & ſcandala, vt rectè proficiſcamìni in vitam æternam: præparate animæ ſanctitatem puram, per fidem non ſimulatam, ad Spiritus ſancti ſuſceptionem. Incipiatis ſtolas veſtras per pœnitentiā lauare, vt ad ſponſi thalamū

vocati, mundi reperiamini. Vocat omnes ſimpliciter, quoniam liberalis eſt gratia, & ſonora voce præconum congregat omnes ſimpliciter; quoniam liberalis eſt gratia: ipſe verò deinceps diſcernit eos, qui in typicas nuptias ingrediuntur. Abſit vt aliquis ex his, qui nomina dederunt, & in album relati ſunt, audiat: Amice, quomodò huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? Vtinam verò liceat nobis omnibus audire: Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, ingredere in gaudiũ Domini tui. Hactenus enim foris ſtetiſti. Vtinam autẽ & vos omnes dicere poſſitis: Introducet me Rex in tabernaculũ ſuum, exultet anima mea in Domino: induit me veſte ſalutis, & tunica lætitiæ: tanquàm ſponſo cirumpoſuit mihi * mitram, & tanquàm ſponſam ornauit me ornatu. Vt omnium veſtrûm anima ſine macula & ruga, vel aliquo eiuſmodi reperiatur. Non hoc dico, antequàm gratiam conſequamini: omnes enim ad remiſſionem peccatorũ vocati eſtis; ſed vt poſtquàm data vobis fuerit gratia, irreprehenſibilis conſcientia reperiatur, & gratiæ congruat. *coronam.

Magna profectò res eſt, fratres, magnaque cum attentione ad illam accedẽdum. Nam vnuſquiſque veſtrûm aſſiſtet Deo coram multis angelorum myriadibus. Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras: deligẽdi eſtis in militiam magno Regi. Itaque parate vos, & inſtructi eſtote. Non quòd ſtolas veſtium ſplendidas induatis: ſed animæ bene cõſciam pietatem. Non tanquàm aquæ *Preparatio ad baptiſmum.*

ſimplici ſtudeas huic lauacro, ſed vt ſpiritali gratiæ, quæ cum aqua datur. Nam, vt illa, quæ * in aris offeruntur, cùm natura ſint pura, inuocatione dæmonum impura efficiuntur: ſic contrà aqua ſimplex per ſancti Spiritus, Chriſti & Patris inuocationem accepta virtute, ſanctitatem conſequitur. Cum enim duplex ſit homo, ex anima & corpore compoſitus, duplex quoque purificatio: incorporea quidem, incorporeo: corporea verò, corpori. Et aqua ſanè mūdat corpus, ſpiritus autem ſignat animam, vt abluti in corpore aqua mūda, & repurgati in corde, accedamus ad Deum. Qui itaque in aquam deſcenſurus es, non aquæ ſimplicitati mentem adhibe, ſed Spiritus ſancti virtute ſalutē ſuſcipe: nam ſine vtriſque ad perfectionem deduci non poteris. Non ego ſum, qui dico, ſed Dominus Ieſus Chriſtus, ille qui eius rei poteſtatem habet: Niſi quis, inquit, renaſcatur deſuper: Et addit, ex aqua & ſpiritu, non poterit intrare in regnū Dei. Neque ſi quis aqua baptizetur abſque ſpiritu, perfectam habet gratiam: neque ſi quis etiam benè compoſitis, probiſque ſit moribus, non recipiat autem ſignaculum *per aquam, intrabit in regnum cælorum. Audax eſt hic ſermo, ſed non meus: Ieſus enim eſt, qui hanc tulit ſententiam. Cuius rei ex ſacra ſcriptura accipe demonſtrationem. Cornelius erat vir iuſtus, & angelorum viſione dignus habitus: cùm, tanquàm columnam bellam in cælo coram Deo ſuas orationes, & eleemoſynas conſtituiſſet; venit Petrus, & ſpiritus infuſus eſt, creden-

*in idolorū delubris.

Aqua ſanctificatur per inuocationem.

Sine baptiſmo non eſt ſalus.

*aquæ.

credentibus, & locuti ſunt linguis diuerſis, & prophetabant: & tamen pòſt hanc Spiritus gratiam, dicit ſcriptura: Præcepit illis Petrus, vt in nomine Ieſu Chriſti baptizarentur, vt anima per fidem regenerata, & corpus per aquam ſuſciperet gratiam.

Anima per fidem, corpus per aquam regeneratur.

Quòd ſi quis ſcire deſiderat, quare per aquam potiùs, quàm per aliquod aliud elementum gratia detur, ſacras ſcripturas relegens, inueniet. Magnum enim quiddam eſt aqua, & ex quatuor mundi elementis apparentibus pulcherrimum. Angelorum habitaculum eſt cælum: atqui ex aquis ſunt cæli. Terra eſt hominum locus: atqui ex aquis etiam terra. Et ante omnem rerum creatarum ſex illis diebus diſtinctionem, ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Principium mundi aqua: principium Euangelij Iordanus. Liberatio Iſraëlis à Pharaone, per mare facta eſt: & liberatio à peccatis mundi, per lauacrum eſt aquæ in verbo Dei. Vbicunque fœdus aliquod inter Deum & homines, ibi & aqua. Poſt diluuium fœdus percuſſum eſt cum Noë; fœdus & cum Iſraële ex monte Sina: verùm hęc non ſine aqua, & lana rubea, & hyſopo. Helias aſſumptus eſt, ſed non ſine aqua: priùs enim tranſiuit Iordanem, deinde in cælum raptus eſt: priùs abluitur ſummus ſacerdos factus. Quomodò enim ſuſciperetur pro aliis oraturus, qui nondum per aquam purificatus eſſet? Symbolum baptiſmi erat labrum in tabernaculo poſitum. Veteris teſtamenti finis, & noui eſt prin-

Gratia cur per aquam datur.

cipium baptiſmus. Ioannes erat dux eius, quo maior inter natos mulierũ nullus: qui finis erat prophetarum: omnes enim prophetæ & lex vſque ad Ioannem. Et idem erat rerum euangelicarum principium. Initium enim euangelij Ieſu Chriſti, & quæ ſequuntur. Erat Ioannes baptizans baptiſma. Etiamſi Heliam Theſbytem dixeris eſſe in cælum aſſumptum: attamen non eſt hîc maior Ioanne. Enoch tranſlatus eſt: ſed non maior eſt tamen Ioanne. Moyſes maximus legiſlator, & omnes prophetæ, ſed non maiores Ioanne. Non ego prophetas prophetis audeo comparare, ſed ipſe Dominus noſter & illorum, Dominus Ieſus pronunciauit: Maior inter natos mulierum Ioanne non ſurrexit. Non inter natos virginum, ſed mulierum. Magni ſerui ad conſeruos comparatio: filij verò ad ſeruos minimè comparanda eſt gratia & excellentia. Vides quantum hominem huius gratiæ ducem elegit, nihil omninò poſſidentem, ſolitudinis ſtudioſum, ſed non inhumanum, locuſtas manducantem, & alas parantem animæ, melle veſcentem, & dulciora melle, vtilioraque loquentem, veſte de pilis camelorum indutum, & exercitationis typum in ſeipſo monſtrantem, qui etiam in vtero matris cùm geſtaretur, à Spiritu ſanċto ſanċtificatus eſt. Erat quidem & Hieremias ſanċtificatus, ſed non prophetauit in vtero. Solus autem Ioannes in vtero exiſtens, exultauit in gaudio, & corporeis oculis nihil videns, ſpiritu Dominum cognouit. Cùm enim magna ſit gratia

Dux baptiſmi qualis.

Monaſticæ exercitationis typũ Ioannes monſtrat.

baptiſmi,

baptiſmi, magno quoque præſule egebat. Hìc baptizabat in Iordane, & exibat ad illum omnis Hieroſolyma; baptiſmique primitiis fruebatur: bonorum enim excellentia Hieroſolymis.

Sed cognoſcite, cognoſcite vos Hieroſolymitæ, quemadmodum illi, qui exibant, baptizabantur ab illo, confitentes peccata ſua. Primùm oſtendebant vulnera: deinde ille medicamenta apponebat, & credentes liberabat ab igne æterno. Ac ſi velis hoc tibi probari, quòd baptiſmus Ioannis ab igne comminationis liberabat, audi ipſum dicentem: Genímina viperarum, quis monſtrauit vobis fugere à futura ira? Non igitur ſis deinceps vipera, ſed cùm eſſes aliquando genímen illius, exue, inquit, primæ illius iniquæ vitæ perſonam. Quilibet enim ſerpens in anguſtum intrans, deponit ſenectutem, & vetuſtatem per extruſionem exuit, corporéque denuò toto renouatur. Sic & tu, intra per anguſtam portam & ſtrictam, affligens teipſum per ieiunium, expelle tuam perditionem. Exue veterem hominem cum actionibus ſuis, & dic illud, quod eſt in Canticis: Expoliaui me tunica mea, quomodò induar illa? Cæterùm, ſi quis eſt inter vos homo hypocrita, & oſtentator, deuotionem quidem ſimulans, non ex corde autem credens, Simonis Magi habens hypocriſim, qui non vt gratiæ particeps ſit, accedit, ſed vt perſcrutetur, anxiéque ſpeculetur, id quod datur. Audiat & ipſe à Ioanne: Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt: omnis

Confeſſio præcedebat baptiſmum.

Ioannis baptiſmus ab igne liberabat.

Cant. 6.

Hypocriſis excindenda.

Mat. 3.

igitur arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur. Inexorabilis est iudex, relinque hypocrisim.

Pœnitentiæ fructus.

Quid igitur faciendum est, & qui sunt fructus pœnitentiæ? Qui habet duas tunicas, det nõ habenti. Fide dignus est, qui docuit: quandoquidem primus ipse compleuit quod docuit. Non dubitauit dicere: neque enim, quæ linguam eius redargueret, habebat conscientiam. Qui habet escas, faciat similiter. Vis frui gratia Spiritus sancti, & cibis sensilibus pauperes non reficis? magna quæris, & parua nõ expendis. Etiamsi publicanus, etiamsi scortator eras, spera salutẽ. Publicani, & meretrices præcedent vos in regnũ Dei. Et testis Paul⁹ dicẽs: Neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque alij eiusmodi, &c. regnũ Dei possidebunt. Et hæc aliquando fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Nõ dixit, quales estis, sed quales fuistis. Quod fit ex ignorantia peccatum, facilè condonatur; pertinax autẽ malitia condemnatur. Habes gloriationem baptismi, filium Dei vnigenitum: quid enim, quod ampliùs dicam de homine? Magnus Ioannes, sed quid is ad Dominum? magnifica vox clamantis; sed quid ad Dominum? clarissimus præco, sed quid ad Regem? bonus ille, qui in aqua baptizabat, sed quid ad illum qui baptizat in spiritu & igne? Spiritu sancto & igne Apostolos baptizauit Saluator, quando est de cælo factus repentè sonus, tanquàm aduenientis spiritus vehemẽtis, & repleuit totam domum, vbi erant sedentes: Et appa-

Ioannes in aqua, Christus in Spiritu S. & igne baptizabat discipulos.

apparuerunt ipsis dispertitæ linguæ, tanquam ignis, seditque supra singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto. Si quis non baptizatur, salutem nō habet, præter solos martyres, qui vel sine aqua regno cælesti potiuntur. Redimens enim terram Saluator, per crucem, & in latere vulneratus, sanguinem & aquam emisit: vt alij quidem pacis tempore in aqua baptizarētur: alij verò tempore persecutionis, in propriis sanguinibus baptizentur. Quod verò etiam is rectè baptismus vocetur, vide Saluatoris testimonium, qui dicit: Potestis bibere calicem, quem ego bibam, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari? Ac martyres quidem confitentur, spectaculum facti mundo, & angelis, & hominibus. Tu verò paulò pòst confiteberis. Sed de his aliàs: nondum enim est ea audiendi tempus.

Baptismus flaminis.

Martyres in suo sanguine baptizantur.

Baptismus fluminis.

Baptismus sanguinis.

Sanctificauit baptismum Iesus, cùm ipse baptizatus est. Si filius Dei baptizatus est, quis pius potest baptismum cōtemnere? Baptizatus autem est, non vt peccatorum acciperet remissionē: non poterat enim peccare: sed etiamsi peccato non esset obnoxius, baptizatus est, vt diuinā gratiam & dignitatem exhiberet baptizandis. Quemadmodum enim pueri, participes facti sunt corporis & sanguinis, sic & ipse particeps illorū factus, vt præsentiæ illius in corpore facti participes, diuinæ quoque illius gratiæ communicent. Sic baptizatus est Iesus, vt per eius participationē, nos deinceps vnà cum salute, honorem cōsequamur. Draco erat in aquis, vt ait Iob, qui ore capiebat

Christus cur baptizatus.

Iordanem. Cùm igitur conterenda essent capita draconis, descendens in aquas ligauit fortem, vt facultatem calcandi super serpentes & scorpiones accipiamus. Minimè parua fuit bellua, sed horrenda: Nauis piscatoria quæcunque corium vnum caudæ illius ferre non potuit. Imminebat ab illo perditio, contagione inficiens occurrentes. Succurrit deinde vita, vt mors quoque timeret, vt saluati omnes dicamus: Vbi est mors tua victoria, vbi inferne stimulus tuus? Per baptismum enim soluitur mortis stimulus.

Descendis quidem in aquam ferens peccata, sed gratiæ inuocatio signans animam non permittit deinceps ab horrendo illo submergi dracone. Mortuus in peccatis descendisti, & ascendis viuificatus in iustitia. Si enim insitus factus es similitudini mortis Saluatoris, etiā resurrectione dignus efficieris. Quemadmodū enim Iesus mundi totius peccata recipiens, mortuus est, vt mortificato peccato restituat te iustitiæ: sic & tu descendens in aquam, & quodam modo consepultus illi, sicut ille in petra, exciteris, rursus in nouitate vitæ ambulans: deinde cùm tibi gratia confertur, tunc rursus tibi aduersus contrarias virtutes dat potestatem. Quemadmodum enim ille post baptismum & quadraginta dies tentatus est: non quòd & anteà non posset vincere, sed quòd ordine omnia & successiuè facere volebat. Sic & tu ante baptismum aduersariis relu- *Baptismum sequitur pugna.* ctari non audebas. Accepta verò gratia, deinceps confidēs armis iustitiæ, decertato, & si vis etiam,

euan-

euangeliza. Iesus Christus Dei filius erat: attamen ante baptismũ non euãgelizabat. Si Dominus ipse secundùm ordinem tempus quærebat, nunquid nos serui audere aliquid præter ordinem debemus? Ab eo tempore cœpit Iesus prædicare, cùm descendit in illum Spiritus sanctus corporaliter in specie columbæ. Non vt tunc primùm Iesus videret: videbat enim etiã antequàm corporaliter in eum veniret; sed vt Ioannes baptizãs illum cerneret. Ego enim, inquit, non noui illũ: sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descẽdere, & manere in illo, ille est. Si & tu non simulatam habueris religionem, descendet in te Spiritus sanctus. Vox tibi paterna desuper intonat. Non hic est filius meus: sed quod nunc factus est filius meus: in illo enim est ipsum esse. Quoniam in principio erat verbum, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbum. In illo est esse: quãdoquidem est filius Dei. In te verò nunc factũ est, quoniam non secundùm naturam, sed iuxta alienam authoritatem habes adoptionem. Ille sempiternus est: tu verò ex profectu accipis gratiam.

Ordo in omnibus seruandus.

Corporaliter descendit S. Spiritus in specie columbæ.

Præpara itaque vas animę tuę, vt sis filius Dei, & hæres quidem Dei, cohæres autem Christi. Praeparaueris autem teipsum ita, vt id consequare, si ex fide accesseris, si deponere veterem hominem volueris. Omnia sanè quæcũque perpetraueris, condonabuntur, siue fornicatio, siue adulterium, siue quodcunque aliud eiuscemodi genus peccati fuerit, quod nihilominus crucifi-

Præparatio ante adoptionem.

gentibus Christum non æquatur. Quod maius esse potest scelus, quàm crucifigere Christum? & huius tamen ablutio est baptismus. * Nam illis qui accedebant ad Dominum, & sciscitabantur dicentes: Quid faciemus viri fratres? Magnum enim hoc vulnus. Perculsisti nos Petre nostra ruina, dicens: Ducem vitæ occidistis. Quod emplastrum dabitur tanto vlceri? Quæ salus in hac perditione? Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm, in nomine Iesu Christi Domini nostri, in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti: O ineffabilem Dei benignitatem! Qui de salute desperabant, donum Spiritus sancti accipiunt. Vides baptismi virtutem. Si quis vestrûm verbis blasphemis Christum crucifixit; si quis ex vobis per ignorantiam coram hominibus negauit; si quis per malefacta sua, vt dogma Christi malè audiret, vel blasphemaretur, effecit, agendo pœnitentiam benè spera: adest enim & nunc eadē gratia. Confide Ierusalem: abstulit enim Dominus iniquitates tuas: abluit Dominus sordes filiorum eius, & filiarum eius. In spiritu iudicij, & in spiritu combustionis, sparget super vos aquā mundam, & mundabimini ab omni peccato vestro. Saltabūt circa vos angeli, & dicēt: Quæ est ista, quæ ascēdit dealbata, & cōfirmata super patruele suo? Quæ enim anteà fuerat serua anima, nunc patruelem ipsum Dominum ascripsit. Qui non simulato proposito acclamat: Ecce pulchra es, ecce es pulchra propinqua mea. Dentes tui

*Nam cùm accessissent tria millia, dixit Petrus his qui crucifixerāt Dominū, cū dicerent: Quid faciemus fratres?

sicut

ſicut greges tonſarũ. Idq́ue fit propter bona conſcientia factam confeſſionẽ, & reliqua. Vtræque permanẽtes; propter duplicem gratiam: dico autem eã, quæ ex aqua & ſpiritu perficitur, vel per illam quæ ex veteri & nouo Teſtamẽto ſibi mutuò reſpondet. Faxit Deus, vt vos omnes curſum ieiunij perficiatis, recordantes ea, quæ vobis dicta ſunt, fructificantes in operibus bonis, & incontaminatè ſpiritali ſponſo aſſiſtẽtes, remiſſionẽ peccatorũ cõſequamini à Deo. Cui gloria cũ Filio & Spiritu ſancto, in ſecula ſeculorũ, Amen.

CATECHESIS QVARTA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS

extemporanea de decem dogmatibus. Et lectio, ex epiſtola ad Coloſſenſes: Cauete ne quis vos ſeducat per philoſophiam & vanum erronem, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi: & quæ ſequuntur.

MITATVR virtutem improbitas, & zizania contendit triticũ videri, quod quidem ſpecie quadam tritico aſſimilatur, guſtu autem à ſentientibus facilè diſcernitur. Et Diabolus quoque trãsformatur in angelũ lucis. Non quòd eò, vbi quondam erat, aſcẽderet: ſed vt vitã angelis æqualẽ ducẽs, homines cęcitatis caligine & incredulitatis peſtilentia coràm irretiret. Multi lupi obambulant in veſtimẽtis ouiũ, & veſtes quidẽ ouiũ nanciſcuntur, ſed non & vngues aut dentes: ac pelle quidem manſueta induti, ſpecie probitatis decipiũt.

Pernicio-

Perniciosum verò impietatis venenum, ex dentibus emittunt. Opus est igitur diuina gratia, & sobria mente, & vigilantibus oculis: ne zizaniis pro tritico vescentes, imprudenter pereamus: ne'ue lupum existimantes esse ouem, capiamur: ne'ue perditorem nostrum diabolum, bonū esse angelum putantes, deglutiamur. Circuit enim tanquàm Leo rugiens, quærens quem deuoret, vt scriptum est. Propterea nos Ecclesia admonet: propterea lectiones fiunt. Pietatis enim modus in his duobus consistit: in piorum dogmatū certitudine, & bonis operibus: ita vt neque dogmata sine bonis operibus accepta sint Deo: neque absque piis dogmatibus opera perfecta suscipit Deus. Quid enim prodest scire quidem diuina dogmata pulchrè, scortari verò turpiter? Quid rursus confert temperare sibi à malis, & blasphemare impiè? Maxima igitur est possessio, dogmatum scientia, sed opus est temperāti anima: quoniam multi sunt, qui per philosophiam, & vanos errores decipiunt. Et Græci quidem per eloquentiam capiunt. Mel enim fluit de labiis mulieris fornicariæ. Qui verò ex circumcisione sunt per sacras scripturas, quas malè interpretantur, accedentes decipiunt, à puero sese exercentes vsque ad senium, & in inscitia consenescunt. Hæreticorum autem filij per blandiloquentiam & facundiam seducunt corda hominum minimè malorum: qui grato Christi nomine, impiorum dogmatum venena occultant. De quibus omnibus simul dicit Dominus: Videte, ne quis vos in errorem

Pietatis ratio in duobus consistit.

Scietia, possessio maxima.

Hæretici quomodò seducant.

rorem inducat. Atque ideò & fidei doctrina, & illius enarrationes fieri solent. Sed ante fidei traditionem, operæpretium existimo nunc cõtinua repetitione atque summaria, necessaria dogmata comprehendere: ne multitudine dicendorum, & interuallo dierum totius sanctę quadragesimę obliuio eorum, quæ diligẽter mente tenenda essent, vobis inducatur. Summatim itaque nũc ea spargemus, vt deinceps cùm latiùs excolentur & explicabuntur, non eorum obliuiscamur. Tolerabunt autem eum vsum, quicunque adsunt perfectiores, & sensus iam habẽt exercitatos, ad bona malaque discernenda, cùm audient hanc paruulorum in Christo lacteam introductionem: vt simul hi qui egent instructione vtilitatem ex his capiant, & qui iam hæc anteà norunt, refricent eorum memoriam. *Lactea introductio.*

DE DEO.

PRIMVM igitur dogma de Deo in anima vestra fundetur: quòd Deus vnus est ingenitus, sine principio, immutabilis, nõ alterabilis, neque ab alio factus: neque alium habens vitę successorem: nec in tẽpore viuere incipiens, nec vnquam desiturus. Et quòd ipse est bonus & iustus. Vt si fortè aliquando audias hæreticum dicentẽ, quòd alius sit iustus, alius verò bonus, statim eius recorderis, & agnoscas heręseos venenũ. Ausi enim sunt nonnulli, impiè vnum Deum diuidere sermone, & aliqui dicebant, alium esse animæ opificem & dominum; alium verò corporũ, absque ratione simul & absque pietate docentes. Quomodò

modò enim duorum Dominorum vnus homo seruus esset? cùm Dominus dicat in euangeliis: Nemo potest duobus dominis seruire. Vnus igitur est Deus solus, & animarum & corporum creator. Vnus est opifex cæli & terræ, angelorũ & archangelorum creator, qui multorũ quidem est opifex, vnius verò tantùm pater ante secula: vnius sanè solius vnigeniti sui filij, Domini nostri Iesu Christi, per quem etiam fecit omnia visibilia & inuisibilia. Hic pater Domini nostri Iesu Christi, non aliquo circumscribitur loco, neque minor est cælo: verùm opera manuum eius sunt cæli, & vniuersa terra pugillo eius continetur. Hic in omnibus & extra omnia est. Non existimes illum sole minorem, vel illi æqualẽ esse. Qui enim solẽ creauit, ipsum oportet priùs multò incomparabiliorem esse, longeque lucidiorem. Prouisor est omnium futurorũ, & omniũ potentissimus, sciens & faciens quicquid vult. Non subiectus rerum successionibus, neque generationibus, neque fortunæ, neque fato. In omnibus perfectus, & omnem virtutis ideam æqualiter possidens. Neque augmento, neque diminutioni obnoxius: sed per omnia semper eodem modo sese habet. Præparans pœnam peccatoribus, & iustis coronas. Cùm itaque aberrauerint quidam ab vno Deo, diuersimodè multi sentiebant. Ac alij quidem solem ponebãt, vt occidẽte sole, noctis tẽpore sine Deo essent: alij verò Lunam, vt in die Deum non haberẽt. Alij verò res alias quæ sunt in mundo, alij artes, alij volupta-

Opifex omniũ vnus.

Errores de Deo.

tes.

tes. Et alij quoque amore mulierũ furẽtes, nudę mulieris idolũ in sublimi statuẽtes, adorabãt, vt cupiditas illorũ appareret. Alij verò ob auri splendorem in stuporẽ redacti, hoc ipsum & cæteras materias deos finxerũt. Si itaque aliquis doctrinam hanc de monarchia Dei, in mente fixerit, & illi crediderit, omnem simul malorum, & idololatriæ, & hæreseôn errorem ac perniciem præciderit. Hoc itaque primum est dogma pietatis, in anima per fidem fundandum.

De christo.

Crede autẽ & in filiũ Dei, vnũ & solũ Dominũ nostrũ Iesum Christũ, Deũ ex Deo genitũ, vitam ex vita genitã, ex lumnine lumen genitum, ὁμούσιον hoc est, cõsubstantialẽ per omnia generanti. Qui nõn in tẽporibus esse cœpit: sed ante secula sempiternus, incõprehensibiliter ex patre genitus. Sapientiã Dei, & virtutem & iustitiam substantialem. Qui in dextera patris ante omnia secula sedet. Neque enim, vt aliqui putabãt, post passionẽ coronatus, & tanquàm à Deo propter patientiã accepisset à dextera thronũ: sed ex quo est (est autem semper) habet regiam dignitatem: assidens patri, Deus existens & sapientia, sicut dictum est. Cum patre simul regnans, & omnium per patrem opifex, non deficiẽs in deitatis dignitate, & cognoscens genitorem suum. Et vt summatim dicamus, illius quod in Euãgelio scriptũ est meminero: Quòd nemo cognoscit filium, nisi pater; neque patrẽ quis cognoscit, nisi filius. Neque abalienes à patre filiũ, neque cõmixtionem faciens

Consubstãtialis patri filius.

Substantialis iustitia Dei, filius.

faciens ὑποπατορίαν, filij patrisque confusionem quãdam credas. Sed crede, quòd vnius Dei vnigenitus vnus est filius, ante omnia secula, Deus verbum, verbum non enuntiatiuè in aërem prolatum, neque verbis non subsistẽtibus assimilatum, sed verbum filius, rationabilium effector. Verbum audiens patrem, & loquens ipse. Ac de his alio tempore, si Deus cõcesserit, latiùs vobis dicetur. Neque enim obliuiscemur, quod proposuerimus, nunc tãtùm summarias fidei introductiones facere.

Verbum subsistens.

De generatione ex virgine.

Crede, quòd hic vnigenitus filius Dei, propter peccata nostra de cælo descendit in terram, & earundem affectionum cum nobis assumpsit humanitatem: & natus est ex Maria virgine & Spiritu sancto. Non opinione, non phantasia, humanitatem assumpsit, sed in veritate: non tanquàm per canalem transiens per virginem, sed verè incarnatus ex ipsa. Lacte nutritus verè, verèque comedens, sicut & nos. Si enim phantasma erat illa incarnatio, phãtasma & salus. Duplex erat Christus: homo quidem id quod apparebat, Deus verò quod intelligebatur. Comedebat quidẽ vt homo verè, ita vt nos, similes enim nobis corporis affectiones habebat: vt Deus autem, quinque panibus aluit quinque milia. Mortuus est verè vt homo; vt Deus autem mortuum quatriduanum excitauit. Dormiuit in naui verè vt homo, & ambulauit super aquas vt Deus.

Christi natura duplex.

De

DE CRVCE.

HIC crucifixus eſt pro peccatis noſtris verè, ac ſi negare volueris, locus hic apparẽs te arguit: beatus hic mons Golgotha: in quo nunc propter eum qui crucifixus eſt in illo applaudimus, & ligno crucis vniuerſus terrarum orbis per partes repletus eſt. Crucifixus autem eſt, non pro ſuis peccatis, ſed vt nos à peccatis liberaremur. Et cõtemnebatur quidem tunc ab hominibus, alapiſque percuſſus vt homo. Agnitus verò eſt à creatura, quòd Deus erat. Sol enim videns inhonoratum Dominum, tremens defecit, neque ſpectaculum hoc potuit ferre. *Crucis lignum per orbem diuiſum.* Not.

DE SEPVLCHRO.

IN ſepulchro lapideo, verè poſitus vt homo: ſed petræ propter ipſum præ timore ſciſſæ ſunt. Deſcendit ad inferos, vt & illinc iuſtos liberaret. Cur enim vellet, viuentes quidem frui gratia, quamuis plurimi ex his ſancti non eſſent; qui verò cum Adam à longo tempore cõcluſi erant, deinceps nõ potiri libertate? Iſaias propheta tanta de illo prædicauit: Et non vis, vt Rex deſcendens liberet ſuum prçconem? Dauid illic erat, & Samuel, & omnes prophetç: ac ipſe Ioannes, qui ad eum per ſuos nuncios dicebat, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Non vis vt deſcendens liberet tales? *Petræ metu ſciſſæ.*

DE RESVRRECTIONE.

QVI deſcenderat ad inferos, rurſus aſcendit. Et qui ſepultus erat Ieſus tertia die, verè ſurrexit. Ac ſi te fortè exibilent Iudæi, celeriter oc-

currens, ſic eos interroga: Ionas tertia die de cælo exiuit. Et Chriſtus triduanus nunquid ex terra excitatus non eſt? Oſſa Eliſei mortuum contactu excitarunt: & factor hominum virtute patris, nunquid non multo faciliùs reſurrexit? Surrexit igitur verè, & à reſurrectione apparuit rurſus diſcipulis, & duodecim diſcipuli teſtes ſunt eius reſurrectionis, qui non verbis tantùm teſtimonium perhibebant, ſed vſque ad tormenta & mortẽ de veritate reſurrectionis certabant. Cùm autem in ore duorum vel trium teſtiũ, ſtet omne verbum ſecundùm ſcripturam: duodecim verò reſurrectioni Chriſti teſtimonium præbẽtibus, an adhuc reſurrectioni non planè credis?

Reſurrectionis teſtes.

DE ASCENSIONE.

CVM iam patientię curſum perfeciſſet Ieſus, & homines à peccatis redemiſſet, aſcendit rurſus in cælos, nube ipſum ſuſcipiente, & angeli quidem aſcẽdẽti aſſiſtebant; Apoſtoli verò aſpiciebant. Quòd ſi his dictis non credis, crede ipſi virtuti eorum, quæ nunc videntur. Omnes reges cùm moriũtur, vnà cum vita exuuntur omni poteſtate. Chriſtus autem crucifixus nunc ab vniuerſo orbe adoratur. Crucifixum nũc annunciamus, & tremunt dæmones. Multi quidem aliàs quoque crucifixi ſunt, ſed cuius alterius crucifixi inuocatio dæmones expulit. Non pudeat itaque nos crucis Chriſti. Quòd ſi aliquis id occultet, tu manifeſtè ſigna te cruce in fronte, vt dæmones ſignum regis videntes, trementes procul fugiant. Fac autem hoc ſignum, & manducãs & bibens,

bibens, & ſedens, & ſtans & loquens, & ambulans: in ſumma in omni tuo negotio. Crucifixus enim hic, ſuprà nunc in cælis eſt. Si enim is crucifixus, & ſepultus permanſiſſet in ſepulchro, eſſet quod nos puderet. Nũc verò, qui in hôc Golgota crucifixus eſt, ex eo qui eſt ad orientem, monte oliuarum aſcendit in cælum. Hinc enim deſcendens in infernum, & rurſus ad nos aſcendens: à nobis deinceps illinc in cælum aſcendit, patre ipſum aduocante, & dicẽte: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Crucis ſignum ad omnia præmittendum.

DE FVTVRO IVDICIO.

HIC Ieſus Chriſtus, qui aſcenderat, veniet rurſus de cælis, non de terra, eò quòd multi Antichriſti nunc de terra venturi ſunt. Iam enim, vt videtur, cœperunt multi dicere: Ego ſum Chriſtus: & ventura quoque eſt abominatio deſolationis, quę ſibi falſum nomen imponet. Tu verò non ampliùs verum Dei filium vnigenitum, non ampliùs de terra, ſed de cælis vẽturum expectes: ſuper omnem coruſcationem & ſplendorem luminis omnibus apparentem, & ab angelis ſtipatum: vt iudicet viuos & mortuos, & regnet in regno cælorum in ſempiterna ſecula. Confirma fidem tuam & in hoc: ſunt enim multi, qui dicũt, finem eſſe regni Chriſti.

Cyrilli tẽpore multi iam Chriſtos ſe vocabant.

DE SPIRITV SANCTO.

CREDE & in Spiritum ſanctũ, & rectam habeas de illo ſententiam. Multi enim ſunt alieni à Spiritu ſancto, qui nefanda de illo docent. Tu

verò disce, vnum esse Spiritum sanctum, indiuisibilem, & multarum virtutum, multa operantem, ipsum verò non partibilem. Cognoscẽtem mysteria, & perscrutantẽ omnia, etiam profunda Dei. Qui in specie columbæ super Dominum Iesum Christum descendit: qui in lege & prophetis operabatur, & nunc tẽpore baptismi animam tuam obsignat. Cuius sanctificatione vniuersa intellectualis natura indiget. Quem si quis ausus fuerit blasphemare, non habet remissionẽ peccatorum, neque in hoc, neque in futuro seculo. Cui cum patre & filio ęqualis dignitas, & honor exhibetur. Quo indigent throni & dominationes, principatus & potestates. Vnus enim est Deus pater Christi, & vnus Dominus noster IESVS Christus, vnus Dei vnigenitus filius, & vnus Spiritus sanctus: qui omnes sanctificat; qui in lege & prophetis, in veteri nouoque Testamẽto locutus est. Hoc signaculũ vbique circũfer in mẽte tua, quod nũc quidẽ summatim & leuiter tibi tradidimus: deinceps verò, Deo volẽte, ex sacrarũ scripturarũ demõstratione, singula, vt fieri poterit, comprobabimus. Necesse est enim de diuinis & sanctis fidei mysteriis: neque sine sacris scripturis temerè quicquam tradere, nec simplici credulitate & verborũ apparatu circumferri: neque mihi hæc dicenti simpliciter credas, nisi demonstrationem annuntiatorum ex sacris literis accipias. Salus enim ipsa fidei nostræ non ex commentitia disputatione, sed ex demonstratione diuinarum scripturarum est.

Spiritus sanctus animam obsignat.

Spiritu sancto indigẽt angeli.

Mysteria fidei nulla sine literis.

DE STATV HOMINIS.

POSTEAQVA'M autem venerandam hanc & sanctissimam fidem cognoueris, deinceps nosce teipsum, quisnam es; quòd duplex homo sis constitutus, ex anima & corpore compositus: quòd etiam, sicut paulò antè dictum est, idem Deus & animę & corporis est opifex. Cognosce autem animam esse sui iuris, seu voluntatis liberæ, opus Dei pulcherrimum, secundùm factoris imaginem immortale per eum, qui immortalitate illud donauit, animal rationale, incorruptibile per eum, qui gratiam illi contulit, potestaté habens facere quę velit. Neque enim ex generationis natura peccas: neque propter animam fornicaris: neque, vt nonnulli fingunt, astrorum inclinationes ad amplectendam impietaté te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detrectas? cur innocuis astris culpam ascribis? Nõ ergo deinceps attendas astrologis. de his enim sacra dicit scriptura: Stent & saluent te astrologi cæli, & terræ. Ecce omnes sicut stipula igne comburentur, & non liberabũt animam ipsorum de flamma. Disce autem & hoc, quòd priusquàm adesset in hoc mundo anima, nihil peccauit: sed venientes sine peccato, nunc ex nostro arbitrio peccamus. Ne quem audias differentem malè. Scis hoc dicere: Quod nolo, hoc facio: sed memineris etiam dicentis, Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Et sicut exhibuistis membra vestra serua immunditiæ & iniquitati, & ad iniquitaté, ita & nunc exhibete membra vestra serua iustitię

Anima est liberi arbitrij.

Astrologis non attendendum.

Animæ status.

in ſanctificationem. Et memineris quoque ſcripturæ, quæ dicit, Et ſicut putauerunt Deum non habere in cognitione. Et quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in ipſis. Et, quod oculis ſuis con niuebant. Et rurſus, vbi Deus conqueritur & di cit: Ego plantaui te vineam frúctiferam: quomo dò verſa es in amaritudinem, vinea aliena? Immortalis eſt anima. Omnes animæ tam virorum, quàm mulierũ pulchræ & ſimiles ſunt, ſed mem bra tantùm corporis diſcrimen faciunt. Non eſt aliquis ordo animarũ, quæ ex natura peccẽt: nec eſt vllus ordo animarũ, quæ ex natura iuſtè agãt: ſed vtraque hæc voluntate fiunt, quamuis vnius ſpeciei, & ſimilis ſit in omnibus animabus ſubſtantia. Scio quidem, & quàm multa dico, & quàm longum iam tempus ſit. Sed quid maiori ſtudio ſuſcipiendum eſt, quàm ſalus? Non vis laborans ſumere viaticum aduerſus Hæreticos? Non vis cognoſcere viæ diuerticula, ne ex ignorantia in præcipitium adducaris? Si magiſtri lucrum putant eſſe non paruum, te iſta docere, tu qui diſcis, nunquid non debes ſuauiter ſuſcipere dictorum multitudinem? Liberum arbitriũ habet anima: & poteſt quidem Diabolus incitare, cogere autem præter voluntatẽ, omninò non poteſt. Subiicit tibi ſcortationis cogitationes, ſi vis probas; ſi nolis, improbas. Si enim ex neceſſitate ſcortareris, cuius gratia gehennam Deus paraſſet? Et ſi natura, & non volũtate iuſtè ageres, cur Deus coronas pararet? Manſuetum eſt animal ouis, neque tamen illa propter manſuetudinem

Animæ virorũ & mulierum ſimiles.

Liberum habet anima arbitriũ

nem

nem coronatur: quoniam illa mansuetudo non ex voluntate, sed à natura illi inest.

DE CORPORE.

COGNOVISTI dilecte hactenus, quantum sufficit de anima, accipe & de corpore, quantum fieri potest, reliquum sermonem. Non patiaris tibi à quoquam persuaderi, quod alienum sit à Deo corpus hoc. Qui enim alienum esse à Deo corpus credebãt, tanquam alieno quodam vase, in scortationẽ ipso facilè abusi sunt. Quid autem damnabant in hoc admirãdo corpore? Quæ pulchritudo illi deest? Quid non est in illius compositione artificiosum? Nũquid non debebant splendidissimam oculorum constitutionem considerare? Quomodò aures à latere positæ, citra vllum impedimentum auditum suscipiunt: Et quemadmodum olfactus quidem odores suscipit, & vim illorum discernendorũ habet. Lingua verò quomodò duabus rebus seruit, & gustui & sermoni? Quomodò pulmo in abstruso positus loco, incessabilem tamen habet aëris respirationem? Quis assiduam cordis palpitationem condidit? Quis venas, & totidem arterias disposuit? Quis ossibus neruos, seu robur inseruit? Quis partem quidem cibi in substantiam, partem verò in aptam egestionẽ discernit? & membra verẽda in conuenientibus occultauit locis? Quis defecturam humanam naturam, per facilem cõmunionem, indeficientem constituit? Non ergo corpus accuses. Si enim corpus est causa peccati, quare mortuum non peccat? Appone arma

Corpus non alienũ à Deo.

Corpus non est causa peccati.

dexteræ mortui, & cædes ab illo non fit. Ab eo qui nuper mortuus est, omnis pulchritudo iuuenilis recessit,& concupiscentia fornicationis non fit. Cùm ergo non peccat per se corpus, sed per illud anima peccat, instrumentum quoddam est animæ corpus: & tanquàm vestis & stola animę. Et si sub illa fornicatio fuerit perpetrata, immunda efficitur: si verò anima sancta inhabitet, templum fit Spiritus sancti. Non ego hæc dico, sed Paulus Apostolus hęc dicebat: Nescitis quòd corpora vestra templa sunt Spiritus sancti, qui in vobis habitat? Parce itaque corpori, tanquā templo Spiritus sancti. Non fœdes in fornicationibus carnem, ne polluas stolam pulcherrimam. Quòd si polluisti, ablue per pœnitentiam: nunc enim tempus est ablutionis. Ac præcipuè de temperantia sermonem audito, secundùm ordinem solitariam vitam agentium, & virginum vitam æqualem angelis ducentium. Magna vobis reposita est, fratres, corona. Ne parua voluptate vendatis magnam dignitatē. Audite quid dicat Apostolus: Est'ne aliquis impurus, sicut Esau, qui pro esca vendidit primogenita sua? Sed tu in libros euangelicos inscriptus cùm sis, propter institutum continentiæ; caue igitur, ne delearis propter scortationem. Neque rursus cùm magnoperè studes temperantiæ, sis inflatus aduersus illos, qui occupati sunt nuptiis: nam & hi mundi sunt. Honorabile enim coniugium, & torus immaculatus, dicit Apostolus; & tu qui id ignoras, nunquid non ex nuptiis natus es? Non ergo ideò,

Corpus instrumentū animæ.

Virgines et heremitæ æquangelici.

ideò, quòd aurum poſſides, argentum reprobes. Sed in bona ſpe conſiſtant, & hi qui nuptiis legitimè vtuntur: non autem illis procaciter abutantur, per intemperātiam. Qui norunt tempus continendi, vt vacent orationi: qui vnà cum veſtimentis, munda ad conuentus Eccleſiæ adferunt corpora, qui ſtudio liberorum, non ſtudio voluptatis, ad nuptias accedunt. Et monogami quoque eos, qui ad ſecundas nuptias aſpirant, non reprobrent. Bona eſt continentia, & admiranda, veruntamen per diſpenſationem fieri poteſt, vt quis ſecundam vxorem ducat: ne in errorem incidant impotentes. Bonum quidem eſſet illis, ſi permāſerint ſicut & ego, dicit Apoſtolus: ſi autem non continent, nubant: melius enim eſt nubere, quàm vri. Reliqua autē omnia procul exterminentur; fornicatio, adulterium, & omne genus impudicitiæ. Cuſtodi corpus Domino mundum, vt & Dominus reſpiciat corpus. Alis corpus cibis vt viuat, & ſine impedimento miniſtret.

Nuptiæ ſint ſtudio liberorū.

De cibis.

Et de cibis iſta vobis ſint dogmata: quandoquidē multi circa cibos quoque impingunt: alij enim idolothytis indifferenter accedunt, alij verò abſtinent, ſed iudicant tamen manducantes: & duplici modo circa cibos quorundam anima polluitur, qui ignorant debitas manducādi cauſas. Ieiunamus enim, à vino & à carnibus abſtinentes: non quòd hæc tanquàm abominationes oderimus: ſed quòd præmium expectamus, vt

Ieiunium à vino & carnibus.

ſenſibilia deſpicientes, ſpirituali deinceps & intellectuali menſa fruamur: & nunc ſeminantes in lachrymis, in futuro ſeculo in exultatione metamus. Non igitur contemnas eos, qui manducant, & propter corporum infirmitatem cibos ſumũt: neque vituperes, qui modico vino vtuntur propter ſtomachum, & crebras infirmitates. Ac neque ipſos condemnes tanquàm peccatores, neque tanquàm abominabiles oderis carnes. Sciebat enim quoſdam tales futuros Apoſtolus, dicens: Prohibentes nubere, & veſci cibis, quos Deus creauit in vſum credentibus, & cum gratiarum actione ſumentibus. Abſtinens igitur ab his, non tanquàm ab abominabilibus abſtine: alioquin præmium non habes: ſed bona contemne, propter ea, quæ propoſita ſunt ſpiritualia meliora. Confirma certò animam tuam, ne quid manduces, quod idolis eſt oblatum. De cibis enim, non modò mihi nunc, verùm etiam Apoſtolis, & ipſi Iacobo, huius eccleſiæ Epiſcopo, ſtudium fuit. Et ſcripſerãt Apoſtoli, & preſbyteri ad omnes gentes catholicam Epiſtolam; Præcipientes abſtinere ab idolothytis, tum verò à ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. Multi enim feri homines, & more canum viuentes, ſanguinem quidem ſæuiſſimarum belluarum in modum lambebant: ſuffocata verò crudeliter vorabãt. Tu verò Chriſti ſeruus, cùm manducas, cum modeſtia quadam manduca. Ac de cibis hæc ſufficiant.

A ſanguine & ſuffocato abſtinebatur.

DE VESTITV.

AMICTV ſimplici vtare: non ad ornamentum, ſed ad neceſſitatem: non, vt molliciei ſtudeas, ſed vt hyeme calefias, & corporis ignominiam contegas: neque tamen prætextu iſto tegendæ turpitudinis, ſuperfluis veſtibus, in aliam turpitudinem incidas. *Amictu ſalitem ad neceſſitatem.*

DE RESVRRECTIONE.

MODESTE, vt tractes corpus, hoc te moneo, & cognoſce, quòd cum corpore reſurges ad iudicium. Quòd ſi quæ infidelis cogitatio tibi in mentem veniat, tanquàm ea res fieri non poſſit, ex his quæ in te ſunt, perſpice ea, quæ non apparent. Tu ipſe enim dic mihi, vbi ante centum & amplius annos fueras? recogita ex quanta exiguitate, & viliſſima ſubſtãtia, in tantam ſtaturæ magnitudinem, & tantam pulchritudinis dignitatem euectus es. Tùm verò, qui potuit id, quod non erat, vt aliquid eſſet, producere id quod iam eſt, cùm ceciderit, reſtituere iterum non poterit? Qui frumentũ propter nos ſeminatum, quotannis mortificatum excitat, nũquid nos ipſos, propter quos & ipſe ſurrexit, difficile ſuſcitabit? Cernis quomodò arbores tot menſibus ſine fructu & foliis ſunt, ſed hyeme prætereunte, rurſus tanquàm ex mortuis reuiuiſcunt? Et non multò faciliùs nos reuiuiſcemus? Virga Moyſi, in diſparatam ſerpentis naturam, voluntate Dei mutata eſt: & homo cadens, rurſus in ſeipſum non reſtituetur? Non attendas ergo his, qui negant corpus hoc reſurrecturum. Nam quod reſurget,

etiam Esaias testatur. Excitabuntur, inquit, mortui, & resurgent, qui sunt in monumentis, & multi qui in puluere terræ dormiunt. Suscitabuntur, vt inquit Daniel, hi quidem in vitam æternam, hi verò in ignominiam æternam. Omnes quidem homines resurgent, sed nō omnium similis erit resurrectio. Omnes enim æterna accipiemus corpora, sed non omnes similia. Nam iusti, accipient, vt in æternum cum angelis lętentur: peccatores autem, vt in æternum pœnas peccatorum luant. Quamobrem prospiciens nobis benignitatis Dominus, lauacri pœnitentiam dedit, vt multitudinem peccatorū, imò onus vniuersum abiicientes, & sancti Spiritus recipientes signaculum, regni cælestis hæredes efficiamur. Sed cū de lauacro satis paulò antè dixerimus, ad reliquas Isagogicas doctrinas deinde pergamus.

Resurrectio qualis.

DE SACRA SCRIPTVRA.

HÆC docent nos diuinæ scripturæ, tam veteris, quàm noui Testamenti, quòd vnus est amborum testamentorum Deus: qui Christum in nouo apparentem, in veteri prænuntiauerat: qui per legem & prophetas, vt per pœdagogos, in Christum ducebat. Antequàm enim fides venisset, sub lege custodiebamur: & lex pœdagogus noster erat in Christo. Ac si quando hæreticorum audiueris aliquem blasphemantem legem & prophetas: Responde illi salutaria verba, dicens: Non venit Christus legem soluere, sed adimplere. Et diligēter ab Ecclesia disce, qui sint veteris, & qui noui testamenti libri, & nihil apo-

apocryphum legas: cùm enim ne iſta quidem, quæ omnes confitentur, ſcias, quid in dubiis diſcere laboras? Lege ſacras ſcripturas (nempe viginti duos veteris teſtamenti libros) quæ à ſeptuaginta duobus interpretibus tranſlatæ ſunt. Alexandro enim Macedonorum rege defuncto, & regno eius in quatuor principatus diuiſo; in Babyloniam, Macedoniam, Aſiam, & Ægyptum: vnus ex his, qui in Ægypto regnabant, Ptolomæus Philadelphus, cùm eſſet literarum ſtudioſiſſimus Rex, & vndiquaque libros congregaret, à Demetrio Phalereo, bibliothecæ præfecto, de legis & prophetarum diuinis libris audiens: & longè melius eſſe iudicans, non coactè à nolentibus libros conſequi: ſed donis placare homines, & amicitiam eorum ſibi conciliare, quò poſſet optatis potiri. Eò quòd intelligeret, id quod coactè fit, & non voluntariè datur, dolo perſæpè non carere: quod verò ſpontè & liberè exhibetur, omni cum veritate donatur. Eleazaro tum apud Iudæos ſummo ſacerdoti, plurima dona miſit in templum, quod hîc extat Hieroſolymorum: & ſex viros ſecundùm duodecim tribus Iſraël, ad ſe interpretes mitti poſtulauit. Et vt diuinæ legis eſſe hos libros experientia diſceret, & ne ij qui fuerant ad illum miſſi, mutuò conſpirarent, proſpiciens in inſula Pharo, quæ eſt prope Alexandriam, ſingulis interpretibus ſingulas domos diſtribuit, & vnicuique, vt ſeparatim omnes ſcripturas interpretarentur, mandauit. Qui cùm in ſeptuaginta duobus diebus negotium id perfe-

Apocrypha non legenda.

Sex viri ex ſingulis tribubus veteris Teſta. 72. interpretes erãt.

Septuaginta interpretes 72 diebus opus ſuum fecerunt, ſinguli ſeparatim.

perfecissent, simul omnium interpretationes, ex diuersis domibus prodeuntes protulerunt. Collatis autem simul non solùm in sensibus: verùm etiam in verbis consonas inuenit. Non facundia & apparatu sophismatum humanarum factum id fuerat: sed ex Spiritu sancto, diuinarum scripturarum interpretatio perfecta est. Istorum igitur hos viginti libros lege, cum apocryphis verò nihil habeas negotij: has tantùm studiosè meditare scripturas, quas in Ecclesia confidenter legimus. Multò prudentiores te, & religiosiores fuerant Apostoli, & primi Episcopi, veritatis duces, qui nobis eas tradiderunt. Tu itaque cùm sis filius Ecclesiæ, non transgrediaris illius terminos.

Diuina 72. interpretum interpretatio.

De libris.

Libri veteris testamenti.

Ac veteris quidem testamenti, vt dictum est, viginti duos meditare libros, quos, si ita cupis, poteris ex me nominatim audire. Legis quidem sunt, primi quinque libri Moysi, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion. Deinde verò Iesus Naue, & liber Iudicum cũ Ruth septimus. Reliquorum verò historicorum librorum, primus & secundus Regum, vnus est apud Hebræos liber: vnus etiam, qui nunc dicitur, tertius & quartus, similiter quoque & Paralipomenon primus & secundus, apud illos vnus est. Et Esdræ primus & secundus, pro vno reputatur. Duodecimus liber est Esther. Et hæc sunt historica. Carmine verò scripta sunt quinque, Iob, & liber Psalmorum, & Prouerbia, & Ecclesiastes,

Carmine scripti libri qui sint.

ſiaſtes, & Cantica canticorum, ſeptimus & decimus liber. Poſteà prophetici libri quinque. Prophetarum vnus liber, & Eſaiæ, & Hieremiæ, cum Baruch, & Trenis, & epiſtola deinde Ieſekiel, & Daniel: viginti duo libri veteris teſtamenti.

Noui autem teſtamẽti, quatuor tantùm Euangelia: reliqua autem falsò inſcripta, & pernicioſa ſunt. Scripſerunt enim Manichæi ſecundùm Thomam Euangelium: quod Euangelico nomine coloratum, animas ſimplicium corrumpit. Suſcipe autem & Actus duodecim Apoſtolorum. Adhæc, ſeptem Iacobi, Petri, & Ioannis & Iudæ epiſtolas catholicas. Obſignationem verò omnium diſcipulorum vltimam, Pauli quatuordecim epiſtolas. Reliqua autem omnia in altero loco repone: & quotquot in Eccleſiis leguntur. Quæ autem in Eccleſiis non leguntur, eas neque tu legas. De quibus iſta ſufficiant. Fuge autem omnem diabolicam operationem, & ne patiaris tibi quicquam perſuaderi à Dracone apoſtata: qui ex bona ſubſtantia ſpontaneam habuit mutationem: qui perſuadere quidem poteſt volentibus, cogere autem non poteſt. Tum verò neque aſtrologis, neque auguriis, neque diuinationibus vllis mentẽ adhibeas: neque fabuloſis idolorũ oraculis. Veneficium autem, incantationem, & necromantię ſcelera, ne ad aures quidem admitte. Procul ſis ab omni genere intemperantiæ: neque guloſorum, neque luxurioſorum, nec maximè auarorum congregationibus accede: neque

Thomæ Euangelium.

Aſtrologia & diuinatio vitanda.

neque iis qui ethnica ſpeculantur, neque vllis conuentibus eiuſmodi, quibus aliquando vacabas. Auerſeris & tabernariorum vilitatem. Ab omni ſabbatorum obſeruatione abſtine, neque commune aliquid in cibis diuerſis eſſe, aut immundum dixeris. Præcipuè autem omnia hæreticorum conuenticula oderis. Et omninò animam tuam munias, & ſtabilias ieiuniis, orationibus, eleemoſynis, & diuinorum eloquiorum lectionibus: vt cum temperantia & pia *doctrina, reliquo vitæ tuæ tempore, vnica lauacri ſalute perfruaris: atque ſic conſcriptus, à Deo & Patre omnium, in cęlis potiare corona, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: cum quo gloria Patri, cum ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Hæreticorum conuenticula. *Ieiuniis & eleemoſynis anima munitur.* *Conſtitutionibus laudabilibus.

CATECHESIS QVINTA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS EX tempore dicta De Fide. *Et lectio, ex epiſtola ad Hebræos: Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. In hac enim teſtificati ſunt ſeniores. &c.*

QVANTAM vobis dignitatem contulerit Dominus, ab ordine catechumenorum ad fideles tranſlatis, Paulus Apoſtolus aſſiſtens, dicit: Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in participationem filij eius. Deo, fidelis nomine, vocato, & tu hãc eandem accipis appellationem, magnamque accipis dignitatem. Quemadmodum enim Deus bonus & iuſtus vocatur, & omnipotens, & opifex

opifex vniuersorum: sic & fidelis. Cogita ergo in quantam proueheris dignitatem, cùm diuinæ eris futurus particeps appellationis. Hic igitur deinceps quærite, vt fidelis inter vos aliquis secundùm conscientiam reperiatur. Virum enim fidelem inuenire, hoc opus, hic labor est. Nō vt demonstres mihi conscientiam: neque enim ab humano die iudicandus es: sed vt Deo synceritatem fidei ostēdas, qui scrutatur corda & renes, & cognoscit hominum cogitationes. Magnum quiddam est, vir fidelis, omniq́ue diuite ditior. Fidelis enim viri est, vniuersus mundus diuitiarum, qui possit contemnere ipsas, & conculcare. Nam qui ad apparentiam diuites sunt, multaq́ue possident, in anima pauperes sunt. Quantò plura enim congregant, tantò magis eorū, quę desunt, concupiscentia tabescūt. Fidelis autem vir, quod est maximè paradoxon, in paupertate diues est. Sciens enim, quòd tantum habere necesse est, quibus tegamur, & vescamur, & his contentus, spernit diuitias. Neque verò apud nos tantùm, qui sic appellamur, magnum quid fides est: verùm etiam omnia quæcunque in mundo geruntur, & quæ ab his, qui sunt extra ecclesiam peraguntur, in fide consistunt. Fide sunt leges nuptiales, quæ diuersos in idem copulant, & homo alienus, per eam, quæ est in contractibus sponsalitiis, fidem, corporum & pecuniarum particeps efficitur. Fide etiam consistit agricultura: nisi enim crederet vsumfructum sese percepturum, non sustineret eos labores. Fideles & hi, qui nauigant

Fidelis, cognomen est Dei.

Diuites sunt pauperes in anima.

Fide omnia in mundo cōsistūt

uigant in mari, exiguo enim ligno credentes, instabilem fluctuū agitationem, sæuissimi elementi, pro terra commutant, & incertæ spei sese exponunt, & omni ancora tutiorem circumferunt fidem. Per fidem itaque plæraque omnia consistunt humana negotia, idque non tantùm apud nos sic creditur, verùm etiam apud eos, vt dictū est, qui sunt extrà. Quamuis enim non recipiant scripturas: sed suas quasdam proferāt ordinationes, fide etiam illa recipiuntur. Ad fidem veram nos vocat, & hodierna lectio, viamque nobis præparat, quomodò oporteat & nos placere Deo. Quando enim accesserit homo ad seruiendum Deo, non credens illum futurum remuneratorem? Quomodò continebit puella, & iuuenis sibi temperabit, si non crediderit, immarcescibilem esse castitatis coronam?

Castitatis incorruptæ corona.

Oculus omnem illuminans conscientiam est fides, & intelligentiam efficiēs. Dicit enim Propheta: Nisi credideritis, nō intelligetis. Obstruit fides ora leonum, sicut de Daniele scriptura dicit: quòd extractus est Daniel ex fouea, & nulla læsio apparuit in illo, eò quòd crederet Deo suo. Est'ne quicquam Diabolo horribilius? sed aduersus hunc arma alia habemus nulla, nisi fidem. Scutum incorporeum, aduersus hostem inuisibilem. Emittit enim varia tela, & configit in tenebris non vigilantes. Sed cùm non apparet hostis, pallium habemus firmum, fidem, quemadmodum Apostolus dicit: In omnibus assumētes scutum fidei, in quo omnia tela inimici ignea extin-

Fides intellectū illuminat.

Fides scutum.

extinguatis. Ignitum sæpè telum, turpis voluptatis concupiscentia, à diabolo emittitur, sed fides subiiciens menti iudicium, & refrigerans mentem, extinguit telum. Longus adeò est de fide sermo, vt dies illi proferendo nõ suffecerit. Sufficiet autem nobis nunc ex antiquæ legis figuris solus Abraham, quandoquidẽ illius facti sumus filij per fidem. Ille non ex operibus tantùm iustificatus est, verùm etiam ex fide multa perfecta officia fecit. Sed neque priùs amicus Dei vocatus est, quàm credidisset, & omne opus secundũ fidem perfecisset. Reliquit parentes per fidem, deseruit patriam, & regionem, & domum per fidem. Quemadmodum igitur ille iustificatus est, & tu iustificeris. Emortuo quoque fuerat corpore ad filiorum procreationem, senex enim erat, & senem quoque habebat vxorem Saram, nec vlla spes procreationis liberorum illi reliqua fuerat: & tum Deus prolem illi futuram promisit, non deficiens tamen in fide Abraham: & cùm emortuum iam corpus suum intelligeret, non corporis imbecillitati, sed promittentis potestati animum adiiciens, fidelemque credens eum, qui promiserat, emortuum illius corpus filium procreauit, præter omnium opinionem. Et deinceps cùm iussus esset offerre filiũ, quamuis iam audisset, In Isaac vocabitur tibi semen: offerebat filium suum vnigenitum Deo, credens, quòd à mortuis poterit excitare Deus. Colligans filium suum, & lignis imponens voluntate quidem immolauit: diuina autem bonitate filium

Fides obsignat iustitiam. uiuum recepit, agno ipsi loco filij oblato. Cùm adeò fidelis esset, obsignatus est in iustitiam, & circuncisionem recepit, signaculum illius fidei in præputio, accipiens promissionem, quòd erit pater multarum gentium: quomodò igitur est pater multarum gentium Abraham, videamus. Iudæorum quidem esse illum secundùm carnis successionem patrem, certum est: sed si carnem tantùm spectemus, falsum sit necesse est diuinum oraculum. Neque enim nostrum omnium est pater, secundùm carnem, sed figura illius fidei, *Fides, Abrahæ nos facit filios.* omnes vos Abrahæ filios facit. Quemadmodum incredibile est apud homines à mortuis resurgere aliquem, sic etiam credibile non est, ex senibus mortificatis, filios procreari: sed Christo annunciato, quòd in ligno crucifixus esset & mortuus, & quòd resurrexisset, nos credimus. Similitudine igitur fidei, deuenimus in adoptionem Abraham: & tunc per fidem, similiter vt ille, accepimus spiritale signaculum, Spiritu sancto, per lauacrum baptismi, circuncisi, non corporis præputium, sed cordis, secundùm Ieremiam dicentem: Et circuncidatis præputium cordis vestri Deo. Sicut & Apostolus: In circuncisione, inquit, Christi consepulti ipsi in baptismate: Et quæ sequuntur.

Hanc fidem si custodierimus, irreprehensibiles erimus, omnique genere virtutū ornabimur: *Fides, ex graui leue facit.* adeò enim potens est fides, vt eos etiam, qui super mari ambulabant, leues efficere potuerit. Homo erat similiter Petrus, ex sanguine & carne

compo-

compoſitus, & ex ſimilibus cibis nutritus, ſed dicente Ieſu, veni, credēs ambulauit ſuper aquis, omni fundamento firmiorem ſuper aquis habēs fidem, & grauitatē corporis, leuitate fidei attollebat. Sed quandiu quidem credebat, ſuper aqua tutum habuit greſſum: cùm autem dubitauit, tum ſubmergi cœpit. Vacillante enim aliqua ex parte fide, ſubſidebat ſimul & corpus: & cōſcius huius affectionis eius, ille qui affectus animæ corrigit Ieſus, dixit: Modicæ fidei, vt quid dubitaſti? Et rurſus confortatus, ab eo qui manū eius apprehendebat, ex quo rurſus credidit manu ductus à Domino, illum eundem ſuper aquis greſſum recepit. Huius enim nuper meminit Euāgelium, dicēs: Quòd aſcendentibus ipſis in nauim, Non enim dixit, quòd poſteaquàm trāſmiſiſſet, Petrus aſcendit nauim: ſed per hoc innuit, quòd quantum ſpacium confecit ad Ieſum eundo, tantundem reuertens, aſcendit rurſus in nauim.

Fides qua pro alio creditur, vtilis eſt illi ad ſalutem.

Tantam autem habet virtutem fides, vt nō ſolùm ille qui credit ſaluetur, verùm etiam aliis credentibus, alij ſeruentur. Non erat fidelis paralyticus ille in Capernaum: ſed qui ferebant illum, & per tectū funibus demittebant, illi credebant. Compatitur enim corpori ægroti & anima. Et ne putes me illum accuſare, Euangeliū ipſum dixit: Videns autem Ieſus fidem, non illius, ſed fidem illorum, dixit paralytico, ſurge. Illi qui ferebant, credebant, & paralyticus potitus eſt ſanitate. Et vis certiùs videre, quòd aliis credentibus alij ſeruētur: Mortuus eſt Lazarus, præteriit

vna, altera, & tertia dies, diſſoluti ſunt nerui illius: & putredo corpus illius occupauit. Quomodò potuit credere mortuus quatriduanus, & pro ſeipſo orare redemptorem? Sed quod defuit mortuo, hoc per germanas ſorores completum eſt. Veniente enim Domino, procidit ſoror, & dicēti, vbi poſuiſtis eum, reſpondit illa: Domine iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Dicit Dominus: Si credideris, videbis gloriam Dei. Quaſi diceret: Quod tu debes huic mortuo reliquum fidei replere. Et tantum potuit illa ſororū fides, vt mortuus à porta inferni reuocaretur. Si alij pro aliis credendo, potuerunt à mortuis ſuſcitari, tu verò pro teipſo ſyncerè credens, nunquid non multò magis tibi commodabis? Quinetiam ſiue infidelis ſis, ſiue fidelis, benignus eſt Dominus, clementer ſe offeret tibi pœnitenti. Tantum dic ipſe quoque, Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Si autem fidelis eſſe videris, nondum tamen perfectionem fidei habes, opus eſt vt & tu cum Apoſtolis dicas: Domine adauge nobis fidem. Nam apud teipſum aliquid habes: ab illo verò permultum accipis. Nomen fidei vnū quidem eſt appellatione, dupliciter autem diuiditur. Eſt enim vnum genus fidei, quod habet dogmaticam de aliquo animæ aſcenſionem: & commodat animæ, ſicut inquit Dominus: Qui verba mea audit, & credit ei, qui me miſit, habet vitam æternam, & in iudicium nō veniet. Et, Qui credit, non iudicatur: ſed tranſlatus eſt à morte ad vitam. O magnam Dei clementiam! Iuſti quidē

Credente alio alius ſeruatur.

Fides dogmatica.

vix

vix per multos annos probati ſunt: quod autem illi per longæ ætatis inueſtigationem corrigentes aſſecuti ſunt, hoc nunc Ieſus vna hora nobis donat. Si enim credideris, quia Dominus eſt Ieſus Chriſtus, & quòd Deus excitauit ipſum à mortuis, ſaluaberis, & tranferreris in paradiſum. Propterea & latronem eò introduxit, vt nō dubites, num id fieri poſſit. Qui enim latronem vna hora credentem in hoc ſancto Golgatha ſeruauit, idem & te credentem ſeruabit.

Alterum autem genus fidei eſt, quod ex parte gratię à Domino donatur. Alij enim per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundùm eundem ſpiritum: alij verò fides in eodem ſpiritu, alij autem gratia curationum. Hæc igitur ſecundùm gratiam donata fides ex ſpiritu, non modò eſt dogmatica, verùm etiā ſuper humanas vires effectiua. Qui enim habet hanc fidem, dicit monti huic, tranſi hinc illuc, & tranſit. Quando namque per fidē dicit hoc aliquis credens quod fit, & non ambigit in corde ſuo, tunc accipit hanc gratiam. Et de hac fide dicitur: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis. Quod quidem minuſculum eſt magnitudine, ardentius tamen vigore, & in exiguo loco ſeminatum, magnos continet ramos, tanquàm quòd & in alta augeri poſſit, & humilia cooperire. Sic & fides in anima, celerrimò actu, maxima perficit. De Deo enim ſpeculatur, Deum intuetur: ita vt qui meretur fide illuminari, & mundi terminos circuit, & ante mūdi huius conſummationē, iudiciū iam videt,

Fides gratiæ.

videt, & promissionum retributionem. Habens itaque fidem in illum, vt deinceps eam accipias ab illo, quę super humanas vires operatur. Fidem verò si didiceris, & promissionem possidebis: & obserua illam à sola Ecclesia tibi nunc traditam, & ex omni scriptura munitam. Cùm enim non omnes possint scripturas legere: & alios quidem inscitia, alios verò occupatio quædam impedit à cognitione, ne ob inscitiam animam perdas, in paucis versibus vniuersam fidei doctrinam comprehendimus, quod in ipsa lectione meminisse vos volo, & apud vos ipsos studiosè recolere. Non in chartas inscribendo, sed in corde memoriam insculpendo, & in meditatione custodiendo, necubi catechumenus ea, quæ vobis tradita sunt, exaudiat. Habere autem hanc doctrinam tanquàm viaticum, omni tempore vitæ, & præter hanc aliam non suscipere decet. Nec si nos ipsi mutati contrarium his, quæ docemus nunc, astruamus: neque si angelus contrarius, in angelum lucis transmutatus, seducere te voluerit. Nam etiamsi angelus de cælis aliud euangelizauerit vobis, præter id, quod accepistis, anathema sit: Et vsque ad hanc quidem dictionem audiés, memineris fidei. Excerpe autem tempore opportuno ex sacris scripturis, quæ est insita illis, probationem. Non enim, vt videtur, ab hominibus compositæ sunt res fidei, sed ex omni scriptura, quæ sunt potissima, vnam replent fidei doctrinam. Et quemadmodum semen sinapis in paruo grano, multos cõtinet ramos: sic & fides in

Fides Ecclesiæ sola seruanda.

paucis verbis omnem tam veteris, quàm noui Testamenti pietatis cognitionem inuoluit.

Videte itaque fratres, vt ſeruetis traditiones, quas nunc accepiſtis, & in latitudine cordis eas deſcribite, & cum pietate illas cuſtodiatis. Ne quando vacillantes aliquos inimicus diſſoluat, ne quis hæreticus ex his quæ tradita ſunt aliquid euertat. Fides quidem eſt, proiicere argentũ ſuper menſam: Deus autem à vobis repoſcet depoſitos ſermones. Conteſtor, vt inquit Paulus, in conſpectu Dei viuificantis omnia, & Chriſti Ieſu, qui profeſſus eſt ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem: vt hanc traditam vobis cuſtodiatis fidem intemeratam, vſque ad aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Theſaurus vitæ nunc tibi traditus eſt: quem poſteaquàm apparuerit Dominus, tanquàm depoſitum requiret, & temporibus opportunis illum oſtendet beatus & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, lucem inhabitans inacceſſibilem. Quem nemo hominum vnquam vidit, neque videre poteſt. Cui gloria, honor, & fortitudo cum Spiritu ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Traditiones ſuas ſeruare iubet.

CATECHESIS SEXTA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS

extemporanea, de monarchia Dei. In Credo in Deum: & de hæresibus. Et lectio ex Esaia: Renouantur ad me insulæ Israël, & saluabit eas per Dominum salute æterna, &c.

BENEDICTVS Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi. Et benedictus eius vnigenitus filius, simul vt enim intelligitur Deus, intelligitur & pater: vt indiuisa Patris & Filij gloria perficiatur. Non enim aliam pater gloriam, & aliã filius habet: sed vnam & eandem. Quandoquidem patris est filius vnigenitus: & cùm pater glorificatur, simul & filius gloria fruitur. Gloria enim filij ex honore patris ipsi⁹. Ac rursus glorificato filio, & pater magnificè honoratur. Et mens quidem celeriter intelligit: lingua verò verbis indiget, & longa enarratione eorũ, qui intercedunt, sermonum. Simul quidẽ & statim oculus astrorum ordinem comprehendit latissimũ: sed cùm de singulis velit aliquis disserere, quid sit lucifer, quid hesperus, quid vnumquodque sydus, multis indiget verbis. Sic & terrã & mare, & omnes totius mundi oras, in momento celerrimo mens cõprehendit, sed quod statim fit in mente, hoc multis verbis vix disseritur. Magnum autem & verborũ est argumentũ. Dicimus enim, non quæcunque oportet, de Deo: soli enim illi hæc nota sunt: sed quę capere potest humana natura, & quanta nostra

Patris & filij gloria indiuisa

Proprietates Dei eloqui non licet.

ſtra infirmitas poteſt ſufferre. Neque enim quid ſit Deus exponimus, ſed vt quod exactè de ipſo neſcimus, ingenuè profiteamur. Nam in his quę de Deo dicuntur, hæc maxima eſt ſcientia, ignorantiam fateri. Magnificate Dominũ mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum, idque cõiunctim omnes: vnus enim nequaquã poterit. Imò verò etiãſi omnes cõgregemur, non tamen ita, vt æquum eſſet, fecerimus, non modò vos qui hîc adeſtis, verùm etiam, ſi totius Eccleſiæ catholicæ & præſentis & futuræ, omnes gentes & oræ conueniant, paſtorem ſuum ſecundùm dignitatem celebrare non poterint. Magnus erat Abraham & honorandus; ſed magnus reſpectu hominum: cùm autem ad Deum reſpexit, tunc inquit, ingenuè confitens: Ego ſum terra & cinis. Non dixit terra, & tacuit: ne ſeipſum magnũ elementũ terram appellare videretur, ſed addit, cinerẽ ſe eſſe: vt vilitatẽ, fragilitatẽ, & imbecillitatẽ ſuã oſtenderet. Eſt'ne autẽ quidquam cinere leuius, aut exilius? Accipe, inquit, comparationẽ cineris ad domum, & domus ad ciuitatem, & ciuitatis ad prouinciam: prouinciæ ad Romanorũ Imperiũ; & Imperij Romanorum ad vniuerſam terram, & omnes terminos; rurſus terræ totius ad circumdans illam cęlum. Cuius tanta eſt comparatio ad cælum, quantum eſt punctum circuli ad totam circumferentiam. Tanta enim eſt cæli ad terram comparatio. Et primum cælum hoc, quod apparet, minus eſſe intelligas ſecũdo, & ſecũdum tertio. Huc vſque enim eos nominauit ſcriptura. Non

Scientia in diuinis maxima, ignorantiam fateri.

Deus pro dignitate nequit laudari.

Non quòd tot tantùm ſint, ſed quòd tot nobis cognoſcere confert. Et cùm animo cælos omnes perſpicis: neque tamen cæli celebrare Deum, ita vt eſt, poterunt, etiamſi tonitrua habeant ſonantiſſima. Si ergo tanta cęlorum magnitudo Deum pro dignitate laudare non poteſt, quomodò tandem cinis viliſſimus & minimus, dignas laudes Deo poterit tribuere? Qui continet orbem terræ, & illius habitatores tãquàm locuſtas in ipſa. Si quis audet de Deo dicere, primùm enarret terminos terræ. Terram inhabitas, & finem terræ ignoras. Quomodò cõditorem eius commodè poteris cognoſcere? Cernis ſtellas, factorem verò illarum non cernis. Numera priùs ea, quæ vides, & tunc illũ, qui non apparet, enarra: eum qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus illis nomina vocat. Stillæ pluuiarum nuper copioſiùs influentes, parum abeſt quin perdidiſſent nos. Numera mihi huius tantùm ciuitatis guttas, non dico ciuitatis: ſed numera tantùm, ſi potes, quæ vnius horæ ſpacio ſuper domũ tuam deciderunt. Sed cùm ſit impoſſibile, agnoſce tuã imbecillitatem, & vel ex eo cognoſce Dei potentiam. Numerãtur enim ab ipſo guttæ pluuiæ per vniuerſam terram, non modò quę nunc cadunt, ſed quæ vnquam ceciderunt. Creatura eſt Dei Sol, & magnus quidem, ſed minimus tamen reſpectu totius cæli. Attentè priùs aſpicias ſolem, & tunc dominum curioſè ſcrutare. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: vetatur tibi hæc cogitatio.

Sed dixerit aliquis: Si incomprehensibilis est diuina substantia, & cur tu de his dißeris? Nunquid igitur, quia totum fluuiũ ebibere nequeo, id quod mihi commodum est, sub mensura non hauriam? Nunquid cùm solem oculis comprehendere nequeam, etiam lucis illius vsum quantum sufficit non aspiciam? Et si in hortũ magnũ ingressus fuero, & omne genus fructuum comedere non potero: vis'ne, vt omninò esuriens inde exeam? Laudo & glorifico factorem nostrũ. Mandatum enim Dei est, quod dicit: Omnis spiritus laudet Dominum. Et non dicit, vt enarret quid sit, aut quomodò sese habeat in sua essentia. Sed neque id nunc enarrandum aggredior, sciẽs, quòd in laudando dignitati illius non satisfecero. Opus autem pietatis existimans, & si id ratione in vniuersum liceat, aggrediar. Admonet igitur nos infirmitatis nostræ Dominus, dicens: Deum nemo vidit vnquam. Quid igitur, dicat aliquis, nónne scriptum est, Quòd angeli paruulorum semper vident faciem patris*, qui in cælis est? Vident sanè angeli, sed non ita vt est, sed secundùm quod est, & ipsi capiunt. Ipse enim Iesus dicit: Quòd patrem nemo vidit, nisi qui est de cælo, hic vidit patrem. Vident angeli, ita vt capiunt, & Archangeli, ita vt poßunt: Troni verò & dominationes, plus quidem quàm illi, sed minus tamen, quàm pro Dei benignitate. Solus autem Spiritus sanctus, ita vt oportet videt: ille enim scrutatur omnia, etiam profunda Dei. Et vnigenitus Dei filius, ita vt oportet etiã cognoscit.

Dei substantia incomprehensibilis.

Angeli secundùm quid vident Deum.

Filius et Spiritus S. soli Deũ vt est, vident.

ſcit. Neque enim patrem quiſquam cognoſcit, niſi filius, & cui is reuelauerit. Videt quantum oportet, & enarrat per ſpiritum ſecundùm quod vnuſquiſque capit Deum. Quoniam deitatis paternæ eſt particeps filius tanquàm vnigenitus. Genitor videt filium, & genitus videt gignẽtem. Angelis igitur ignorantibus eum, ſecũdùm propriam virtutem, vnicuique reuelat per Spiritum ſanctum vnigenitus; ita vt diximus. Nemo hominum erubeſcat ignorantiam confiteri. Loquor nunc ego, & omnes ſuis temporibus: quomodò autem loquamur, dicere nequimus. Eum autem, qui nobis dedit ſermonem, quomodò eloqui poterimus? Animam ego habeo, cuius cùm facultates enarrare non poſſim, quomodò datorẽ animæ enarrare potero?

Sufficiens nobis ad pietatem erit hoc ſolum ſcire: Quod Deum habemus, Deum vnum, Deũ exiſtentem, & ſemper exiſtentem, ſibi perpetuò ſimilem: cui pater non eſt alius, quo nullus potentior, quem nullus ſucceſſor eiiciet è regno, qui multorum nominum eſt, & omnipotens, & ſubſtãtiæ eiuſdem ſpeciei. Neque enim eò quòd vocatur bonus, & iuſtus, & omnipotens, & Sabaoth, propterea differens eſt, vel aliàs alius exiſtens, ſed ipſe vnus exiſtens millenas emittit diuinitatis operationes. Non in parte abundans, & in parte deficiens, ſed in omnibus ſimilis eſt ſibi: non tantùm in benignitate magnus, & paruus in ſapientia: ſed æqualem habens ſapientiæ clementiam. Non ex parte vidẽs, ex parte autem

viſione

visione priuatus: sed totus oculus, totus auditus, & totus mēs. Non sicut nos, ex parte cognoscens, ex parte ignorans. Alioquin si secùs diceret, blasphemus esset sermo, & diuinæ substantiæ indignus. Prouisor est existentium, & sanctus, & omnium optimus, & omniū maximus, & omniū sapientissimus. Cuius neque formam, neque speciem eloqui poterimus. Neque enim vocem ipsius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis, dicit scriptura. Itaque ad Israëlitas, inquit Moyses: Et valde cauete animis vestris, quòd similitudinē non videtis. Si enim omninò similitudinem eius esset possibile imaginari, propinqua esset intelligentia illius substantiæ. Multi multa imaginati sunt, & omnes malè opinabantur. Nam alij quidem ignem esse putarunt Deū, alij verò alatū tanquam hominem: eò quòd scriptum sit benè, sed intellectum malè: Sub vmbra alarum tuarum proteges me. Obliuiscebantur enim Domini nostri Iesu Christi vnigeniti Dei, qui etiam de seipso similiter dicebat ad Ierusalē: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina sub alas congregat pullos suos, & noluistis. Præsidiaria enim facultate illius, per alas significata, isti non intelligentes: sed humano more accipiebant id, quod est inenarrabile. Nonnulli quoque septem oculos illum habere, ausi sunt dicere. Eò quòd scriptū sit: Septē oculi Domini, respiciētes super omnem terrā. Si enim solos septem oculos ex parte habet, particularis igitur est illius visus, & non vniuersalis. Quod nefas

Deus totus mens, totus oculus, totus auditus.

Similitudo Dei perfecta imaginari, aut videri nō potest.

Opiniones falsæ de Deo.

nefas eſt dicere. Deum enim in omnibus perfectum eſſe, credere neceſſe eſt, vt ipſe ſaluator dicebat. Pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Perfectus in videndo, perfectus in potentia, perfectus in magnitudine, perfectus in ſcientia, perfectus in bonitate, perfectus in iuſtitia, perfectus in benignitate. Non loco circumſcriptus, ſed in omnibus locis exiſtens, à nullo tamen comprehenſus. Sedes ipſi cælum: ſed illud tamen excellit ſedens, ſcabellũ pedum eius terra, ſed virtus illius ad ſubterraneos etiã permanat. Vnus eſt vbique præſens, omnia videns, omnia intelligẽs, omnia per Chriſtum extruens. Fons omnis boni maximus, & indeficiens. Flumen beneficiorũ: lumen aſſiduè coruſcans: poteſtas inſuperabilis, imbecillitatibus noſtris collata. Cuius neque nomen audire ſuſtinemus. Aut veſtigiũ Domini, inquit Iob inuenias, aut in extrema peruenias, quæ fecit omnipotentes. Si extrema factorum eius non capitis, quomodò ipſum capietis? Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quę præparauerit Deus diligentibus ſe. Si ea quæ præparauerit Deus, mente noſtra comprehendi non poſſunt: nunquid ipſum qui præparat, animo comprehẽdere poterimus? O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius, inquit Apoſtolus. Si iudicia & viæ eius incomprehenſibiles ſunt, num ipſe comprehendetur?

Deus nuſquã & vbique.

Cùm itaque tantus ſit Deus, imò lõgè maior,

nec

nec enim ſi me totum in linguam mutauero, ſatis dignè magnitudinem eius eloqui potero, imò verò ſi omnes angeli conuenerint, ita vt æquum eſt, id eloqui non poſſent: tantus igitur cùm ſit Deus, homo tamen exſculpens lapidem, lapidi dixit: Deus meus es tu. O magnam cæcitatem, à tanta magnitudine, in tantam exilitatem delabi! Lignum quod Deus plantauit, & pluuia humectauit, & deinde combuſtum eſt, & in cinerem per ignem redactum, hoc Deus appellabitur? Abundauit autem adeò fornicatio idololatriæ, vt feles & lupos, & canes pro Deo adorauerint. Et leo hominum vorator, pro Deo humaniſſimo adorabatur: ſerpẽs & draco, æmuli eius, qui nos ex paradiſo eiecit, adorantur: & qui paradiſum plantauit, contemnebatur. Pudet me dicere: & cæpe enim apud quoſdam adorabatur. Vinum datum eſt, vt exhilaret cor hominis, & Bacchus pro Deo celebratur. Frumentum Deus fecit cùm diceret: Producat terra herbas graminis, quod ſeminet ſemen ſecundùm genus: vt panis, cor hominis confirmet, vnde igitur eſt quod Ceres colitur? Ignis ex lapidũ colliſione etiam hodie elicitur, & vnde Vulcanus ignis factor? Vnde multitudo Deorum Græcos errare facit? Incorporeus eſt Deus, & vnde adulteria arguũtur eorum, qui apud ipſos dij vocantur? Taceo Iouis in cygnum mutationes. Pudet dicere illius in bouem transformationes: non decent enim Deum mugitus. Mœchus apud Græcos Deus eſſe dicitur, & nõ verẽtur. Si enim adulter eſt Deus, non

Fornicatio idololatriæ.

Vini vſus hilaritas.

Mœchus gentium.

dicatur id mortalibus, ne deſciſcant & aſpernentur iſtos, quos dicitis Deos. Et mortes, defectionesque & tonitrua vocarunt Deos. Cernis ex quãta magnitudine quò deciderint. Quid igitur, num fruſtrà filius Dei deſcendit de cælis, vt tãtum vulnus ſanaret? Nunquid ſine cauſa venit filius, vt pater agnoſceretur? Cognoſcis quid mouerit à dextra throni deſcendere vnigenitũ? Pater ſpernebatur, erat ergo neceſſe, vt filius corrigeret errorem: oportebat, vt is, per quem omnia facta ſunt, deduceret omnia ad emendationem. Quid enim hoc morbo fuerat perniciosus, quàm ſi lapis pro Deo coleretur? Neque verò apud Ethnicos tãtùm inuexerat iſta diabolus, ſed iam etiã multi falsò dicti Chriſtiani, fauſtiſſimoque Chriſti nomine infauſtè abutentes, audebant impiè Deum à ſuis creaturis abalienare. Dico autẽ iſtos hæreticorũ liberos atheos deteſtabiles: qui ſimulabant ſe eſſe Chriſti ſtudioſos & amatores, cùm eſſent illius acerrimi oſores. Qui enim patrem Chriſti infamat, hoſtis eſt Chriſti. Auſi ſunt iſti dicere, duas eſſe Deitates, vnam quidem bonam, alteram verò malam. O ingentem cæcitatem! Si eſt Deitas, omninò eſt bona: ſi verò non bona, cur vocatur Deitas, quandoquidem Dei eſt bonitas? Si Deo congruit benignitas, beneficentia, & omnipotentia, è duobus alterũ ſit. Si Deũ nomine vocabant, & operatione vocent: ſi priuabitur operationibus, nec Deum vocẽt ſola appellatione.

Filius Dei cur deſcendit.

Deitas idem quod bonitas.

Auſi ſunt hæretici dicere, duos eſſe Deos, &

duos fontes, alterum boni, alterum mali, & eos ingenitos. Si ambo ingeniti, certum est omninò, quòd æquales habeant vtrique vires. Quomodò igitur tollunt tenebræ lumen? Sed quid tãdem, simul'ne sunt, an separatim? Simul enim esse non possunt. Quæ enim cõmunicatio lucis cum tenebris? dicit Apostolus. Sin auté procul sunt ab inuicem, omninò & locos proprios habent. Omninò alicubi & vnum adorabimus. Sic enim cõparare oportet, vt ex eorũ stultitia, quòd vnũ adorare necesse est, inferamus. Quæramus autem ex illis, quid dicunt de bono Deo: potés est, an impotens? Si quidem potens, & quomodò ipso inuito factus est malus? quomodò ingressa est mala substãtia ipso noléte? Si enim sciés prohibere non potuit, arguũt illum impotentiæ: si autem cùm posset, non prohibuit, proditionis eum accusant. Considera autem istorum stupiditatem: aliquando enim dicunt, malum nihil habere commune cum bono in mundi administratione & opificio: aliquando verò dicunt, illum quartam tantùm partem habere. Et bonum sanè aiunt patrem esse Christi; Christũ autem, solem hunc vocant. Si itaque mundus, vt ipsi docent, à malo factus est, & sol est in mundo: quomodò filius boni in regno mali inuitus seruit? Polluimur ista dicentes: ne autem aliquis eorum, qui adsunt, ex ignorantia in sordes eiusmodi hæreticorum incidat, etiamsi & os meum, & auditorũ aures polluam, tamen id confert. Multò enim melius est, accusandis & reprehendendis aliis

Deos esse duos, impossibile.

Hæreses vt vitari possint noscendæ.

audire abſurda, quàm ex inſcitia in eadem incidere. Longè melius eſt, vt ſordes cognoſcas, & oderis, quàm ignorans in eaſdem incidas.

Simon Magus author hæreſeon.

Eſt autem varia & multiplex hæreticorum doctrina: cùm enim à via rectitudinis exciderint, tunc in multa præcipitia incidunt. Et omnis hæreſeos author & inuentor eſt Simon Magus; Simon qui, vt eſt in actis Apoſtolorum, inæſtimabilem ſpiritus gratiam argento ſe cõparare poſſe exiſtimans, audiuit: Non ſit tibi pars, neque hęreditas in ſermone hoc, & quæ ſequuntur. De quo ſcriptum eſt: Quod ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: ſi enim eſſent ex nobis, permanſiſſent nobiſcum. Hìc autem cùm eſſet Romæ, poſteaquàm ab Apoſtolis reiectus eſt, & Græcam Selinen quandam meretricem circumducens, ore nefando primus auſus eſt dicere, ſeipſum eſſe Deum, qui in monte Sina tanquàm pater apparuit: ac deinde apud Iudæos non in carne, ſed in imagine tanquàm Chriſtus Ieſus viſus eſt, atque poſteà tanquàm Spiritum ſanctum à Chriſto mittendum, ſe eſſe promiſſum. Et ita ſeduxerat ciuitatem Romanã, vt Claudius illi ſtatuam erexerit, cum ea inſcriptione, in lingua Romana: Simoni Deo ſancto. Dilatato autẽ errore, par amicorũ bonorũ illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus cùm eſſent præſides Eccleſiæ, & oſtentantem ſe iuſtum Simonem, ſtatim extinxit. Cùm enim prædicaret Simon in cælos ſeſe aſcenſurum, & vehiculo dæmonũ in aërem eſſet ſublatus: flexis genibus ſerui Dei, & concordiam

Simon Magus trinum ſe Deũ vocat.

Simoni Mago Claudius ſtatuam erexit.

oſtenden-

ostendentes, de qua dixit Iesus: Quòd si duo ex vobis concordauerint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipsis: Concordiæ hoc telũ per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum est: Petrus enim erat, qui claues regni cælorum portabat. Non est mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat, & in paradisum, & audiuerat arcana verba, quę non licet homini loqui. Ex aëre in terram depresserunt eum, qui se appellabat Deum, deinceps ad inferos detrudendum. Hic primus istius improbitatis Draco. Vno autem precioso capite multorum rursus capitum reperitur lerna malorum. Cherintus enim vastauit Ecclesiam, & Menander, & Carpocrates, Ebion, & Marcion, os impurum. Qui enim diuersos esse Deos prædicat, alterum bonum, & alterum iustũ, contradicit Christo dicenti: Pater iuste. Et rursus, qui alium patrem, & aliũ factorẽ mundi dicit, aduersatur filio dicenti: Aspice fœnũ agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittetur: quod Deus sic vestit. Et qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Sic rursus secundus Marcion alterius improbitatis author fuit: ab his enim, quæ posita sunt de veteri lege, in nouo Testamento, testimoniis redargutus. Primus ausus est excindere testimonia, & sine testimoniis relinquere eũ, qui annuntiabatur, fidei sermonẽ. Relinquẽs Deũ, & tanquàm preconibus non existẽtibus, imbecillam volebat efficere Ecclesiæ fidẽ. Excipit id alius studiosè Basilides

Petrus & Paulus Simonem oratione prostrauerunt.

Petrus Clauiger cæli.

Cherintus.

Marcion.

Basilides.

ſilides execrandus, longè acerbiſſimè eũ improbitatis modum annuncians. Accedebat illi nequitiæ Valentinus, triginta Deorum prædicator. Græci paucos dicũt, & iſte nomine potiùs, quàm re Chriſtianus, in ſolos triginta extendit errorẽ. Et dicebat, quòd profunditas (decet enim ipſum qui erat profunditas malitiæ, à profunditate ſuã auſpicari doctrinam) genuit ſilentiũ, & ex ſilentio procreat ſermonem: Ioue Græcorum hic deterior, qui cum ſorore rem habebat. filia enim profunditatis dicebatur eſſe ſilentium. Cernis à qua ſpecie Chriſtianiſmi deciderit? Sed expectas paulũlùm, & plus oderis impietatẽ. Dicit enim octo ſecula in eo facta eſſe, & ex his decem, & rurſus ex iſtis alia decem, duos maſculos & fœminas. Vnde autem iſtorum conſtitutio? Aſpice nugas & deliria commentorũ. Vnde habes probationem horũ triginta ſeculorũ? Cùm, inquit, ſcriptũ ſit, quòd Ieſus baptizatus ſit tanquã annorũ triginta. Et qualis eſt hæc demonſtratio, ex annis triginta, quòd baptizatus ſit? Nũquid igitur, quia quinque panes diuiſit in quinque millia, quinque ſunt Dij? Quia duodecim habuit diſcipulos, duodecim debent eſſe Dij? Atque hoc quidẽ parũ eſt, ad reliquã eius impietatem. Dicit enim: Vltima Deorũ vtrumque ſexum habẽs (vt audet dicere) ipſa eſt ſapiẽtia. O impietatẽ! Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapiẽtia, vnigenitus filius, ille'ne etiã eſt mulier? ille'ne ex triginta elementaribus Diis? & vltimũ commentũ infert, comprehenditque ratione Dei ſapientiam, & inquit, quòd

Valẽtinus 30. Deorũ præco.

Valentini nugæ.

quòd conata est sapiētia primùm Deum videre, & non ferens splēdores, excidit è cælis, & deleta est ex trigesimo numero. Et ingemiscens genuit diabolum. Et quòd deplorans casum suū, mare constituit. Vides impietatem? Quomodò enim ex lachryma diabolus generaretur, & ex intellectu malitia, & ex lumine tenebræ. Dicit prætereà, quòd diabolus genuisset alios, ex quibus nonnulli composuerunt mundū. Et quòd Christus venisset, vt auerteret homines à creatore mundi. Audi verò quem dicunt esse Christum, vt tantò magis oderis illos. Docent enim, quòd cùm sapientia decidisset, ne numerus illorū triginta deficeret, viginti octo eones, vnusquisque minimum quid adferens, composuerunt Christum. Hunc quoque rursus vtrumque sexū habere dicunt. Nunquid his quicquam est magis impium? est'ne his quicquam abiectius? Ego dissero tibi & enarro hunc errorem, vt authores eius tantò magis oderis. Fuge itaque eiusmodi impietatem, neque aue dixeris tali, ne communices operibus infructuosis tenebrarū: ne'ue sis curiosus, nec in sermones illorū deuenire velis.

Valentini blasphemiæ.

Ac omnes quidem oderis hæreticos: maximè autem illum, qui à mania seu insania nomen habet: Manichæū dico, qui primùm tēpore Probi cœpit. Nam ante annos septuaginta hic error viguit, & non desunt, qui authorē illius suis oculis conspexerant. Non ideò tamen, quòd paulò antè fuerit, illum oderis, sed vt malitiæ fabricatorem, & totius fœditatis receptaculum, & omnes

Hæretici odio habendi.

hæreſeos ſordes ſuſcipientem. Ambiens enim in malis excellere, omnia congerens peſſima, vnam hæreſim blaſphemiis, & ſceleribus refertam conflauit. Vaſtat Eccleſiam, vel potiùs eos, qui erant in Eccleſia, tanquàm leo obambulans. Tu igitur non attendas illius ſuauiloquentiæ, neque ſimulatæ humilitati: Serpens enim eſt, & germen viperarum. Et Iudas dixerat, ſalue Rabbi, & tamen prodidit Magiſtrum. Non aduertas oſculis, ſed obſerua venenum. Ac ne falſa videamur opinari de illo, obiter conſiderabimus, quis fuerit iſte Manes: quin etiam aliqua ex parte quid docuerit, attingemus: nam vniuerſas illius ſordes nec toto ſeculo ſatis explicauerimus. Memineris autem hæc apud teipſum, & teneas memoria in auxilium opportunum, quæ anteà dicta ſunt, & nunc quoque dicentur, vt & ignorantes diſcant, & ſcientes recordentur. Non eſt ex Chriſtianis Manes. Abſit. Neque ſicut Simon eiectus ex Eccleſia, nec ipſe, nec illi priores eius erroris Magiſtri. Ille enim fur eſt alienorum malorum, vendicans ſibi mala. Quomodò autem, & qua ratione, audite.

Manes ex gentibus.

Scythianus quidã in Ægypto, genere Saracenus, nihil cum Chriſtianiſmo habẽs commune. Hic Alexãdriæ habitans, & Ariſtotelicã vitã imitatus, quatuor libros cõpoſuit: Vnũ, quod appellauit Euangeliũ, non quòd actiones eius cõtineret, ſed ſolã appellationem: Alterũ vocauit Capitum: Tertium Myſteriorũ: Quartum verò, quem nunc circumferunt, Theſaurorum. Diſcipulus

Scythianus primus author Manichæorum erroris.

autem

autem illius erat Therebintus. Cùm verò Scythianus ex proposito venisset in Iudęam, vt pestilenti contagione afficeret illam regionem, morbo extincto illo, Dominus sedauit pestilentiam. Sed Therebintus improbitatis illius discipulus, & auri, & librorum, & hæreseos factus hæres, cùm adesset in Palæstina, & in Iudæa notus esset, & exclusus, statuit in Persidem transire. Deinde, ne ex nomine etiam illic cognosceretur, Buddam seipsum vocauit. Verùm habuit illic aduersarios sacerdotes Solis. Et multis sermonibus, concertationibusque commotis, redarguebatur: ad extremum cùm esset comprehendendus, profugit ad quandam viduam. Deinde super domum ascendens, & aduocans aëreos Dæmones, quos Manichæi in abominandis suis sacris ad hunc vsque diem inuocare solent, diuinitùs percussus, & de domo prostratus, extinctus est. Atque sic excisa est altera bestia, sed relicta sunt monumenta impietatis illius libri, quorum illa vidua hæres erat, simulque pecuniarum. Quæ cùm neque cognatum, neque amicum haberet vllum, constituit pro illis pecuniis seruum emere aliquem, Curbicum nomine, quem posteà adoptauit, & Persicis disciplinis erudiendum curauit. Exacuit autem secundum humanitatis malum telum, Curbicus ille malus seruus, in semiphilosophū euasit, & mortua vidua, & pecuniæ & libri hæreditate illi cesserunt. Deinde, ne seruitutis nomen Curbici illi contumeliosum esset, pro Curbico, Manem seipsum appellauit: quod lingua

Therebintus.

Buddas ex Therebinto.

Curbicus seruus Manem se appellat.

Perſarum homeliam ſignificat. Cùm enim dialecticus quibuſdam eſſe videretur, Manem ſeipſum nominauit: tanquàm optimum aliquem diſputatorem. At ille quidem bonam exiſtimationem ſibi in lingua Perſica hoc nomine parabat: ſed diuina adminiſtratione factum eſt, vt nolens ex eo ſeipſum argueret, vt in Perſide exiſtimans ſeipſum honorare, apud Græcos inſaniæ nomine ſeſe appellaret. Audebat autem dicere ſeipſum eſſe paracletum. Eſt verò ſcriptum, Qui blaſphemauerit Spiritum ſanctum, non remittetur ei. Hic autem cùm ſe Spiritum ſanctum eſſe diceret, blaſphemabat illum. Qui ergo cum illis communicat, videat cum quibus verſatur. Commouit ſeruus vniuerſam terram: quandoquidem propter tria contremiſcit terra, & quartum non poteſt ferre: ſi ſeruus regnet. Prodiens porrò in medium ſupra vires humanas ſeſe iactabat: cùm enim ægrotaſſet Regis Perſarum filius, & medicorum turba illi adeſſet, Manes promittebat per orationem, tanquàm pius, ſeſe illum curaturum. Receſſerunt medici, receſſit & vita à filio Regis, virique illius impietas redarguta eſt: & vinctus erat in cuſtodia philoſophus. Non quòd Regẽ veritate offẽdiſſet, proſtratus, neque quòd idola diſſolueret, ſed quòd ſeruare promiſerit, & mentitus eſſet. Imò, vt veriùs dicam, propter homicidium. Qui enim per medicorum curam potuiſſet ſanari: iſte medicos remouens illum occidit, enecans negligentia. Cùm ergo plurima mihi de illo dicẽda ſunt mala, memineris

Manes paracletum ſe vocabat

Manes impoſtor & homicida.

priùs illius blaſphemiæ, deinde ſeruitutis: non quòd turpis ſit ſeruitus, ſed quòd cùm ſeruus eſſet, libertatem effinxerit malam. Tertium falſitatem promiſſionis. Quartum filij Regis cędem. Quintum turpitudinẽ carceris: tum verò ex carcere fugam. Qui enim dicebat ſe eſſe paracletũ, & veritatis propugnatorem, fugit: non erat ſucceſſor, vel imitator Chriſti, qui alacriter veniebat in crucem, ſed fugiendo cõtrarius illi fuerat. Deinde Rex Perſarum necari iuſſit cuſtodes carceris. Cauſa mortis regij pueri Manes, per ſuam ſuperbiam fuerat: cauſa quoque mortis cuſtodũ erat, per fugam. Qui ergo mortis eſt cauſa, iſténe adorari debet? Nónne oportuit Ieſum imitari, qui dicebat, Si me quæritis, ſinite hos abire? Nõne oportebat cum Iona dicere: Tollite me, & proiicite in mare, propter me enim tẽpeſtas iſta? Fugit Manes de carcere, & venit in Meſopotamiam. Sed occurrit illi ſcutum iuſtitię Archelaus Epiſcopus, Grǽcũ auditorium conſtituens, etiam philoſophis iudicibus eum redarguit: ne ſi Chriſtiani iudicarent, ad gratiã aliquid iudicaſſe viderentur. Dixit ergo Archelaus ad Manem: Quod prædicas narra. Ille verò os habens tanquàm ſepulchrum apertum à blaſphemia, à Creatore primùm incipit, dicẽs: Quòd veteris teſtamenti Deus malorum ſit inuentor, dicens de ſeipſo: Ego ignis conſumens. Sapiens autem Archelaus diſſoluit blaſphemiam, dicens: Si veteris teſtamenti Deus ignem ſeipſum dicit, cuius erit filius ille, qui dicit: Ignem volo mittere in terram?

Archelaus Epiſcopus primùm redarguit Manem.

Si

Si oderis eum, qui dicit: Dominus mortificat, & viuificat, quare honoras Petrum, qui Tabitham quidem ſuſcitauit, Saphiram autem mortificauit? Si oderis eum, eò quòd etiam mortem parauerit, quare non oderis eum, qui dicit: Ite in ignem æternum? Si odiſti dicentẽ: Ego Deus, faciens pacem, & creans mala; perquire quid dicat Ieſus: Non veni mittere pacem ſuper terram, ſed gladium. Amborum ſunt æqualia dicta: ergo è duobus alterum ſit neceſſe eſt: Aut vterque bonus, per eandem locutionem; aut ſit irreprehenſibilis Ieſus hæc dicens: Quare vituperas eum, qui in lege veteri ſimilia dicebat? Poſteà Manes, Et qualis Deus qui obcæcat? Paulus enim dicit: In quibus Deus ſeculi huius obcæcauit mentes infidelium, vt non ſplendeat illis nomen Euangelij. Archelaus verò optimè refellẽs, Lege, inquit, quod præcedit paululùm. Si verò eſt obſcurum Euangelium noſtrum, in perditis eſt obſcurum. Vides quòd in perditis obſcuratur. Non ſunt enim ſancta danda canibus. Nunquid autem ſolus veteris teſtamenti Deus obcæcauit cogitationes infidelium? Ieſus autem ipſe nónne dixit: Propterea in parabolis loquor, vt videntes non videant. Non quòd odiſſet illos, volebat ne viderent: ſed propter indignitatem, quòd oculos ſuos ipſi obſtruxiſſent. Vbi enim ſpontanea prauitas, ibi & impedimentum gratię. Habenti enim dabitur, & qui non habet, & hoc quod videtur habere, auferetur ab eo. Quin etiam, vt quidam interpretantur, & hoc dicere

Euangelium perditis obſcurum.

non

non fuerit ineptum. Quòd dicitur Deus excæcasse infidelium cogitationes, in malo excæcauit, vt sancta respicerent. Non enim dixit, obcæcauit ipsorum animam, sed cogitationes infidelium. Hoc autem est perinde, ac si diceret: Obcæca scortatoris libidinosas cogitationes, & seruabitur homo. Excæca furis rapacitatem, & saluabitur homo. Sed si non vis de hoc ita sentire, est & alia interpretatio. Obcæcat & Sol lippos, & ex oculis laborantes, malè affectos propter luminis vim. Non quòd Sol habeat vim excæcandi: sed quòd corrupta videntium natura videre per se non possit. Sic & infideles, ægrotantes in corde, non possunt videre diuinitatis radios. Et non dixit: Excæcauit cogitationes, vt non audirent Euangelium: sed vt non intuerentur splendorem Euangelij Domini nostri Iesu Christi. Audire enim Euangelium omnibus licet: gloria autem Euangelij solis Christi germanis definitur & aperitur. Loquebatur Christus his, qui audire non poterant, in parabolis: discipulis autē seorsim dissoluebat parabolas. Splendor gloriæ illuminatis, excæcatio autem infidelibus. Hæc mysteria, quæ nunc Ecclesia enarrat tibi catechumeno, non est mos Ethnicis enarrare. Nec enim Ethnico mysteria de Patre & Filio & Spiritu sancto declaramus: quin & catechumenis nō adeò apertè dicimus mysteria: sed sæpè obscuriùs dicimus, vt scientes fideles intelligant, & qui nesciunt non corrumpant. His & aliis eiusmodi pluribus prosternebatur draco: talibusque concerta-

Excæcare quomodò Deus dicatur.

Mysteria Ethnicis non indicanda.

certationibus Archelaus superauit Manem: ita vt rursus inde fugeret, perinde atque anteà ex carceribus. Vitans autem aduersarium, venit in vicum quendam vilissimum: quemadmodum serpens in paradiso relicto Adam, ad Euam accessit. Sed Archelaus pastor bonus, ouibus prospiciēs, fuga illius audita, citò accurrit, & lupum perquisiuit. Manes verò videns apertè aduersarium, excessit & fugit. Dedit autem hanc postremam fugam. Regis enim Persarum satellites, vbique perquirentes, fugitiuum illum comprehenderunt. Et quam ab Archelao habere debebat sententiam, hanc regij ministri in illum tulerunt. Comprehenditur Manes, quem adorant ipsius discipuli, & adducitur ad Regē. Cui Rex exprobrauit mendacium & fugam, irrisit seruitutem eius, accusauit filij cædem, damnauit propter eum factam custodum necem. Itaque excoriare Manem lege Persica mandauit, & corpus quidem reliquum bestiis deuorandum tradidit; cutem verò, qua tanta illius improbitas continebatur, tanquam vtrem, ante portas suspendi curauit. Qui seipsum paracletum esse dicebat, & futura se scire ostentabat, fugam suam & comprehensionem nesciebat?

Manes captus.

Manes excoriatus in Perside.

Huius Manetis discipuli tres fuerunt: Thomas, Buddas, & Hermas. Nemo legat secundùm Thomam Euangelium: non enim est vnius ex duodecim Apostolis, sed vnius ex his tribus Manetis discipulis. Nemo corrumpatur ab animarū corruptoribus Manichæis, qui tristibus aquis, mœsti-

Thomæ Euangelium est Manetis discipuli.

mœſticiam ieiunij ſibi inducunt: qui factorem quidem ciborũ calumniantur, cibos tamen optimos quoſque vorant: qui docent, quòd qui herbam euellit, in illam mutabitur. Agricolæ & holitorum pueri, in quot transformabuntur herbas & gramina? Tot annis holitor falce ſecabat herbas, vt ſæpè videmus: in quam ergo ex illis mutabitur? Ridicula verè dogmata, & turpitudine vituperationeque plena. Idem quandoque homo, cùm eſſet paſtor ouium, & ouem ſacrificauit, & lupum occidit: in vtrum igitur mutabitur? Multi homines piſces capiebant, & aues aucupabantur: in quid igitur mutabuntur antiquitatis nepotes Manichæi: qui non operantes, ea quæ ſunt operantium deuorant? Qui eos, qui adferunt illis cibos, hilari facie recipientes, pro benedictionibus maledictis inſectantur? Cùm enim ignorans aliquis illis panem adfert: paululùm, inquit, extrà ſubſiſte, et benedicam tibi. Deinde in manus recipiẽs panem (quemadmodum illi qui ex illis pœnitentiam egerunt, confeſſi ſunt) Ego te (dicit Manichæus pani) non feci, & execrans, proiicit in altum, & maledicit ei, qui fecit illum, atque ſic factum comedit. Si oderis cibos, cur hilari facie intueris illos adferentem? Si danti habes gratiam, cur factorem & opificem omniũ blaſphemas? Et rurſus: Ego te, inquit, nõ ſeminaui, ſeminetur ſeminans te: Ego te non meſſui falcibus, metatur metens te: Ego te igne nõ coxi, coquatur qui coxit te. Pulchra ſanè gratiarum actio. Magno quidẽ hæc mala: ſed parua

Manichæi panem comeſturi, execrantur.

reſpectu

reſpectu aliorum. Lauacrum illorum coram viris & mulieribus enarrare non audeo. Vereor dicere, in quo heu intingentes dant miſeris, quod per Siſycum traditum manifeſtatum eſt. Viri enim in ſomniis hæc imaginarentur, & mulieres in puerperiis. Pollueremus certè os noſtrum hęc dicentes: neque enim Græci his impuriores, neque Samaritæ magis athei, neque Iudæi magis impij, neque ſcortatores iſtis ſunt impuriores. Scortator enim ad vnam horam per concupiſcentiam finit operationem. Condemnans autem ſe ſceleris, tanquàm pollutum, ſcit ſe lauacro egere, & agnoſcit fœditatem facinoris. Manichæus autem in medio altaris ponit iſta, atque ſimul os & linguam polluit. Ab eiuſmodi ore ô homo capies doctrinam? Hoc ſemper obuium oſculo ſalutabis? Nunquid præter aliam impietaté, hanc ſolam non fugies fœditatem? ſceleſtiſque potiores, omnique proſtituta deteſtabiliores. Annuntiat hęc Eccleſia & docet, attingitque ſordes iſtas vt tu non polluaris: dicit vulnera, vt tu non vulnereris. Sufficit autem hæc ſolùm ſcire tibi: ſed experientia illa diſcere caue. Tonat Deus, & nos omnes tremimus, illi autem blaſphemant: fulgurat Deus, & omnes ad terram inclinamur, illi verò nefandas in cælum mouent linguas. Ieſus dicit de patre: qui ſolem ſuum facit oriri ſuper iuſtos & iniuſtos: & pluit ſuper bonos & malos. At illi dicunt, quòd pluuiæ ex quadam amatoria inſania fiunt. Et audent dicere, quòd ſit quædam Virgo in cælo pulchra cum iuuene pulchro: & more

Manichæi tonantem blaſphemant.

more camelorum aut luporũ, illos quoque turpis concupiſcentiæ tempus habere, & cùm fiunt tempeſtates, furendo illum inſtare virgini, ac illam quidẽ fugere, hunc autẽ inſequi. Atque tum currendo ſudare, & ex illius ſudore pluuiã eſſe.

Hæc ſcripta ſunt in Manichęorũ libris, hęc nos legimus non credentes dicentibus, propter veſtram enim ſecuritatẽ, etiam perditionem curioſè ſcrutabamur, ſed Dominus liberabit nos ab eiuſmodi errore. Vobis autem det tale odiũ contra draconem, vt quemadmodum ille inſidiatur calcaneo, ſic vos caput illius conculcetis. Memineritis quæ dicta ſunt vobis: Quæ conſonantia veſtrorũ ad illa? Quid luci cũ tenebris? Quæ Eccleſiæ grauitas ad Manichæorũ fœditatem? Hîc ordo, hîc ſcientia, hîc grauitas, hîc puritas, hîc & aſpectus mulieris ad concupiſcendũ damnatur; hîc continentiæ patiẽtia, hîc virginitatis æqualis angelis dignitas, hîc ciborũ ſumptio cum gratiarum actione, hîc gratitudo erga vniuerſi opificẽ, hîc pater Chriſti adoratur, hîc timor & tremor pluẽtis docetur, hîc tonantẽ & fulgurantẽ glorificamus. Paſcaris ſimul cũ ouibus, & fuge lupos, ab Eccleſiaque nõ ſepareris. Oderis & illos, qui aliquãdo in talium ſuſpitionẽ inciderunt. Et niſi priùs tempore experiaris illorũ pœnitentiam, nõ priùs teipſum illis credas. Tradita eſt tibi monarchiæ Dei veritas, agnoſce germina doctrinarũ, ſis probatus & expertus nummularius, bonum recipiens, ab omnique ſpecie mali abſtinẽs. Quòd ſi & ipſe talis aliquãdo fuiſti, agnito errore, ode-

Hæreticorum libros legit Cyrillus.

Virginitatis dignitas æquangelica.

ris illũ. Non deeſt, qui cõferat ſalutẽ, ſi euomueris venenum, ſi ex corde oderis, ſi defeceris ab illis, non labijs tantùm, verùm & mente. Si adoraueris patrem Chriſti, Deum legis & prophetarum, ſi cognoueris bonum & iuſtum, vnum & eundem eſſe, & verè Deum: qui omnes vos conſeruet, cuſtodiens à lapſu, & ſcandalo, firmatos in fide, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

CATECHESIS SEPTIMA ILLVMINATORVM, SEV BAPTIZATORVM

Hieroſolymis extemporanea, de patre. Et lectio ex epiſtola ad Epheſios: Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem: ex quo paternitas omnis in cælis, & in terra nominatur, & reliqua.

AC DE monarchia quidem Dei, ſufficienter vobis heſterna die dictum eſt: ſufficienter autem dico, nõ pro dignitate, hoc enim pręſtare mortalis natura omninò non poteſt: ſed quantum eſt cõceſſum infirmitati noſtræ. Tum & atheorum hæreticorum multifidos errores, & diuerticula perſecuti ſumus: quorum ſordes, & animarum venenum excutiebamus, illorumque nugas commemorabamus: non vt iis inficeremur, ſed vt multò magis aduerſus illos deinceps inſurgamus, & quæ ſunt ſalutifera verę fidei amplectamur. Nũc verò dignitati monarchię patrium nomen ſubnectentes, credamus in vnũ Deum patrem. Non enim ſolùm in vnum Deum oportet credere: verùm etiam

etiam patrem eundem esse vnigeniti filij, Domini nostri Iesu Christi. Hanc doctrinam piè recipiamus: hac enim excelsiora Iudæis sapimus, qui vnum quidē Deum esse dogmatibus suis comprehendūt, tametsi & istud per idololatriā sæpiùs negauerint. Patrem autem esse illum Domini nostri Iesu Christi, hoc non recipiunt, suis ipsorum prophetis contraria sentientes, qui loquuntur in sacris scripturis: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Illi verò fremūt hactenus, & conueniunt aduersus Dominum, & aduersus Christum eius, existimantes patri se posse gratificari, sine cultu filij: ignorantes, quòd nemo venit ad patrem, nisi per filium, qui dicit: Ego sum ostium, & ego sum via. Qui ergo viam, quæ ducit ad patrem deuitat, & qui ostiū negat, quomodò ad patrem accessus illi patebit? Cōtradicunt autem & iis, quæ in spiritu in psalmo scripta sunt: Ipse inuocabit me, pater meus es tu, Deus meus & susceptor salutis meæ: & ego primogenitum statuā illum, excelsum super omnes reges terræ. Si enim hæc in Dauidem, vel Solomonem, vel quempiam alium, qui deinceps dicti sunt, torserint: doceant, quomodò sedes eius, qui hęc prophetauit apud illos, sit tanquàm dies cęli, & sicut luna firmata in sæculum. Cur non verentur id quod scriptū est: Ex vtero ante luciferum genui te? Et quod esset tandiu vt sol duraturus, & ante lunam generationes generationum. Quæ quidem ad hominem referre, longè ineptissimū, & impietate plenum esset. Sed Iudæi quidem

Deus pater Domini nostri Iesu Christi.

Iudæorum errores conuincuntur.

more incredulitatis suæ, in his & aliis eiusmodi dictis, quoniam ita volunt, malè sint affecti. Nos verò, cùm iam pietatem fidei receperimus, vnum Deum patrem Domini adoremus. Nam qui omnibus vim gignendi impartitur, eum hac facultate priuare, impiū sanè fuerit. Et credamus in vnum Deum patrem, vt antequàm de Christo doctrinam tradamus, fides vnigeniti firmetur in animis auditorum, & ab his qui in medium prolati sunt de patre sermonibus, nihil omninò separetur. Patris enim nomen, simul cum ipsius nominis appellatione, exhibet intelligendum & filium. Quemadmodum similiter filium quis nominans, statim & patrem intelligit. Si enim pater, omninò filij est pater: & si filius, omninò patris est filius. Vt igitur ex ista locutione, In vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terrę, visibiliumque omnium, & inuisibilium: & in vnum Iesum Christum, non arbitretur quis minus sanctè, cælo & terra posteriorem esse ordine vnigenitum: propterea ante illorum nominationem patrem Deum nominauimus, vt simul atque cognouerimus patrem, noscamus & filium: nam inter patrem & filium, nihil est medium, quod existat.

Deus pater vim gignendi omnibus dat.

Pater sine filio esse non potest.

Est itaque Deus multorum quidem abusiuè dictus pater, vnius verò & solius natura & veritate vnigeniti filij, Domini verò nostri Iesu Christi pater. Non in tempore pater esse incipiens: sed semper vnigeniti pater existens. Non enim sine prole anteà, deinceps sentētiam mutauit: sed ante omnem

Pater ab æterno filiū genuit

omnem ſubſtantiã, & ante omnem ſenſum, ante tempora, & ante omnia ſecula, patriam dignitatem habet pater. Hac magis, quàm aliis dignitatibus venerãdus, & non affectione pater factus, non ex coniunctione, non per ignorantiam, non deficiens, non diminutus, non alteratus. Omne enim donum perfectũ, de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, apud quem nõ eſt mutationis vel conuerſionis adumbratio. Pater perfectus, perfectum genuit filium: omnia tradidit genito: Omnia, inquit, tradita mihi ſunt à patre meo. Et honoratur pater ab vnigenito: Ego enim, inquit filius, honoro patrem meum. Et rurſus: Sicut ego mandata patris mei cuſtodiui, & obedio illi in dilectione. Dicimus igitur & nos ſimul cum Apoſtolo: Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis. Et flectimus genua ad patrem, à quo omnis paternitas, in cælo, & in terra nominatur, glorificantes ipſum per vnigenitum. Qui enim negat patrem, & filium negat. Et rurſus: Qui confitetur filium, & patrem habet. Cognoſcentes quòd Dominus Ieſus Chriſtus eſt in gloria Dei patris.

Paternitas omnis à Deo patre.

Adoremus igitur patrem Chriſti, factorem cæli & terræ, Deum Abraham, & Iſaac, & Iacob, in cuius honorem prius ex oppoſito nobis hîc templum ædificatum eſt. Nõ enim patiemur hęreticos, qui vetus teſtamentum à nouo ſcindunt: ſed Chriſto fidem habemus, dicenti de templo: Neſcitis quòd in his, quę patris mei ſunt, oportet

me esse? Et rursus: Auferte ista hinc, & non faciatis domum patris mei domum negotiationis. Quibus manifestissimè prius illud, quod erat Hierosolymis, templum, domum patris sui esse confitetur. Quod si quis ob incrudelitatem plures adhuc habere voluerit demonstrationes, de eo quòd pater Christi sit mundi effector, audiat rursus ipsum dicentem: Nónne duo passeres asse væneunt? & vnus ex his non cadet super terram sine voluntate patris mei, qui in cælis est. Et: Respicite volatilia cæli, quia non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater meus cælestis pascit illa. Et illud: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Sed ne quis ex simplicitate, aut versuta improbitate, hominibus iustis æqualé esse Christum opinetur, ex eo quod dicat: Ascendo ad patrem meum, & ad patrem vestrum: bonum fuerit illi nominatim excipere, quòd patris quidem vnum est nomen, multiplex autem virtus operationis. Et hoc ille cognoscens, dicebat confidenter: Vado ad patrem meũ, & ad patrem vestrum. Non dixit ad patrem nostrum, sed diuidens, primùm dicit, quod erat proprium, ad patrẽ meum, qui eius pater est natura: deinde subdit, patrẽ vestrum, qui est per adoptionem. Quamuis enim in orationibus præsertim dicere permissi sumus, Pater noster qui est in cælis, sed hoc donũ est ex benignitate: neque enim eò quòd natura ex eo, qui est in cælis, progeniti essemus, patrem ipsum vocamus: sed quòd ex seruitute, paterna gratia, in ado-

Dei patris templum erat Hierosoly.

Vado ad patrem vestrum, explicatur.

adoptionem filiorum, per Iesum in sancto spiritu, transslati sumus, ineffabili humanitate hoc dicere, digni habiti sumus.

Filij Dei adoptiui sumus.

Quòd si quis discere voluerit, quomodò nos Deum vocemus patrem, audiat optimum pædagogum Moysem, dicentem: Nónne hic ipse pater creauit te, & fecit te? Et Esaiam prophetam: Et nunc Domine pater noster tu es, nos autem lutum, opus manuum tuarum omnes. Manifestissimè sanè indicauit prophetica gratia, quòd non natura, sed gratia & adoptione patrem eum vocamus. Et vt exactiùs cognoscas, quòd nõ vbique in sacris scripturis, pater naturalis solũ pater appellatur, audi Paulum dicentem: Si enim multos pędagogos habeatis in Christo, sed non multos patres: in Christo enim Iesu per Euangelium vos genui. Non sanè generatione carnis, sed doctrina, & regeneratione spiritus, Paulus erat Corinthiorum pater. Audi quoque & Iob dicẽtem: Ego vobis pater, quod est impossibile: patrem enim seipsum, non quòd genuisset omnes, sed quòd curam eorũ gessisset, vocauit. Ipse autẽ vnigenitus filius Dei, passionis suæ tempore ligno affixus, videns Mariam, secundùm carnem matrem suam, & Ioannem dilectissimũ discipulum, ad illum quidem dicit, Ecce mater tua: ad Mariam autem, Ecce filius tuus, studiũ debitum erga parentes docens. Et quod apud Lucam dictũ est, acutè dissoluens: Et erat pater eius & mater admirantes. Quod torquent hæretici, quasi ex viro & muliere natus sit: cùm tamen, sicut Maria

Patres aliqui ex doctrina dicti.

mater Ioannis propter dilectionem, & non propter generationem: ita Ioseph pater Iesu, propter curam, vel dilectionem vocatus est, & non propter generationem: non enim cognouerat ipsam, inquit, Euangelium, donec peperit filium suum primogenitũ: sed propter curam, quam in alendo præstabat. Hoc itaque nunc obiter tanquàm commonendo, dictum sit. Addamus autem & aliud testimonium, quo demonstratur, non propriè Deum ab hominibus patrẽ appellari. Cùm Esaias dicit ad Deum, Nónne tu es pater noster, quia Abraham non nouit nos, & Sara non parturiuit nos: nunquid amplius quærendum est? Quin & Psaltes inquit: Turbatus sum à facie tua, patris orphanorum, & iudicis viduarum. Nunquid non omnibus manifestum est, quòd qui recèns patres suos amiserunt, orphanorum pater Deus vocetur? non quòd ex eo sint progeniti, sed quòd illorum curam gerit, & illos protegit. Hominum itaque non propriè est pater, Christi verò solùm natura pater est Deus, nõ per adoptionem: & hominum quidem in tempore, Christi verò ante tempora: quemadmodum ipse dicit: Et nunc tu me glorifica super gloriam, quam habui apud te ante mundi huius constitutionem.

Pater Christi Ioseph per curam.

Credamus igitur in vnum Deum patrem imperscrutabilem, & inenarrabilem: quem nemo quidem hominum vidit, vnigenitus verò solus enarrauit. Qui enim est ex Deo, ipse vidit Deum. Cuius faciem angeli perpetuò vident in cælis. Vident

Angeli pro mensura ordinis, Deũ vidẽt.

Vident autem, vnusquisque secundùm ordinis proprij mensuram: splendorem autem purũ paternæ visionis, propriè tantùm filio cum Spiritu sancto intueri licet. Hîc intereà dum fit sermo, etiam breuiter dictorum recordans, in quibus Deus, hominum pater prædicatur, vehementer ad hominum ingratitudinem obstupesco. Siquidem Deus ineffabili clementia, pater hominum vocari dignatus est: ille qui est in cælis, eorũ qui super terram sunt: qui secula fecit, eorum qui in temporibus: qui terram pugillo continet, eorum qui sunt super terram tanquàm locustæ. Homo tamen supercælestem patrem relinquens, dixit ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. Et vt mihi videtur, propterea ad humanitatẽ dicit Psaltes: Et obliuiscere populi tui, domus patris tui, quem elegisti patrem, quem traxisti ad perditionẽ. Non solùm autem ligna & lapides: verùm etiam nonnulli Satanam animicîdam, suũ eligebant patrem. Quos Dominus reprehendẽs, inquit: Vos opera patris vestri facitis. Cùm pater ille sit hominũ non natura, sed deceptione. Nam quemadmodum per religiosam doctrinam Paulus Corinthiorum vocabatur pater, sic & diabolus eorum, qui spontè cum illo conueniunt, pater vocatur. Neque enim recipimus eos, qui dictum illud malè intelligunt: Ex eo recognoscimus filios Dei, & filios Diaboli: tanquàm sint aliqui inter homines, qui natura aut seruentur, aut perdantur. Non enim ex necessitate, sed voluntate in eiusmodi sanctam adoptionem deuenimus.

Satan pater malorum.

Adoptio diuina non nisi volẽti datur.

nimus. Neque proditor Iudas natura erat filius diaboli, & perditionis. Si enim fuisset, nequaquam ab initio in nomine Christi dæmonas eiecisset: Satanas enim Satanam non eiicit. Neque rursus Paulus ex persecutore prædicator Euangelij factus esset. Sed quòd volũtaria sit adoptio, etiam Ioannes dicit: Quicunque receperũt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomen eius. Non enim ante fidem, sed ex fide spontè filij Dei fieri, digni facti sunt.

Hoc itaque cognoscentes spiritaliter conuersemur, vt adoptione Dei digni efficiamur. Qui enim Spiritu Dei ducuntur, isti sunt filij Dei. Nihil enim proderit nobis, Christianorum possedisse appellationem, si opera illam non sequantur. Ne fortè & illud nobis dicatur: Si filij Abraham essetis, opera Abraham faceretis. Si enim eũ patrem vocamus, qui opus cuiusque sine personæ acceptione iudicat, non sine timore, incolatus seu peregrinationis nostræ tempus transigeremus: non diligentes mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Qui enim diligit mundum, non est dilectio patris in illo.

Itaque dilecti filij, patrem cælestem per opera glorificemus, vt videant opera nostra bona, & glorificẽt patrem nostrum, qui est in cælis: omnem sollicitudinem nostram in illũ proiiciamus. Scit enim pater noster, quibus opus habeamus.

Parentes honorandi.

Honorantes autem patrem supercælestem, etiam corporis nostri parentes honoremus: quandoquidem in lege, & prophetis Dominus ipse decreuit:

creuit: Honora, inquit, patrem tuũ, & matrem tuam, vt benè ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram. Hanc admonitionem audiant hi præſertim, qui patres & matres habent, & hîc adſunt. Filij obedite parentibus veſtris in omnibus: hoc beneplacitum eſt Domino. Non enim dixit Dominus: Qui amat patrem, aut matrem, non eſt me dignus: ne quod benè ſcriptum eſt, tu malè ex ignorãtia interpreteris. Verùm id, quod à me additum eſt: Quando terreni parentes cæleſti patri ſentiunt contraria: tunc ea verba ſequenda ſunt. Quando autẽ nihil nos illi in pietate impediunt, ſed nos iniquitate adducti, beneficiorum in nos collatorum obliti, eos deſpiciamus: tunc locum habet illud eloquium, Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur. Chriſtianorum eſt placida prima pietas, honorare parentes, & labores educationis rependere, atque omni ſtudio, quæcunque ad quietem illorum pertineant, curare. Quamuis enim eiuſmodi plurima illis reddiderimus, ſed rurſus generare eoſdem nequaquam poterimus. Vt ipſi per nos quiete fruentes, benedictiones in nos congerant, quales ſupplantator Iacob prudenter rapuerat, & bonam eiuſmodi voluntatem noſtram, pater cęleſtis ſuſcipiens dignetur efficere, vt cum iuſtis, tanquàm ſol, ſplendeamus in regno patris noſtri. Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CATE-

CATECHESIS OCTAVA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS EX *tempore dicta, de Omnipotente. Et lectio ex Hieremia: Deus magnus & fortis, Dominus magnus voluntate, & potens operibus, omnipotens & magni nominis, &c.*

PER fidem, qua credimus in vnũ Deũ, omnem multorum Deorũ excindimus errorem: his contra Græcos armis vtentes, & contra omnem vim contrariam hæreticorum. Per illud autem quod additur, In vnum Deum patrem: eos qui sunt ex circumcisione oppugnamus: qui negant vnigenitum filium Dei. Nam, vt dictum est hesterno die, etiam priusquàm declarentur aliqua de Domino nostro Iesu Christo, dicendo quòd est pater, iam manifestum effecimus, quod filij est pater. Vt sicut intelligimus, quòd Deus est, & quòd filium habet, addamus & hoc, quòd est & omnipotens. Quod quidẽ tam propter Græcos, quàm Iudæos, & hæreticos dicamus. Ex Græcis enim quidam fortunam esse Deum mundi dixerunt. Alij verò potestatem Dei in cælũ tantùm, non autem in terram extendi putarunt. Alij errantes vnà cũ illis, & dicto illo abutentes, quod dicit, Et veritas tua vsque ad nubes, ausi sunt Dei prouidentiam, nubibus & cælo circumscribere, & terram ab illa alienare, obliti psalmi, qui dicit: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descẽdero in infernum, ades. Si enim nihil sit cælo excelsius, nihil

De potentia Dei errores.

nihil inferno profundius, qui dominatur extremis, attingit & terram mediam. Hæreticorũ autem filij, ſicut & anteà dictum eſt, neſciunt omnipotentem Deum. Omnipotens eſt, qui omnibus dominatur, & habet omnium poteſtatem. Qui autem dicunt alium eſſe animæ Dominum, alium verò quendam corporis, neutrum horum dicunt perfectum, cùm alterum alteri tribuunt. Nam qui poteſtatem habet animæ, corporis autem non habet, quomodò omnipotens? Sed redarguit iſtos Dominus dicens: Timete potiùs eum, qui poteſt & animam & corpus mittere in gehennam. Si enim non haberet vtriuſque poteſtatem, quomodò vtrunque ſubiicit pœnæ pater Domini noſtri Ieſu Chriſti? quomodò verò poterit alienum corpus accipiẽs proiicere in gehennam, niſi priùs ligauerit fortem, & arma illius diripuerit?

Vera eſt ſcriptura, & ea ſunt veritatis dogmata, quòd vnus eſt Deus, qui omnibus cum poteſtate dominatur: ſed multa tolerat voluntate. Nam dominatur & idololatris, ſed ſuſtinet eos per multam patientiam. Habet poteſtatem & ſuper aſpernantes eum hæreticos, ſed tolerat per longanimitatem. Tenet imperium & ſuper Diabolum: neque enim tanquàm non potens, aut victus illũ ſuſtinet. Principium enim creaturæ Dei factũ vritur aſſiduè, non ab ipſo: indignus enim eſt: ſed ab angelis, qui ſub ipſo facti ſunt. Permiſit autem illi viuere duabus de cauſis, vt ille quidem magis confundatur, homines autem coronentur. *Dei patientia.*

nentur. O ſapientiſſimã prouidentiam, quæ malum etiam propoſitũ in ſalutis occaſionem conuertit! Quemadmodum enim illorum fratrum Ioſeph eundem odio proſequentium, malam voluntatem, accepit occaſionem propriæ adminiſtrationis: & permittens ipſis ex odio vendere fratrem, occaſionem accepit efficiendi, vt regnaret. Quos dilexit, cum his ſic permittit diabolum luctari, vt vincentes coronentur: & facta victoria, maior quidem victus à minore confundatur: homines autem magnificè probẽtur, cùm eum, qui aliquando fuerat archangelus, vincunt. Nihil itaque eſt extra Dei poteſtatem: de ipſo enim dicit ſcriptura: Quòd omnia ſeruiunt tibi. Omnia quidem ſerua ſunt illi, vnus tamẽ & ſolus filius, & vnus Spiritus ſanctus eſt extra hæc omnia. Ac omnia ſanè ſerua per vnum filium in ſancto Spiritu ſeruiunt Domino.

Christi imperium & tolerantia.

Imperium igitur ſuper omnia tenet filius, & ſuſtinet homicidas & latrones, & fornicatores, propter longanimitatem præfiniẽs tempus retributionis, quo reddet vnicuique, vt qui longo tempore acceperant dilationem, & impœnitens cor habuerunt, grauiùs condemnentur. Reges ſunt hominum, qui regnant in terra: ſed non ſine illa, quæ eſt deſuper poteſtate. Et Nabuchodonoſor aliquando didicit experientia, quòd regnũ illius, regnum ęternum: & poteſtas ipſius, in generationem, & generationem. Non ſunt diaboli diuitiæ, aurum, argentum, quemadmodũ nonnulli exiſtimant. Fidelis enim hominis, vniuerſæ

Diuitiæ non ſunt diaboli.

diuitiæ

diuitiæ mundi: infidelis verò, ne nummus quidem. Diabolo verò nihil infidelius. Et manifestè per prophetam dicit Dominus: Meum est aurum, & meum est argentum: & non est malum argentum, tu modò vtaris benè, seminans illud pauperibus. Quando autem bono malè vteris, tunc nolens tuam ipsius administrationem odio persequi, in opificem impiè reiicis odium. Poterit sanè aliquis etiã per pecunias iustificari. Esuriui, inquit, & dedistis mihi mãducare, omninò id per pecunias. Et vis nosse, quòd bona, & opes possunt esse ostiũ regni cælorũ? Vẽde omnia quæ habes, inquit, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis. Hęc sanè à nobis dicta sunt propter hæreticos, qui opes & bona, & corpora blasphemant. Neque enim seruum te bonorum esse velim, neque vt hostem te geras in his, quæ tibi à Deo in ministerium tradita sunt. Caue itaque, ne dicas vnquã, diaboli esse pecunias. Quamuis ille dixerit: Hæc omnia dabo tibi, quia mihi tradita sunt. Potest enim facilè quiuis ipsius verbũ improbare. Mẽdaci namque nemo credit. Fortè autem & coactus tum à præsenti potestate, dixit verum. Non enim dixit: Hæc omnia dabo tibi, quia mea sunt, sed quia mihi tradita sunt. Non enim dominium sibi arripit: sed vsum tantùm, & dispensationem confitetur. Quæres autem suo tempore à scripturæ interpretibus, vtrùm mẽtiatur, an verum dicat.

Pecuniis iustificari posse.

Vnus igitur est Pater omnipotens, quem ausi sunt hæretici diffamare: ausi sunt maledicere Domi-

Dominum Sabaoth, sedentem super Cherubim. Ausi sunt maledicere Adonai Dominũ: ausi sunt maledicere eum, qui in prophetis, omnipotentem Deum. Tu verò vnum adora omnipotētem Deũ, patrē Domini nostri IESV CHRISTI, fugiasque omnem Deorum multitudinem, & omnem hæresim. Et cum Iacob dicas, Dominũ verò omnipotentem inuocabo, faciētem magna & inperuestigabilia, gloriosa & potētia, quorum non est numerus, & quę de his omnibus sequuntur. Cui gloria nunc, & in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS NONA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS EXtemporanea, *de factore Cæli & Terræ, visibiliumque omnium, & inuisibilium. Et lectio ex Iob: Quis est iste, qui me celat consiliũ, & continet verba in corde, me verò putat latere, &c.*

Deũ in corpore nemo vidit.

ARNEIS Deum videre oculis nemo sanè poterit: quod enim corporis expers est, corporeis oculis comprehēdi non potest. Et testatus est hoc vnigenitus Dei, dicens, Deum nemo vidit vnquam. Quamuis enim ex eo, quod scriptum est apud Ezechielē, excipiat quis, quod viderit Ezechiel. Sed quid dicit scriptura? Vidit similitudinem gloriæ Domini: non ipsum Dominum, sed similitudinem gloriæ. Neque ipsam gloriã, vti reuerà est, sed similitudinem tantùm glorię vidit, & cecidit

cidit per terram, præ timore. Si ergo gloriæ similitudo conspecta, timore & extremo tremore afficit prophetas: ipsum Deum quis tandem cernere sustineat, & vita non priuetur? secūdùm illud quod dictum est: Nemo videbit faciem meā, & viuet. Propterea secundùm maximam suam benignitatem Deus velum propriæ Deitatis cælum extendit, ne periremus. Non meus hic sermo, sed prophetæ, qui dixit: Si aperueris cælū, tremor à te capiet montes, & deficient. Et quid miraris si Ezechiel similitudinem gloriæ illius videns cecidit? Cùm Danieli Gabriel Domini minister apparuit, & illicò consternatus cecidit super faciem: & donec in similitudine filij hominis archangelus seipsum ostendere non contendisset, non ausus est propheta quicquam respondere. Si ergo Gabriel apparens, tremorem incutit prophetis, Deus ipse si ita vt est appareat, non'ne omnes perirent? Diuinam itaque naturā oculis corporis videre impossibile est. Ex operibus autem diuinis in imaginationē potētiæ eius venire possibile, quemadmodùm Solomon dicit: Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum, secundùm proportionem creator ipsarum perspicitur, sed addidit, quòd secundùm mensuram, non sine ratione. Tantò enim maior vnicuique apparet Deus, quantò maiori contemplatione exaltatur cor. Et vis nosse, quòd natura Dei incomprehensibilis est? Dicunt tres pueri in camino ignis laudantes Deum: Benedictus es Deus, qui intueris abyssos, & sedes super Che-

Cælū est Deitatis velum.

Contemplanti magis, Deus magis apparet.

rubim. Dic mihi quæ ſit natura Cherubim? & tunc ſedentem ſuper illum perſpicito. Et quamuis Ezechiel propheta enarrationem illorum fecit, quantum fieri potuit, dicens, quatuor facies vni, vnum quidem hominis, alterum leonis, tertium aquilæ, quartũ vituli. Et quòd ſex alæ vni, & quòd oculi ipſis vndique, & quòd vnicuique

Cherubim. rota quadripartita ſubiecta. Tamen hac etiã declaratione per prophetam facta, nequaquam nos legentes comprehendere poſſumus. Quòd ſi thronum enarratum comprehendere non poſſumus, ſedentem ſuper illum inuiſibilem & inenarrabilem Deum quomodò intellectu capiemus?

Naturam igitur Dei curiosè perſcrutare impoſsibile, glorificare autem illum, ex hoc illius quod apparet opificio, poſſibile. Hæc vobis propter fidei ordinem dicũtur: & quia dicimus, Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibiliumque omnium & inuiſibilium, vt memineremus etiam, quod ipſe eſt pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ipſe qui fecit cælũ & terram, & vt confirmemus nos ipſos, contra peruerſiones atheorum hæreticorũ, qui auſi ſunt malè prædicare de ſapiẽtiſſimo omnium, totius mundi artifice, qui corporeis quidem oculis cernunt, mentis autem oculos habẽt obſcuratos. Quid enim habent, quod accuſent, in hoc maximo Dei opificio? Qui ſtupere potiùs deberent, intuẽtes cælorum magnitudinem: qui

Cælũ ex aquis. adorare deberent conſtituentem tanquàm fornicem

cem cælum, & ex fluxa aquarum natura indeficientem cæli naturam fabricantem. Dixit enim Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum. Semel dixit Deus, & permãſit, neque deinceps cecidit. Aqua eſt cælum, & igneus in illo ſol, & luna, & ſydera. Et quomodò ignea in aqua currunt? Quod ſi quis de hoc propter naturas contrarias dubitat, recordetur ignis illius, in Ægypto, tempore Moſis exurẽtis in grandine, & conſideret ſapiẽtiſſimum Dei opificium. Cùm enim futurum erat, vt propter agriculturam opus eſſet aquis, conſtituit aquas ſupra cælos, vt cùm terra pluuiarum irrigatione indigeret, paratum ſit à natura ad hoc cælum. Quis autem non admiretur, aſpiciẽs ſolis machinam? quàm paruum vas illud apparet, & quàm magnam continet virtutem. In oriente apparens, & vſque ad occidẽtem lumen emittit. Cuius matutinos ortus deſcribẽs Pſaltes, dixit: Et ipſe tanquàm ſponſus procedens de thalamo ſuo: Splendoris illius proportionem, pro ipſius modo apparentis in cælo deſcripſit. Meridianam enim illius rapiditatem perſæpè propter feruorem fugimus. Simul vt oritur, calidus eſt omnibus, tanquàm ſponſus conſpicuus. Aſpice autem & curſum ipſius, imò potius non ipſius, ſed illius, qui curſum illi per mandatum definiuit. Quomodò altior quidem æſtate, dies efficit longiores, dans ad labores hominum opportunitatem. Hyeme verò contrahit curſum, vt frigoris tempus longius non videatur, ſed noctes quidem factæ maiores,

Aquæ ſuper cælos in vſum pluuiæ.

iuuent homines requie, iuuent & in fructificatione germinũ terræ. Perspice autem, quomodò ordine pulchro sibi mutuò dies correspondent: æstate aucti, & hyeme diminuti: Vere autem & Autumno, æqualitate interuallorum mutuò decorati. Et noctes quoque similiter perficiunt. De quibus Psaltes ait: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Nam his qui non habent aures hæreticis, modò non clamãt per hunc optimum rerum ordinem, & dicunt: Nullũ esse alium Deum, præter ipsum opificem, definitorẽ & gubernatorem vniuersorũ. Neque verò quisquam suscipiat illos qui dicunt, alium esse luminis factorem, & alium tenebrarum. Meminerit autem Esaiæ dicentis: Ego Dominus faciens lumen, & creans tenebras. Cur de teipso angeris ô homo? cur fers grauiter tempus, quod tibi in requiem concessum est? Non accepisset seruus à Domino requiem, nisi tenebræ essent inductæ in hanc præscriptã necessitatẽ. Quomodò autem in die sæpè laborantes, nocti requiescimus? Et qui hesterno die fuit in laboribus, manè fit robustior propter noctis quietem. Quid autẽ est ad sapientiam nocte commodius? in hac enim persæpè de Deo cogitamus: in hac lectioni & contẽplationi diuinarũ scripturarũ vacamus. Quando autẽ magis in psalmodiam & orationẽ mens nostra cõponitur? nũquid nõ noctu? & peccata persæpè nostra noctu in memoriã reuocamus. Nõ igitur malè opinemur, aliũ esse tenebrarũ factorem: bonas enim esse illas & vtilissimas, ipsa docet experiẽtia.

Noctu cõmoda.

Nox philosophiæ & orationi congruit.

Operæpretium autem fuerat illis, non modò ſolis & lunæ machinam admirari & ſtupere: verùm etiam aſtrorũ ordinatos progreſſus, & perpetuos curſus, & vniuſcuiuſque opportunos ortus. Et quomodò alia quidem ſunt ſigna æſtatis, alia verò hyemis: & quomodò alia quidem tempus ſeminandi indicant, alia nauigandi initium ſignificant: ita vt homo in naui ſedens, & incertis fluctibus nauigans, in ſtellam aſpiciens dirigat nauem. De quibus etiam ſcriptura: Et erunt, inquit, in ſigna & tẽpora, & annos: non in Aſtrologiam & genethliacorũ fabulationes. Vide autem, quomodò etiam in die pulchritudinem nobis conferat, non ex improuiſo. Non enim ſtatim ſolem orientem intuemur: ſed progreditur paulatim lumen, vt proſpiciens pupilla, poſſit deinde maiores radios aſpicere. Quomodò verò noctis tenebras, lunari ſplendore conſolatus eſt? Quis eſt pluuiæ pater? Quis eſt qui peperit guttas roris? Quis eſt qui aërem cõdenſat in nubes, & imbrium aquas portare iubet? Et aliquando quidem à Borea nubes ſplendidas adducit, aliquando verò in caliginem tranſmutat eaſdem, & rurſus in varios circulos transfert, & figuras. Quis poterit numerare nubium varietatem? de quibus dicit Iob: Conſtituit autem diuerſitatem nubium, cęlum verò declinauit in terrã. Et, Non rumpitur nubes ſub ipſa. Tot enim ſunt aquarũ menſuræ ſuper nubibus, & non rumpuntur. Sed omni cum ordine in terram ſparguntur. Quis eſt, qui educit ventos de theſauris ſuis? Quis

Aſtrorũ vſus.

Nubes imbriferæ.

eſt, vt diximus, qui parit guttulas roris? De cuius vẽtre egreditur cryſtallum? aquea enim ſubſtantia, & vis illi eſt lapidea. Et quomodò aqua fit nix ſicut lana? Quando verò & nebulam ſicut cinerem ſpargit, quandoque in lapideam ſubſtantiam mutat? Cùm madefacit aliquid aqua, vna quidem illius eſt natura, ſed diuerſa operatio. Aqua in vineis, vinum facta, lætificat cor hominis, & alibi in diuerſa fructuum genera mutatur. In his blaſphemare'ne opificem, an adorare oportet? Sed nondum dico, quæ hactenus de illius ſapientia non apparent. Circumſpice mihi ver, & diuerſi generis flores, in ſimilitudine diſparata. Roſam quidem rubram, lilium autem albũ. Ex vna ſanè pluuia hęc fiũt, & ex vna terra. Quis hæc diſcernit? quis operatur? Conſidera ſolertiã ex vna arboris ſubſtãtia, hoc quidem in tegmen, illud autẽ in varios fructus creſcit. Et vnus opifex vnius vineæ, aliud quidem in combuſtionẽ, aliud in germina, aliud in folia, aliud in pampinos, aliud in botros ſeparat. Admirare calami denſiſſimum nodorum ambitum, quem fecit ille artifex. Ex vna tertia reptilia prodeunt, & feræ & iumenta, & ligna, & cibi, & aurum, & argentum, & æs, & ferrũ, & lapis. Vna eſt aquarũ natura, & ex eadem eſt natantium & volatiliũ ſubſtantia, vt ſicut illa natant in aquis, ſic & aues volent in aëre. Hoc mare magnũ & ſpatioſum, illic reptilia, quorum non eſt numerus. Quis poterit enarrare piſciũ in ipſo pulchritudinem? quis eloquatur cætorum magnitudinem? aut amphiuiorum

Animantia ex aquis.

rum

rum animantium ſubſtantiam? quomodò & in terra rudi, & in aquis degunt? Quis poterit eloqui maris profunditatem & latitudinem, & immenſum fluctuum impetum? Qui tamen intra limites ſuos conſiſtunt, propter eum qui dixit: Huc vſque progrediaris, & non tranſgrediaris: & in teipſo confringantur fluctus tui. Quod ſanè manifeſtat impoſitam ſibi legem, quandoquidē excurrens, fluctuum quandam lineam apertam efficit in littoribus: oſtendens intuentibus, quòd præfixos ſibi non tranſgreditur terminos. Quis poterit perſpicere aëreorū volatilium naturam? quomodò hæc quidē linguam habent canoram; iſta autem varia pennarum ornantur pictura, illa verò ſuper alia omnia in medium aërem elata, ſtare & nihil moueri videntur: vt accipiter diſtentis alis ſtat immobilis, ſpectans ad auſtrum. Quis hominum poterit viſu conſequi aquilam exaltatam? Quòd ſi auem exaltatam non potes conſpicere: quomodò factorem omnium vis conſyderare? Quis ex hominibus ferarum omnium ſaltem nomina nouit? vel quis cuiuſque naturam poterit perſpicere? Quòd ſi ferarū etiam nomina ſcire nequimus, quomodò factorem ipſarum comprehendemus? Vnum eſt Dei mandatum, quod dixit: Producat terra beſtias, & iumenta, & reptilia ſecundùm genus. Et diuerſæ naturæ ex vna terra vno mandato productæ: ouis manſuetiſſima, leo carniuorius. Et diuerſarum animantiū irrationabiles motus, & imitationes, habētes diuerſitatē voluntatū & inſtitutorū humanorū: vt vul-

Maris limites à Deo conſtituti.

Humani mores diuerſi in beſtiis expreſſi.

vt vulpes quidem ſignificet in hominibus dolũ: ſerpens verò amicorum venena, equus hinniens iuuenũ intemperantias. Formica laborioſiſſima, vt excitet pigrum & ſocordem. Cùm enim quis otiatur in iuuentute, tunc ab his animãtibus docetur, redargutus à diuina ſcriptura dicẽte: Vade ad formicam ô piger, & vidẽs æmulare vias eius, & ſis illa ſapientior. Videns enim, inquit, illam in tempore ſibi theſaurizantem cibos, imitare, & theſauriza tibi ipſi fructus bonorum operum in futura ſecula. Et rurſus vade ad apem, & diſce quàm laborioſa ſit: quomodò flores omnis generis oberrans, congerit tibi mel in vſum: vt & tu circuiens diuinas ſcripturas, tuam ipſius ſalutem apprehendas, & illis ſatiatus dicas, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel & fauum ori meo.

Nunquid ergo non glorificatione potiùs opifex dignus? Quid enim, etiamſi tu non omnium cognoſcis ſubſtantiam, ſiue genera? Non enim omnium herbarum vim poteris cognoſcere: & vſum qui ex vnoquoque animante procedit. Nam & ex viperarum venenis remedia, in ſalutem hominum conficiuntur. Sed dices mihi: *Animantiũ vis & diuerſitas.* perniciosus eſt ſerpens: timeas Dominum, & aſſidebit tibi ſicut Danieli: Eſt autem quòd verè vim animantium admiremur: quomodò alia quidem in aculeis, vt ſcorpius, habent acumen: alia verò vim habent in dentibus, alia vnguibus pugnant. Baſiliſco verò in oculis eſt potentia. Ex tam diuerſis ergo opificiis, agnoſce opificis poten-

potentiam. Sed hæc tu fortè non noſti. Quid eſt tibi cum extraneis animantibus? Intra autem deinceps in teipſum, & ex tua ſubſtantia cognoſce artificem. Quid improbãdum in corpore tuo creatum eſt? Apprehendas teipſum, & nihil vile ex omnibus membris tuis reperies. Ab initio Adam in paradiſo cum Eua nudus erat: ſed non propter membra erat reiectus: non igitur membra cauſa ſunt peccati, verùm malus membrorũ vſus. Sapiens autem membrorum creator, quis conſtruxit vaſa matricis, ad puerperia? Quis inanimatum in ipſa animat? Quis neruis & oſſibus carnem & cutem induit, & ſimul vt naſcitur infans ex vberibus fontes lactis educit? Quomodò infans creſcit in puerum, & is in iuuenem, deinde in virum, atque poſtremò in ſenem mutatur, etiamſi nulla per dies ſingulos expreſſa mutatio cuiquam appareat? Quomodò ex cibo aliud in ſanguinem, aliud in carnem mutatur, aliud in excrementum ſecernitur? Quis eſt qui cor aſſiduè mouet? Quis oculorum molliciem, palpebrarum obtentu manifeſtè communiuit? Nam de varia & admiranda oculorum ſtructura, copiosè médicorum libri diſſerunt. Quis eſt hic, qui vnum afflatum in totum corpus ſpargit? Vides homo artificem, vides opificẽ? Hæc ita nunc declaranda tibi latiùs exiſtimauimus: multa tamen millia prætermiſimus, maximè verò incorporeorum, & inuiſibiliũ: vt oderis blaſphemantes ſapientem & bonum artificem. Ex his autem quæ dicta ſunt, & lecta, & quæ ipſe inuenire & intel-

Fabrica humani corporis admiranda.

intelligere poteris: & ex magnitudine pulchritudinéque creaturarum, secundùm proportionem creatorem contemplare, piè flectens genua, factori omnium sensilium dico & intelligibilium, visibilium omnium & inuisibilium, atque grata benedicentíque lingua, & non cessantibus labiis lauda Deum dicens: Quàm admirabilia opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Cui honor & gloria, & magnificentia, & potentia, ante omnia secula, & deinceps in infinita secula seculorum, Amen.

CATECHESIS DECIMA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS, DI-

cta ex tempore in hoc: Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum. Et lectio ex prima ad Corinthios: Nam etsi sunt, qui dicantur dij, siue in cœlo, siue in terra: siquidem sunt dij multi & domini multi, nobis tamen vnus est Deus pater, ex quo omnia & nos in illo, & vnus Dominus Iesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsum, &c.

QVI credere in vnum Deum omnipotentem decreuerunt, & in filium vnigenitum credere debēt: qui enim negat filium, neque patrem habet. Ego sum ostium, inquit Iesus, nemo venit ad patrem nisi per me. Si negaueris ostiū, præcludetur tibi & patris cognitio. Nemo enim cognoscit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Si negaueris reuelantem, manes in ignorantia. Sententia est in Euangeliis, quæ dicit: Qui non credit in filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super illum.

Pater impiè colitur sine filio.

illum. Indignatur enim pater, cũ filius eius vnigenitus nõ agnoſcitur. Graue eſt regi, ſi quis gregarium militem inhonorarit: quòd ſi quis eorũ, qui interius ſunt, ſatellitum, vel amicorũ inhonoretur, tunc excitatur maior ira: ſin autem aliquis ipſum filium vnicũ Regis cõtumelia afficiat, quis conſolabitur patrẽ pro filio vnigenito indignantem? Si quis vult piè colere Deum, adoret & filium, alioquin eius cultus non recipietur. Pater cælitus pronunciauit, dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacuit. Complacuit patri in filio: quòd ſi tibi non placuerit, non habebis vitam. Non ergo deprauerìs à Iudæis improbè vafreque dicẽtibus, Vnus eſt tantũ Deus. Sed poſteaquam vnum eſſe Deum cognoueris, ſcias, quòd & filius Dei eſt vnigenitus. Non ego primus hoc dixi, ſed Pſaltes ex perſona filij dicit: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ne itaque quod dicunt Iudæi attendas, ſed quod dicunt prophetæ. Miraris ſi reiiciunt verba prophetarum, qui prophetas lapidarunt? Tu credas in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum. Vnum dicimus, vt non cogites alium. Vnum dicimus, vt multorum nominum illius potentiam, in multos impiè non diffundas. Dicitur enim oſtium: ſed non putes ligneam eſſe appellationem: ſed oſtium viuum rationale, diſcernens ingredientes. Via vocatur, non pedibus calcata, ſed quæ ducit ad eum, qui eſt in cælis, Dominum. Ouis vocatur, non irrationalis, ſed quæ per pretioſum ſanguinem ſuum,

Filij Dei varia nomina.

Oſtium.

Ouis.

ſuum, mundum à peccatis mundat, quæ ducitur coram tondente ſe, & ſcit quandiu tacere oporteat. Hæc ouis rurſus vocatur paſtor, cùm dicit: Ego ſum paſtor. Ouis propter incarnationem, paſtor propter benignitatẽ Deitatis. Et vis noſſe, quòd & ouis eſt rationalis, dicit Apoſtolis: Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Leo quoque vocatur, non hominum vorator: ſed regium quiddam & ſolidum, atque confidentis perſonæ, per eam appellationem indicatur. Leoque vocatur ex aduerſo illi leoni noſtro aduerſario rugienti, & aberrantes deuoranti. Venit enim Saluator, non mutans ſuæ naturæ manſuetudinem, ſed tanquàm leo fortis de tribu Iuda, ſeruans quidem credentes, conculcans autem aduerſarium. Lapis vocatur, non inanimatus, manibus hominum exciſus, ſed lapis angularis, & qui credit in eum, non confundetur.

Paſtor. *Leo.*

Chriſtus vocatur, non humanis manibus vnctus, ſed à patre perpetuo, in eam, quæ ſuper homines, ſupremam ſacerdotij dignitatẽ inunctus. Mortuus vocatur, nõ permanens inter mortuos, vt omnes qui ſunt in inferis: ſed ſolus ex mortuis liber. Filius hominis vocatur, non vt quilibet noſtrûm, ex terra generationem habens: ſed venturus in nubibus iudicare viuos, & mortuos. Dominus vocatur, non abuſiuè, ſed tanquàm inter homines. Ieſus vocatur vero nomine, à ſalutari medicina habens appellationèm. Filius vocatur, non per adoptionem inductus, ſed naturaliter genitus.

Chriſtus. *Mortuus.* *Filius hominis* *Dominus.* *Ieſus.* *Filius.*

Et

Et multæ ſanè ſunt Saluatoris noſtri appellationes: vt ergo propter multas appellationes, multos non putemus eſſe filios, & propter errores hæreticorum, qui dicunt, alium eſſe Chriſtũ, alium Ieſum, aliud oſtium: & ſic de reliquis. Primò confirmeris fide, profitendo benè: Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Quamuis enim multæ ſunt appellationes, ſed vnum tamen ſubiectum: vnicuique autem varius fit Saluator ad vtilitatem. Qui enim indigent recreatione & lætitia, illis fit vinea: qui opus habent, vt ingrediantur, his conſtituitur oſtium: & qui cuperent offerre orationes, illis fit mediator, ſummusque ſacerdos. Rurſus habentibus peccata, fit ouis, vt pro ipſis mactetur. Et omnibus fit omnia, ipſe idem natura permanens, qui eſt. Manens enim idem & verè, immutabilem filij dignitatem habens, tanquàm optimus medicus & doctor compatiens, accommodat ſe ad infirmitates noſtras. Dominus verè exiſtens, nõ ſucceſſione, vel proſperitate aliqua dominationem accipiens, ſed natura dominationis habẽs dignitatem. Non abuſiuè Dominus vocatus, ſed verè Dominus exiſtens: quoniam nutu patris dominatur ſuis opificiis. Nos quidem habemus dominium ſuper homines honore nobis ęquales, & affectionibus ſimiles: ſæpenumerò etiam nobis generoſiores. Et iuuenis perſæpè Dominus fit, ſeruorum maximè ſenum. Dominium autem Domini noſtri Ieſu Chriſti non eſt eiuſmodi: ſed primùm factor, deinde Dominus: primũ fecit nutu patris omnia,

Chriſtus fit omnia omnibus.

omnia, deinde his quę fecit dominatur. Christus est Dominus, qui natus est in ciuitate Dauid Et vis nosse, quòd cum patre etiam ante incarnationem est Christus Dominus: vt non solùm fide percipias dictum, sed demonstrationem habeas ex veteri testamento. Veni ad primum Geneseos librum. Dicit Deus, Faciamus hominem: non inquit, ad imaginem meam, sed ad imaginem nostram. Et cùm iam fecisset Adam, dicit: Et fecit Deus hominem, ad imaginē Dei fecit ipsum. Non enim attribuit tantùm soli patri deitatis dignitatem, sed comprehendit in illa & filium, vt demonstret, quòd homo non solùm Dei patris sit creatura, verùm & Domini nostri Iesu Christi. Iste Dominus patri cooperans, cooperatus est & super Sodomis, secundùm scripturam dicentem: Et Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham, sulphur & ignem, à Domino de cælo. Hic Dominus apparuit quoque Moysi, ita vt potuit videri. Benignus enim Dominus est, & cōpatiens infirmitatibus nostris. Et vt scias hunc eundem esse, qui Moysi apparuit, accipe testimonium Pauli dicentis: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: Petra autem erat Christus. Et rursus fide Moyses reliquit Ægyptum. Et post pauca dicit: Maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorū, improperium Christi. Hic Moyses dicit ad illum: Ostende mihi teipsum, cognoscens videbo te. Cernis quòd & prophetæ tunc videbant Christum, sed ita vt capere poterant. Ostende mihi teipsum, cognoscēs videbo

Christus erat etiam ante incarnationem.

Christus Moysi apparuit.

videbo te. Quod verò dicit: Nemo videbit faciem meam & viuet. Propterea ſanè, cùm deitatis perſonam nemo viuus potuit videre, humanitatis perſonam recepit, vt videntes viuamus. Et cùm voluit hanc perſonam cum exigua dignitate oſtendere, quando facies illius reſplenduit vt ſol, diſcipuli cadunt præ timore. Si ergo faciei corporis ſplendor, non tantùm, quantum ille qui id operabatur potuit, ſed quantũ capiebant diſcipuli, ita perterrefecit eos, vt ferre non potuerint: quomodò in deitatis dignitatem oculos aliquis poterit intendere? Magnum quiddam, dicit Dominus, deſideras ô Moyſes: recipio tamen inſatiabile tuum deſiderium, & hoc verbum tibi faciam: ſed ita vt tu capere potes. Ecce ponam te in foramine petræ. Cùm enim exiguus ſis, in paruo circunſcriptus eris.

Cæterùm hîc deinceps confirma mihi propter Iudæos, quod dictum eſt. Hoc enim erat nobis propoſitum demonſtrare, quod erat apud Deum patrem, Dominus Ieſus. Dicit igitur primùm Moyſi: Ego præteribo prior te gloria mea, & vocabor in nomine Domini corã te, Dominus ipſe exiſtens, quẽ alium vocat Dominũ. Cernis quàm occultè docuit, piam hanc de patre & filio doctrinam? Et rurſus in his quæ ſequuntur, his verbis ſcriptum eſt: Et deſcendit Dominus in nube, & vocabat in nomine Domini, & præteriit Dominus ante faciem ipſius, & inuocauit: Dominator Domine Deus miſericors & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax, qui cuſtodis miſe-

Moyſes quomodo Deũ viderit

miſericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & ſcelera atque peccata. Tum deinde procumbens Moyſes & adorans coram Deo vocante patrem dicit: Gradiaris autem nobiſcum. Habes primam hanc demonſtrationem, ſed recipe aliam manifeſtiorem. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Dominus Domino hæc dicit, non ſeruo, ſed Domino omnium, filioq́ue ſuo: cui omnia ſubiecit. Cùm autem dicat, omnia ſubiecta ſunt ei, ſine dubio præter eum qui ſubiecit omnia ei, vt ſit Deus omnia in omnibus, Dominus eſt omnium vnigenitus filius, filius verò patris fidelis, non rapiens ſibi dominium: ſed à ſpontaneo volenteq́ue accipiens. Neque filius rapuit, neque pater traditionem dominij illi inuiſit. Ipſe eſt qui dicit: Omnia mihi tradita ſunt: & ſeruo benè, non defraudoq́ue patrem dantem.

Filius Dei omnium Dominus.

Dominus igitur eſt filius Dei: Dominus qui natus eſt in Bethlehem Iudæ, ſicut angelus dixit paſtoribus: Euangelizo vobis gaudiũ magnum: quia natus eſt vobis hodie Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. De quo alibi dicit quidam ex Apoſtolis: Sermonem miſit Euangelizans per Ieſum Chriſtum: Hîc eſt omnium Dominus. Quando autem dicit, omnium, nullam dominij partem excipit: ſiue enim angeli, ſiue archangeli, ſiue principatus, ſiue quidpiam eiuſmodi è rebus creatis, ab Apoſtolis nominatum: omnia ſunt dominio filij ſubiecta. Angelorum eſt Dominus, ſicut habes in Euangeliis. Tunc receſſit ab

Chriſtus angelorũ Dominus.

ab illo diabolus, & angeli accesserunt, & ministrabant ipsi: quod est officium seruitutis. Cùm ex virgine nasci debebat: ministrabat tunc Gabriel, propriam dignitatem esse reputans ipsi ministrare. Cùm in Ægyptum ire debebat, vt manufacta Ægypti dissolueret: rursus angelus in somnis apparuit Ioseph. Crucifixo illo & resurgēte, Angelus annunciat, & dicit mulieribus (Quàm bonus minister:) Item, inquit, & dicite discipulis eius, quòd surrexit Dominus, & præcedet vos in Galilæam, ecce prædixi vobis. Quasi diceret: Nō sum transgressus illius mandatum. Testor illum dixisse vobis, vt si neglexeritis, non contra me fiat indignatio, sed aduersus negligentes.

Hìc igitur est vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Iesus Christus vocatur duplici nomine: Iesus propter salutationem; Christus propter sacerdotium, quo fungitur. Quod cognoscēs diuinus propheta Moyses, duobus viris omnium excellentissimis duas hasce contulit appellationes. Alterum quidē sui principatus successorem Naue, Iesum nominauit: alterum verò fratrem suum Aaron, Christū appellauit: vt per duos homines excellentes, & summi sacerdotij simul, & Regia dignitas, futuri vnius Iesu Christi, cōponeretur. Summus enim pontifex est Christus secundùm Aaron: non ille seipsum censuit fieri summum sacerdotem: sed qui locutus est ad illum, Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech. Typum verò illius gessit Iesus Naue, in multis. Incipiens

Christus propter sacerdotium dictus.

Typus Christi in Iesu Naue.

enim præesse populo, à Iordane cœpit: vnde & Christus baptizatus cœpit euangelizare. Duodecim diuisores hæreditatum filius Naue constituit: duodecim quoque Apostolos præcones veritatis in omnem terram misit Iesus.

Credentem Raab meretricem ille typicus saluauit. Hic autem verus Iesus dicit: Ecce publicani & meretrices præcedent vos in regnũ Dei. Sonitu solo typicus ille prostrauit muros Hiericho. Et propter dictum Iesu: Non relinquetur hic lapis super lapidem, cecidit hoc coram nobis Iudæorum templum. Non quòd illius dictũ cadendi fuerit causa, sed quia peccata iniquorum illius casus causam esse videbat. Vnus est Dominus Iesus, cuius nomen admirabile, à prophetis obliquè prænunciatum. Dicit enim Esaias: Ecce Saluator tibi aderit, habens mercedẽ suam. Saluator verò apud Iudæos Iesus dicitur. Prophetica enim gratia dominicidas Iudæos præuidens, occultauit appellationem: ne si apertè præsciuissent, promptius illi insidiarentur. Iesus autem vocatus est non ab hominibus, sed ab angelo manifestè, non sua authoritate veniente, sed à Deo misso, qui dixit ad Ioseph: Ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam. Quod enim in illa natum est, de Spiritu sancto est: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum. Cuius nominis causam statim reddit: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorũ. Qui nondum genitus est, quomodò populum habere intelligetur, nisi antequã nasceretur fuisset? Et hoc est,

est, quod ex eius persona dicitur: De ventre matris meæ, vocauit nomen, quia prædixerat angelus, quòd Iesus vocabitur. Et rursus, propter Herodis insidias. Et sub protectione, inquit, manuũ suarum occultauit me.

Iesus itaque apud Hebręos significat Saluatorem, in lingua verò Gręca, medicum sonat: quandoquidem & corporum medicus est, & animarum curator. Cæcorũ sensilium sanator, & mentium illuminator: claudorum curator, & peccatorum dux ad pœnitentiam. Qui dixerat paralytico: Non pecces amplius, & tollens grabatum tuum ambula. Cùm enim propter animi morbum langueret corpus, priùs animam curauit, vt corporis etiam induceret sanitatẽ. Cuius itaque anima peccatis affecta est, habet medicum. Et si quis est hîc modicæ fidei, dicat ad illum: Adiuua incredulitatem meam. Si quis etiam corporeis obnoxius est affectionibus, non diffidat, sed accedat, curabit ille etiam hæc, & cognosces, quia Iesus est Christus. Iudæi quidem concedunt illũ esse Iesum, Christum verò esse negant. absit hoc. Ideò dicit Apostolus: Quis est mendax, nisi qui negat, quòd Iesus sit Christus? Christus est summus sacerdos, immutabile habẽs sacerdotiũ, quod neque à tempore cepit, neque successorem alium habebit sacerdotij. Quemadmodum die Dominico audisti, nobis in Synaxi disserẽtibus, de eo quod dicitur: Secundùm ordinem Melchisedech. Non ex corporea successione accipiens sacerdotiũ: neque factitio oleo vnctus, sed ante

Iesus Grecè medicũ sonat.

Christi eternũ sacerdotium.

Synaxis.

ſecula à patre, idque tanto excellẽtius aliis: quoniam hic cum iureiurando factus eſt ſacerdos. Alij enim ſine iureiurãdo ſunt ſacerdotes, alij autem cum iureiurando. Propterea quòd dicit: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. Sufficiẽs erat ad ſecuritatem, tantummodò voluiſſe patrẽ: duplicatio autem ſecuritatis eſt hic modus, cùm voluntati iuſiurandũ accedit. Vt propter res duas incommutabiles, in quibus Deũ impoſſibile eſt mentiri, fortiorem habeamus fidei conſolationẽ, qui Chriſtum Ieſum filium Dei recepimus.

Chriſtum prophetæ nouerãt.

Hunc Chriſtum negabant Iudæi cognati, dæmones autem confitebantur. Sed non ignorabat illum patriarcha Dauid dicens: Paraui lucernam Chriſto meo. Ac alij quidem lucernam prophetiæ claritatem interpretati ſunt: alij verò, lucernã capiebant pro incarnatione ex virgine, ſecundùm illud quod eſt apud Apoſtolum: Habemus theſaurum hunc in vaſis fictilibus. Non ignorabat Chriſtum propheta dicens: Et annuncians hominibus Chriſtum eius. Nouerat illum & Moyſes: nouerat Eſaias, nouerat Hieremias. Nemo ex prophetis illum ignorabat. Agnouerant etiam illum dæmones. Pręcepit enim ipſis, inquit, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum, principes autem ſacerdotum ignorabant. Et mulier Samaritana prædicauit, dicens: Venite, videte hominem, qui dixit mihi omnia quæ feci; ne forte hic eſt Chriſtus? Hic Ieſus Chriſtus eſt: aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, qui propter abundantiam Deitatis, omnibus nobis tradidit ſuam appellationem.

tionem. Reges quidem inter homines, non commune cum aliis hominibus regium nomen habent: Iesus autem Christus Dei filius, Christianos nos vocari dignatus est.

Sed dicet aliquis, nouum est nomen Christianorum, & anteà nō erat in vsu, quæ autem nuper facta sunt, sæpè his, propter nouitatem contradicitur. Præmunierat hoc propheta dicens: Seruientibus mihi vocabitur nomē nouum, quod benedicetur super terram. Quæramus ex Iudæis: Seruitis Domino, an non? Ostendite igitur nomen vestrum nouum. Iudæi enim & Israëlitæ, à Moyse & aliis prophetis vocati estis. Et post reditum ex Babylone, & hucusque. Vbi ergo est nomen nouum? Nos verò posteaquàm seruimus Christo, habemus nomen nouū, quod benedicitur super terram. Comprehendit vniuersam terram hoc nomen. Iudæi enim in vna quadam sunt regione: Christiani verò vsque ad fines terræ, vbi etiam vnigeniti filij Dei annunciatur nomen. Vis nosse quòd nomen Christi gaudebant prædicare Apostoli? imò potius Christum, in seipsis habebant. Paulus dicit ad auditores Iudęos: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Christi? Paulus annunciat Christum: quis autem est iste? Ille qui anteà persequebatur, ipse nunc Christum annunciat. Quamobrem? Nunquid pecuniis corruptus? an quia vidit præsentem, & reueritus est, cùm raptus erat in cælum? Exiuit vt persequeretur, & post triduum Damasci persecutor, fit illius præco. qua virtute? Alij quidem

Christianorum nouum est nomen.

Testimonium hostis de Christo. domesticos de rebus domesticis citāt testes. Ego verò eum, qui anteà fuerat hostis, testem statuo: Et adhuc dubitas? Magna quidem Petri & Ioannis testimonia. Sed suspitiosus aliquis dixerit, quòd erant domestici. De illius autem, qui hostis anteà fuit, deinceps verò pro illo moritur, quis dubitet amplius illius esse verum testimonium? Miratus sum certè sancti Spiritus dispensationem: quòd aliorum quidem epistolas paruo numero circunscripsit, Pauli autem, anteà sui persecutoris, quatuordecim esse concessit. Non enim eò, quòd minor esset Petrus aut Ioannes, præcidit gratiam. absit: sed quòd dubia non esset doctrina illius, qui anteà esset inimicus, & persecutor, plura concessit illum scribere: vt omnes sic nobis faciliùs persuadeamus. Stupebāt enim omnes de Paulo dicentes: Nónne hic est, qui priùs persequebatur? Nónne hic venit, vt nos ligatos ducat Hierosolymas? Non miremini, inquit, Paulus: Ego scio quod durum est mihi aduersus stimulum calcitrare: Scio quòd non sum dignus vocari Apostolus, quia persequebar Ecclesiam Dei, sed ignorās. Existimabam enim esse solutionem legis, Christi prædicationem: nesciui autem, quòd ipse venit adimplere legem, & non soluere: superabundauit autem gratia Dei in me.

Pauli cur tot Epistolæ.

Multa sunt vera, dilecti, de Christo testimonia: testatur pater de cælo, de filio: testatur Spiritus sanctus descendens corporaliter, in specie columbæ. Testatur Gabriel archangelus Mariæ Euangelizans, testatur virgo deipara: testatur beatus

Testes Christi.

præsepij

præſepij locus. Ægyptus teſtatur, quæ puerum adhuc Dominum receperat in corpore: teſtatur Simeon recipiens ipſum in vlnas, & dicens: Nũc dimitte ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei, ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Et Anna prophetiſſa, continens, religioſiſſima, & monialis, teſtatur de ipſo: teſtatur & Ioannes Baptiſta, maximus quidem inter prophetas, archidux autem noui teſtamenti: & quodammodò conglutinans in ſeipſo ambo teſtamenta, & nouum & vetus. Teſtatur Iordanus inter flumina. Teſtatur inter maria, mare Tyberiadis: teſtantur cæci, teſtantur claudi, teſtantur mortui excitati, dæmones teſtantur, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu? ſcimus enim te eſſe filiũ Dei: teſtantur venti quieti & tranquilli effecti. Quinque panes teſtantur, in quinque millia multiplicati. Lignum crucis teſtatur, ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos qui ſecundùm fidem ex illo capientes hinc vniuerſum orbem ferè iam replerunt. Palma quæ eſt in Pharynge teſtatur, ramos exhibens his qui tunc benedicebant. Gethſemani teſtatur, modò non monſtrans Iudam adhuc conſyderantibus. Golgatha hic mons ſanctus & conſpicuus eminenter, teſtatur ſepulchrum ſanctitatis, teſtatur & lapis ad hodiernam diem vſque poſitus. Sol nũc lucens teſtatur, qui tunc ſalutaris illius paſſionis tempore defecerat. Tenebræ teſtantur: quæ factæ fuerant à ſexta hora vſque ad nonam:

Anna prophetiſſa continens, & monialis erat.

Crucis lignum per vniuerſum Orbẽ ſparſum.

Lumen teſtatur, quod à nona hora vſque ad veſperas lucebat. Mons oliuarum hic ſanctus teſtatur, ex quo aſcendit ad patrem: & imbrigenę nubes teſtantur, quæ Dominum ſuſceperunt. Et cæleſtes portæ teſtantur, de quibus dixerat Pſalmus: Tollite portas Principes veſtras &c. & introibit Rex gloriæ. Qui hoſtes aliquando erant teſtãtur, è quibus beatus Paulus vnus eſt, ad modicum quidem gerens inimicitias, longo autem tempore illi ſeruiens. Apoſtoli duodecim teſtantur, non verbis tantùm, verùm etiam tormẽtis, & propria morte prædicantes veritatẽ: vmbra Petri teſtatur, ſanans in̄ nomine Chriſti ægrotos, ſudaria & ſemicinctia Pauli teſtantur, ſimiliter vt Chriſti virtute, per Paulum ſanantia. Perſæ & Gothi, & omnes gentes teſtantur, morientes pro illo, quem corporeis oculis non viderunt. Qui per fideles vſque ad hodiernum diem expellũtur dæmones, teſtantur. Tot & tam excellentes plurimique ſunt teſtes. Nunquid non creditis? Chriſtus ipſe teſtatus eſt. Si quis igitur eſt, qui priùs non credebat, credat nunc: ſi verò fuit fidelis, maius fidei adminiculum accipiat. Credens in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, agnoſcat cuius habet appellationem: Chriſtianus vocatus es, parce huic nomini: ne propter te blaſphemetur Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus filius Dei. Sed luceãt bona opera tua potiùs coram hominibus: vt videntes homines glorificent in Chriſto Ieſu Domino noſtro patrem, qui eſt in cælis: cui gloria nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amen.

CATE-

CATECHESIS VNDECIMA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS

extemporanea, de his rebus: In filium Dei vnigenitum, ex patre genitum, Deum verum ante omnia secula, per quem omnia facta sunt. Et lectio ex epistola ad Hebraeos: Multifarie multis'que modis olim Deus loquẽs patribus in prophetis, nouissimè autem locutus est nobis in filio, &c.

QVÒD in IESVM Christum speramus, satis iam quantum potuimus, in his quæ à nobis heri tradita sunt, diximus: non vulgariter autẽ in Christum credendum: neque tanquàm in aliquem ex his, qui abusiuè Christi vocati sunt, illi enim erãt typici Christi: hic autem Christus verus, non ex hominibus promotione aliqua in sacerdotium ascendit: sed semper sacerdotij habuit dignitatẽ. Et ideò præmuniens fides, ne vulgares Christos suspicaremur, Vnum; apponit confessioni fidei, quòd credimus, in vnum Dominum nostrũ IESVM Christum filium Dei vnigenitum. Filium porrò cùm audis, non existimes esse adoptiuum, sed naturalem filium, vnigenitum filium, qui fratrem alium habet nullum. Propterea enim vocatur vnigenitus, quòd in dignitate Deitatis, & ex patre generatione, fratrem non habet. Filium autem Dei vocamus ipsum, non ex nobis ipsis, sed quoniam pater ipsius filium eum vocauit. Vera autẽ est appellatio, quę à patribus filiis datur. Incarnatus est tunc Dominus noster IESVS Christus,

Christus ab æterno sacerdos

Deus incarnatus.

ſtus, ſed à multis ignorabatur. quod cùm docere vellet, congregatis diſcipulis, quærebat ex illis: Quem dicũt eſſe filiũ hominis? non inanis gloriæ ſtudio: ſed vt veritatē illos doceret, hæc quęſijt, vt qui cum vnigenito Dei habitarēt, tãquàm ſimplicem aliquem hominem illum non cõtemnerent. Dicentibus autē illis: Quòd alij quidem Heliam, alij verò Hieremiam, dicit ad illos: Illi quidem neſcientes, excuſabiles. Vos autem apoſtoli, qui in nomine meo leproſos mundatis, & dæmonia eiicitis, & mortuos excitatis, non debetis eum ignorare, per quem facitis miracula. Omnibus autem reticentibus, (ſupra vires enim humanas hęc erat doctrina) Petrus princeps Apoſtolorum, & ſupremus Eccleſiæ præco, non com miniſcens ſibi, neque ratione humana perſuaſus, ſed à patre Deo, in mente illuminatus, dicit ad ipſum: Tu es Chriſtus. Nõ ſimpliciter, ſed filius Dei viuentis. Et ſtatim benedictio verbũ id ſubſequitur: erat enim id verè ſuprà hominem. Et obſignans id quod ille dixerat, quòd pater eſſet, qui hoc illi reuelaret, dicit ſaluator: Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt.

Petrus princeps Apoſtolorũ & Eccleſię.

Qui itaque agnoſcit Dominũ IESVM Chriſtum cum Deo, fit particeps eius beatitudinis: qui verò negat filium Dei, infœlix & miſer eſt. Porrò cùm filium audis, non abuſiuè dici filium putes, ſed verè filium naturalem: non ex ſeruitute in adoptionis proſperitatem aſcendentem, ſed inperſcrutabili incõprehenſibilique generatione

produ-

productū. Similiter cùm audis primogenitum, non humano id more esse putes: hominū enim primogeniti alios quoque habent fratres, sicut alicubi scriptum est: Filius primogenitus meus Israël. Sed sicut Ruben fuit abiectus, ita Israël. Ille enim in patris cubile ascenderat. Israël autem filium patris eiiciens ex vinea, crucifixit. Et ad alios quoque dicit scriptura: Filij estis Domini Dei vestri. & alibi: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Dixi: non genui. Illi verbo adoptionem, quam non habebant, acceperūt: hic autem non aliud erat, & aliud factus, sed filius ab initio genitus, filius patris, similis generanti, vita ex vita progenita, & lumen de lumine, & veritas de veritate, & sapientia de sapientia, & rex de rege, & Deus de Deo. Si igitur audieris Euangeliū cū dicit: Liber generationis IESV Christi, filij Dauid, filij Abraham: secundùm carnem id intellige: filius enim Dauid fact⁹ in consūmmatione seculorū. Et illud quidē accepit, quod nō habuit: hoc autē quod habuit, habuit perpetuò, vt sit genitus de patre. Duos patres habet, vnum Dauid secundùm carnem, & alterū Deū patrem secundùm Deitatem. Et illud quidem quod est secundùm Dauid, & tempori subiicitur, & contrectatur, & prosapia eius recensetur. Quod verò est secundùm Deitatem, neque tempori subiicitur, neque loco, neque genus eius recensetur. Generationem eius quis enarrabit? Spiritus est Deus: qui verò spiritus est, spiritaliter generatur vt incorporeus, inperscrutabili, & incomprehensibili genera-

Filius primogenitus quomodò.

Christus habet duos patres.

generatione. Filius ipſe dicit de patre, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te: hodie autem non recens, ſed perpetuū hodie, & ſine tempore, & ante omnia ſecula: Ex vtero ante luciferum genui te.

Crede itaque in IESVM Chriſtū filium Dei viuentis, filium autem vnigenitum, ſecundùm euangelium, quod dicit: Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitū daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et rurſus: Qui credit in filium non iudicatur, ſed tranſlatus eſt ex morte in vitam: qui non credit filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper illum: quia non credidit in filium Dei vnigenitum. De quo teſtimonium perhibēs Ioannes dixit: Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate. Quem trementes, dicebant dæmones: Quid nobis, & tibi fili Dei viuentis?

Filius quo modo ex patre generatur.

Filius ergo eſt DEI, non adoptione, ſed natura genitus ex patre, qui diligit generantēm, diligit & genitum ex eo: qui autem non recipit genitum, contumelia afficit genitorem. Quum autem generantem Deum audis, ne incidas in corpora, neque corruptibilem eſſe opineris generationem, ne impiè agas. Spiritus Deus, ſpiritalis eius generatio. Corpora enim generant corpora: & in eorum generatione tempus intercedat neceſſe eſt. Eius autem, quæ eſt ex patre, generationis tempus intermediū non eſt. Et quod hîc generatur, imperfectū eſt; filius autem Dei perfectus

fectus est genitus. Quod enim nunc est, hoc ab initio natus. Nos cùm nascimur infantes, ex ignorantia in rationem progredimur. Imperfecta est, ô homo, tua generatio: per successionem enim fit illius accessio. Illic autem nihil eiusmodi existimes: neque infirmitatis genitum arguas. Si enim imperfectus quidem genitus est, successu verò temporis perfectionem adeptus est, infirmitatis illum arguis. Sin autem, quæ tu deinceps tempore illi accessisse putas, ab initio habuit, non ergo humanam esse existimes istam generationem, neque sicut Abraham genuit Isaac: qui nō quem voluit progenuit, sed quem alius illi contulit.

Deo patre generante neque ignorantia intercedit, neque deliberatio. Dicere enim, quòd natum ex se ignorat, maxima est impietas: um verò dicere, quòd in tempore considerans, deinceps pater est factus, eiusdem est impietatis. Nō enim prius erat Deus sine prole, successu verò temporis factus est pater. Sed semper habet filiū quem genuit: non sicut homines ab hominibus, sed sicut ipse nouit, qui genuit ipsum ante omnia secula Deum verum. Cùm enim Deus verus esset pater, similem sibi genuit filium, Deum verum. Non quemadmodum magistri generant discipulos. Non vt Paulus quibusdam dicit: In Christo IESV per euangelium ego vos genui. Hîc enim secundùm naturam filius non erat, per doctrinam filius est factus. Illic autem naturalis filius, & verus filius. Non sicut vos illuminati, nunc facti estis filij Dei. Efficimini enim & vos

Generatio diuina.

vos filij, ſed adoptione per gratiam, ſicut ſcriptũ eſt: Quicunque receperunt ipſum, dedit illis poteſtatem, filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis; ſed ex Deo nati ſunt. Et nos quidem naſcimur ex aqua & ſpiritu. Non ita autem Chriſtus Ieſus ex patre natus eſt, tempore baptiſmatis clamante & dicente: Hic eſt filius meus. Non dixit, Hic nũc factus eſt filius meus: ſed, Hic eſt filius meus, vt oſtẽdat quod ante baptiſmatis operationem filius erat. Genuit pater filium, non ſicut in hominibus mens generat verbum. Mens enim ſubſiſtens in nobis eſt: verbũ autem prolatum, in aëra ſparſum, diſperditur. Nos autem ſciamus Chriſtum eſſe natum verbũ, non enuntiatiuum, ſed verbum ſubſiſtens & viuens: non labiis prolatum, & diſſolutum, ſed ex patre perpetuo, ineffabili modo & in ſubſtantia natum. In principio enim erat verbum, in dextera ſedens, verbum intelligens patris voluntatem, & illius nutu omnia gubernans. Verbum quod deſcendit & aſcendit: nam illud quod enunciando profertur, non deſcẽdit, neque aſcendit. Verbum loquens & dicens: Quæ vidi à patre meo, hæc loquor. Verbum potens, & imperans omnibus: omnia enim filio tradidit pater.

Chriſtus verbum ſubſiſtens & viuens.

Genuit igitur ipſum pater, non ita vt aliquis intellexerit, ſed vt ipſe ſolus nouit. Neque enim quomodò genuerit, dicere promittimus: ſed quòd non ita genuerit, confirmamus.

Neque verò nos tantùm hanc ex patre, filij ignora-

ignoramus generationẽ: ſed etiam vniuerſa creata natura. Perquire terram ſi tibi dicet: etiamſi omnia perquiſiueris, quæ ſunt ſuper terram, dicere non poterunt. Terra enim ſui figuli, & creatoris ſubſtantiam dicere non poterit. Neque terra tãtum id neſcit, verùm etiam ſol: quarto enim die creatus eſt ſol, & ea quæ tribus ante illũ diebus facta ſunt non nouit, quomodò ipſum factorem poterit eloqui? Cælum quoque hoc non enarrabit: nutu enim patris per Chriſtum, cælum tanquàm fumus extenſum eſt. Neque cæli cælorum enarrabunt: neque aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, hoc enarrauerint. Quid igitur doles te neſcire ô homo, quod & cæli ignorant: ſed & vniuerſa natura angelica? Si enim poſſet eſſe, vt aliquis in primum cælum aſcendens, perſpiciensque angelorum ſtatum, & accedens, interrogauerit, quomodò Deus filium ſuũ genuerit, dicerent fortè, ſuperiùs habemus maiores, quàm nos, illos interroga: aſcende in ſecundũ cælum, & tertium ſi potes conſcende, & ad dominationes, principatus & poteſtates. Etiamſi ad illos acceſſerit quiſpiam, quamuis id ſit impoſſibile: & illi hanc enarrationem recuſarent, neque enim eam norunt. Equidem admiratus ſum audacem illorũ curioſitatem, qui per opinionẽ religionis incidunt in impietatẽ. Cùm enim thronos & dominationes, quæ ſunt Chriſti opera; cùm & principatus & poteſtates ignorãt, ipſum factorem curioſè ſcrutari aggrediuntur. Dic mihi primùm ô audacule, quid thronus differat à dominatione, & tunc

Creatoris generationem nulla nouit creatura.

Throni & dominationes ſunt Chriſti opera.

& tunc ſis curioſus circa Chriſtū: dic mihi, quid ſit principatus? quid poteſtas? quid virtus? quid angelus? & tunc factoré perquire curiosè. Omnia enim per ipſum facta ſunt, ſed ne velis interrogare thronos, aut dominationes: neque enim enarrare poterunt.

De non ſcriptis vetat eſſe curioſum.

Quis eſt alius, qui cognoſcat profunda Dei, niſi Spiritus ſanctus, cuius eloquia ſunt diuinæ ſcripturæ: neque tamen vel ipſe Spiritus ſanctus de filij ex patre generatione, in ſcripturis locutus eſt. Cur igitur curiosè inquiris ea, quæ nec ſpiritus ſolus locutus eſt in ſcripturis? Qui ea quę ſcripta ſunt non noſti, in his quæ ſcripta non ſunt, ne ſis curioſus. Quæſtiones multæ ſunt in ſcripturis diuinis, & tamen quæ ſcripta etiam ſunt non comprehendimus, quid de eo quod ſcriptū non eſt, curioſi ſumus? Sufficit nobis ſcire, quòd genuit Deus vnum ſolum. Non te pudeat ignorantiam confiteri: quādoquidem cum angelis id ignoras. Qui genuit, ille ſolus nouit, & qui ab illo genitus eſt, nouit genitorem. Qui genuit, nouit quem genuit. Et ſcripturæ teſtantur, quòd Deus eſt genitus. Sicut enim pater vitam habet in ſeipſo, ita & filio dedit vitam habere in ſeipſo. Et vt omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Et ſicut pater quos vult viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Neque generans aliquo priuatur, neque deeſt quicquā genito. Scio quod ſæpè eadem vobis dixerim. Sed hæc ſæpè dicuntur propter veſtrā ſecuritatē, & confirmationem. Neque genitor habet patrem, neque genitus fratrem.

trem. Neque generans in filiũ mutatus eſt, neque natus, pater factus. Ex vno ſolo patre, vnus vnigenitus filius. Neque duo ingeniti, neque duo vnigeniti, ſed vnus eſt pater ingenitus, qui patrẽ non habet, & vnus eſt filius æternus ex patre natus. Non in tempore factus, ſed ante ſecula genitus. Non proſperitate aliqua auctus: ſed idem ſemper qui & nunc.

Credamus igitur in filium Dei vnigenitum, qui ex patre natus eſt, Deũ verum de Deo vero. Verus enim Deus non generat falſum, ſicut dictum eſt. Neque deliberans deinceps genuit, ſed perpetuò genuit, & verbis cogitationibusq́ue noſtris multò celeriùs genuit. Nos enim in tẽpore loquentes, tempus conſumimus. In diuina autẽ virtute, ſine tempore eſt generatio. Et ſicut ſæpè dictum eſt, non produxit filium ex non eſſe ad eſſe, neque eum qui non erat, in adoptionem adduxit: ſed æternus pater, æternum filium ineffabiliter genuit, vnum ſolum, fratrem non habentem. Neque duo ſunt principia, ſed caput Chriſti pater, vnum principium: pater enim filiũ genuit. Genuit Deum verum, Emanuel appellatum, qui interpretatur, nobiſcũ Deus. Et vis noſſe, quòd Deus eſt ille, qui ex patre genitus, & deinde incarnatus eſt, audi prophetam dicẽtem: Iſte Deus noſter, non reputabitur alius ad illum. Inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſraëli dilecto ſuo: poſt hæc in terra apparebit, & cum hominibus conuerſabitur. Cernis Deum poſt legiſlationem Moyſis incarnatum?

Generatio ſine tempore.

Principium vnum pater.

Accipe & aliud teſtimonium Chriſti Deitatis, quod modò lectum eſt: Thronus tuus Deus in ſeculum. Vt enim propter carnis hanc præſentiam hîc factam, non exiſtimaretur deinceps, in hanc Deitatis dignitatem deueniſſe dicit, manifeſtè: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vides Chriſtum à patre vnctum Deum? Vis habere & tertiũ teſtimoniũ Chriſti Deitatis? Audi Eſaiam dicentem: Laborauit Ægyptus & emporia Æthiopum. Et poſt pauca: Et tibi ſupplicabunt, quòd Deus eſt, & non eſt Deus præter te: Tu enim es Deus & neſciuimus, Deus Iſraël ſaluator. Cernis Deum habentem in ſeipſo Deum patrem? modò non, hoc ipſum dicentem, quod eſt in euangeliis dictum: Pater in me, & ego in patre. Non dixit: Pater ſum ego, ſed pater in me. Et rurſus non dixit, Vnus ſum: ſed, Ego & pater vnum ſumus: vt neque abalienemus, neque contractionem filiopatoriæ fabricemus. Vnum, propter Deitatis dignitatem: quoniam Deus genuit Deum. Vnum, propter regnũ: non enim aliis regnat pater, aliis filius: (ſicut Abſolon, qui aduerſabatur patri) ſed quib⁹ regnat pater, his & filius regnat. Vnũ proptereà, ꝙ nulla ſit differẽtia, aut diſtãtia; nõ enim aliæ volũtates patris, & aliæ filij. Vnũ proptereà, ꝙ aliæ ſunt gubernationes Chriſti, & alia patris. Vna enim eſt omniũ adminiſtratio: patre per filiũ omnia faciente. Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe pręcepit, & creata ſunt, dicit Pſaltes. Dicẽs enim audienti dicit, & præcipiens, præſenti præcipit.

Filiopatoria, hoc eſt, patris et filij confuſio non facienda.

Voluntas vna patris & filij.

Deus

Deus igitur verus est filius, habens in seipso patrem, non in patrem mutatus. Non pater incarnatus est, sed filius. Dicatur enim liberè veritas. Non pater passus est pro nobis: sed pater misit eum, qui pro nobis pateretur. Neque dicamus: Erat aliquando, quādo non erat filius: neque filiopatoriam cōcipiamus, sed via regali procedamus. Non declinemus neque ad dexterā, neque ad sinistram. Neque ideò, quòd ita existimemus nos filiū honorare, patrem eum nūcupemus: neque propterea, quòd in hoc patrē nos honorare putemus, creatum quid esse filium suspicemur: sed vnus pater, per vnum filium adoretur, & non diuidatur adoratio. Vnus filius appelletur ante secula, in dextra patris sedens, atque hanc sessionem non in tempore post passionem ex promotione accipiens, sed ab æterno possidēs. Qui videt filiū, videt & patrē: similis enim in omnibus filius genitori: vita ex vita genitus, lumen de lumine, virtus de virtute, & Deus de Deo. Et non differētes sunt Deitatis splendores in filio. Et qui dignus habitus est filij Deitatē videre, veniet etiā in fruitionem patris. Non meus hic sermo, sed vnigeniti. Tanto tempore vobiscum sum, & non nouisti me Philippe? Qui videt me, videt & patrem meū. Et vt cōpendiosiùs dicam, neque separemus, neque contractionē faciamus. Et ne alienum fortè filiū dicas à patre: non recipias eū qui dicat, patrem, aliquando quidem patrē, aliquādo verò filium esse. Aliena enim & impia sunt hæc, & non Ecclesiæ dogmata. Sed pater generās filiū, mansit

Erat aliquādo quādo nō erat, non dicendum.

Dogmata ab Ecclesia aliena, sunt impia.

mansit pater, & non alteratur. Sapiētiam genuit, sed nō incipiens ipse factus: & virtutē generans, ipse non est infirmatus. Deum generans ipse non est aliquo priuatus, neque diminutus quicquam ipse perdidit, neque genitus aliquem defectum habet. Perfectus genitor, perfect⁹ genitus. Deus genitor, Deus & genitus. Deus quidem omniū. Deum verò sibi patrem ascribens, non puduit illum dicere: Ascendo ad patrem meum, & ad patrem vestrum: Deum meum, & Deum vestrum. Sed vt non existimes, eodem modo esse filij & creaturarū patrem, distinxit in sequentibus. Non enim dixit: Ascendo ad patrem nostrum, ne esset communio creaturarum cum vnigenito: sed ad patrem, inquit, meum, & ad patrem vestrū. Aliter meum, per naturam; aliter vestrum, per adoptionem. Et rursus: Ad Deum meū, & ad Deum vestrū. Aliter meū, tanquam proprij & vnigeniti filij; & aliter vestrum, tanquam creaturarum.

Deus igitur verus est filius Dei, ante omnia secula ineffabiliter genitus. Sæpè autē hoc idem vobis dico, vt menti hoc vestræ imprimatur. Et quòd Deus quidem filium habeat crede, quomodò autem, ne sis curiosus. Quærēs enim non inuenies. Non extollas, ne cades. Quæ tibi mandata sunt, hæc sola intellige. Dic mihi priùs, quis sit genitor, & tunc genitum cognosces. Si autem naturam genitoris non potes cognoscere, qui modus geniti sit, ne sis curiosus. Sufficit tibi ad pietatem, quemadmodum diximus, scire, quòd vnum solum filium Deus habet: vnum natura

Curiositas in diuinis vitāda.

genitum.

genitum. Qui non tum esse cœpit; cùm in Bethlehem natus est, sed ante omnia secula. Audi Micheam prophetam dicentem: Et tu Bethlehem domus Ephrata, nequaquam minima es in millibus Iuda: ex te enim exibit dux, qui regat populum meum Israël, & exitus ipsius ab initio à diebus æternitatis. Non ergo aduertas tantùm, quod natum est in Bethlehem, sed etiam adora eum, qui ab ęterno genitus est ex patre. Non temporaneum principium filij recipe, aliquo id dicente, sed principium sine tempore, patrem esse agnosce. Principium enim filij sine tempore, & incōprehensibile. Sine principio pater, fons fluminis iusticię. Vnigeniti pater, qui genuit ipsum, solus ipse nouit. Et vis nosse, quòd æternus est rex & Dominus noster IESVS Christus, audi rursus ipsum dicentem: Abraham desiderabat, vt videret diem meum, & vidit, & gauisus est: Deinde cùm id durè Iudæi acciperent, duriùs isto dicit: Priusquàm Abrahā esset, ego sum. Et rursus ad patrem dicit: Et nunc glorifica me tu pater apud teipsum, gloria quam habui ante huius mundi constitutionem apud te. Manifestè sanè dixit: Quòd priusquàm mūdus fieret, ego habui apud te gloriam. Et rursus: Quòd dilexisti me ante constitutionem mūdi: dicit manifestè, quòd æternam apud te habeo gloriam.

Principiū filij pater.

Abraham Christum vidit.

Credamus igitur in vnum Dominum nostrū IESVM Christum, filium Dei vnigenitum, qui ex patre natus est, Deum verum ante omnia secula, per quem omnia facta sunt. Siue enim

 throni,

Christi potestas super omnia.

throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum facta sunt, & nihil est creatum extra potestatem illius. Obtumescat omnis hæresis, quæ diuersos factores & mundi constitutores inducit. Obmutescat, quæ Christũ filiũ Dei blasphemat. Obmutescant, qui dicunt, solem esse Christũ: solis enim ille opifex est, non est autem sol hic apparens. Obmutescant, qui dicunt hunc mundum, angelorum esse opificium, qui vnigeniti dignitatem abripere volunt. Siue enim visibilia, siue inuisibilia: siue throni, siue dominationes: siue quocunque nomine vocentur, omnia per Christum facta sunt.

Regnat filius super ea, quæ ab illo facta sunt, non alienam rapinam sibi vsurpans, sed suis opificiis dominans: sicut Ioannes Euangelista dixit, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Omnia per ipsum facta sunt, patre per filium operante. Ac vellem etiam adferre exemplum aliquod dictorũ, sed esse scio imbecillum. Quod enim ex his visibilibus aptum diuinæ virtutis capietur exemplum? sed dicam tamen, tanquàm infirmũ, ab infirmo ad infirmos. Quemadmodum enim, si quis rex, regem habens filium, volens constituere ciuitatem, poneret exemplarem filio secum regnanti structuram ciuitatis, ille autem exemplum capiens ad finem perducat, quod animo concepit: Ita patre volente omnia extruere, patris nutu filius omnia creauit, vt nutus quidem custodiat patri authenticam potestatẽ: filius verò habeat nihilominus potesta-

Patris nutu filius omnia fecit.

potestatem rerum à se factarum. Et neque pater à dominio creaturarum abalienatur, neque filius* his quæ ab alio facta essent dominatur, sed his quæ ab illo. Non enim angeli, sicut dictum est, mundum hunc fabricarunt: sed filius vnigenitus ante omnia secula genitus, sicut dictũ est, per quem omnia facta sunt, nulla re ab illius opificio excepta.

Et hęc quidem huc vsque per Dei gratiam dicta sufficiant. Recurrentes verò in fidei cõfessionem, nunc concludemus sermonem. Omnia fecit Christus, siue angelos, siue dominationes dicas, siue archangelos, siue thronos. Non quòd pater destituatur in creaturarum gubernatione, sed quòd regnare voluit filium, in his, quæ ab illo facta sunt, ipse exhibẽs illi rerum creatarum administrationem. Honorat enim, inquit, vnigenitus patrem suum. Non potest filius quicquam facere à semetipso, nisi viderit patrem facientem. Quæ enim ille facit, hæc & filius similiter facit. Et rursus: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Neque tamen vlla est in rebus operatis contrarietas. Mea enim tua sunt, & tua mea, inquit, in euãgeliis Dominus. Quod quidẽ apertè cognoscere licet, tam ex veteri, quàm ex nouo Testamẽto. Qui enim dicit: Faciamus hominẽ ad imaginẽ nostrã, & ad similitudinẽ, omninò ad aliquem præsentẽ dicit. Manifestissimè autem omniũ Psaltes dixit: Ipse enim dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Itaque patre mandante & dicente, filius nutu illius,

Christus entia omnia fecit.

Patre mãdante filius omnia fecit.

illius omnia fecit. Quod etiam Iob mysticè dixit: Qui extendet cælum solus, & ambulat super mari, tanquàm super solo. Palàm est consideran tibus, quod qui cùm hîc præsens esset, ambulauit super mari, is erat qui ante hos cælos factus est. Et rursus: Dominus, inquit, accipiens pugil lum terræ, creauit animal, & cætera. Aperientur autem tibi portæ mortis. Manifestum, quòd qui propter suam benignitatem in infernum descenderat, hic ab initio ex luto fecit hominem.

Est igitur Christus filius Dei vnigenitus, & mundi factor. In mundo erat, & mundus per eũ factus est. Et in propria venit: sicut nos docet Euangelium. Non solùm autem visibilium, sed etiam inuisibilium, nutu patris creator est Christus. In ipso enim creata sunt omnia secundùm Apostolum: & ea quæ sunt in cęlis, & quæ super terram, & visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constituta sunt, etiam ipsa secula: horum omnium voluntate patris IESVS est Dominus. Nouissimis enim his diebus locutus est nobis in filio, quem posuit hæredem omnium, per quem & secula fecit. Cui gloria, honor & potentia, in sancto Spiritu, vbique nunc, & semper in omnia secula seculorum, Amen.

CATE-

CATECHESIS DVODECIMA

ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS, *ex tempore dictata: De incarnato, & inhumanato Christo. Et lectio ex Esaia: Et adiecit Dominus loqui ad Achab dicens: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, &c. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.*

ASTITITATIS alumni, & discipuli temperātiæ, natum ex virgine Deum castitatis, plenis labiis celebremus, & spiritalis ouis corpus sumere digni effecti, caput simul cum pedibus sumamus. Caput autem Deitatem intelligentes, & pedes, humanitatem accipientes, sanctorū Euangeliorum auditores, Ioāni Theologo credamus. Qui enim dixit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, idem subiecit, dicens: Et verbum caro factùm est. Neque enim simplicem hominem adorare sanctum est, neque Deum tantùm esse illum dicere, pium. Si enim Deus Christus, quemadmodum est, non assumpsit autem humanitatem, alieni sumus à salute. Adoretur itaque vt Deus: credatur autem quòd humanitatem assumpsit. Neque enim hominē dicere absque Deitate, vtile est, neque Deitatem cōfiteri absque humanitate salutare. Confiteamur regis & medici præsentiam. Rex enim Iesus homines curaturus, linteo humanitatis præcinctus, curauit morbum. Perfectus infantium magister. Paruulus factus est paruulis, vt erudiret

Ioannes Euangelista Theologus vocabatur

erudiret imprudentes. Cælestis panis venit super terram, vt alat esurientes. Iudæorum autem liberi venientem reiecerunt: malè autem venturum expectant. Verum Christum negauerunt: falsum autem ipsi errantes recipient. Qua de re etiam Saluator verè dixit: Ego veni in nomine patris mei, & non recipitis me: si autem alius venerit in proprio nomine, illum recipietis.

Iudæi falsum Christum recepturi.

Bonum autem est, quæstionem Iudæis proponere: verus'ne est Esaias propheta, qui dicit, quòd de virgine nascetur Emanuel, an falsus? Si enim illum falsi arguunt, nihil mirum: mos enim est illis non modò falsi arguere, verùm etiam lapidare prophetas. Si verò verus est propheta, monstrate Emanuelem: & vtrùm is qui à vobis expectatur venturus, de virgine nascetur an non? Si enim de virgine non nascetur, prophetam arguitis falsi: sin autem id in futuro expectatis, cur id quod iam factum est, reprehenditis? Ac Iudæi quidem errant, si quidem ita volunt: Ecclesia autem Dei vera glorificetur. Et nos recipiamus verbum incarnatum verè, non ex voluntate viri & mulieris, vt hęretici dicunt: sed ex virgine & Spiritu sancto, secundùm Euangelium incarnatum, non in apparentia, sed in veritate.

Et quòd ex virgine verè humanitatem assumpsit, secundùm Euangelium, nō in phantasmate, sed verè de virgine homo factus. Expecta tempus doctrinæ, & habebis probationem: sinuosus enim est hęreticorum error, atque hi quidem nequaquam ipsum de virgine natum dixerunt.

Hæreticorum error varius de incarnatione Christi.

Alij

Alij verò natum non ex virgine, ſed ex muliere cum viro habitante. Alij autẽ dicunt, non Deum (vt ita dicam) inhumanatum, ſed hominẽ quendam deificatum. Auſi ſunt enim dicere: quòd non verbum illud ab initio præexiſtens incarnatum eſſet, ſed homo quidam proficiens, hic eſt coronatus. Tu verò memineris eorum, quæ nuper de Deitate dicta ſunt. Crede quod ille ipſe vnigenitus Dei filius, eſt de virgine tantũ natus. Ioanni Apoſtolo crede dicenti: Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Verbum enim æternum ante omnia ſecula genitum: corpus autem recens propter nos aſſumpſit.

Sed contradicunt multi, atque inquiunt: Quæ tanta fuit cauſa, vt Deus in humanitatem ſeſe demitteret? Et, Quomodò Dei naturę poſſibile eſt, cum hominibus verſari? &, Si poſſibile eſt virginem parere ſine viro? Cùm autem multæ ſint eiuſcemodi contradictiones, & diuerſimodi pugnæ, agè per Dei gratiam, & per orationes præſentium ſingula diſſoluemus. Ac primum quidem quæratur: Qua de cauſa deſcenderit Ieſus. In quo non meis commentis attende: poſſes enim fortè decipi, ſed niſi prophetarum de ſingulis acceperis teſtimonia, ne credas aſſertionibus. Niſi & de virgine, & de loco, & de tempore, & de modo didiceris ex ſcripturis diuinis, non recipias ab homine teſtimonium. Qui enim nunc adeſt, & docet, ſuſpectus vel dubius eſſe poteſt: qui autẽ ante mille & ampliùs annos prophetauit, quis mẽtis compos ſuſpectũ illum habuerit?

Si

Si igitur Christi aduentus causam quęris, recurre ad primum scripturarum librum. Sex diebus Deus creauit mundum, sed mundus propter hominem. Sol quidem splendidus, radiisque relucens: sed & hic propterea vt homo videat, factus est: Et omnia animantia, vt nobis seruiant, constituta sunt: herbæ & arbores in vsum nostrum creatæ. Omnia quidem bona opificia, sed nullum imago Dei: solus tantùm homo. Sol mandato tantùm, homo verò manibus diuinis formatus est. Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem. Imago lignea terreni Regis honoratur: quantò magis rationalis imago Dei? Sed hanc maximam creaturarum in paradiso habitantem, inuidia diaboli inde eiecit. Insultabat inimicus cadenti quem oderat: nunquid vellet inimicum manere gaudentem? Hic non audens propter robur virile accedere ad virum, tanquàm ad firmiorem, accessit ad mulierem, adhuc virginem: nam post casum in paradiso, tunc primùm cognouit Euam mulierem suam. *Secúdi successores humani generis Cain & Abel. Cain primus homicida erat. Diluuium posteà effusum est propter multam hominum prauitatem. Ignis de cælo descendit, propter Sodomitarum iniquitatem. Electus est post nonnulla tempora à Deo Israël: sed ex hoc genus electum dispersum, & vulnêratum est. Moyses enim cùm in monte Deo assisteret, vitulum populus pro Deo adorabat. Cùm legislator Moyses legem tulisset, Non mœchaberis: vir in lupanar ingres-

Mũdus propter hominẽ factus

Imago Dei honoranda.

Eua virgo decepta.

*Primi.

ingreſſus, laſciuire auſus eſt. Mittebantur prophetæ poſt Moyſen curare Iſraëlem: ſed curando medici debilitati ſunt, non ferẽtes morbos, ſicut quidam ex illis dicit: Hei mihi, quia periit pius de terra, & rectè faciens non eſt inter homines. Et rurſus: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſque ad vnum. Et rurſus: Vt quid periurium, furtum, fraus, adulterium, & homicidium effuſa ſunt ſuper terra? Filios ſuos, & filias ſacrificauerunt dæmoniis: auguriis, veneficiis, vaticiniis ſtudebãt. Et rurſus: Veſtimenta ligantes, velum faciebant prope altare. Maximum erat vulnus humanitatis à pedibus vſque ad caput, non erat in illo integritas, neque fomentum apponebatur, neque oleum, neque vinculum.

Deinde deplorantes & dolentes prophetæ dicebant: Quis dabit ex Sion ſalutare Iſraël? Et rurſus: Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi: & non deficiamus à te. Et alius propheta orat dicens: Domine, inclina cælos, & deſcende, ſubueni noſtræ medicinæ, & humanitatis vulneribus: Prophetas tuos occiderunt, altaria tua diſſipauerunt, inſanabile noſtrum malum, te indiget curatore. Exaudiuit hanc prophetarum orationem Dominus, non deſpexit humanum genus perditum, miſit de cęlis Dominum & medicum, filium ſuum, vt dicit quidam propheta: Dominus quem vos quæritis veniet: & repentè veniet aliquando in templum ſuum Dominus, vbi eum

lapi-

lapidaſtis. Deinde audiens id alius propheta, dicit ad ipſum: Dei ſalutem loquens, quietè loqueris: Dei ſalutem Euangelizans, in occulto loqueris? Super montem excelſum aſcende, qui Euangelizas Sion: Dicens ciuitatibus Iuda, quid dicam: Ecce Deus noſter, ecce Dominus in fortitudine veniet. Ipſe rurſus dicit: Ecce ego veniam, & requieſcam in te, dicit Dominus; & confugient gentes multæ ad Dominũ. Iſraëlitæ ſalutem, quæ facta eſt per me, reiecerunt: veniam omnes gentes congregare, & relinquam ſuper illos ſignum. Ex meo enim certamine, quod habui in cruce, ſigillum regale cuilibet meorum militum dabo, vt ferat in fronte. Et alius propheta dixit: Et inclinauit cęlos, & deſcendit, & caligo ſub pedibus eius. Ignorabatur deſcenſus de cælo. Deinde Solomon audiens patrem ſuum Dauid hæc dicentem, admirandam domum ædificauit, & proſpiciens venturum in eam, admirans dicit: Si verè habitabit Dominus cum hominibus in terra? Certè; inquit Dauid in pſalmo de Solomone inſcripto, in quo eſt: Sicut pluuia in vellus deſcendet: pluuia quidem dicitur, propter ſupercæleſte: ſuper vellus autẽ, propter humanitatem. Pluuia enim ſuper vellus deſcendens, ſine ſtrepitu deſcendit, ita vt ignorato myſterio generationis ſecundũ Magos diceret: Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorũ? Et ſecundũ Herodem perturbatũ quæreret de nato, atque diceret: Vbi Chriſtus naſcetur? Quis eſt hic deſcendens (inquit deinde) & habitat cum ſole, & ante lunam generatio eius?

Prædictiones venturi Saluatoris.

Et

Et rursus alius ex prophetis dicit: Gaude multū filia Sion: prædicą filia Hierusalē. Ecce Rex tuus venit tibi iustus, & saluans. Multi sunt reges, de quo igitur hic dicit propheta? Da nobis signum, quod alij reges non habeant. Si enim dixeris purpuratum regem, præoccupata est huiusmodi dignitas: si dixeris à militibus stipatū, in curribus auratis sedentem, hoc etiam ab aliis est præoccupatum. Da nobis signum proprium regis, cuius regnum annuncias? Propheta autem respondit, & dicit: Ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator ipse pauper, & ascendens super asinam, & pullum filium asinæ, non in curribus. Et dispergam quadrigas eius: habes singulare signum adfuturi regis. Solus regum Iesus, super pullo asini sedit, & solenniter cum benedictionibus, tanquàm Rex in Hierusalem ingressus est. Quid autem facit Rex iste veniens? Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, vbi non est aqua. Ac fieri quidem potest, super asini pullo sedere aliquem. Da autem nobis signum potiùs, vbi consistet ingrediens hic Rex: hoc signum non procul des à ciuitate, ne ignoremus: sed propè da nobis signum, quod possimus hisce oculis conspicere: vt etiam cùm sumus in ciuitate, possimus hoc signum videre. Propheta autem rursus respondet, dicens: Et stabunt pedes illius in die illa, super montem oliuarum, qui est contra Hierusalem ad orientem. Nunquid aliquis etiam stans intus in ciuitate non considerat locum?

Messiæ propriū signum.

Habe-

Habemus duo ſigna, ſed tertium cupimus diſcere. Dic quid faciat adueniens Dominus? Dicit alius propheta: Ecce Deus noſter,& deinceps. Ipſe veniet & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt: tūc ſaliet claudus,ſicut ceruus, & balbus planè libereque loquetur. Dicatur autem & aliud teſtimonium. Dominum venturum dicis, ô propheta, ſigna,qualia nunquàm fuerunt,facientem. Quale ſignum aliud manifeſtum dicis? Ipſe Dominus in iudicium veniet cum ſenioribus populi, & cum principibus eius. Signum excellens: Dominus à ſeruis ſenioribus iudicādus & paſſurus. Hæc legentes Iudæi, non audiunt: Obturauerūt aures cordis, vt non audiant. Sed nos credamus in Ieſum Chriſtum incarnatum, & inhumanatum: quandoquidem ſecùs non capimus eum. Cùm enim nos ita vt ille erat perſpicere, aut frui illo non potuimus, factus eſt ille ſicut & nos, vt ſic illo perfrui poſſemus. Si enim ſolem, qui die quarto factus eſt, perfectè intueri nequimus: quomodò illius factorem videre poterimus? In igne deſcendit Dominus ſupra montem Sina, & ferre non potuit populus, ſed dixit ad Moyſen: Loquere tu nobis, & audiemus: & non loquatur ad nos Deus, ne fortè moriamur. Et rurſus: Quid eſt omnis caro, vel, quis audiuit vocē Dei viuentis, loquentis de medio ignis; & viuet? Si audire vocem Dei viuentis, mortis eſt cauſa; viſio autem illius quomodò non erit mortis cauſa? Quid miraris? Moyſes ipſe dixit: Exterritus ſum

Incarnatus eſt Deus, vt eo perfrui poſſemus.

&

& tremebundus. Quid igitur velles venientem ad ſalutem, exhibitorem fieri perditionis, propterea, quòd illum homines non poſſent ferre? an potius vt commenſuraretur eius gratia & gloria? Daniel non ferebat viſionem angeli, & tu angelorum Domini viſionem ſuſtinebis? Gabriel apparuit, & cecidit Daniel: & qualis erat ille, qui apparebat, aut quæ illius forma? Facies, inquit, illius erat ſicut fulgur: non ſicut ſol: & oculi ipſius ſicut lampades ignis: & non ſicut igneus fornax. Et vox ſermonum eius, ſicut vox multitudinis: nõ tanquàm duodecim legionum angelorum. Et tamen cecidit propheta, & acceſſit angelus: Ne timeas, inquit, Daniel, & ſurge. Bono ſis animo, exaudita ſunt verba tua. Et dicit Daniel: Surrexi tremens. Et neque ſic reſpõdit, donec tetigit ipſum ſimilitudo manus hominis: & quando mutatus eſt in ſimilitudinem hominis ille, qui apparuerat, tunc dixit Daniel: Et quid, inquit, Domine in viſione tua: diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium, ſed & halitus meus intercluditur. Si Angelus apparens abſtulit vocem prophetæ & vires: Deum'ne videndo retineres ſpiritum? Et donec, dicit, ſcriptura tetigit me tanquàm manus hominis, non potuit recreari Daniel. Experientia igitur noſtræ infirmitatis oſtenſa, recepit hoc Dominus, quod homo requirit. Cùm enim in ſimili perſona vult ſe alloqui homo, aſſumpſit illi ſimile Saluator, vt faciliùs erudirentur homines.

Angeli viſio homini intollerabilis.

Accipe autem & aliam cauſam: Venit Chriſtus

vt baptizaretur,& ſanctificaret baptiſma:venit vt miracula operaretur, ambulans ſuper aquas maris: quoniam ante carnis aſſumptionem mare vidit illum, & fugit: Iordanus eſt conuerſus retrorſum. Aſſumpſit corpus Dominus, vt mare videns ſuſtineret, & Iordanus ſine timore illum ſuſciperet: atque hæc quidem vna cauſa. Eſt autem & altera. Per virginẽ Euam venit mors, opęrepretium erat de virgine apparere vitam: vt ſicut illam ſerpens decepit, ita hãc Gabriel annũciaret. Relinquentes homines Deũ, fabricauerũt idola. Deo itaque in humana figura falsò adorato, Deus verè homo factus eſt, vt ſolueretur falſum. Carnis inſtrumento contra nos diabolus vſus eſt. Et hoc cognoſcens Paulus dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, &c. Quibus armis diabolus nos oppugnabat, per eadẽ ſaluati ſumus. Aſſumpſit ſimile nobis corpus, vt deficienti maiorẽ conferret gratiã, vt peccatrix humanitas Dei fieret particeps. Vbi enim abundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia. Oportuit pati pro nobis Dominum, ſed non auderet accedere diabolus, ſi hoc ſciret. Si enim ſciuiſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Eſca igitur mortis, factum eſt corpus, vt cùm ſperaret ſe deuoraturum draco, euomeret etiam illos, quos iam deuorauerat: deuorabat enim mors præualens. Et rurſus: Abſtulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Nunquid fruſtrà Chriſtus incarnatus eſt? nũquid hęc commenta ſunt, & ſophiſmata humana? Nũquid diuinæ

Mors & vita per virginem.

Corpus eſca mortis.

diuinæ ſcripturæ nobis non ſunt ſalus? nunquid non prophetarum proloquia? Cuſtodi igitur depoſitum hoc ſtabile, & nemo te commoueat. Crede Deum hominem factum.

Ac demonſtratum quidem eſt, quòd illum incarnari erat poſſibile, ſi tamen nihilominus non credunt Iudæi: quæramus ex illis, quid in his noui, & inuſitati annunciamus. Quid extraneum annunciamus, cùm Deum incarnatum dicimus? cùm vos dicatis, quòd Abraham Deum exceperat hoſpitio. Quid inuſitatum prædicamus? cùm Iacob dicat: Vidi Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Qui apud Abraham manducabat Dominus, idem & apud nos comedebat. Quid igitur inuſitati prædicamus? Sed duos teſtes exhibeamus eos, qui in monte Sina Domino aſſiſtebant. Moſes erat in foramine petræ, & Helias in oſtio ſpeluncæ. olim illi transfigurato præſentes facti in monte Thabor, dicebant diſcipulis exceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalem. Sed quod quidem poſſibile erat incarnari demonſtratum eſt, ſicut prædixi: relinquantur autem quæ reſtant demonſtrationes ad colligendum ſtudioſis.

Dominus qui apud Abrahã, idem apud nos manducabat.

Cæterùm propoſueramus dicere & tempus aduentus Saluatoris, & locum: ne itaque falſi nos argui patiamur, imò potiùs, vt eos qui recèns in Eccleſiam venère, firmiores remittamus: inquiramus tempus, quo Chriſtus aduenerat: quandoquidem recens eſt illius præſentia, cui contradicitur: quamuis Chriſtus Ieſus ſit &

heri & hodie, ſit etiam in ſecula ſeculorũ. Moyſes igitur propheta dicit: Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus Deus ex fratribus veſtris, ſicut me. Reſeruetur intereà id, quod dicit, Sicut me: quod eſt in aliis locis declarandum. Sed quando propheta hic veniet tamdiu expectatus? Recurre, inquit, ad ea quæ à me ſcripta ſunt. Perquire diligenter Iacob prophetiam, Iudæ dictam: Iuda te laudabũt fratres tui &c. ne omnia recitemus. Nõ deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat, qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio, non Iudæorum, ſed gentium. Signum igitur dedit Chriſti aduentus, cùm deſineret principatus Iudæorum, qui ſi nunc ſub Romanis non ſunt, nondum venit Chriſtus. Si habent principẽ ex genere Iuda, & Dauid, nondum venit ille expectatus. Vereor enim obiicere illis recentia, de his quæ nunc apud illos vocantur patriarcharum inſtituta: Et quod illorum genus, & quæ mater. Relinquo autem iſta ſcientibus. Sed ipſe veniens erit expectatio gentium, qualis nũquid etiam aliud ſignum habebit? Dicit deinceps: Ligans ad vineam pullum ſuum. Cernis pullum illum ab Zacharia manifeſtè promiſſum? Sed rurſus quæris & aliud temporis teſtimonium: Dominus dixit ad me. Filius meus es tu, ego hodiè genui te. Reges eos in virga ferrea. Dic autem mihi: vtrùm non apertè vocatur virga ferrea, Romanorũ Imperium. De quo reliquum ex Daniele commemoremus. Enarrans enim, & declarans Nabuchodonoſori imaginem illius ſtatuæ,

Chriſti aduentus tempus.

Romanum Imperium virga ferrea.

ſtatuæ, & reliqua omnia, quæ ſunt circa illam viſionem: Lapidem ſine manibus de monte exciſum, & non humana opera conſiſtentem, dominaturum vniuerſo orbi. Et hæc apertiſſimè dicit. Et in diebus regnorum illorum, excitabit Deus cæli regnum, quod in ęternum non diſſipabitur, & regnum illius populo alteri non tradetur. Sed clarius adhuc quæramus aduentus illius temporis demonſtrationem. Infidelis enim homo, niſi & annos ad calculum enumeratos accipiat, dictis non credit.

Quod igitur tempus, & quod ſeculum eſt, quando deficientibus ex Iuda regibus, deinceps alienigena erat rex Herodes. Dicit igitur ad Danielem loquens angelus: Tu ergo nota ſermonē, & ſcito, & animaduerte ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem vſque ad Chriſtum ducem, hebdomadæ ſeptē, & hebdomadæ ſexaginta duæ. Sexaginta igitur, & nouem hebdomadæ annorū, conſtituunt quadringentos octoginta tres annos. Dixit igitur, quòd poſt ædificationem Hieruſalem, quadringentis octoginta tribus annis peractis: tunc veniet quidam alienigena rex, cuius tempore naſcetur Chriſtus. Darius igitur Medus ædificauit Ieruſalem octauo regni ſuo anno, primo autem anno, ſecundùm Græcos, ſexageſimæ ſextæ olympiadis. Olympias autem apud Græcos vocatur, quòd ſingulo quadriennio peracto fieri ſolet certamen, propter quatuor annorum curſum Solis, in quibus ſingulis annis tres horas adiiciens, diem quarto *Temporis aduentus Christi supputatio.*

anno addit. Herodes autem regnabat centeſima octogeſima ſexta olympiade, quarto eiuſdem anno. A ſexageſima ergo, & ſexta, vſque ad centeſimam octogeſimam ſextam intercellerunt centum viginti olympiades, & paulò ampliùs. Congregantur igitur centumviginti olympiadū anni, quadringenti octoginta, præter annos tres qui deſunt, fortaſſis ex eo, quod inter tertiū & quartum aſſumitur. Et habes iam hinc demonſtrationem ſecundùm ſcripturam, quæ dicit: Ab exitu ſermonis, cùm edictum erit, vt iterum ædificetur Hieruſalem, vſque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duo. Temporum itaque hucuſque habes demonſtrationem, quamuis non deſint alię diuerſæ, de prędictis Danielis hebdomadis annorum interpretationes. Promittit autē & ipſe hoc: Et tu Bethlehem domus Ephratha, nequaquam minimus es in millibus Iuda: ex te enim mihi exibit dux, qui ſit dominator in Iſraël, & exitus illius ab initio, à diebus ſeculi. De locis autem, Hieroſolymitanus cùm ſis, & ea occupas, noſti: & in centeſimo trigeſimo primo pſalmo ſcriptū eſt: Ecce audiuimus eam in Ephrata, inuenimus eam in campis ſyluę: Ante paucos enim annos, ſylueſtris erat locus. Audiſti rurſus Habacuc dicentem ad Dominū: Cùm appropinquabunt gentes, agnoſcetur. Et quod ſignum eſt ô propheta venturi Domini? Ille autem dicit deinde: In medio duorum animalium cognoſcetur, hoc ad Dominum dicens manifeſtè: quia veniens in carne viues, & morieris,

Locus aduetus Chrſti.

morieris, & resurgens à mortuis viues rursus. Et ex qua parte Hierosolymæ veniet? ex oriente vel occidente, à septentrione vel meridie? dic mihi accuratè. Ille autem apertissimè respondet, & inquit: Deus à Theman veniet. Theman autem interpretatur auster. Et sanctus de monte Pharan, ab vmbra opaca. Cui consonum dixit psalmus: Inueniemus ipsam in campis syluæ.

Deinde quęramus ex quo veniet, & quomodò veniet. Hoc autem nobis dicit Esaias: Ecce virgo concipiet & pariet filiũ, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et contradicunt his Iudæi: mos enim est illis antiquus, veritati malè refragari. Et dicunt: Non est scriptũ, virgo, sed iuuencula. Ego dicenti hoc etiam concedens, nihilominus reperiam veritatẽ. Quæram enim ex illis: Virgo cùm violatur, quando clamare solet, post corruptionem, vel ante corruptionẽ, vocans auxiliatores? Si igitur alibi dicit scriptura: Clamauit iuuẽcula, & non erat qui auxiliaretur ei, nunquid hic non de virgine dicit? Vt autẽ manifestiùs discas, quòd virgo in diuina scriptura, iuuencula vocatur, audi librum Regum de Abisag Sunamitide dicentẽ: Et iuuencula pulchra valde. Quod autem virginem illam elegerint, vt ad Dauid adducerent, in confesso est. Sed dicunt rursus Iudæi: De Ezechia hoc dictum est ad Achas. Igitur legamus scripturam: Pete tibi signũ à Domino Deo tuo, in profundum aut in altum. Atqui signum maximè paradoxum esse debet. Signum enim erat, aqua de petra, disruptio maris, solis retrocessio,

Virgo & iuuencula idem in scripturis.

Signũ paradoxum esse debet

&c alia eiuſcemodi. Quę autem dicenda ſunt, manifeſtiorem habent aduerſus Iudęos redargutionem. Scio multa me dicente defatigatos eſſe auditores, ſed perferte copiam ſermonis: quandoquidem nō de rebus fortuitis, ſed propter Chriſtum hæc mouentur. Regnante itaque Achab, Iſaias dicit: Cùm ſedecim annis Achas regnaret ſolùm, & his annis iſta prophetia ad illum dicta redarguit Iudæorū contradictionem. Succedens enim rex Eſechias filius Achas, cū regnaret, erat annorum viginti quinque. Prophetia namque in ſex, & decem annis comprehenſa: nouem annis ante hanc prophetiam natus erat Eſechias. Quid igitur de eo, qui iam natus fuerat, dicere prophetiam fuit neceſſe? Non enim dixit quòd concepit, ſed quòd virgo concipiet, præuidendo futurum dixit. Ac quod quidem de virgine manifeſtè dictum eſt. Ex quo autē genere erat virgo, oſtendendum eſt: Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eam, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuā. Et rurſus: Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius, & ſedem eius ſicut dies cęli. Et deinde ſemel iuraui in Chriſto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in ſeculum manet, & ſedes eius ſicut ſol coram me, & ſicut luna in ſeculum fundata. Vides quòd de Chriſto, & non de Solomone ſermo hic eſt. Neque enim ſedes eius ſicut ſol permāſit. Quòd ſi quis cōtradicat, eò quòd Chriſtus ſuper lignea Dauidis ſede non ſederit, proferamus illi aliam ſimilem phraſim. Super cathedra Moyſi ſederunt Scribæ, &

Cathedra Moyſi, doctrinæ poteſtas.

& Pharisæi. Non hîc ligneam cathedram, sed doctrinæ significat potestatem: sic & sedem Dauid ne quæras, non modò illam ligneam, sed ne regnum ipsum. Cuius rei testes accipe etiam pueros clamātes: Osanna domui Dauid, benedictus rex. Et cæci dicunt: Filij Dauid miserere nobis. Et Gabriel apertè testatur, ad Mariam dicēs: Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius. Et Paulus dicit: Memineris IESVM Christum excitatum à mortuis de semine Dauid, secundùm Euangelium meum. Et in principio epistolæ ad Romanos dicit: Qui factus est de semine Dauid, secundùm carnem. Recipe ergo eum, qui ex Dauid natus est, credēs prophetiæ dicēti: Et erit in die illa radix Iesse, & consurgens reget gentes: in ipso gentes sperabunt. Sed Iudęi propter hæc vehementer contendunt, & ad ignem etiam prouocant. Præuidit & hoc Isaias dicens: Quia puer natus est nobis, non enim illis: Et filius datus est nobis. Per quod etiam indicatur, quòd priùs filius Dei erat, deinde datus est nobis. Et post pauca dicit: Et pacis eius nō erit terminus. Fines Persarum, & Medorum sunt. Filij autem huius nō est finis. Deinde sequitur, Super sedem Dauid, & super regnum eius. Ex Dauid processit virgo sancta.

Filius datus est nobis.

Decebat sanè purissimum puritatis doctorem, ex puris prodire thalamis. Si enim qui apud IESVM benè fungitur sacerdotio, abstinet à muliere: ipse IESVS quomodò ex viro & muliere proditurus esset? Quia tu, inquit psalmus, extraxisti

Sacerdotio Christi benè fungens, abstinet à muliere.

me de ventre: significans illum sine viro, de virginis vtero & carne extractū, & natum esse. Eorum enim, qui lege nuptiali nascuntur, alius est modus. Non reueretur autem ex membris eiusmodi assumere carnem, qui est ipse membrorū creator. Sed quis tandem nobis hoc dicit? Ad Hieremiam loquitur Dominus: Priusquàm formarem te in vtero, noui te: & antequàm exires ex vtero, sanctificaui te. Qui igitur in creãdis hominibus attingit membra, & non reueretur, nunquid in creanda sancta carne, & velamento illo Deitatis, propter seipsum reuerebitur? Deus est, qui in ventre etiam nunc fabricat infantes, sicut Iob scripsit: Nónne sicut lac mulsisti me, & coagulasti me sicut caseū? cuti & carnibus me induisti, & ossibus, neruisque me cõpegisti. Nihil est abominabile in humana cõstitutione, si non adulteriis & lasciuiis polluatur. Qui creauit Adam, creauit & Euam diuinis manibus: masculus & fœmina creati sunt. Nullum ex his quæ sunt in corpore membris, turpe ab initio creatum est. Obmutescant hæretici omnes, qui accusant corpora, imò potiùs ipsum creatorem. Nos autem commemoremus dictum Pauli: Nescitis quòd corpora vestra tẽpla sunt Spiritus sancti? Et rursus quod propheta prædixit ex persóna IESV: Caro mea ex ipsis. Et alibi scriptum est: Propter hoc dabit ipsis vsque ad tempus parturientis. Et quod signum, deinceps, dicit, pariet, & reliqui fratrum eius conuertentur. Et quæ sunt desponsiones virginis sanctæ sponsæ? Et desponsabo te mihi

Membrum corporis nullum turpe.

Michæ. 5.4.

mihi ipſi in fide: Et Elizabet loquens ad illam, ſimiliter dicit: Beata es quæ credidiſti: quia perficientur ea, quæ locutus eſt Dominus.

Virginem parere non eſt impoſsibile.

Sed conuincere nos ſtudent tam Græci, quàm Iudæi, & dicunt, quòd erat impoſſibile, Chriſtũ de virgine naſci. Græcis igitur primùm ex ipſorummet fabulis os obſtruamus. Qui enim dicitis proiectos lapides in homines mutari, quomodò virginem parere poſſe negatis? Qui ex Iouis cerebro natam filiam fabulamini, quomodò ex vtero virginali naſci aliquem, impoſſibile dicitis eſſe? Qui de femore veſtri Iouis prognatũ falsò eſſe dicitis Bacchum, cur noſtram veritatem reiicitis? Scio me indigna præſenti auſculatione dicere: ſed vt opportunè tu Græcos redarguas, hęc attulimus, ex ipſorum fabulis ad eos dicentes. Illis verò, qui ſunt de circumciſione ſic occurrẽs, perquire: Vtrum eſt difficilius, ſenem & ſterilẽ, muliebribus iam deficientibus parere: aut virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & deficientibus iam muliebribus, præter naturam peperit. Igitur cùm & ſterilem, & virginẽ parere, ſit pręter naturã: aut vtrũque nega, aut vtrunque cõcede. Idem enim Deus vtrunque operatus eſt: neque enim audebis dicere, quòd illic quidẽ poſſibile, hîc autẽ impoſſibile eſt Deo. Et rurſus quę natura manũ hominis vna hora in diuerſas ſpecies mutare poteſt, & rurſus reſtituere. Quomodò igitur Moyſis manus ſicut nix alba apparuit, & rurſus ſtatim albedine illa deſtituta eſt? Sed dices, quia Deus voluit, mutata eſt. Illic Deus volẽs poteſt:

poteſt: hîc autem, nunquid non poteſt? Ac illud quidem ſignum ad Ægyptios tantùm, hoc autem datum erat ſignũ vniuerſo orbi. O Iudæi, vtrum autem difficilius eſt, virginem parere, aut virgam in animal mutari? Confitemini quòd tempore Moyſis rectiſſima virga, ſerpentina ſpecie facta eſt, & horrenda fuit, etiam proiicienti illam. Et qui anteà tenebat virgam, paulò pòſt fugiebat illam, tanquàm draconem. Reuerà enim draco erat: fugiebat autem, non metuens id quod tenuit, ſed timens mutatum. Dentes habuit virga, & draconis oculos. De virga itaque oculi pullularunt, & de vtero virginis puer nõ naſcetur Deo volente? Taceo hîc quod & virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciũt, hoc per vnam noctem fecit. Quis enim neſcit, quòd virga cortice deſtituta, etiamſi in mediis fluminibus plantetur, nũquàm florebit. Sed cùm Deus non naturam arborum ſequatur, verùm naturæ eſt factor: etiam infructuoſa, ſiccaque virga, & ſine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ, propter typicum ſummum ſacerdotem, præter naturam fructum tulit: nunquid virgini, vt verum ſacerdotem ſummum pareret, hoc non conferret? Bonæ ſunt eiuſmodi ſermonum commemorationes: ſed nihilominus contradicunt Iudæi, neque his quę de virga protulimus perſuaderi ſibi patiuntur: niſi ſimilibus, & paradoxis, ac præter naturam perſuadeantur partubus. Quæro igitur ſic ab illis: Eua ab initio de quo nata eſt? quæ mater conceperat illã, quæ

matrem

matrem non habuit. Dicit enim ſcriptura, quòd de latere facta eſt Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri, ſine matre naſcitur: de virginali autem vtero ſine viro, nihil naſcetur? Mutuata eſt à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata eſt, & non ex matre concepta, ſed ex ſolo viro tanquàm partu edita. Reddidit igitur Maria gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, ſed ex ipſa ſola impollutè, ex Spiritu ſancto, virtuteque Dei peperit.

Eua ſine matre.

Chriſtus ſine patre carnis.

Accipiamus porrò aliud longè maius. Ex corporibus enim corpora gigni quamuis ſit aliquando paradoxon, ſed poſſibile tamen. Sed puluerem terræ hominem fieri, hoc multò mirabilius: lutum confuſum, oculorum tunicas, & ſplendores accipere, hoc longè mirabilius. Ex vnius formæ puluere, & oſſium robur, & pulmonis leuitatem, & reliquorum diuerſitatem membrorum fieri, hoc admirabile. Lutum animatum circuire terram, & ſeipſum moueri, & ædificare, hoc admirandum? Lutum docere, & loqui, & parere, & regnare, hoc admirandũ? Itaque ô indoctiſſimi Iudæi, vnde Adam factus eſt? Nónne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur lutum quidem in oculũ mutatur, & virgo non generabit? Quod apud homines maximè eſt impoſſibile, nunquid Deus præſtare non poterit? Horum meminerimus fratres, inſtrumentis iſtis auxiliatoriis vtentes. Non feramus hæreticos, qui per imaginationem tantùm, Chriſti aduentum eſſe docent. Deſpicia-

Deſpiciamus & eos, qui ex viro & muliere generationem eius eſſe aſſerunt, audentque dicere, ex Ioſeph & Maria Chriſtum eſſe: eò quòd ſcriptum eſt, Et accipe mulierem tuam. Meminimus enim & Iacob, qui priuſquàm Rachel acceperat, dicebat ad Laban: Da mihi vxorem meam. Sicut enim illic ante nuptiarum conſtitutionem, cùm tantùm promiſſio interceſſiſſet, vxor Iacob nominabatur: ſic & Maria propter ſolam deſponſationē, vxor Ioſeph vocabatur. Vide autem Euangelij accuratam diligentiam, dicentis: Menſe ſexto miſſus eſt angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad virginem deſponſatam viro, cui nomen Ioſeph, &c. Et rurſus: Cùm erat orbis deſcriptio, & aſcendebat Ioſeph, vt deſcriberetur, quid ait ſcriptura? Aſcendit autem & Ioſeph, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante: pregnās enim erat. Non dixit autē vxore ſua, ſed deſponſata ipſi. Miſit enim Deus filium ſuum, dicit Paulus, non factum ex viro & muliere: ſed factum ex muliere tātùm: hoc eſt, ex virgine. Mulierem enim etiam virginem appellari, priùs demonſtrauimus. De virgine enim natus eſt, virgines efficiens animas. Sed miraris quod dictum eſt: mirabatur & ipſa quæ peperit. Dicit enim ad Gabrielem: Quomodò fiet hoc, quoniam virum non cognoſco. Ille autem reſpondit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Propterea & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei: Impolluta, & pura eſt

Maria vxor Ioseph sola desponsatione.

Virgo quandoque mulier vocatur.

est generatio. Vbi enim Spiritus ſanctus, illic aufertur omnis pollutio.

Puriſſima igitur corporea generatio vnigeniti de virgine: etiamſi contradicant hæretici veritati. Redarguit eos Spiritus ſanctus. Indignè fert virtus Altiſſimi adumbrans. Aduerſus illos conſiſtet Gabriel contrario vultu in die iudicij. Confundet eos locus præſepij, qui ſuſceperat Dominum. Paſtores teſtabuntur, qui tunc euangelizabant: & exercitus angelorum laudantium, & canentium, atque dicentiū: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Templum, in quod erat illatus quadrageſimo die. Par turturum, quod pro illo oblatum eſt: & Simeon in vlnis illum ferens, & præſens Anna propheteſſa. Deo igitur teſtante, & ſancto Spiritu conteſtāte atque Chriſto ipſo dicēte: Quid me quæritis occidere, hominem veritatem vobis loquentem? Obmuteſcant heretici, qui negant illius humanitatem. Contradicunt enim dicenti: Contrectate me, & videte: quia ſpiritus carnem, & oſſa nō habet, ſicut me videtis habere. Adoretur qui de virgine natus Chriſtus, & agnoſcant virgines ſui ſtatus vel dignitatis coronam. Agnoſcat eorum ordo & inſtitutum, qui vitam ſolitariam agunt, caſtitatis gloriā: neque enim priuamur caſtitatis dignitate. In vētre enim virginis fuit, nouem menſiū tēpore Saluator. Vir factus Dominus triginta trium annorum. Itaque ſi veneratur virgo propter nouem menſium tempus, multò magis nos, propter multorū annorum tempus.

Virginum corona.

Caſtitatis monachorum gloria.

Omnes

Castitas veneranda.

Omnes autem castitatis cursum, Dei gratia curramus iuuenes & virgines, senes cum iunioribus: non intemperantias exercentes, sed laudantes nomen Domini. Non ignoremus castitatis gloriam: angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio: parcamus corporibus, quę lucere debent sicut sol. Ne propter paruam voluptatem, tantum ac tale corpus polluamus. Paruum enim est ad horam peccatum, longæua autem est ex eo, & æterna verecundia. Angeli obambulantes in terra, sunt castitatis operatores. Virgines cum Maria virgine habebunt partem. Exterminetur omnis nimius ornatus, & omnis lasciuus aspectus, & omnis circa te obambulans fœminea vestis, & stola, & suffimentem voluptatis inescatiuum. Suffimentum sit tuum intus in omnibus, oratio boni ordinis, & bonorum operum, & corporum sanctificatio. Vt ille qui de virgine natus est, dicat etiam de nobis tam viris, quàm mulieribus castè viuentibus, & coronatis: Et habitabo in ipsis, & perambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Cui gloria in secula seculorum, Amen.

Castitatis angelica corona.

Virgines cum Maria partem habebunt.

CATE-

CATECHESIS DECIMATERTIA

ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS *extemporanea, de crucifixo & sepulto. Et lectio ex Esaia: Domine quis credidit auditui nostro: & brachium Domini cui reuelatũ est, & cætera: Sicut ouis ad occisionem ductus est.*

LORIATIO sanè ecclesię Catholicæ est omnis Christi actio; gloriatio verò gloriationum est crux: quod sciẽs Paulus, Mihi, inquit, absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri IESV Christi. Admirandum quidem erat, & cæcum natum in Siloë ad visum restituere: sed quid hoc ad cęcos totius orbis? Magnum erat, & supra naturam, Lazarũ quatridianum resurgere: sed hęc tamen in illo finita erat gratia: quid autẽ ad eos, qui in vniuerso orbe peccatis erant mortificati? Mirabile, quòd ex quinque panibus redũdauit cibus in quinque millia: sed quid ad eos, qui ignorantię fame premebãtur per totum orbem? Admirabile, soluere eam quę decem & octo annis ligata fuit à diabolo: sed quid hoc respectu omnium nostrûm, qui fuimus catenis peccatorum nostrorũ vincti? Crucis autem corona, & cæcos in ignorantia illuminauit, & vinctos à peccatis soluit, & vniuersum genus humanum in mũdo redemit. Neque mireris, totum esse per illum mundũ liberatũ: non enim simplex homo fuerat, sed filius Dei vnigenitus pro illo moriens: quandoquidem vnius etiam viri Adam peccatum potuit mortem adferre

Crux maxima gloriatio nostra.

Mors per vnũ: sic & vita.

ferre mundo. Si ergo transgressione vnius mors regnauit in mundo: cur non multò magis iustitia vnius, vita regnet? Et si tunc per cibum illius ligni, eiecti sunt ex paradiso: nunquid per lignũ IESV nunc non multò faciliùs credentes in paradisum inducētur? Si protoplastus de terra vniuersalem mortem attulit: qui creauit illum de terra, nunquid vitam non adferet æternã, cùm ipse sit vita? Si Phinees zelo ductus, & tollens de medio turpitudinis factorẽ, pacauit iram Dei, IESVS non alium tollens, sed seipsum tradẽs in precium, nunquid iram Dei cōtra homines non dissoluet? Non pudeat itaque nos crucis saluatoris, sed in eo potiùs gloriemur. Sermo enim crucis Iudæis quidem offendiculum, Græcis est stultitia, & his, qui pereunt, stultitia quoque est: his autem qui saluantur, virtus Dei est. Non enim, sicut dictum est, simplex homo pro nobis mortuus est, sed filius Dei, humanam assumens naturam. Tum verò agnus ille Moysis instituto mactatus, procul arcebat vastatorem: agnus autem Dei, qui tollit peccatum mundi, nónne multò magis liberat à peccatis? Ac sanguis quidem irrationalis agni, salutem exhibebat: Sanguis verò vnigeniti, non multò magis seruabit? Si quis non credit virtuti crucifixi, percunctetur dæmones: si non quis credit verbis, credat factis apparentibus. Multi per orbem crucifixi sunt, sed nullum exhorrebant dæmones: quoniam illi quidẽ propter sua peccata mortui sunt, hic autem pro alienis. Peccatum enim ipse non fecit, nec inuentus

Crucifixum vnicum metuũt dæmones.

tus eſt dolus in ore eius. Non Petrus erat, qui hoc dicebat: ne quis ſuſpicetur adulari illum magiſtro: ſed Eſaias id dixit, qui corpore quidé non aderat, ſpiritu tamen aduentũ eius in carne præuidebat. Et quid eſt, quòd teſtem adducam ſolum prophetam, accipe & illum teſtem, qui eum condemnauit, dicentem: Nihil inuenio cauſæ in hoc homine. Et cùm morti illum addiceret, lauatis manibus, Innocens, inquit, ego ſum à ſanguine iuſti huius. Eſt & alius teſtis innocentiæ IESV vnus latronum, qui cum illo erant crucifixi, reprehendens alterum, atque dicens: Nos digna factis ferimus: hic autem nihil mali fecit: aderamus enim ego & tu in iudicio.

Paſſus eſt igitur IESVS pro hominibus verè: non enim apparentia eſt crux, neque opinio redemptio: non imaginaria mors, & fabulatoria ſalus. Si enim imaginaria eſſet mors, veri eſſent illi qui dicebãt: Recordati ſumus, quòd ſeductor ille dicebat adhuc viuens. Paſſio itaque vera: verè enim crucifixus eſt, & non confundimur, neque negamus: ſed potiùs in eo gloriamur. Si enim nunc negarem, arguet me hic Golgotas, cui nũc omnes proximè aſſiſtimus: arguet me lignũ crucis, quod per particulas ex hoc loco per vniuerſum orbem ſparſum eſt. Cõfiteor crucem, cùm ſciam reſurrectionem. Si enim crucifixus non ſurrexiſſet, ſed ſic permanſiſſet, fortè non confiterer eam cruci affixionem, verùm occultarem fortè vnà cum meo magiſtro. Cùm autem reſurrectio crucem ſit cõſecuta, nõ pudet me de illa diſſerere

Chriſtus verè paſſus.

Lignum crucis per orbem ſparſum.

omnibus. Itaque similiter vt nos in carne existens, crucifixus est: sed non propter similia peccata. Non enim propter auaritiam perductus est ad mortem: nihil enim possidendi erat magister. Non propter concupiscentiam cōdemnatus. ipse enim apertè dicit: Quicunque aspexerit mulierem ad concupiscēdum, iam mœchatus est. Non propter temeritatem percussus & verberatus: præbebat enim & alteram maxillam percutienti. Non propter legis contemptum: legis enim impletor erat. Non quòd prophetam affecit contumelia: ipse enim erat à prophetis prędictus. Non interuertens pretium: ipse enim sine pretio, & gratis curabat. Non verbis peccans, non factis, non conuersationibus. Peccatum enim nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui conuitiis affectus, non retulit conuitium: patiens, non minabatur: qui non inuitus, sed sponte sua venit ad passionem. Et etiamsi quis dissuadens, illi dicat etiam nunc: Misereare tui ipsius Domine. Dicet rursus: Vade post me Satana. Ac si vis amplius tibi persuaderi, quòd spontè ad passionem venit: nam alij quidem aut inuiti, aut nescientes moriuntur. Hic autem prædixerat suam passionem: Ecce tradetur filius hominis ad crucifigendum. Scis'ne, quamobrem mortem non fugit benignus Dominus? Vt ne totus peccatis perderetur mundus. Ecce ascendimus Hierosolymam, & tradetur filius Dei, & crucifigetur. Et rursus: Firmauit faciem suam, vt iret Hierosolymam. Et vis nosse apertiùs, quòd gloria Christi est

Paupertatis magister Christus.

Volūtaria passio Christi.

est crux eius? audi non me, sed illum dicentem: Prodiderat Iudas improbus patremfamiliâs, nuperque exiens à mensa, & poculum benedictionis bibens, & pro potu salutari sanguinem iusti effundere volens. Qui panes eius comedebat, magnificauit super illum supplantationem. Paulò antè manus benedictionem recipiebāt, & rursus argento proditionis mortem conciliauit. Et redargutus, audiuit: Tu dixisti. Rursusque exiuit. Deinde dixit IESVS, Venit hora, vt glorificetur filius hominis. Vides quomodò gloriam propriā sciebat esse crucem? Deinde Esaias quidem serra dissectus, non cōfundebatur. Christus verò pro mundo moriens confundetur? Nunc glorificabitur, inquit, filius hominis, non quòd priùs non haberet gloriā: glorificatus enim erat gloria ante mundi constitutionem: sed glorificabatur tanquàm Deus semper: nunc verò glorificatus est, patientiæ ferens coronam. Non coactè reliquit vitam, non violenter mactatus est, sed voluntate sua. Verùm audi quid dicat: Potestatem habeo ponere animam meam, & potestatem rursus habeo sumere eam. Volens capior ab inimicis: si enim nollem, nihil efficerent.

Glorificatio Christi duplex

Venit igitur voluntariè ad crucem, gaudens in rectè facto, gaudens de corona: lætatus de hominum salute, non reueritus crucem. Saluauit enim orbem: quoniam non erat simplex homo, qui passus est, sed Deus incarnatus, & obediētiæ certans certamen. Sed contradicunt Iudæi, qui vbique in contradictionem prompti sunt, & tardi

ad fidem: ita vt nunc lectus dicat propheta: Domine, quis credidit auditui nostro? Persæ credunt, & Hebræi non credũt. IESVS ipse annunciat de seipso: Videbunt quibus non dicetur de illo, & qui non audient, intelligent, & qui legunt, reiicient ea, quæ legunt, & meditantur. Contradicunt nobis, & inquiũt: Nunquid Christus patitur? Præualebunt'ne manus humanæ dominationi? Legite Threnos: qui enim vos in Threnis deplorabat, digna flens scripsit Hieremias vidẽs vestram perditionem, perspiciebat defectionem. Deplorauit tunc illam Hierusalem, hæc enim, quæ restat, non deflebitur, illa enim cruci affixit: hæc autem nunc adorat Christũ Dominũ. Deplorãs igitur dicit: Spiritus faciei nostrę Christus Dominus, captus est in peccatis nostris. Nũ ergo ego nugor? ecce testatur Christum Dominum ab hominibus captum. Dic mihi ô propheta, quid deinceps euenit? Ille autem: In vmbra, inquit, ipsius viuemus in gentibus. Non enim in Israël ampliùs, sed in gentibus cõuersaturam indicat vitæ gratiam. Ac multæ cùm sint, quæ fiũt ab illis, contradictiones, agè vestris precationibus adiutus, quãtum temporis breuitas patitur, per Dei gratiam de passione nonnulla producemus testimonia. Omnia enim de Christo scripta sunt, & nihil est ambiguum, nihil non testatum. Omnia in columnis propheticis inscripta sunt: non in tabulis lapideis, sed ex Spiritu sancto manifestè descripta.

Deploratio vera Hierusalẽ.

Cùm itaque audis Euangelium, quod de Iuda di-

da dicit, nunquid nõ debes recipere testimoniũ? audisti, quòd crepuit latus, nónne debes videre, si & hoc scriptum est? audisti, quòd in horto crucifixus est, nec debes videre, si id quoque scriptũ est? audisti, quòd triginta argenteis venditus est, non debes videre, si & hoc scriptum est? audisti, quòd potatus est aceto, disce quoque vbi sit hoc scriptum. audisti quòd cùm latronibus sit crucifixus, nec scire debes, nũ & hoc est scriptũ? audisti quòd in petra repositum est corpus, & lapide contectum: non debes ex propheta, & de hoc capere testimonium? audisti, quòd sepultus est, non debes videre, si certò de sepultura scriptũ est? audisti, quòd resurrexit: non debes videre, si non ludimus te hæc docentes? Sermo enim noster, & prædicatio nostra, non in persuasibilibus humanæ sapientię verbis: neque sophistici apparatus nũc mouẽtur, vt deinceps soluãtur: nõ verba verbis vincũtur, quæ resolui possint. Sed prędicam⁹ Christũ crucifixũ, à prophetis iã pridem eundẽ prædictũ. Tu ergo accipiẽs de his testimonia, obsigna hęc in corde tuo. Quæ cũ multę sint, & tẽp⁹ horę perbreue, paucas capiã & pręcipuas. *Predicatio Christiana.*

Audi ergo nunc, & ex his sumens occasionẽ, sis studiosus reliquorum perquisitor: neque ad accipiendum tantùm prompta sit manus tua, verùm etiam ad operandum, & Christus in omnibus gratificabitur. Si cui enim vestrûm deest sapientia, postulet ab eo, qui dat, Deo: & accipiet, qui etiã hoc vestris tribuat orationibus, vt & nos dicẽtes, possimus facere, & vos audiẽtes credere.

Testimonia Christi passionis.

Quæramus igitur, quæ sunt de passione testimonia: conuenimus enim nunc non scripturarum theoricam enarrationem facturi, sed persuasuri potiùs ea, quæ iam credidimus. Et anteà quidem de aduentu Iesu accepimus testimonia, & quod super mari ambulabat: In mari via tua, vt scriptum est: Ambulans super mari sicut in sicco. Et testimonium de diuersis curationibus, alibi accepisti, nunc verò tandem incipiam vnde passio cœpit. Iudas erat proditor, & veniens ex aduerso & stans pacifica loquebatur, hostilia autem moliebatur, dicit igitur de hoc psaltes: Amici mei & proximi mei aduersùm me appropinquauerunt, & steterunt. Et rursus: Moliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula. Salue magister, & tradidit magistrũ in mortem: & non sensit dicentis admonitionẽ: Iuda, osculo filiũ hominis tradis? Fermè enim hoc ad ipsum dixit, admonens eum per ipsius appellationem. (Iudas enim vocatur confessio.) Intellige, accepisti argentum, confitere citò: O Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi in me apertum est. Locuti sunt contra me lingua dolosa, & sermonibus odiosis circundederunt me. Quod autem quidam ex principibus sacerdotum aderant, & ante portas ciuitatis ligatus erat, anteà audisti. Quod si meministi admonitionẽ psalmi, tẽpus, & locũ dicẽtis: Quomodò cõuersi sunt ad vesperã, & esurierunt sicut canes, & circundederũt ciuitatem: audi igitur & de triginta argẽteis, ex alio propheta: Et dicã ad ipsos,

si est

ſi eſt bonum in oculis veſtris, date pretium meũ, ſi dixeritis, &c. Alius apud vos vſuram habet curationum cæcorum, & claudorum: & aliud ego accipiam, pro adoratione contumeliam. Vides quomodò præuidit ſcriptura negotia. Et ſtatuerunt pretium meũ triginta argenteos: O propheticam certitudinẽ, ô maximam intelligentiam, & infallibilitatem Spiritus ſancti! Nõ enim decem aut viginti dixit, ſed triginta præcisè. Et quòd tot erant, & quò proceſſit hęc æſtimatio ô propheta. Nunquid ille qui accepit retinuit, aut reddidit? & poſteaquàm reddidit, quò progreſſum eſt? Dicit igitur propheta: Et acceptis triginta argẽteis, & proiecit eos in domum Domini, in conflatorium. Confer Euangelium cum prophetia. Pœnitentia, inquit, ductus Iudas, & proiiciens argenteos in templo, receſſit. Sed hîc nonnihil eſt, vt exiſtimatur dubij, cùm exactè diſquiritur. Nã qui reprehendunt prophetas, dicunt, quòd propheta quidem dicit: quòd proiecit eos in domũ Domini, in cõflatorium: Euangelium autem, Et dederunt ipſos in agrum figuli: quomodò hi duo vera dicunt, audi. Iudæi, ſi diis placet, religioſi, qui tum erant principes ſacerdotum, vidẽtes Iudam pœnitentem, & dicentẽ, Peccaui tradens ſanguinem iuſtum, dicunt: Quid ad nos, tu videris. Nunquid nihil ad vos, qui crucifigitis? Sed hic quidẽ qui pretium necis accepit, & prodidit, videat: vos autẽ qui necatis, non videbitis? Deinde dicunt ad ſeipſos, Non licet eos nummos proiicere in carbonem: quoniã pretium ſanguinis eſt.

Prophetica certitudo exactiſſima.

Conflatorium, id eſt, ager figuli.

Ex ore veſtro eſt vobis condemnatio. Si pollutũ pretium, polluta & actio. Quòd ſi iuſtè agis cru cifigens Chriſtum, quare non recipis pretiũ? Sed quod quæritur, hoc eſt. Quomodò, non diſſonant: Euangelium quidem dicens agrum figuli, Propheta autem conflatorium. Non ſoli ærifabri habent conflatorium, ſed & lutifiguli habent luticonflatoria. Luti enim vilitatem & pinguedinem à pretioſiori terra in ærificinis conficientes perfundunt aqua lutum, vt ſine impedimẽto operentur, quæ præparauerant. Quid igitur miraris? Quòd Euangeliũ apertè agrum figuli: propheta autem ſub ænigmate protulit prophetiam: quandoquidem ſub ænigmate ſæpè ſolẽt eſſe prophetiæ. Ligauerunt Ieſum, & adduxerunt in domum principis ſacerdotum. Vis ſcire, quòd & hoc ſcriptum eſt? Dicit Eſaias: Væ animæ ipſorum: quia conſultauit conſilium prauum, ad ſeipſos dicentes: Ligemus iuſtum: quia moleſtus eſt nobis. Et verè væ animæ ipſorũ. Et videmus, quòd Eſaias quidem ſerra diſſectus eſt, & populus tamen poſteà ſanatus eſt. Hieremias in fœtidum lacum proiectus: ſed & hoc Iudæorum vulnus ſanatum eſt: minimum enim erat, quoniam in hominem peccatum eſt. Poſteaquàm verò nõ in hominem, ſed in Deum inhumanatum peccauerunt Iudæi, væ animæ ipſorum. Ligemus iuſtum: Nunquid non potuit ſoluere ſeipſum, dicat quis, qui ſoluit quatriduanũ à vinculis mortis Lazarum: & Petrum à ferreis carceris vinculis ſoluit? Parati aſtabant angeli dicẽtes: Diſrumpamus vincula eorũ: ſed

ſed ſuſtinebãt,quia ſic perferre & pati voluit hoc Dominus. Rurſus ventum eſt ad ſeniores in iudicium. Habes iam teſtimonium.Ipſe Dominus venit cum ſenioribus populi. Sed interrogans princeps ſacerdotum,& audiens veritatem,indignatur:& malus miniſter dedit alapam:at ille faciem ſole illuſtriorem, manibus iniquis percuti ſuſtinuit: & alij venientes inſpuebant in faciem eius, qui per lutum cæcum natum curauit.Hæccine Domino redditis, popule ſtulte & non ſapiens?Et propheta admirans dicit:Domine,quis credidit auditui noſtro? Incredibilis res eſt,vnus Dei filius,& brachiũ Domini hęc ſuffert.Sed ne diffidãt ſaluandi,prędicit hoc Spiritus ſanctus ex perſona Chriſti,dicentis: Ipſe enim,qui tunc iſta loquebatur, deinceps aderat: Dorſum meũ dederunt in flagella. Pilatus enim illum flagellatũ dedit ad crucifigendum: maxillas autem meas in percuſſiones, faciem autem meam non auerti à turpitudine ſputorum. Modò non dicit, præuidens, quòd eum verberaturi ſunt: neque auerti maxillam meam. Quomodò enim corroboraret diſcipulos ad perferendam mortem pro veritate, ſi ipſe non protuliſſet iſta? Ego dixi: Qui amat animam ſuam, perdet eam:ſi vitam amauit,quomodò id docuit, neque fecit, quod docuit? *Chriſtus ad paſſiones nos inuitat.*

Primùm igitur cùm Deus eſſet,ab hominibus hęc patiens ſuſtinebat:vt homines ab hominibus poſteà iſta patientes, pro ipſo ciuſmodi perferre nos non puderet. Animaduerte, quòd & hæc apertè prædixerunt prophetæ. Multa autem ſcriptu-

ſcripturarum teſtimonia, propter tẽporis anguſtiam prætermittimus,ſicut prędixi. Si enim exactè quis omnia perquiſiuerit, nullum Chriſti factum ſine teſtimonio relinqueretur. Ligatus venit à Caipha ad Pilatum: Nunquid & hoc ſcriptũ eſt? Et ligãtes adferebãt Regi munera Iarim. Sed obiiciat aliquis ex his, qui acutè audiunt: Pilatus non erat Rex, vt interim alias relinquamus multas quæſtiones, quomodò igitur ligantes ipſum attulerant Regi munera Iarim? Sed lege Euangelium: Audiens Pilatus eſſe illum ex Galilæa, remiſit ad Herodem: Herodes autẽ tum Rex erat, & aderat Hieroſolymis. Et conſidera prophetæ diligentem certitudinẽ: Munerum loco, inquit, ipſum miſerunt. Facti ſunt enim mutuò amici Pilatus & Herodes, eadem die: anteà enim erant inimici. Decebat enim eum, qui mundum erat pacificaturus, vt priùs etiã ipſos iudices ſuos pacificaret. Et erat ipſe Dominus, componẽs corda Principum terræ. Habes prophetarum certitudinem, & verum teſtimoniũ. Admirare iudicatum Dominum: à militibus ducebatur & ferebatur. Pilatus ſedet iudicaturus, & qui ad dexterã Dei ſedet, tunc ſtans patiebatur. Populus ex Ægypto ab illo liberatus, & ex aliis multis periculis, contra illum clamat: Tolle, tolle, crucifige eum. Qua de cauſa Iudęi? quòd cęcos veſtros curabat, quòd claudos vt ambularẽt ſanabat, quòd reliqua eiuſmodi beneficia vobis præſtitit? Sicut & propheta de hoc dicit: Super quẽ aperuiſtis os veſtrum, & contra quem produxiſtis linguam veſtram. Et

ipſe

ipſe quoque Dominus per prophetā dicit: Facta eſt hæreditas mea ſicut leo in ſylua, dedit contra me vocem ſuam: propterea odiui illam: non ego ſpreui, ſed ipſi ſpreuerunt me. Ideò conſequenter dico: Dereliquerunt domū meam. Iudicatus, tacui. Tanquàm compateretur ei Pilatus, dixit: Nō audis, quòd iſti te accuſant? Nō quòd attenderet iudicatum: ſed quia metuebat ſuæ vxoris ſomnium, quod ad illum miſerat. Et Dominus tacuit. Dicit pſalmus: Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Et rurſus: Ego autem ſicut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus, nō aperiens os ſuum. Audiuiſti de hoc ſi meminiſti, & anteà.

Sed milites circundantes eum, illudebant ei. Et factus eſt ludibriū illis Dominus, & illuditur Dominus: Viderunt me, & mouerunt capita ſua: figura tamen fit regni. Illudebant quidem, genu flectebant tamen, induentes purpura: & poſteà crucifigunt. Milites coronam impoſuerūt capiti eius. Quid enim refert, etiamſi ſpineam. Omnis Rex à militibus appellatur: oportebat & Ieſum à militibus typicè crucifigi. Sicut ideò ſcriptura in canticis dicit: Exite, & videte filiæ Hieruſalem in corona, qua coronauit ipſum mater eius. Myſterium erat coronā: ſolutio enim erat peccatorum, diſſolutio autē maledictionis. Accepit ſententiā Adam: maledicta terra in operibus tuis, ſpinas & tribulos adferet tibi. Propterea Ieſus accepit ſpinas, vt ſoluat hāc maledictionē: & ideò ſepultus eſt in terra, vt maledicta terra pro maledictione recipiat

Chriſtus à militibus typicè coronatus.

Corona myſterium erat.

recipiat benedictionem. Tempore peccati primi, foliis ficus circundabantur: Ideò & Iesus finem signorum dedit ficum. Iturus enim ad passionem maledicit ficum: non omnem ficum, sed illam solam propter figuram, dicens: nequaquàm ampliùs quisquam de te comedet. Dissoluta est damnatio. Et cùm tantùm folia ficus circumfusa erant, venit in tempore, in quo cibus non inueniebatur. Quis ignorat, quòd tempore hyemis ficus non fert fructum, sed solis foliis circundatur? Quod omnes sciebant, nunquid hoc Iesus ignorabat? Sed venit sciens, quæsiit non ignorans, quod non esset inuenturus: sed figuram maledictionis vsque ad folia tantùm faciés. Et cùm res paradisi attigimus, miratus sum certè figurarum veritatem: In paradiso casus, & in horto salus: de ligno peccatum, & per lignum saluatio. Post meridiem Domino perambulante, occultati sunt: & post meridiem à Domino latro in paradisum introducitur. Sed dicet aliquis: Comminisceris ista? Ostende à propheta lignum crucis prædictum, nisi prophetiam à propheta præbueris, non persuadebor.

Audi igitur Hieremiam, & sis fidelis; Ego sicut agnus innocens ductus ad sacrificiũ: nesciés? sic enim per interrogationem legitur. Quasi diceret: Qui dicit, quòd post duos dies pascha fiet, & filius hominis tradetur ad crucifigendũ, nunquid nesciuit? Ego sicut agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui? Qualis agnus? Ioannes baptista interpretatur dicens:

Ecce

Ecce agnus Dei. Et propheta dicit: Super me cogitauerunt cogitationem. Qui cogitationes nouit, nunquid euentum nesciet? Et quid dicebāt? Venite & iniiciamus lignum in panem ipsius. Et si te Dominus dignatus fuerit, in posterum cognosces, quòd corpus ipsius secundùm Euangelium typum ferebat panis. Venite igitur lignum iniiciamus in panem ipsius, & cōteramus ipsum de terra viuentium. Vita non conteritur, quid frustrà laboratis? Et nomen eius non recordabitur ampliùs. Vanum est vestrum consilium: ante solem enim nomen eius in Ecclesia permanet. Quòd autem vita erat supra lignum suspensa, Moyses deplorans dicit: Et erit vita tua suspensa coram oculis tuis. Et metuis dies & noctes, & non credis vitæ tuæ. Et quod paulò antè lectum est: Et quis credidit auditui nostro?

Corpus Christi typum ferebat panis.

Huius typum perfecit Moyses, crucifigens serpentem, vt qui erat læsus à viuo serpente, aspiceret æneum serpentem, & credens seruaretur. Siccine æreus quidē serpens cruci affixus seruat, filius autem Dei incarnatus & crucifixus nō saluabit? Vbique per lignum salus. Noë tempore per ligneam arcam vitæ fuit conseruatio. Mare tempore Moysis videns virgā, erubuit eam, qua percussum est. Virga igitur Moysis potuit, & Christi crux non poterit? Omitto plures typos breuitatis causa. Lignum Moysis tempore dulcem effecit aquam: Et de Christi latere aqua effusa fluxit in ligno. Initium signorū tēpore Moysis sanguis & aqua. Et vltimū Iesus signorū hoc idē.

Sanguis & aqua cur fluxit de latere.

Primùm

Primùm Moyses mutauit flumen in sanguinem, & Iesus postremò aquam emisit de latere, vnà cũ sanguine fortassis propter duas cædes, alteram iudicantis, alteram verò clamantium: aut propter credentes, & non credentes. Pilatus enim dixit: Innocens sum, & aqua lauit manus. Clamantes autem dicebant: Sanguis eius super nos. Erant igitur hæc duo de latere, fortassis iudicanti aqua: clamantibus verò sanguis. Ac rursus aliter intelligendum. Iudæis quidem sanguis: Christianis verò aqua: Illis quidem tanquàm insidiatoribus, ex sanguine cõdemnatio: tibi verò nunc credenti per aquam salus. Nihil enim temerè factum est. Assignarunt enarratores patres nostri, & aliam quoque eius rei causam. Cùm enim duplex sit baptismi salutaris virtus, vt est in Euãgeliis: Vna quidem, quæ baptizatis donatur per aquã, altera verò sanctorum martyrum in persecutionibus, per proprium sanguinẽ: Exiuit de latere salutari sanguis & aqua, propter eam, quæ esset futura, Christi confessionem, & in baptismo: & in temporibus martyrij, confirmans gratiam. Est & alia lateris huius causa. Mulier fuerat prima ductrix peccati, quæ de latere creata est. Sed Iesus, qui venit, vt viris simul ac mulieribus conferret reconciliationem: aperuit latus pro mulieribus, vt solueret peccatũ. Et si latiùs enarrari voles, reperies & alias causas: sed hæc dicta sufficiãt, propter temporis angustiã, & ne sit auditoribus fastidiũ audire. Quãuis laboriosum esse non deberet, audire de coronato Domino: & maximè in sancto

Baptismus duplex.

hoc

hoc Golgotha. Alij enim audiũt tantũ, nos autem & videmus, & attingimus: nemo itaque lassetur.

Accipe arma contra aduersarios huius crucis. Trophæum statuas fidem crucis, aduersus cõtradicentes. Cùm enim de Domino cruceque contra infideles quæstio tibi erit, priùs statue manu tua signum: & obmutescet contradicens. Nõ pudeat crucem Christi confiteri: angeli enim gloriantur, dicentes: Iesum crucifixũ quæritis. Non potuisti dicere ô Angele: Scio quem quæritis, meum Dominum, sed confidenter dicit: Scio quod crucifixum. Corona enim est crux, & non ignominia. Cæterùm redeamus nos rursus ad propositam prophetarum demonstrationẽ. Crucifixus est Dominus, accepisti testimonia. Vides locũ hunc in Golgotha, simul, & voce confiteris, & mente quieta. Caue autem in tempore persecutionis neges. Non tantùm tempore pacis congaudeas crucifixo: verùm etiam tempore persecutionis eandem retine fidem. Ne sis tantùm pacis tempore Iesu amicus, & tempore belli inimicus. Accipis nunc in remissione peccatorum & spiritali dono Regis pecunias: quãdo venerit bellum, pugna strenuè pro Rege tuo Iesu. Pro te crucifixus est, qui nihil peccauerat, & tu pro crucifixo non crucifigêris? Non tu priùs gratiam illi hanc exhibes, prior enim accepisti, sed gratiã illi reddis. Redde vsurã illi, qui propter te in hoc sacro Golgotha crucifixus est. Golgothas verò interpretatur Caluariæ locus. Aliqui ergo prophetice locũ hunc Golgothã appellarũt, in quo verũ

Crucis signum manu præmittendum.

Caluaria vnde.

caput Christus crucem sustinuit: sicut Apostolus dicit, Qui est imago Dei inuisibilis. Et post pauca: Et ipse caput Ecclesiæ. Et rursus: Omnis viri caput est Christus. Et rursus: Qui est caput omnis principatus. Caput hoc in loco caluariæ passũ est. O magnã propheticã appellationẽ! Modò enim nõ & nomẽ hoc admonet te docẽdo: nõ vt simplici homini attendas crucifixo: caput est omnis potestatis crucifixum: caput autẽ habens patrẽ. Caput viri Christus, caput Christi Deus.

Christus igitur pro nobis crucifixus est, iudicatus noctu cùm frigus esset, & focus carbonum ideò fuit appositus. Crucifixus hora tertia. Ab hora autem sexta tenebræ factæ sunt vsque ad horam nonam. Et rursus ab hora nona lux. Nunquid & hæc scripta sunt, quæramus.

Dicit igitur Zacharias: Et erit in die illa, non erit lumen, & erit frigus vna die. Frigus cũ esset Petrus calefaciebat se. Et dies illa nota Dño. Dicit dies illa. Quid enim, num & alias nõ nouit? Multæ sunt dies, sed illa dies passionis Domini, quam fecit Dominus: & illa dies nota Domino.

Neque dies, neque nox.

Et neque dies, neque nox. Quale est hoc ęnigma, quòd dicit propheta, Dies illa, neque dies est, neque nox? Quomodò igitur eã vocabimus? Interpretatur Euangeliũ, quod negotiũ hoc enarrat. Non erat dies: quia nõ perpetuò, ab oriẽte vsque ad occasum sol lucebat, sed à sexta vsque ad nonã tenebræ factæ sunt in medio die, interpositæ sunt tenebræ? Nominauit autẽ Deus tenebras noctẽ. Propterea, neque dies neque nox: nõ enim tota lux

lux erat, vt vocaretur dies, neque tota tenebræ, vt vocaretur nox: ſed poſt nonā illuxit ſol. Prædixit & hoc propheta: dicens enim, Neque dies neque nox, addidit, & ad veſperā erit lumē. Cernis prophetarū exactam certitudinē: cernis veritatē ſcriptorū. Sed quæris apertè, qua hora ſol defecerit, ſi octaua vel decima? Dic Iudęis veritatem ô propheta: Quando deficiet ſol? Dicit igitur Amos propheta: Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet ſol in meridie: ab hora enim ſexta tenebræ factæ ſunt, & obtenebrata eſt lux ſuper terrā in die. Quale hoc tempus ô propheta, & qualis dies? Et conuertā ſolennitates veſtras in luctū. In azymis enim hoc agebatur. Deinde dicit: Et ponā ipſum ſicut luctū dilecti, & eos qui cū ipſo, ſicut diē doloris. In die enim azymorū, & ſolenni, mulieres ipſorū plangebant & flebāt, Apoſtoli verò occultati dolebant: admirāda ergo hæc prophetia. Sed da mihi & aliā, dicat quis, quod ſignū eſt certius de eo quod factum eſt. Crucifixus Ieſus, is, qui vnam tantùm tunicā habebat, & vna veſte vtebatur: Milites veſtem quidem in quatuor partes ſciderunt, tunica autem ſciſſa nō eſt, nullus enim deinceps illius eſſet vſus: ſed ſors de illa inter milites proiecta eſt, ac illam quidē diuiſerūt, de hac autem ſortē miſerunt. Nunquid & hoc ſcriptum eſt? Sciunt hoc ſtudioſi Eccleſiæ pſalmiſtæ: qui angelicos imitantes exercitus, ſemper Deum laudibus celebrant: qui digni habiti ſunt pſallere in hoc ſancto Golgotha, & dicere: Diuiſerunt ſibi veſtimēta mea, & ſuper veſtē meā miſerūt ſortē.

Sol occidet in meridie.

Pſalmiſtæ erāt Hieroſolymis.

Sors autem erat quam milites proiecerunt.

Rursus: Apud Pilatum cùm iudicaretur, rubeam vestem ferebat: illic enim posuerunt super illum chlamidem coccineam. Nunquid & hoc scriptũ est? Dicit Esaias: Quis est hic progrediens ex Edom? rubrum vestimentum eius ex Bosor: Quis alius, quàm ille, qui per contumeliam tulit vesté purpureã. Bosor enim apud Hebręos quiddam eiusmodi sonat. Quare sunt rubra vestiméta tua, & indumenta tua, sicut calcantium in torculari. Ille autem respondet, & dicit: Tota die expandi manus meas ad populum incredulum & contradicentem. Expandit in cruce manus, vt cõprehenderet fines terræ: Medium enim terræ est hic Golgothas. Nõ meus hic est sermo, propheta dicit: Operatus est salutem in medio terræ. Expandit humanas manus, qui spiritalibus suis manibus firmauit cælum. Et affixerunt eas clauis, vt humanitate ligno affixa, quæ tulit hominũ peccata, & moriente humanitate, commoreretur & peccatum, nos verò resurgeremus in iustitia. Cũ enim per vnum hominem sit mors, etiam per vnum vita: per vnum autem hominem Saluatorem, qui sponte sua mortuus est. Recorderis dictorum: Potestatem habeo ponere animã meam, & potestatem habeo rursus accipere eam. Ac ille quidem hæc sustinuit, pro salute omnium veniens: Populus verò malam illi mercedem reddidit. Dixit Iesus: Sitio. Qui educebat ipsis ex rupe aquas: en petit à vinea, quam plantauit, fructus. Sed quid vinea? quę secundùm naturam quidem

erat ex ſanctis patribus, ſecundùm voluntatem autem ex Sodomis. Vinea enim illorum ex Sodomis, & ſarmentum illorum ex Gomorrha, ſitienti Domino ſpongia madefacta, & impoſita arundini porrigit acetũ. Et dederunt in cibum meum fel: & in ſiti mea potauerunt me aceto. Cernis claritatem prædictionis propheticæ? Cuiuſmodi autẽ fel dederunt ori eius? Dederunt, inquit, illi vinum myrrha permixtũ: myrrha autẽ felis inſtar amara eſt. Hæc Domino reddidiſtis? Hæc adfert vinea Domino? Iuſtè igitur deplorat vos Eſaias dicens: Vinea facta eſt dilecto meo, in cornu, in loco pingui. Et vt ne omnia repetamus. Expectaui, inquit, vt faceret vuam: ſitiui, vt daret vinum: ipſa autem fecit ſpinas. Cernis hanc coronã, qua circundatus ſum? Quid ergo ſtatuam deinceps? Nubibus præcipiã, ne ſuper illam pluant. Ablatæ enim ſunt ab illis nubes, prophetæ. Prophetæ enim deinceps ſunt in Eccleſiis, ſicut dicit Paulus: Prophetæ autem duo aut tres loquantur: alij autem diiudicent. Et rurſus: Deus dedit in Eccleſia alios quidem prophetas. Propheta erat Agabus, qui ligans ſibi manus & pedes prophetauit. *Prophetæ ſunt in Eccleſia.*

De latronibus autem, qui cum illo crucifixi ſunt, dictum eſt: Et cum iniquis reputatus eſt. Ac duo quidem anteà erant iniqui. Vnus autem nõ vſque ad finem iniquus permanſit: alter autẽ ad finem iniquus, obſtinatus ad ſalutem. Manibus quidẽ affixus erat: ſed lingua blaſphema verberabat. Sicut & Iudæi accedẽtes mouebãt capita ſua illudẽtes crucifixũ: implentes quod ſcriptũ erat,

Videbant me, mouebant capita sua. Et alter quoque latro cum illis infamat: alter autẽ reprehendit infamantem. Eratque ipsi finis vitæ, principium rectè facti, traditio animæ, & acceptio salutis. Et post hanc illus reprehensionem dicit: Memento mei Domine, ad te enim mihi sermo est: relinque hunc, obcæcati enim sunt mentis illius oculi: mei autem memineris. Non dico, vt operum meorum memineris: hęc enim metuo. Omnis enim homo afficitur ad comitem suum: simul tecum eo ad mortẽ, memineris comitis tui. Sed non dico aliter vt mei memineris, quàm cùm veneris in regnum tuum. Quę virtus te illuminauit ô latro? Quis te docuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? O lumen perpetuum illuminans obscuratos! Ideò & iustè audit: Cõfide. Nõ quòd opera tua digna sint confidentia: sed quia Rex adest, qui gratiã confert. Longa erat petitio: sed celerrima gratia. Amen dico tibi, hodie eris mecũ in paradiso. Cùm enim hodie vocẽ meam audisti, & nõ obturasti cor tuum: celeriter cõtra Adam tuli senteniiã, celeriter tibi gratificor. Illi quidẽ dictum est: Quacunque die comederitis, morte moriemini. Tu verò hodie obedisti fidei, hodie quoque tibi salus. Ille propter lignũ excidit: & tu de ligno introduceris in paradisum. Ne timeas serpentẽ: cecidit enim de cælo, non eiiciet te. Et nõ dico tibi, hodie recedes: sed hodie mecũ eris, nõ reiicieris: Cõfide, neque timeas flãmeum gladium, reueretur enim Dominum. O ingẽtem & inenarrabilem gratiam! Nondum Abraham fidelis

Latro illuminatus à Deo.

fidelis ingreſſus eſt,& latro ingreditur: nondum Moyſes & prophetæ,& iam latro iniquus ingreditur. Admiratus eſt te etiam Paulus, dicens: Vbi abũdauit peccatũ, ſuperabũdauit gratia. Qui tulerunt æſtũ, nondũ ingreſſi ſunt: & qui vndecima hora venit, ingreſſus eſt. Nemo murmuret cõtra patremfamiliâs, cũ ille dicat: Amice nõ facio tibi iniuriã: Nónne poteſtatẽ habeo in meis facere vt volo? Vellet iuſtè agere latro: ſed venit mors. Nõ tantum opus moror: ſed fidem recipio. Venit qui paſcit inter lilia, venit paſcere in horto: ouẽ inuenit perditã, eã in vlnas ſuas accepit. Credit enim, cùm & ipſe dicat: Erraui ſicut ouis quæ periit. Memento mei Domine, quãdo veneris in regnũ tuum. Præcantauit in Canticis de hoc horto ad meã ſponſam, hæc dicens ad illam: Ingreſſus ſum in hortũ meum: ſoror mea ſponſa. Erat autẽ vbi crucifixus eſt, hortus. Et quid accipis illic? Meſſui myrrham meã, vinum myrrhatũ bibens & acetũ. Quo guſtato dixit: Cõſummatum eſt. Impletum enim eſt myſteriũ. Impletæ enim ſunt ſcripturæ: diſſoluta peccata. Chriſtus enim aſſiſtẽs ſacerdos futurorum bonorũ, per amplius & perfectius tabernaculum, nõ manufactum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta. Si enim ſanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulę aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationẽ carnis, quantò magis ſanguis Chriſti. Et rurſus: Renouauit nobis viã recentẽ & viuentẽ, per velum: hoc eſt, per carnẽ ipſius. Et poſteaquã caro ipſius velamentum, ignominia affectum, propterea

Velum templi cur scissum.

velum tẽpli scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum. Neque enim modicum illius relictum est: cùm Dominus dixerit, Ecce relinquetur domus vestra deserta. Domus hæc planè disrupta est. Sustinuit autem hæc Saluator, pacificãs per sanguinem crucis, & quæ in cælis, & quæ in terris. Inimici enim eramus propter peccatum: Et decreuit Deus, vt qui peccat, moreretur. Quid igitur ex his duobus fieri oportebat? vtrum, vt verax sit Deus omnes tollere, aut, vt sit benignus dissoluere decretũ? Sed vide Dei summã sapientiam. Custodiuit enim & decreti veritatẽ, & benignitatis virtutẽ. Assumpsit Christus peccata in corpore, in lignũ: vt per mortem ipsius nos peccatis mortui, & iustitiæ viueremus. Non paruus erat, qui mortuus est pro nobis. Non erat ouis sensilis. Non erat simplex homo: nõ erat angelus tantùm, sed Deus incarnatus. Non tantùm erat peccantiũ peccatum, quanta pro illis morientis iustitia: nõ tantùm nos peccauimus, quãtum ille iustè egit, qui animam pro nobis posuit, qui posuit quando voluit, & rursus accepit, quando voluit. Et vis nosse, quòd non violenter posuit animam, neque inuitus tradidit spiritum? Alloquebatur patrem, dicens: Pater in manus tuas commendo spiritũ meum: commendo, vt rursus accipiam. Et hoc dicens, emisit spiritum, sed non in longum tempus: celeriter enim rursus resurrexit.

Defecit sol propter iustitiæ solem. Petræ scissæ sunt, propter spiritalem petram. Sepulchra aperta sunt, & mortui surrexerunt propter eum,

qui

qui eſt inter mortuos liber: emiſit ipſos vinctos de lacu non habente aquam. Non igitur pudeat te crucifixi, ſed confidẽter dic: Et ipſe peccata noſtra tulit, & liuore eius ſanati ſumus. Ne ingrati ſimus erga benefactorem. Et rurſus: Ab iniquis populi mei ductus ſum in mortem: Et dabo malos pro ſepultura ipſius. Propterea manifeſtè dicit Paulus: Quòd Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundùm ſcripturas, & quòd ſepultus, & tertia die reſurrexit.

Volumus autem apertè ſcire, vbi ſepultus eſt? Núquid manufactus eſt locus? núquid ſicut Regum ſepulchra eleuatus eſt ſuper terrã? Ex lapidibus facta eſt ſectio compoſita. Et huic quid ſuperponitur? dicite nobis, ô prophetæ, & ſepulchri certitudinẽ, vbi ponetur, & vbi ipſum quæramus. Illi autẽ dicunt: Reſpicite in ſolidã petrã, quam excidiſtis: reſpicite, & ſentietis. Habes autẽ & in Euangeliis: In monumẽto exciſo, quod erat exciſum ex petra. Et quid fit: Quod eſt oſtiũ monumẽti? Rurſus propheta ali⁹ dicit: Mortificarũt in lacu vitam meã, & impoſuerũt lapidem ſuper me. Lapis angularis, electus & glorioſus, in interiori lapide poſitus eſt ad modicũ tempus. Lapis offendiculi Iudæis, & lapis ſalutaris credẽtibus.

Prophetiæ de ſepulchro Chriſti.

Inſitum igitur eſt lignũ vitæ in terra, vt maledicta terra deinceps frui poſſet benedictione, & vt liberentur, viuificenturque mortui. Non pudeat igitur nos crucifixũ confiteri, ſed in fronte confidenter ſignaculũ crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus crux fiat: In panibus comedendis,

Crucis ſignum in fronte, & in omnibus faciendum.

dendis, & in poculis bibendis, & in egreſſu & ingreſſu, ante ſomnum, recumbendo,& ſurgendo, eundo, & quieſcendo. Magna hæc eſt cuſtodia,quę propter pauperes gratis datur:ſine labore propter infirmos, cùm à Deo ſit hæc gratia,ſignū fideliū, & timor dæmonū: Triūphauit enim de illis in hoc ſigno.Oſtēta illud audacter.Quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi. Metuunt eum, qui cōtriuit capita draconis. Neque propterea, quòd eſt gratuitū, cōtemnas hoc ſignaculū: ſed ideò magis venerare benefactorē. Et ſi in inquiſitionē fortè incideris, & ſermones demonſtrationis tibi defuerint, firma apud te remaneat fides.Quòd ſi eruditus fueris,obſtrue os Iudæis ex prophetis,& Græcis ex ipſorū fabulis. Qui & fulmina adorant, fulmen autem de cælo veniens non temerè venit. Si illi ea quæ Deus odit, adorare non verentur, tu Deo dilectum,filium Dei pro te crucifixū adorare vereberis?Pudet me dicere de his, quos illi Deos appellant,& prætermitto iſta propter exeuntē horam: qui autem ſciunt, dicant. Obſtruatur verò os hæreticis omnib9. Si quis dicat, quòd crux ſit tātùm phantaſma, auerſere, & oderis dicētes,quòd per phantaſiam tātùm crucifixus ſit. De cruce enim ſalus. Si phantaſia crux, phantaſia erit & aſcenſio,phantaſia & ſecundus aduentus, & nihil erit certi.

Crucem metuūt dæmones.

·Accipe primùm immobile fundamentum crucem, & in eo reliqua fidei ędifica.Non neges crucifixum: ſi enim negaueris, habebis multos, qui te redarguant. Iudas te primus proditor redarguet.

Crux fundamentum fidei.

guet. Ipſe enim qui prodiderat, ſcit quòd à Principibus ſacerdotũ, & ſenioribus damnatus eſſet ad mortem. Teſtantur triginta argentei: teſtatur Getſemane, vbi facta eſt proditio. Nondũ dico montẽ oliuarũ, in quo præſentes noctu orabãt. Teſtatur luna in nocte: teſtatur dies, & ſol deficiens: non enim ferre potuit improborũ illorum nequitiam. Arguet te ignis, cui aſſiſtens calefaciebat ſe Petrus. Si negaueris crucem, manet te ignis æternus. Dura hæc dico, vt non hæc dura diſcas experientia. Recordare gladiorum, qui in Getſemane promebantur contra illũ, vt gladium non experiaris æternũ. Arguit te domus Caiphę, per eam, quæ nunc eſt, interpretationem, dęmonſtrans tunc illius iudicis poteſtatẽ. Conſiſtet aduerſus te in die iudicij & ipſe Caiphas. Conſiſtet & miniſter, qui alapas dabat Ieſu, qui ligabant, qui adducebant. Reſiſtet tibi & Herodes & Pilatus, modò non dicentes. Quid negas eũ, qui noſtro tempore à Iudęis eſt calumniatus, quem ſciebamus nos nihil peccaſſe. Ego enim Pilatus laui tunc manus. Aduerſabuntur tibi & falſi teſtes, & milites, qui tũc purpurea illũ veſte induerũt. Et in Golgotha crucifigẽtes, & de veſte ſortem mittentes. Arguet te Simon Cyreneus, crucem poſt Ieſum ferẽs. Arguet te ex aſtris, ſol deficiens: ex rebus terrenis, vinum myrrhatum: ex fruticibus, arundo: ex herbis, hyſſopus: ex marinis, ſpongia: ex arboribus, lignũ crucis. Milites, vt antè dixi, vinciẽtes, & ſortem mittẽtes de veſtibus. Miles, qui lancea latus aperuit. Mulieres, quæ tunc

Teſtes paſſionis Chriſti.

aderant.

aderant. Velum templi ſciſſum . Pilati prætoriũ, quod virtute crucifixi, nunc deſolatũ eſt. Golgo thas hic ſanctus, qui ſic elatus eſt, & ad hodiernã diem apparet, & hactenus monſtrat vbi propter Chriſtũ petræ ſciſſæ ſunt . Sepulchrum hoc proximũ, vbi poſitus erat, & lapis oſtio monumenti ſuperpoſitus, qui ad hodiernũ vſque diem, ante monumentũ ſitus eſt. Angeli tunc pręſentes. Mulieres quę adorauerunt illũ poſt reſurrectionem. Petrus & Ioannes, qui ad monumentũ cucurrerunt. Thomas, qui in latus eius manũ immiſit, & digitos in locum clauorum: propter nos enim ille accuratè tangebat, & propter te , qui tũ non adfueris, & eſſes quæſiturus , hoc ille tunc præſens quæſiuit, per diuínam diſpoſitionem.

Habes duodecim Apoſtolos crucis teſtes, & orbem terræ, & mundũ vniuerſum eorũ , qui in crucifixum credũt , hominum. Hoc ipſum, quòd tu nunc hìc ades , perſuadeat crucifixi virtutem. Quis enim te nũc congregauit? qui milites? quibus vinculis coactus ? quæ condemnatio te huc impulit? Trophæũ Ieſu ſalutare, crux omnes con gregauit. Hoc Perſas ſeruire fecit : hoc Scytas cicurauit: hoc Ægyptios à cattis & canibus, & variis erroribus ad Dei cognitionẽ adduxit: hoc ad hodiernũ vſque diem curat morbos , dæmones fugat, & veneficiorũ , incantationumque auertit impoſturas: hoc cum Ieſu apparebit in cælo: pręcedet enim Regis trophæum , vt videntes quem pupugerunt, & à cruce agnoſcentes, quem contempſerunt. Qui non egerunt pœnitentiã Iudęi, flebunt

Crux & morbos & demones, & incantationes repellit.

flebunt tum, & flebit tribus super tribum: tunc enim pœnitentiã agent, quando non erit ipsis salutis tempus. Nos autem gloriantes gloriemur in cruce, missum Dominum, & pro nobis crucifixum: adorantes & eum qui misit patrem Deũ. Cui gloria in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS QVARTA, ET DECIMA ILLVMINATORVM HIEROsolymis extemporanea:

De resurgente à mortuis tertia die, & ascendente in cœlos, & sedente in dextera patris. Et lectio ex prima ad Corinthios: Notum autem vobis facio, fratres, Euangelium, quod prædicaui vobis, & cætera: Quòd resurrexit tertia die secundùm scripturas, &c.

LÆTARE Hierusalem, & celebrate festum omnes, qui diligitis Iesum: resurrexit enim. Gaudete omnes, qui anteà lugebatis, Iudæorum temeritates, & iniquitates audientes. Qui enim cõtumelia ab illis fuerat affectus, hic nunc rursus excitatus est. Et sicut de cruce auscultatio, tristis nõnullis erat: sic & Euangeliũ, hoc est, annuntiatio bona de resurrectione, lætificet præsentes. Cõuertatur luctus in gaudiũ, & dolor in lætitiam, & impleatur gaudio, & exultatione os vestrũ, propter eum qui post resurrectionẽ dixit, Gaudete: vidi enim amatorũ Christi diebus præteritis dolorẽ: cùm dicendo, in mortem desineremus, resurrectionem autem non euangelizaremus: suspensus erat animus ad audiendũ id, quod desiderabatur. *Tristitia diebus passionis olim vsitata.*

Resurre-

Resurrexit igitur ille mortuus, qui est inter mortuos liber, & mortuorũ liberator. Qui per ignominiã propter patientiã corona spinea insignitus erat, hic resurgẽs, diadema deuictę mortis induit.

Sed quemadmodũ testimonia de cruce attulimus, sic agè nunc quoque de resurrectione demonstrationibus in fide confirmabimur. Cùm Apostolus dicat: Sepultus est, & resurrexit tertia die secundùm scripturas. Apostolo igitur ad scripturarum testimonia nos remittente, pulchrum est vt agnoscamus spem nostræ salutis. Ac primùm quidem discendum est, si diuinæ scripturæ indicant tempus resurrectionis ipsius: vtrùm in æstate, vel autumno fiet, an post hyemẽ? & quibus ex locis saluator resurget? & quod nomẽ resurrectionis ab admirandis dicitur prophetis? Et si mulieres quæsierunt eum, & primò non inuenientes, deinde inuenientes gaudebant. Vt cùm Euangelia legũtur, non fabulæ, neque cõmenta esse putẽtur, sanctorũ Euangeliorũ enarrationes. Et quòd quidem sepultus sit Saluator, apertè audistis in superiori sermone, Esaia dicente: Erit in pace sepultura eius. Pacificãs enim cælũ & terrã, peccatores adducit Deo. Et quòd à facie iniquitatis auferetur iustus. Et dabo malos pro sepultura ipsius, & prophetia Iacob, dicẽs in scripturis: Requiescens accubuisti vt Leo, & vt leæna, quis suscitabit eum? Et proximum huic in Numeris: Accubãs dormiuit vt leo, & quasi leæna. Et psalmo sæpè dicente: In puluerem mortis deduxisti me. Et locũ annotauimus in hoc dicto: Respicite

in pe-

in petram, quàm exſculpſiſtis. Deinceps verò de hac illius reſurrectione ſequantur teſtimonia.

Dicit igitur primùm in vndecimo pſalmo: Propter miſeriã inopum & gemitũ pauperũ, nũc exurgam, dicit Dominus. Sed manet adhuc dubiũ apud quoſdã: ſæpè enim & in irã exurgit, ad vindictã de inimicis ſumendã. Veni ergo & in quindecimũ pſalmũ apertè dicentẽ: Conſerua me Domine, quia in te ſperaui. Et poſt hæc: Non congregabo conuenticula eorũ de ſanguinibus, nec memor ero nominum eorũ per labia mea. Quia me reiecerũt Regẽ, & optarunt ſibi Cæſarem. Et deinde: Præuidebã Dominum in cõſpectu meo ſemper, quia à dextris eſt mihi, ne cõmouear. Et poſt pauca: Inſuper & ad noctẽ increpuerunt me renes mei. Et poſteà manifeſtiſſimè dicit: Quia nõ derelinques animã meã in inferno, neque dabis Sanctũ tuum videre corruptionẽ. Non dixit, Non dabis Sanctũ videre mortẽ: alioquin non eſſet mortuus: ſed corruptionẽ, inquit, non videbo: in morteque non permanebo. Notas mihi feciſti vias vitæ. Vide quòd apertè poſt mortẽ vita prædicatur. Veni & in vigeſimumnonũ pſalmũ: Exaltabo te Domine, quoniã ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Quod factũ eſt, ab inimicis liberatus es, aut cùm eſſes verberãdus, diſceſſiſti. Ipſe dicit apertiſſimè: Dòmine eduxiſti ex inferno animã meam. Illic dicit: Non derelinquas animam meam, prophetico ſpiritu. Hìc autem dicit, id quod futurum erat, tanquàm factum iam fuiſſet: Quòd eduxiſti, ſaluaſti me à deſcen-

Reſurrectionis Chriſti teſtimonia.

deſcendentibus in lacum. Quo tẽpore id eſſe debet? Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinũ exultatio. Veſpere enim erat diſcipulorũ luctus, & manè in die reſurrectionis lætitia. Vis & de hoc locũ ſcripturę noſſe? Dicit enim in Canticis: In hortum meũ deſcẽdi. Hortus enim erat vbi crucifixus eſt: quamuis enim nunc regalibus donis ornatus ſit hic locus: hortus tamen anteà fuit. Et huius ſymbola manent, & reliquiæ: Hortus concluſus, fons ſignatus à Iudæis dicẽtibus: Recordati ſumus, quòd ſeductor ille dixit, cùm adhuc viueret: quòd poſt tres dies reſurgã. Iube igitur cuſtodiri ſepulchrũ: ac deinde obſignantes lapidem, cuſtodiã adhibuerunt. Ad quos intendens, dixit aliquis: & in requie iudicabis ipſos. Quis verò eſt fons ſignatus, aut quis interpretatur puteus aquarũ viuentiũ? Ipſe eſt Saluator, de quo ſcriptũ eſt: Quia apud te fons vitę. Sed quid dicit diſcipulus Sophonias ex perſona Christi? Prępara te, manè ſurge, corrumpetur enim omne germen ipſorũ, Iudæorum videlicet: apud quos non relinquetur racemulus ſalutis, ſed neque bo trunculus: concidetur enim vinea ipſorum. Vide quomodò dicat ad diſcipulos: Præpara te, manè ſurge: manè expecta reſurrectionẽ. Et deinde ſecundùm eandẽ ſcripturæ ſeriem dicit: Propterea expecta me, dicit Dominus, in diem reſurrectionis meę, in Martyrion. Vides quod & locũ reſurrectionis præuidit propheta, Martyrion vocandũ? Qua ratione enim nõ ſecundùm reliquas Eccleſias Golgothæ, etiam hic reſurrectionis locus, Eccleſia

Hortus erat locus crucifixi.

Martyrion locus reſurrectionis.

Ecclesia vocatur: sed & Martyrion? Verùm id fortè propter prophetam dicentem: In diem resurrectionis meæ, in Martyrion. Et quis est ergo hic, aut quod signũ resurgẽtis? Apertè in sequentibus eiusdem contextus prophetę, inquit: Quia tunc cõuertam super populos linguã. Cùm post resurrectionem misso Spiritu sancto, data est gratia linguarum, vt seruiãt Domino sub iugo vno. Et quod aliud Symbolũ in eodem propheta additur, seruiendi Domino sub iugo vno. Et ex finibus fluuiorum Æthiopiæ adferent sacrificia mihi. Scis quòd scriptum est in Actis: Quòd venit Eunuch⁹ Æthiops à finibus fluuiorũ Æthiopiæ. Cùm igitur & tẽpus, & loci proprietatem, cùm & post resurrectionẽ signa recitant scripturæ, persuadeas deinceps certò tibi resurrectionẽ: & nemo te cõmoueat, vt non cõfitearis Christũ, à mortuis excitatum. Accipe quoque testimoniũ ex octogesimo septimo psalmo, Christo loquẽte per prophetas: ipse enim qui tũ loquebatur, deinceps aduenit. Domine Deus salutis meæ, in die clamaui, & nocte coram te. Et post pauca: Et factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Non dixit, sine adiutorio: sed, sicut sine adiutorio. Etenim crucifixus est, non ex infirmitate, quasi id euadere non posset, sed voluntariè: non ex infirmitate, sed volũtaria fuit mors. Æstimatus sum cum descendẽtibus in lacum. Et quod huius signum: Longè fecisti notos meos à me: Fugerunt enim discipuli. Nunquid mortuis facies mirabilia? Deinde post pauca: Et ego te

P Domine

Domine, clamaui, & manè oratio mea pręueniet te. Cernis quomodò manifestant & tempus, & horam passionis, & resurrectionis.

Et vnde resurget Saluator? Dicit in Cãticis canticorũ: Surge propera amica mea, & in sequentibus: In foraminibus petrę, foramē petrę dicit id, quod tunc ante ostiũ Saluatoris monumēti erat foramē, ex eadē petra, sicut hic solet esse antę monumēta excisum. Nunc enim non apparet: quoniam erasum est vestibulum, propter præsentem ornatum. Nam ante regalem nunc ornatũ & apparatum sepulchri, vestibulum erat ante petram. Sed vbi est petra, quæ habuit vestibulum? Nunquid in his, quæ sunt circa ciuitatem posita, aut circum muros, & circa monumēta? Et vtrùm in antiquis muris est, aut in his, qui posteriùs facti sunt, antemuralibus? Dicit igitur in Canticis: In cauerna maceriæ habentis petras.

Resurrectionis tēpus prædictũ. Quo tempore exurget Saluator: nunquid æstatis tēpore, vel alio? In eisdem Canticis, ante illa quæ dicta sunt, statim dixit: Hyems transiit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit. Nunquid non plena nunc est terra floribus, & putãtur vineæ? Cernis quomodò apertè & hyemem dixit præteriisse? Aprili enim mense instante, iam ver est reliquũ. Quod tempus est hic mensis apud Hebræos primus, in quo festum Paschæ prioris erat typicæ, nunc verò est veræ, hoc tēpus est creationis mundi. Tunc enim dixit Deus: Producat terra herbã virentem, & facientē semen iuxta genus. Et nunc *Ver tempus creationis.*

cernis,

cernis, quòd deinceps omnis herba ſeminat. Et ſicut tunc Dominus faciens ſolem & lunã, æquinoctiales curſus illis cõtulit: ſic ante paucos dies æquinoctij fuit tempus: Tunc dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem noſtram, & ſimilitudinem. Et quod quidem erat ad imaginem, retinuit, quod autem ad ſimilitudinem, propter inobedientiam obſcurauit. Quo tempore itaque euerſio fuit, eodem rurſus facta reparatio. Quando creatus homo, non obſequẽs eiectus eſt è paradiſo: tunc ille qui credidit, obediens introductus eſt. Tunc igitur facta eſt ſalus, quando & lapſus. Quando flores apparuerunt, & putatio aduenit. Hortus erat locus ſepulchri, & vinea plantata. Ego ſum vinea, inquit. Inſitus eſt igitur in terra, vt eradicetur illa, quæ per Adam facta eſt, maledictio. Spinas & tribulos vt ferret terra, decretum erat. Orta eſt de terra vinea, vt impleretur quod ſcriptũ eſt: Veritas de terra orta eſt, & iuſticia de cælo proſpexit. Et quid dicturus eſt, qui ſepultus eſt in horto: Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. Et rurſus: Myrrha aloë omnibus primis vnguẽtis. Hæc autem ſepulturę ſunt ſymbola. Et in Euangeliis dictum eſt. Venerunt ad monumentũ, ferentes, quæ præparauerant aromata. Et Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloës, deinde ſcriptum eſt: Comedi panem meum cum melle meo. Amarũ ante paſſionem, & dulce poſt reſurrectionem.

Poſteà reſurgens, ingreſſus eſt per oſtiũ clauſum, ſed diffidebãt: exiſtimebant enim ſpiritum

ſe videre. Ille autem, Tangite, inquit, & videte digitis locum clauorũ, quod perquirebat Thomas. Et adhuc non credẽtibus ipſis præ gaudio, & admirantibus, dixit ipſis: Habetis hîc aliquid quod manducetur? Illi autem dederunt illi de fauo mellis. Cernis quomodò impletũ eſt: Comedi panẽ meũ cum melle meo? Sed antequàm ingrederetur ipſe per portas clauſas, quæſitus eſt ab optimis illis & fortibus mulieribus ille ſponſus, & medicus animarũ. Venerunt illæ beatę ad ſepulchrum, & quærebant eum, qui iam reſurrexerat. Et eruperunt illis lachrymæ de oculis: Gaudere potiùs & lætari conuenit de reſurgente. Venit Maria quærens, vt eſt in Euangelio, & non inuenit. Et poſteà audiuit ab angelis vbi eſſet: atque vidit deinceps Dominum. Nunquid & hæc ſcripta ſunt? Dicit in Canticis canticorum: In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea. Maria, inquit, venit cùm adhuc tenebræ eſſent. In loco meo quæſiui, per noctes quęſiui illũ, & non inueni. Et in Euãgeliis dicit Maria: Tulerunt Dominum meũ, & neſcio vbi poſuerunt eum. Sed angeli præſentes vbique curãt ignorantias. Dixerunt enim: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Non ſolùm enim ſurrexit, ſed & mortuos habẽs ſurrexit. Ignorans autẽ illa dixit, tanquàm in perſona illius Canticũ canticorum: Num quẽ diligit anima vidiſtis? Paululum cùm tranſiſſem eos (hoc eſt, illos duos angelos) inueni illũ, quem diligit anima mea. Tenui eũ, nec dimittam. Poſt viſionẽ enim angelorũ, ipſe ſe annun-

Angeli præſentes vbique.

annuntians Iesus venit, vt inquit Euangeliũ: Et ecce Iesus occurrit illis, dicens, Saluete. Illę autẽ accedentes tenuerũt pedes eius. Tenuerunt illũ, vt impleretur: Tenui eum, nec dimittam. Infirmúm quidẽ muliebre corpus, virilis autem prudentia. Aqua multa nõ extinxit dilectionẽ, neque flumina demerſerũt. Mortuus erat qui quęrebatur: ſed nõ eſt extincta ſpes reſurrectionis. Et angelus ad ipſas dixit, Ne timeatis vos: nõ dico militibus, ne timeatis, ſed vobis. Illi timeant, vt experiẽtia diſcẽtes, teſtẽtur & dicãt, Verè Dei filius erat. Vos autem non eſt neceſſe timere: Perfecta enim charitas foràs mittit timorem. Ite & dicite diſcipulis eius, quia ſurrexit, &c. Et exierũt illæ cum gaudio, nõ ſine timore. Nũquid & hoc ſcriptũ eſt? Dicit pſalmus ſecũdus, qui paſſionẽ Chriſti annũtiat: Seruite Domino in timore, & exultate ipſi cum tremore. Exultate quidẽ propter reſurgentẽ Chriſtũ: cum tremore autẽ, propter terræmotum, & angelum ſicut fulgur apparentem.

Obſignauerant igitur Principes ſacerdotũ & Phariſæi per Pilatum ſepulchrũ: mulieres autem viderunt reſurgentẽ. Et hoc cognoſcens Eſaias, Principum quidem ſacerdotũ vilitatem: mulierũ autem robur fidei, dicit: Mulieres venientes à viſione, venite: populus enim eſt non habens intellectum: ſummi ſacerdotes non intelligũt, & ipſę mulieres conſpiciunt. Nam cùm venerant milites ad illos, & annnnciarẽt omnia quę facta erãt: dicunt ipſis Principes ſacerdotum: Dicite, quòd diſcipuli eius, nocte venientes, furati ſunt illum

Isa. 27.

nobis quiescentibus. Benè igitur sicut de ipsis prædixit Esaias. Sed dicite nobis, & annuntiate alium errorem. Excitatus est resurgens, & dederunt argentũ. Corruperunt milites, sed non corruperunt eos qui nũc sunt Reges, Nam illi quidem milites propter argẽtum prodiderunt veritatem: isti autem qui nũc sunt Reges pietatis ergô, argento induentes & auro, sanctam hanc Ecclesiam resurrectionis Saluatoris, in qua nũc sumus, extruxerunt, & argenteis monimẽtis splendidam effecerunt. Etsi hoc auditum fuerit à pręside, nos suadebimus ei. Illis quidem militibus persuasistis: orbi autem terrarũ non persuasistis. Quare sicut Petro de custodia exeunte, condemnati sunt custodes, sic etiam qui Iesum custodiebant, non sunt condemnati? Sed illi quidem ab Herode mulctati sunt, & ignorantia facti nullam defensionem reperiebant: isti autem scientes veritatem, & ipsam occultantes propter argentum, à Principibus sacerdotum seruati sunt.

Pietatis causa Reges ædificabant Ecclesias.

Ac pauci quidem tunc ex Iudęis crediderunt, mundus autem obediuit. Qui occultabant veritatem, absconditi sunt. Et qui receperunt ipsam, illustrati sunt virtute Saluatoris: qui non modò ipse à mortuis resurrexit: sed & mortuos secum excitauit. Ex quorũ persona Oseas propheta inquit: Sanctificabit nos post duos dies, in die tertia resurgemus, & viuemus in conspectu eius. Cùm itaque persuadeant scripturę nolẽtibus audire Iudæis, cumque obliuiscentes omniũ quæ scripta sunt, contradicunt resurrectioni Christi, bonum

bonũ eſſet ad eos ſic dicere: Qua ratione Eliſeũ & Eliã mortuos excitaſſe aſſerẽtes, reſurrectioni noſtri Saluatoris contradicitis? Sed dicẽt: Quòd nunc viuẽtes ex illis, qui tunc erant teſtes dictorum, non habetis. Itaque conſtituite & vos eorum, quæ tunc facta ſunt, teſtes. Quòd ſi illud ſcriptum eſt, etiam hoc ſcriptum eſt. Quare hoc quidem recipitis, illud autem reiicitis? Hebræi ſcripſerunt illa, & Apoſtoli omnes erant Hebręi: Cur igitur non creditis? Matthæus ſcribens euangeliũ, Lingua Hebraica illud ſcripſit: Et Paulus prædicator gentium Hebræus ex Hebræis. Deinde & hîc Epiſcopi Hieroſolymitani, ex Hebræis per ſucceſſionem cõſtituebantur. Qua ratione igitur recipitis propria, & noſtra reprobatis? etiamſi ipſa quoque ſint ab Hebræis ſcripta.

Matthæi Euangelium Hebraicè.

Sed impoſſibile, dicet aliquis, mortuos reſurgere: attamen Eliſeus mortuum bis excitauit, & viuens, & mortuus. Si credimus, quod Eliſeũ, cum eſſet mortuus, attigit mortuus, & reſurrexit: Chriſtus autẽ à mortuis nõ excitatus eſt? Sed ille quidẽ Eliſeũ illic mortuus attingens reſurrexit: ipſe tamen excitans manſit nihilominus mortuus. Hic autem & mortuus noſter ipſe reſurrexit, & multi neque attingentes eũ, mortui reſurrexerunt. Multa enim corpora ſanctorũ, qui obdormierãt, reſurrexerũt. Et exeũtes de monumentis, poſt reſurrectionẽ ipſius ingreſſi ſunt in ſanctam ciuitatẽ. Manifeſtũ autẽ, quòd in hanc, in qua nũc ſumus: & apparuerũt multis. Excitauit igitur Eliſeus mortuũ, ſed non ſubegit terrã:

Sancta ciuitas Hieruſalem, etiamſi Chriſtũ crucifixerit.

qui ſubmerſi fuerant in morte,ſicut ſcriptum eſt: De manu inferni liberabo illos, & de morte redimam illos. Cùm in hac oratione ſumus, conſideremus, quid eſt durius, hominem ſepultum de terra reſurgere:aut hominem in ventre ceti,in tantam animalis caliditatem deuenientem, non marceſcere. Quis neſcit, ventres tantum habere intus calorem, vt oſſa etiam deuorata digerant? Quomodò igitur Ionas in ventre ceti tribus diebus exiſtens, non emarcuit? Quomodò autem, cùm ea ſit hominum natura omnium, vt ſine hac aëris reſpiratione non poſſint viuere:ille per tres dies hunc aërem non ſpirans, vixit? Sed reſpondent Iudęi,& dicunt:Subuenit Ionæ virtus Dei. Quid ergo,ſeruo quidem ſuo ſubmittens virtutem, vt viueret effecit Dominus, ipſe autem hoc ſibi ipſi exhibere non poterit? Si credibile illud, & hoc credibile: ſi hoc incredibile, & illud incredibile. Mihi quidem vtraque ſimul ſunt fide digna. Credo enim quòd Ionas, ſicut Lazarus, cuſtoditus eſt: omnia enim ſunt poſſibilia apud Deum. Credo quod Chriſtus à mortuis excitatus eſt. Multa enim & de hoc habeo teſtimonia, & ex diuinis ſcripturis, & ex hac in hodiernum vſque diem illius reſurgentis operatione.

Solus hic quidem deſcendit ad inferos, cum multis autem inde aſcendit. Deſcendit in mortem ſolus, & multa corpora quieſcentium ſanctorum excitauit. Exterrita eſt mors, videns nouum quendam deſcendentem in infernum, vinculis,quę illic ſunt,non ligatum.Qua de cauſa, ô *Mortis terror Christus.*

portæ inferi,hunc videntes exhorruiſtis? quis inſuetus vos cepit timor? Fugit mors,& fuga timiditatem arguebat. Accurrerunt ſancti prophetæ, Moyſes legiſlator, Abraham, Iſaac & Iacob, Dauid & Samuel,& Eſaias, & Ioannes baptiſta, dicens & teſtificans: Tu es,qui venturus es,an aliũ expectamus? Redempti ſunt omnes ſancti, quos deuorauerat mors. Decebat enim prædicatum Regem bonorum præconum ſuorum eſſe redemptorem. Tum verò quilibet iuſtorum dicebat: Vbi mors victoria tua? liberauit nos victor. Huius Saluatoris noſtri typũ geſſit Ionas propheta, de ventre ceti Deo ſupplicãs, & dicens: Clamaui in tribulatione mea, ad Dominum Deũ meum. Et poſtea: De ventre inferni. Quamuis enim in ceto erat,illic tamen exiſtens, in inferno ſeipſum eſſe dicit. Typus enim erat Chriſti, in infernum deſcẽſuri. Et poſt pauca dicit ex perſona Chriſti, iucundiſſima prophetans: Subiit caput meum in ſciſſuras montium. Atqui in ventre ceti fuit,quales ergo te montes continebant? Sed ſcio, dicit, quòd figuram gero eius qui in ſepulchro exciſo in petra ponendus eſt. Et in mari exiſtens Ionas & dicens, Deſcendi in terram: quandoquidem figuram Chriſti deſcendentis in cor terræ gerebat. Et præuidens de Iudæis corrumpentibus milites, vt mentirentur, & dicentibus: Dicite, quòd furati ſunt illum; inquit. Cuſtodientes vana & falſa, miſericordiam ſuã derelinquunt. Venit enim qui miſertus eſt, & crucifixus eſt, & reſurrexit: Dedit ſanguinẽ ſuum pretium pro gentibus

Ionas typus Chriſti.

tibus & Iudæis. Illi tamen dicunt, Dicite quòd furati sunt eum: custodientes vana & falsa.

De resurrectione ipsius Esaias dicit: Qui educit de terra pastorem ouium magnũ: adiecit magnum, vt ne præcedẽtibus aliis pastoribus æqualis esse putaretur. Cũ igitur nos habeamus prophetas, fides quoque apud nos maneat. Cadant cadentes ex infidelitate, quoniam ita volunt. Tu verò stetisti supra petram fidei, quæ est de resurrectione: ne quando tibi hæreticus persuadeat diffamare resurrectionem. Nam Manichæi ad hodiernam vsque diem, phantasticam dicunt, & nõ veram fuisse Saluatoris resurrectionẽ, non audientes Paulum scribentem: Qui factus est de semine Dauid secundùm carnẽ. Et rursus dicentem: Ex resurrectione mortuorũ Iesu Christi Domini nostri. Et iterum longiùs producit ad eos sermonẽ: Ne dicas in corde tuo, &c. aut, Quis descẽdit ad abyssum, hoc est, Christum ex mortuis reducere. Et similiter confirmans alibi, rursus scripsit: Memineris Iesum Christum excitatũ à mortuis. Et iterum: Si autẽ Christus nõ resurrexit, inanis est certè prædicatio nostra, vana & fides nostra. Inueniremur autẽ & falsi testes Christi: quoniã testimoniũ diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christum, quẽ non excitauit. Sed posteà dicit: Nunc verò Christus resurrexit à mortuis, primitiæ morientium, & apparuit Cephæ, posteà duodecim. Si enim vni testi nõ credis, habes duodecim testes. Deinde apparuit plus q̃ quingentis fratribus simul. Si illis duodecim non credunt, quin-

Manichæi negant Christi resurrectionẽ.

Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus.

quingentos téstes recipiant. Posteà visus est à Iacobo fratre suo, primò huius parochię Episcopo Talis igitur Episcopi, qui ipse coram vidit resurrexisse Iesum, tu cùm sis discipulus, ne diffidas. Sed dices, quòd Iacobus frater, ad gratiam testatus est. Visus est posteà & Paulo inimico. Quale autem sit hostis testimonium scitis: & adhuc de hoc præconio dubitatis? Qui priùs persecutor eram, nunc vobis annuncio resurrectionem.

Multi sunt testes Saluatoris resurrectionis. Nox & plenilunij lumen: sextadecima enim nox erat. Petra monumenti, quæ eum suscepit: Et lapis hic statuetur contrarius Iudæis, ipse enim vidit Dominũ. Et lapis, qui tunc erat reuolutus, ipse testatur resurrectionẽ, vsque ad hodiernum diem relictus. Angeli Dei præsentes, testati sunt de resurrectione vnigeniti. Petrus, & Ioannes, & Thomas, & reliqui omnes Apostoli: alij quidem ad sepulchrũ currentes, & linteamina sepulturæ, quibus inuolutus erat, priùs istic posita post resurrectionem videntes: alij verò manus & pedes eius attingentes, & stigmata clauorũ perspicientes. Simul autem omnes salutari insufflatione perfruentes: & potestatem remittendi peccata in virtute Spiritus sancti accipientes. Mulieres, quę apprehenderãt pedes, tremoris terræ magnitudinem, & angeli præsentis splendorẽ cernebant, & ea quibus erat circundatus: Linteamina quę reliquit resurgens: Milites, et argentum illis donatũ: Et locus adhuc apparens: Et sanctæ huius Ecclesiæ hęc domus. Quę voluntate Christi studiosa à

beatæ memoriæ Constãtino Imperatore ædificata,&,vt cernis,ornata est. Testatur resurrectioné Christi & mare,sicut anteà audiuisti:testatur piscium captura, & carbones positi, superpositus piscis: Testatur Petrus, qui anteà quidem negauerat, posteà verò ter confessus est: & pascere oues spiritales iussus. Stat ad hodiernam vsque diem mons oliuarum,qui ascendentem in nube, oculis fidelium modò non monstrat, & portam, qua in cælum ascendit,indicat. De cælo enim in Bethlehem descendit: de monte autem oliuarum in cælos ascendit. Illic maximum certamen incepit: hîc autem post certamina coronatus est.

Constantinus Ecclesiã Hierosolymis ædificat.

Oues spiritales

Multa itaque habes testimonia. Habes resurrectionis locum:habes eum, qui nobis ad orientem est, ascensionis locum:habes testes, qui illic testabantur, angelos & nubẽ, in qua ascendit, & discipulos inde descendentes. Ac doctrinæ quidem fidei consequentia, vt de ascensione diceremus,monebat: sed diuina dispẽsatione factũ est, vt plurima secundùm exiguitatẽ nostrã,hesterno die Dominico per Dei gratiã audiueris,in synaxi lectionum, quæ ex ordine sequuntur, & ea quæ sunt de ascensione in cælũ Saluatoris nostri, continent. Dicta sunt illa maximè propter omnes,& simul propter multitudinem fidelium, præcipuè verò propter te. Quæritur autem, num attendas dictis. Scio enim quòd progressus fidei docet tè credere in resurgentẽ tertia die, & ascendentẽ in cælos, & sedentem in dextera patris. Quamuis autẽ meminisse te puto illius fidei seriem,nihilominus

Synaxes die Dominico fieri solitæ.

minus tanquàm in transcursu mentionē facio dictorum. Recordare, quòd scriptum est apertè in psalmo: Ascēdit Deus in iubilo. Recordare, quòd & diuinę virtutes ad inuicem dicunt: Tollite portas principes vestras, &c. Memineris psalmi dicentis: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Memineris dicentis prophetæ: Ædificans in cælum ascensionem suam, &c. quæ dicta sunt heri, propter Iudæorum contradictiones. Quando enim tanquàm impossibili ascensioni Saluatoris contradicunt, reduc in memoriā, quæ de translatione Habacuc dicta sunt. Si enim Habacuc translatus est, coma capitis portatus: quātò magis prophetarū et angelorum Dominus, de monte oliuarum per nubē ascendens, propria virtute ascendere in cælum potētior erat? Ac similia quidem memineris eiusmodi rerum admirandarum, excellentiam autem tribue soli mirabilium effectori Domino. Illi enim ferebantur: hic autē omnia fert. Memineris quòd Enoch translatus est: sed Iesus ascendit. Memineris quæ heri de Helia dicta sunt: Quòd Helias quidem curru igneo assumptus. Christi autē currus variè multiplicatus, myriadibus benedicentium: Currus Dei decem millia millium lætantium. Et quòd Helias quidem ad orientē Iordani, Christus autem ad orientem torrentis arborum ascendit. Et quòd ille quidē dixit, dabūtur duplicia in spiritu proprio discipulo. Christus autem tantam exhibuit discipulis gratię Spiritus sancti abundantiā vt non modò ipsum Spiritum sanctum in seipsis habe-

Ascensionis testimonia.

haberent: ſed per manuum impoſitionem ipſorum, participationẽ ipſius credentibus traderẽt.

Et cùm ſic contra Iudęos pugnabis, cùm ex ſimilitudinibus illos conuiceris: tunc veni ad excellentiã gloriæ Saluatoris, quòd illi quidẽ ſerui, hic autẽ filius Dei: atque illius excellentię memineris, intelligens quòd Paulus Chriſti ſeruus in tertium cælum raptus eſt. Si enim Elias quidem ad primum vſque peruenerat cælũ, Paulus vſque ad tertium, excellentiorẽ ſanè aſſecutus eſt dignitatem. Nõ pudeat te Apoſtolorũ, non ſunt Moyſe deteriores, neque prophetis inferiores, ſed boni cum bonis, & bonis meliores. Elias enim aſſumptus eſt in cælum: ſed Petrus habet claues regni cælorum, cùm audiret: Et quæcunque ſolueris ſuper terram, erũt ſoluta & in cælo. Helias in cælum tantùm: Paulus autẽ & in paradiſum raptus erat. Decebat enim Chriſti diſcipulos, ampliorẽ gratiam capere. Audiuit ſanè ineffabilia verba, quæ non licet hominibus loqui. Deſcendit autẽ Paulus rurſus: non quòd dignus nõ eſſet conuerſatione tertij cæli: ſed vt guſtatis ſupercæleſtibus, & honoratus deſcendens, Chriſtũ prædicaret, & pro ipſo moriens, corona martyrij potirętur.

Petrus habet claues regni cælorum.

Prætereo autẽ reliqua huius negotij, quæ heri in Synaxi dominica dicta ſunt: apud intelligentes enim auditores ſufficit vel admonitio tantùm ad doctrinam. Meminero autem ſæpè dictorum à nobis, propter ordinem fidei dicentem: Et eum qui aſcendit in cælos, & ſedet ad dexteram patris. Throni quidem illius proprietatem non curioſè

Thronus Chriſti incomprehenſibilis.

curiosè inquirimus, incõprehensibilis enim es
Neque patiamur eos qui dicunt malè, quòd po
crucem, & resurrectionem, & in cælos ascensio
nem, tunc primum cœpit ad dexteram patris se
dere Christus. Non enim per successionem ha
buit hanc sedem, sed ex quo est: est autem sem
per genitus, & assidet patri. Et hunc thronum
ante Saluatoris aduentum in carne videns Esai
propheta, dicit: Vidi Dominum sedentem sup
thronum excelsum eleuatum, & cætera. Patre
quidem nemo vidit vnquam: qui autẽ prophet
tunc apparuit, filius erat: Et Psaltes dicit, Para
sedes tua ex tunc, & à seculo tu es. Cùm aute
multa sint ea de re testimonia, propter horæ bre
uitatem his erimus contenti.

Filius & non Pater prophetis apparebat.

Porrò nunc vobis paucis reducendum est
memoriam, quod inter multa dictum est, de se
sione filij ad dexteram patris. Centesimus eni
nonus psalmus dicit apertè: Dixit Dominus D
mino meo, sede ad dexteram meam: donec po
inimicos tuos scabellum pedũ tuorum. Confi
mans autem quod dictum est Saluator in Eua
geliis, dicit non à seipso hæc Dauidem, sed insp
ratione Spiritus sancti locutum esse: Quomo
Dauid in spiritu eum Dominum suum vocat, d
cẽs: Dixit Dominus Domino meo, sede à dext
ris meis: donec ponam inimicos tuos scabellu
pedum tuorũ? Et in Actis Apostolorũ, in die P
tecostes: Stans Petrus cum vndecim, & dissere
cũ Israëlitis, testimonij huius ex centesimo no
psalmo meminit. Reducenda autẽ in memoria
& a

& alia pauca testimonia, quæ similiter ad dexteram patris sedere filium testantur. In Euangelio enim secundùm Matthæũ scriptum est: Amplius dico vobis, amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, &c. Qualia congruè Petrus Apostolus scribẽs, dicit: Per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei, profectus in cælum. Paulus verò Apostolus amplius ad Roma. scribẽs, dicit: Christus mortuus, magis autem resurgens, qui est ad dexteram Dei. Ephesiis autem scribens, dixit: Secundùm operationẽ potẽtiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis, & statuẽs ad dexteram suam, &c. Colossenses autem sic docuit: Si igitur consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est, in dextera Dei sedens. In Epistola autem ad Hebræos dicit: Purgationem peccatorum nostrorum faciens, sedet ad dexteram magnificentiæ, in excelsis. Et rursus: Ad quem angelorum vnquàm dixit, Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et rursus: Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Et rursus: Aspicientes in fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem confusione contempta, in dextera throni Dei sedit. Et cùm alia quoque eiusmodi non desint testimonia, de sessione vnigeniti ad dexteram patris, sufficiant nobis ad pręsens

Christum ad dexteram Dei sedere testimonia.

ſens hæc, quorum hîc fecimus commemorati-
nem,& confitemur,quòd non poſt aduentum
carne, hanc Chriſtus habet dignitatem, ſed an
omnia ſecula, vnigenitus filius Dei, Domin
noſter Ieſus Chriſtus, qui deſcendit & aſcend
patri à dextris ſemper aſſidebat. Qui cuſtod
animas veſtras, & ſtabilem veſtram, immutal
lemque ſpem in eum, qui reſurrexit, conſeru
Simulque excitet vos à peccatis, ad cæleſte ſuu
donum:& dignetur efficere, vt rapiamini à nu
bus in occurſum Domini, in aërem, in tempo
opportuno: & donec tẽpus illud veniat, glori
alterius illius aduentus. Scribantur nomina
ſtra omnia in libro viuentiũ, & ſcripta nunqu
deleantur. Multorum enim delebuntur, qui
ſciſcunt. Præbeat autem omnibus vobis cred
in reſurgentem, ſuſcipere aſcendentem, & rur
venturum: venturum autem non de terra. C
tus ſis homo, propter multos ſeductores,
vẽturi ſunt.Qui ſurſum ſedet, & hîc nobis ad
qui vniuſcuiuſque videt ordinem,& robur fic
Chriſti præſentia per ſpiritũ. Non enim quia nunc non adeſt in carne, ex
putes,quòd ſpiritu medio hîc non adſit,audie
quæ de illo dicuntur, & videns quæ tu cogi
& ſcrutans corda & renes: Qui & nunc para
eſt,accedentes ad baptiſma omnes vos in ſpi
ſancto offerre patri, & dicere: Ecce ego & pu
mei,quos dediſti mihi Deus·Cui gloria & fo
tudo in ſempiterna ſecula, Amen.

CATECHESIS QVINTA ET DECIMA, EX TEMPORE DICTA HIS

qui baptizabantur Hierosolymis, de eo, Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis: & de Antichristo. Et lectio ex Daniele: Quousque throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, &c.

HRISTI aduentum annunciamus, non vnum tantùm, verùm etiam alterum, priori multò pulchriorem. Ille enim speciem habuit patientiæ: hic autem diuini regni feret coronam. Nam vt plurimùm duplicia sunt omnia, apud Dominum nostrum Iesum Christum: duplex generatio, vna de Deo ante secula, & altera de virgine: duplex aduentus, vnus occultus, qui est sicut pluuia in vellus: & alter illustris, qui est futurus. In primo aduentu fasciis inuolutus est in præsepio: in altero, circundabitur lumine sicut vestimento. In priore sustinuit pudoris crucem, contemptus: in altero veniet cum exercitu angelorum, gloriosus. Non subsistamus ergo in primo tantùm aduentu: sed & futurum expectemus. Et in priori quidem dicebamus: Benedictus qui venit in nomine Domini: in posteriori verò, dicemus rursus idem, & cum angelis occurrentes Domino, adorantesque clamabimus: Benedictus qui venit in nomine Domini. Veniet Saluator, non vt rursus iudicetur: sed vt iudicet iudicantes. Qui priùs in iudicio tacebat, cõmemorans deinceps dicit iniquis: Hæc fecisti, & tacui.

Aduetus Christi duplex.

Per dispensationem Dei tunc veniet. Nunc pe
suadet tantum docens homines: tunc autem v
lint nolint, regno illius subiecti esse cogentur.
de his duobus aduentibus dicit Malachias pr
pheta: Et subitò veniet in templum suum Dom
nus, quem vos quæritis: ecce vnus aduentus.
rursus de altero dicit: Et angelus testamenti, q
vos vultis, ecce veniet Dominus omnipotens,
quis sustinebit diem ingressus eius, aut quis su
sistet in visione eius? Quapropter ipse proced
sicut ignis conflatorij, & sicut fullonum herb
& sedebit conflans, & emundans. Et deinde S
uator ipse ait: Accedam ad vos in iudicio, & e
testis velox super veneficos, & adulteros, & sup
iurantes nomini meo de mẽdatio, &c. Propte
certiores nos faciens Paulus, Si quis, inquit,
perædificat super hoc fundamentũ, aurum, arg
tum, lapides pretiosos, ligna, fęnũ, stipulã: vni
cuiusque opus manifestum erit: dies enim re
labit, quæ in igne apparebit. Vidit aduẽtus ho
duos, & Paulus ad Titum scribẽs: Apparuit en
gratia Dei Saluatoris omnibus hominibus, e
diens nos vt abnegantes impietatem, & mun
na desideria, sobriè, & iustè viuamus in præse
seculo: expectantes beatam spem, & aduent
gloriç magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu C
sti. Cernis quomodò dixit: Primum quidẽ, c
iam beneficio Dei habemus, & pro quo gra
agimus: alterum verò, quẽ expectamus. Qua
obrem & fide à nobis annuntiata, nunc ita tra
tur: Credere in ascendentẽ in cælos, & sedent

Aduentus secundus cum igne.

ad dexteram patris,& venturum in gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis.

Veniet igitur Dominus noster Iesus Christus de cælis:veniet autem in consummatione mundi huius : & creatus hic mundus rursus renouabitur : quoniam corruptio,& furtum,& adulteriũ, & omne genus peccatorum effusum est in terrã, & sanguis cum sanguinibus commixtus in mundo: vt non maneat admiranda hæc domus plena iniquitate. Pertransibit hic mundus,vt pulchrior restituatur . Et vis accipere ex dictis sacris huius rei demõstrationẽ? Audi Esaiã dicentem prophetam:Et cõplicabitur sicut liber cælum , & omnia astra cadent sicut folia de vinea , & sicut cadunt folia de ficu. Et Euangelium,inquit:Sol obscurabitur,& luna nõ dabit splendorem suum,& astra cadent de cęlo. Non tristemur tanquàm soli morientes: cùm & astra moriantur, fortasseque rursus excitabuntur. Complicabit autẽ cælos Dominus,nõ vt perdat eos, sed vt rursus meliores illos excitet. Audi prophetã Dauid dicentẽ: Ab initio tu Domine terrã fundasti, & opera manuũ tuarũ sunt cæli:ipsi peribunt,tu autẽ permanes. Sed dicet quis: Ecce dicit apertè, peribunt. Audi quomodò peribunt,statim declarat dicẽs : Et omnes sicut vestimentũ veterascent,& sicut opertorium cõplicabis eos, & mutabuntur . Sicut enim perditio hominis dicitur,ita dictũ est : Vide sicut iustus periit,& nemo id accipit in cor. Et hoc ita,vt resurrectio nostra expectetur: sic & cęlorũ resurrectionẽ expectamus. Sol cõuertetur in tenebras &

Mundus denuò renouabitur.

Sydera extincta rursus excitabuntur.

& luna in ſanguinē. Diſcāt illi, qui ex Manich
cōuerſi ſunt, & luminaria nō faciant Deos, nec
eū, q obſcuratur, ſolē, Chriſtū eſſe impiè pute
Et rurſus audi Dn̄m dicentē: Cęlū & terra tr
ſibūt, verba autē mea non tranſibunt: non en
æquali honore ſunt creaturæ, & verba Domi

Tranſibunt igitur viſibilia, & veniēt expect
his meliora, ſed tempus nemo curioſè inqui
Non eſt enim noſtrum ſcire tempora, & mon
ta, quæ Deus poſuit in poteſtate ſua. Neque
deas determinare, quādo hęc fient, neque ru
ſupinus iaceas. Vigilate, inquit: quia hora
non putatis, filius hominis veniet. Cùm ita
operæpretium eſt nos ſigna conſummatic
noſſe, quando Chriſtum expectamus, vt ne
cepti moriamur, & à falſo antichriſto ſed
mur: propria voluntate moti Apoſtoli, di
tamen ordinatione, acceſſerunt ad verum m
ſtrum: Dic nobis, quādo hæc erūt, & quod ſi
aduentus tui, & cōſummationis ſeculi? Expe
mus te rurſus venturū: ſed Satanas trāsform
in angelū lucis: certifica ergo nos, ne aliū p
adoremus. Ille autē diuinum beatumque os
aperiens, dicit: Videte, ne quis vos ſeducat: &
auditores nunc mētis oculis tanquàm illun
tuentes, hæc eadem vobis dicentē audite: Ca
ne quis vos ſeducat: qui ſermo nos admone
Signa aduentus Chriſti. dicendis attēdamus. Nō enim hiſtoria eſt re
præteritarū, ſed prophetia futurarum, & om
venturarū. Nō quòd nos prophetemus: in
enim ſumus: ſed quòd quæ ſcripta ſunt, in m

pr

proferimus,& ſigna oſtẽdimus. Cõſidera itaque & quæ iam facta, & quæ reſtant, atque teipſum cõfirma. Videte ne quis vos ſeducat: multi enim venient in nomine meo,dicentes: Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent. Hæc facta iam ſunt ex parte: iam enim hoc dixit Simon Magus,& Menander,& alij quidam impij hęreſiarchæ. Dicunt autem de nobis, aut etiam cũ nobis alij. Signum ſecũdum: Audituri eſtis bella, & rumores bellorum. Erit enim fortè nunc Perſarũ contra Romanos de Meſopotamia bellum,aut nõ erit. Cõſurget gens cõtra gentem, & regnũ contra regnum. Et erunt fames & peſtilentiæ, & terræmotus per loca. Hæc iam facta ſunt. & rurſus: Terrores de cælo, & magnæ tempeſtates. Vigilate igitur, inquit: quia neſcitis, qua hora Dominus veniet.

Sed quærimus aduentus tui ſignum, noſtrum Eccleſiaſticum nos Eccleſiaſtici. Saluator autem dicit: Et tũc ſcandalizabũtur multi,& mutuò ſeſe tradent,et odio ſeſe mutuò proſequẽtur. Si audis quòd Epiſcopi cõtra Epiſcopos, & clerici contra clericos,& populi contra populos, vſque ad ſanguinẽ certant,ne perturberis: prædictũ enim eſt. Nõ attendas his,quæ nũc fiunt, ſed quę prædicta ſunt. Ne ſi ego qui te doceo peream, tu non pereas ſimul. Sed licet & diſcipulos meliores eſſe magiſtris, & qui poſtremus venit, eſſe primum. Quandoquidem & eos, qui hora vndecima veniunt recipiat Dominus. In Apoſtolis inuẽta eſt proditio, & miraris ſi & in Epiſcopis fraternum odium reperiatur? Sed non modò de principibus

Diſcipulos licet eſſe meliores magiſtris.

hoc ſignum, verùm etiã de populis. Dicit enim
propter multiplicationem iniquitatis refrigeſce
charitas multorum. Gloriatur quis ex his qui ad
Simulatio. ſunt, non ſimulatã ſe erga proximum tenere am
citiam: nónne perſæpè labiis amatur, & vultu a
ridetur, & oculi apparent hilares, cor autẽ nect
dolum, & machinatur mala, loquens pacific
Habes & hoc ſignum: Et prædicabitur hoc Eua
gelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimoniũ o
nibus gentibus: & tunc erit finis. Et ferè vt vid
mus, totus mũdus doctrina Chriſti repletus e
Et quid poſteà fiet? Dicit deinde: Quãdo itaqu
videritis abominationẽ deſolationis, quæ præ
cta eſt à Daniele propheta, ſtantẽ in loco ſanct
Qui legit intelligat. Et rurſus, ſi quis vobis dix
rit: Ecce hîc eſt Chriſtus, ecce illic, non creda
vos fratres. Fraternũ odium deinceps locũ dal
Antichriſto. Præparat diabolus ſchiſmata pop
lorum, vt tantò facilius hoſtis recipiatur. Ab
autem, vt quiſquam ex his, qui hîc adſunt, &
aliis, vbicũque ſunt, ſeruis Chriſti, ad hoſtẽ illu
accurrat. De hoc ſcribens Apoſtolus, manifeſtu
dedit ſignum, dicens: Quòd niſi priùs vene
defectio, & reuelatus fuerit homo peccati &
lius perditionis, qui aduerſatur & extollitur
pra omne, quod dicitur, Deus, aut colitur ita
ipſe ſedeat in tẽplo Dei, & oſtẽdat ſeipſum, ta
ſit Deus. Nõ retinetis memoria, quòd cũ adh
eſſem apud vos, hęc dicebam vobis, & nunc qu
detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tẽpore. Nã m
ſteriũ iã operatur iniquitatis, tantũ, vt qui ten
nu

nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus destruet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduētus sui, eum, cuius est aduentus secundùm operationem satanę, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his quæ pereunt. Hæc quidem Paulus.

Apostasia qualis.

Nunc verò defectio est: defecerunt enim homines à recta fide, ita vt alij quidem υἱοπατορίαν, hoc est, patris in filiū mutationem prędicant, alij verò Christum ex non existentibus ad esse deductum dicere audēt. Et anteà quidem erant aperti hæretici: nunc autem occultis hæreticis Ecclesia repletur. Defecerunt homines à veritate, & pruriunt auribus: sermo persuasibilis, & omnes iucundè audiunt: sermo conuersionis, & omnes auertuntur. Defecerunt plurimi à bonis operibus: & videri potiùs quàm esse boni malūt. Hæc est igitur defectio, & expectandus est ille inimicus: & iam aliqua ex parte cœpit prę mittere suos præcursores, vt paratus deinde veniat ad venationem. Caue itaque tibi ô homo, & confirma animam tuam. Testatur tibi Ecclesia in cōspectu Dei viuentis, prædicit tibi de Antichristo quę futura sunt, priusquàm veniat. Nec scimus si tuo tempore id fiet, sed bonū est tamen, vt hæc scientes, nos præmuniamus. Christus autē verus Dei vnigenitus filius, non ampliùs de terra veniet. Si quis veniat, in deserto visiones obseruans, non exeas. Si dixerint, ecce hîc Christus, ecce illic, ne credas, neque deinceps infrà, & in terrā respice.

Apostasia à bonis operibus.

De cælo enim veniet Dominus: non solus, sicu
anteà, sed cum plurimis ab angelorum myriad
bus comitatus: neque occultatus, sicut pluuia
per vellus: sed sicut fulgur manifestè relucés. Ip
enim dixit: Sicut fulgur exibit ab oriente, & ap
parebit vsque ad vesperá: sic erit & aduentus fi
hominis. Et rursus: Videbunt filiũ hominis v
nienté in nubibus cęli, cũ potestate & gloria m
gna: & mittet angelos suos cũ tuba magna, &
Sed sicut cùm anteà ipse incarnari deberet, & n
sci de virgine, expectatus Deus, decipiebat diab
lus, malus artifex in idololatria, proferens De
falsos, generantes & genitos de mulieribus,
præmissa falsitate, nõ credatur posteà veritati:
cùm verus Christus secundò venturus sit, pra
textum capiens simplicium expectationem, il
aduersarius, & maximè eorũ, qui sunt ex circur
cisione, inducet quendã magnũ hominẽ, vene
ciis & incantationibus, & malis artibus instr
ctissimũ: vsurpantem sibi potestaté Romani Ir
perij, falsò autẽ Christũ seipsum vocanté: ac p
hanc Christi appellationẽ Iudęos, qui venturu
expectant, decipienté: Gentes verò per magic
imposturas seducenté. Veniet autẽ hic prędict
Antichristus, cùm impleta fuerint tempora Ir
perij Romani, & mundi consummatio approp
quabit. Decem simul Reges Romanorũ excit
buntur in diuersis quidem locis, eodem tam
tempore regnantes. Post istos autem vndecim
Antichristus, per magicum maleficiũ Romano
potestaté rapiés. Tres quidem ante se Reges d
primo

Diaboli artes decipiendi.

Antichristus Romanũ imperiũ vsurpabit.

Antichristus 10. Reges Romanorũ oppri-

primet, reliquos autem ſeptem ſibi ſubiiciet. Ac primùm quidem, tanquàm prudens aliquis, & intelligẽs, temperantiã & humanitatem ſimulabit, ſignisque & portẽtis, magica impoſtura decipiet Iudæos, tanquàm is eſſet Chriſtus ab illis expectatus. Deceptos verò, deinceps omnis generis inhumanitatis, & iniquitatis malis, omnes circumſcribet: ita vt omnes, qui ante illum improbi & impij fuerant, excellat malitia. Mentemque habebit homicidiariam, præfractam, immiſericordem, & variam, cùm contra alios omnes, tum verò maximè contra nos Chriſtianos. Tribus autem annis & ſex menſibus talia audẽs, à ſecundo de cælis glorioſo aduẽtu vnigeniti filij Dei, & Domino ſaluatoreque noſtro Ieſu Chriſto deprimetur. Qui tollens Antichriſtum ſpiritu oris ſui, igni gehennæ illum tradet.

met, & reliquis ipſe imperabit.

Antichriſtus tribus tantùm annis et 6. menſibus durabit.

Hæc autem docemus, non comminiſcentes, ſed è ſcripturis diuinis colligẽtes, & ex ea maximè, quæ nuper lecta eſt, ex Daniele propheta edocti: ſicut Gabriel archangelus interpretatus eſt, dicens ſic: Quarta beſtia, quartum eſt regnũ in terra, quod maius erit aliis omnibus regnis: hoc autem eſſe Romanorum, Eccleſiaſtici interpretes tradiderunt. Primum enim erat regnũ Aſſyriorum: alterum Medorum ſimul & Perſarũ: tertium poſteà Macedonum: quartum eſt nunc regnũ Romanorũ. Deinceps verò Gabriel interpretãs dicit: Decem cornua ipſius, decem regna conſurgent: poſt iſta alter conſurget, qui omnes ante ſe malis vincet: neque ſolùm illos decem

Interpretũ Eccleſiæ vetus authoritas.

Reges,

Reges, ſed omnes qui ante ſe fuerũt. Et tres Reges deprimet. Manifeſtũ autem eſt, quòd ex iſtis decem tres opprimet, prorſus vt ipſemet octauus regnet: & verba faciet contra Altiſſimũ, vir blaſphemus & iniquus: non à patribus accipiens regnum, ſed arte magica principatum vſurpabit.

Quis autem hic eſt, & de qua operatione, interpretare nobis Paule: Cuius eſt, inquit, aduentus, per operationem Sathanæ: in omni potētia, & ſignis & portentis falſis. Hoc innuens, quòd Sathanas illo ipſo vtetur organo, ſua perſona per illum operans. Sciens Sathan, quòd non futura ſit illi cõdonatio in iudicio: non iam ampliùs per ſuos miniſtros, vt conſueuerat: ſed per ſeipſum deinceps manifeſtiùs pugnabit, in omnibus ſignis & portentis falſis. Pater enim cùm ipſe ſit mendacij, non niſi opera mendacij effinget, vt magnificè videatur mortuos excitare, & claudos ſanare, & cæcos illuminare: cùm tamen reuerà non fiat ſanatio. Et rurſus, inquit: Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omnẽ Deũ, aut quod colitur. Idola ſcilicet odio habiturus eſt Antichriſtus, vt ipſe in tēplo Dei ſedeat. Quale autẽ templũ dicit? In tēplo quod reliquũ eſt Iudæorum. Abſit enim, vt in hoc id fiat, in quo ſumus. Proptereà dicimus, vt non videamur gratificari illis. Si enim tanquàm Chriſtus ad Iudæos veniet, à Iudæis ſanè adorari volet, vt illos maximè decipiat. Studioſiſſimũ ſe eſſe oſtendet illius templi, vt ipſe de progenie Dauid eſſe videatur, qui templũ à Solomone olim extructũ, ipſe ſit reædificaturus

Antichriſtus Satanæ organum.

Antichriſtus in tēplo Solomonis, et non Petri ſedebit.

turus. Veniet autem Antichristus in templũ Iudæorũ, quãdo lapis super lapidem non manebit, secundùm Saluatoris prædictionem. Cùm enim vel ruina vetustatis, vel prætextu ædificationis, vel quacunque alia de causa, eiusmodi reliquiarũ tẽpli sequetur dissolutio, ita vt omnes lapides tollantur, nõ dico de exterioris ambitus lapidibus, sed de tẽpli interioris, in quo erant Cherubim. Tunc veniet ille in omnibus signis & portentis falsis elatus videntibus omnibus. A' principio enim simulabit humanitatẽ, deinceps verò inhumanitatẽ ostendet, & maximè erga sanctos Dei.

Dicit enim Daniel: Videbã cornu illud, quod faceret bellũ cum sanctis Dei. Et rursus alibi: Et erit tẽpus tribulationis: tribulatio qualis nõ fuit, ex quo facti sunt homines in terra, vsque ad tempus illud. Grauis est hæc bestia, & draco magnus, pugnans cõtra homines, paratus ad deuorandũ. De quo etsi plura sint, quæ possemus dicere, his contenti simus temporis causa. Propterea sciens hanc aduersarij magnitudinem, cõsuluit Dominus piis, dicens: Tunc qui sunt in Iudæa, fugiant in montes. Quòd si quis viriũ suarũ sibi conscius est, quòd possit Sathanæ repugnare, persistat. Neque enim despero de robore Ecclesiæ, & dico: Quis nos separabit ab amore Christi, & cætera. Attamen timidi sibi caueant, audaces verò persistant. Erit enim tunc tribulatio, qualis non erat ab initio creaturæ, vsque ad præsens, neque deinceps erit. Sed Deo sit gratia, qui magnitudinem tribulationis, exiguitate temporis circumscripsit.

ſcripſit. Dicit enim, quòd propter electos abbreuiabuntur dies illi.

Regni Antichriſti tempus. Regnabit autem Antichriſtus tribus annis & dimidio tãtum. Quod non ex libris Apocryphis dicimus, ſed ex Daniele propheta. Dicit enim: Et tradentur in manu eius, vſque ad tempus & tempora, & dimidiũ tẽporis. Tempus enim eſt vnus annus, in quo augebitur ipſius potentia: tẽpora autem, duo reliqui anni illius iniquitatis. Tribus verò his annis annumeratur dimidiũ temporis, quod eſt ſemeſtre. Et rurſus, alibi idem dicit Daniel: Et iurauit per viuentẽ in ſecula, quòd in tẽpus & tẽpora, & dimidiũ temporis. Fortaſſis autem quidam & hoc exemerunt, & quæ ſequuntur: Dies mille ducenti nonaginta. Et hoc: Beatus qui viderit dies trecentos, mille & triginta quinque, propterea oportet curſim inſpectare & fugere. Fortaſſis enim non cõſummabimus ciuitates Iſraël, donec veniat filius hominis. Nũquid autẽ non beatus martyr erit, qui tũc pro Chriſto martyriũ pertulerit? Ego verò illũ ſuper omnes martyres eſſe dixerim. Nam qui anteà præceſſerunt, cum hominibus illis tantùm certamen erit: qui verò tempore Antichriſti patiẽtur, perſonaliter cum Satana pugnabunt. Tum verò ſuperiores illos martyres, Reges ſolùm occidebant: mortuos autẽ nõ excitabãt, neque ſignis & prodigiis phantaſiam cuiuſque perturbabant, hic autẽ & timore, & neceſſitatis mala ſubuerſione: vt ſeducãtur, ſi fieri poteſt, & electi. Ne quãdo in cor aſcendat, quæ Chriſtus plura his fecerit.

Quæ

Qua autem virtute faciet hæc? certè nisi Deus vellet non permitteret. Certificat te Apostolus dicens: Propterea Deus mittet ipsis vim erroris. Mittet autem dicit, pro permittet fieri. Non vt excusentur: sed vt condemnẽtur. Quare qui non credũt veritati, hoc est, vero Christo, cõplaceant sibi in iniusticia, hoc est, in Antichristo. Permittet autem hæc Deus temporibus persecutionũ, non quòd tunc prohibere non posset, sed quòd per patientiam, vt consueuit, coronare vult suos athletas, sicut & prophetas & Apostolos: vt breuiter laborantes, in æternũ hæreditent regnũ cęlorum. Sicut Daniel, inquit: Et in tempore illo, saluabitur vniuersus populus tuus, qui scriptus est in libro. (Manifestum autẽ est, quod dicit de libro vitæ) Et multi qui dormiunt in puluere terræ excitabuntur, hi quidem in vitam æternam, isti autem in opprobrium, & verecundiam æternam. Et docti fulgebunt sicut stellæ firmamenti, & qui ad iustitiam erudiũt multos, sicut astra in secula, & ampliùs. Confirma ergo teipsum, ô homo: indicati sunt tibi dies Antichristi: ergo non tantùm memineris illorũ: sed absque inuida omnibus trade. Si filium habes secundùm carnem, hoc iam insinua. Quòd si quem etiam per Catechesim genuisti, & hunc præmuñias, ne falsum tanquàm verum recipiat. Iam enim operatur mysterium iniquitatis. Terrent me bella gentium. Terrent me schismata Ecclesiarũ: terret me odiũ fratrum. Et hæc quidem dicantur. Absit autem, vt nostro tempore impleantur. Attamen nos præmu-

Antichristus permissu Dei regnabit.

Catechesis facit filios catechizantu.

præmuniamus. Atque hęc quidē de Antichristo.

Suscipiamus autem & expectemus Dominū, de cælis venturū in nubibus. Tubæ angelicæ tūc sonabunt, & mortui in Christo primùm excitabuntur qui piè vixerunt, rapienturque in nubibus, præmiū laborū accepturi, ita vt supra hominem honorentur: quoniam supra vires humanas decertabant. Quemadmodum Paulus ipse Apostolus scribit: Quòd ipse Dominus, in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cælo: & mortui primùm resurgent: deindè nos reliqui qui viuimus, simul cum ipsis rapiemur in nubibus, obuiam Domino in aërem, atque ita semper cum Domino erimus. Vidit hūc Domini aduentū Ecclesiastes, & mundi consummationē dicens: Lætare iuuenis in iuuentute tua, &c. & repelle iram à corde tuo, & arceas prauitatem à carne tua, & memento creatoris tui, priusquàm venerint dies vmbræ, priusquàm obscuretur sol, & lumen & luna, & stellæ, & obtenebrētur cernentes. Visibilem potentiam per hoc innuens. Antequàm rumpatur funiculus argēteus: astrorum complicationē indicans. Argentei enim est coloris visus: & recurrít vita aurea. Instar auri solem innuēs. Anthemis enim nota est herba, multa instar radiorū habens germina foliorū. Et resurget ad vocem passeris, & de excelso videbunt. Tunc videbunt filiū hominis veniētem in nubibus, & concutientur tribus cōtra tribus. Et quid fiet veniēte Domino? Florebit amygdalus, & impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis.

Quemad-

Quemadmodùm verò interpretes dicunt, amygdalum florens hyemis transitum significat: sic & corpora nostra, post huius seculi hyemem florebunt flore supercælesti. Et dilatabitur locusta: hoc est, anima volucris, quæ nũc corpore est circundata: & dissipabitur Capparis, hoc est, iniqui, spinosi, dispergentur. Vides quomodò prędicunt aduentum Domini. Vocem autem passeris, qualem esse vocem putamus? Ipse Dominus in iussione, in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo. Archangelus proclamabit, & dicet omnibus: Surgite in occursum Domino.

Quòd autẽ terribilis sit futurus aduentus Domini, dicit Dauid: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida, &c. Veniet enim Saluator in nubibus cæli, secũdùm scripturam nunc lectam, flumine ignis illum sequente, probaturo homines. Si quis aurea habet opera, lucidior erit: si quis stramineas habet actiones, non consistet, ab igne corripietur. Et pater sedebit habẽs album, sicut nix, vestimentũ: & capillum capitis, sicut lana munda. Humano more hæc dicta sunt. Sed quamobrem? Quoniã Rex est illorum, qui in peccatis non sunt polluti. Dealbabo enim, inquit, peccata vestra, sicut niuem, & sicut lanam. Quod est cõdonationis peccatorum, vel quòd deinceps peccaturi non sunt, signum. Veniet autem Dominus de cælis in nubibus, qui in nubibus ascendit. Ipse enim dixit:

Flumen ignis sequetur iudicem opera probaturum.

Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum potentia & gloria multa.

Sed quod tandem aduentus illius signum est, quod non audeat virtus contraria imitari? Et tunc, inquit, apparebit signum filij hominis in cælo. Signum autem verum & proprium Christi, est crux. Lucidũ crucis signũ præcedens Regem, atque demonstrans eum, qui priùs fuerat crucifixus: vt videntes qui anteà illum pupugerunt, & illi insidiati sunt Iudæi: certent tribus cum tribubus, dicentes: Hic est alapis percussus: hic est, in cuius faciem spuebãt illi: hic est, quem ligarunt: hic est, quem anteà crucifixum spreuerunt, quò fugiemus à facie iræ illius, dicẽt, cùm angelicis exercitibus circumdabuntur: nusquàm sanè fugere poterunt. Tremor est inimicis, signũ crucis, & gaudium amicis in illum credentibus, vel qui prædicarunt, vel qui passi pro illo. Beatus certè, qui tunc amicus Christi reperietur. Non enim contemnet suos famulos Rex tantus & gloriosus, ab angelis comitatus, qui assidet patri. Nam vt non commisceantur hostes cum electis, mittet angelos suos cũ tuba magna, & congregabunt electos eius, à quatuor ventis terræ. Vnum Loth in Sodomis non contempsit: quomodò multos iustos contemnet? Venite omnes benedicti patris mei: dicet illis, qui tunc curribus nubium vehentur, ab angelisque congregabuntur.

Crux signum aduentus Christi.

Crux est terror hostium.

Sed dicet aliquis, ex his qui adsunt: Pauper sum, & fortassis tunc infirmus in lecto reperiar.

Si mu-

Si mulier in mola non relinquetur: nũquid nos negligemur? Confide homo, iudex hic non est acceptor personarũ, non secundùm opinionem iudicat, neque ex sermone redarguit: non præfert prudẽtes idiotis, neque diuites pauperibus. Etiamsi in agro fueris, reperient te angeli. Non putes, quòd magnates quidem accipient, te verò agricolam relinquent, siue seruus fueris, siue pauper, ne metuas: qui formam serui in se recepit, seruum non contemnet. Etiamsi ęger in lecto iacueris. Scriptum est enim: Erunt duo in lecto vno, & vnus assumetur, & alter relinquetur. Etiamsi ex necessitate tradatur pistrino vir aut mulier, etiamsi liberos habeas, etiamsi pistrino seruias: non despiciet te, qui educit vinctos in fortitudine. Qui Ioseph ex seruitute, & carcere in Regem ferè prouexit, & te liberabit ab his tribulationibus, adducetque in regnum cælorum. Tantummodò confide, tantùm operare, tantùm promptè decerta: nihil enim eorũ perdetur. Inscripta est omnis tua oratio, & psalmodia: descripta est tua omnis eleemosyna: inscriptũ est omne ieiunium: inscriptum est omne coniugiùm rectè custoditum: inscripta est continentia, propter Deum instituta. Præcipuam enim coronam in scripturis habet virginitas & castitas, cuius gratia lucebis sicut angelus.

Iudicio Christi omnes sistetur.

Virginitatis & castitatis præcipua corona.

Sed quẽadmodùm iucundè audiuisti pulchra: sic audi rursus patienter contraria. Inscripta est omnis tua prauitas & error: inscripta est tua auaritia: inscriptum est periurium, & blasphemia,

 & venefi-

& veneficium & furtum, & homicidium. Omnia hęc deinceps inſcribentur, ſi ea nunc poſt baptiſmum patraueris. Priora enim deleta ſunt.

Quando autem veniet, inquit, filius hominis in gloria ipſius, & omnes angeli eius cum eo. Animaduerte homo, in quantum iudiciũ ingrederis: omne tunc genus hominum aderit. Cogita ergo primùm, quantum ſit Romanorũ genus: cogita quot gentes barbarorum, nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quod ante mille annos ſepulti ſunt. Cogita eos, qui fuerunt ab Adam vſque ad hodiernum diem. Magna quidẽ hæc multitudo: ſed hæc tamen parua eſt. Plures enim angeli. Nonaginta nouem oues ſunt illæ, tu verò centeſima: quoniam vnum eſt tantùm humanum genus. Nam pro locorũ magnitudine cogitandum eſt: ſi hæc noſtra terra eſt tanquàm centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem: quantam habebit multitudinem cælum, quod terram ambit? Et cæli cælorum, immenſam certè habent multitudinem. Scriptum eſt enim: Mille millia miniſtrabant ipſi, & decem millia myriadũ aſſiſtebant ei. Non quòd tanta ſolùm eſſet multitudo: ſed maiorem hac propheta dicere non poterat. Aderit quoque tunc in iudicio Deus omniũ pater, aſſidente Chriſto, & præſente Spiritu ſancto. Tuba angelica aduocabit nos omnes, ea quæ geſſimus ferentes. Nunquid non debemus hîc iam decertãre? Non paruam damnationẽ, neque ſine pœna eſſe putes, ô homo, à tam multis condemnari.

Trinitas aderit in iudicio extremo.

Nónne

Nónne mallemus sæpè mori, quàm ab amicis condemnari?

Pugnemus igitur fratres, ne Deus nos damnet, qui inquisitione, aut redargutionibus non eget ad condemnationem. Ne dicas, nocte sum fornicatus, vel incātationibus, aliisque eiusmodi vacabam, & nemo istic hominū aderat, ex conscientia tua iudicaberis: in medio cogitationum accusantium, aut defendentium, in die quando iudicabit Deus occulta hominū. Iudicis tremenda facies, veritatem te fateri coget. Imò verò etiāsi reticueris, redarguet te. Circūdatus enim, seu indutus, tuis ipsius operib⁹ excitaberis. Hoc enim indicauit ipse iudex, dicens: Christus est qui iudicat, non enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: non priuans seipsum potestate, sed per filium iudicās. Nutu itaque patris iudicat filius: non enim alij patris, & alij sunt filij nutus, sed vnus & idem. Quid igitur dicit iudex, ferenda'ne tibi erunt opera tua, vel non? Et congregabantur coram illo omnes gentes. Necesse est enim coram illo cōsistere omnes gentes: & oportet vt coram illo flectatur omne genu cælestium, terrestrium & inferorum: & segregabit illos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis. Quomodò autē exquiret? núquid de libro quæret, quæ sit ouis, & qui hædus, aut ex rebus visibilibus discernet? Nónne lana indicat ouem, pilosa autem durities, hædum. Ita si quidē à peccatis mundaberis, ac deinceps operà habueris sicut lana munda: manebit impoluta

ſtola tua: atque dices vbique: Exui veſtem meā, quomodò rurſus induar illa? Ex amictu cognoſcitur ouis: Sin autem piloſüs inueniaris ſicut Eſau, aſper in pilis, & vilis in mēte: qui propter eſcas amiſit primogenita, & vendidit dignitatē: eris inter eos, qui ſtatuentur à ſiniſtris. Abſit autem vt quiſquam ex his, qui hîc adſunt, excidat à gratia, aut propter prauas actiones in ſiniſtro peccatorum ordine reperiatur.

Tremendum eſt iudicium, ita vt per ea etiam quæ de illo nuntiamus, timor incutiatur. Nam regnum cælorum proponetur: & ignis æternus præparabitur. Quomodò igitur, dixerit aliquis, *Iudiciū futurū de operibus.* ignem effugiemus? & quomodò regnum cælorū ingrediemur: Eſuriui, inquit, & dediſtis mihi mādūcare. Diſcite viam: neque enim hîc opus eſt allegoria: ſed perficiamus ſequentia. Eſuriui, inquam, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & pótaſtis me: hoſpes eram, & recepiſtis me: nudus eram & operuiſtis me. Ægrotabam, & curaſtis me: in carcere fueram, & viſitaſtis me. Hęc ſi nunc feceris, regnabis: ſi non feceris, condemna-*Sola fides non iuſtificat.* beris. Iam igitur incipe hæc operari, & perſeueres in fide: ne ſicut ſtultę virgines empturus oleū excludaris. Non in hoc cōfidas, quòd ſolam lampadem habes, ſed cuſtodi illam ardentem. Non in hoc ſolùm cōfidas, quòd credis, ſed fidem ardentem conſerua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera, ne blaſphemetur propter te Chriſtus. Feras quoque indumentum corruptionis, in operibus bonis, quod te deceat, &

quod

quod accipis à Deo vtiliter gerẽs negotium: pecuniæ tibi creditæ sunt, dispensa benè. Verba doctrinæ habes concredita, dispensa hæc benè in animos audientiũ. Præesse, vel tueri potes, fac & hoc studiosè. Multa sunt ostia bonæ administrationis: ne quis tãtùm ex vobis reprobatus eiiciatur, sed vt confidẽter æterno Regi Christo occurramus, qui regnat in secula. Regnat enim Christus in secula, qui iudicat viuos & mortuos, qui pro viuis & mortuis mortuus est, sicut Paulus dicit: In hoc enim Christus mortuus est & reuixit, vt & mortuis, & viuis dominaretur.

Christus etiam post iudicium regnabit.

Quòd si fortè aliquem audiueris dicentem, quòd finem habet Christi regnum: oderis hanc draconis hæresim. Est autem & aliud eius caput, quod nuper in Galatia succreuit. Ausus est quidã dicere, quòd post finem mũdi huius non regnabit Christus: Et ausus est dicere, quòd verbum exiens, ipse rursus in patrẽ resoluetur. Est'ne adhuc, qui ausit talia blasphemare de illo? nõ enim audiuit Dominum dicentem: Filius meus in seculum. Non audiuit Gabrielem dicentem: Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Considera igitur quod dicitur. Homines hæretici nunc ista contra Christũ docent. Et Gabriel Archangelus, de perpetua Saluatoris perseuerantia docuit. Cui potiùs credis? Nónne Gabrieli? Accipe testimonium aliud Danielis. Qui dicit: Videbam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli, sicut filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum coram illo: Et

datus est ipsi honor, & principatus, & regnum, & omnes tribus & linguæ seruient ipsi: potestas eius, potestas æterna, quæ non pertransibit, & regnũ eius non corrumpetur. Hæc arripe, atque his potiùs crede, quàm hæresibus, quas à te reiicere debes. Manifestissima enim audisti, de infinito Christi regno. Habes & aliud huic proximũ, de lapide exciso de monte sine manibus, qui est Christus secundùm carnem, & regnũ eius alteri non relinquetur. Et Dauid alicubi dicit: Sedes tua Deus in seculum seculi. Alicubi verò: Initio tu Domine terrã fundasti, &c. Tu autẽ idem ipse es & anni tui non deficient. Quæ Paulus de filio interpretatus est.

Vis ne cognoscere, vnde in hanc deuenerunt insaniã, qui talia docent? Legebant malè id, quod ab Apostolo benè scriptũ est: Oportet ipsum regnare, donec ponat omnes inimicos eius sub pedes ipsius. Et dicunt: Quãdo subiiciẽtur inimici pedibus eius, non amplius regnabit: malè insipienterque hoc dicẽtes. Qui enim antè quàm hostes prostrauisset, regnabat, quomodò nõ magis superatis hostibus regnabit? Ausi sunt & hoc dicere, quod scriptũ est. Quod cùm subiecerit ipsi omnia, tunc & ipse filius subiicietur ei, qui subiicit omnia: hoc, inquiũt, significat, quòd filius resoluetur in patrẽ. Tum verò, ô stultissimi omniũ hominum, qui talia dicere audetis. Vos quidem, cũ sitis Christi opificia, manebitis: Christ⁹ verò, per quẽ & vos, & omnia facta sunt, peribit? Blasphema est vox ista. Quomodò autẽ subiicientur ipsi

Filius quomodò subiicietur patri.

ipsi omnia, perdita, aut manentia? Deinde, alia quidem Deo subiecta manent: filius autem patri subiectus non manet? Subiicietur autem, non quòd tunc incipiat obedire patri: semper enim ipsi placentia facit: sed quòd etiam tunc obediet. Neque verò coactã habet obedientiã, sed spontaneam obsequẽdi voluntatẽ: non enim seruus est, vt cogatur subesse, sed filius est, vt voluntariè, & ex amore obsequatur.

Quæramus autem ex illis, quousque & donec, quotuplex est. Ego enim hac dictione, vt accipitur, euertere tentabo errorem. Cùm ausi sint dicere, quòd istud, Donec ponam inimicos sub pedes eius, significat finẽ. Et ausi sunt circunscribere æternũ Christi regnũ. Agè itaque adducamus his similia ex Apostolo: Sed regnauit mors ad Adam vsque ad Moysen. Nunquid vsque tunc moriebantur, & post Moysen non ampliùs quisquam mortuus est? vel, An post legem non erat ampliùs mors hominũ? Sed vides quòd verbum hoc, vsque, nõ est temporis circũscriptiuũ, quod etiam Paulus ipse magis aperuit. Hæc Moysen (quamuis iustus & admirandus vir esset) tamen quæ contra Adam lata erat sentẽtia, corrupit eũ, & super illum, aliosque sequentes extensa est. Et hoc etiamsi similiter vt Adam nõ peccauerint, in præuaricatione ligni. Accipe autẽ & aliam similẽ phrasim: nam vsque ad hodiernã diem, quando legitur Moyses, velamen in cordibus illorum positum est. Nunquid igitur illud vsque ad Paulũ, vel vsque ad hodiernũ diem, & vsque ad cõsum-

Donec & vsque, non circunscribũt tempus.

mationem intelligendum? Si dicit Paulus Corinthiis: Donec enim & vobis cōtendimus in Euāgelio Christi: ſpē habentes creſcentis fidei, in his quæ de illa vobis prędicata ſunt. Cernis apertè, ꝙ iſtud, donec, finē non habet, ſed habet quiddam cōſequēs. Sic etiā memineris oportet illius: Donec ponat inimicos. Sicut alibi dicit ipſe Paulus. Et adhortātes eos ſingulis diebus, donec dies eſt. Manifeſtū eſt, ꝙ ſemper, quēadmodū principiū dierum Chriſti dicere nō oportet, ſic finem regni eius, dicente fortè aliquo nō attendas: Regnum enim illius, regnum æternum eſſe, ſcriptum eſt.

Donec, conſequentiā notat.

Ac plura quoque alia ex ſacris ſcripturis teſtimonia, de æterno & nunquā finiendo Chriſti regno habeo: ſed propter temporis anguſtiam, hæc vobis ſufficiant. Tu autem auditor, illum Regem adora ſolum: fugiens omnē hæreticorū errorem. Quòd ſi Dei gratia conceſſerit, reliquū fidei ſuo tēpore vobis explicabimus. Deus autē omniū & Dominus, omnes vos cuſtodiat, recordātes ſigna conſummationis, & inexpugnabiles ab Antichriſto maneatis. Accepiſti ſigna venturi ſeductoris: accipe quoque demōſtrationes veri Chriſti, qui manifeſtè deſcēſurus eſt de cælis. Illū quidē fuge tanquàm falſum, hunc autē expecta, vti verū. Didiciſti viā quomodò es iudicādus, in dextera inueniaris. Cuſtodi hoc de Chriſto depoſitū in operibus bonis decenter, vt cōfidenter aſſiſtas iudici, regnumque cælorum hæredites in Chriſto Ieſu Domino noſtro, per quē & cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu, in ſecula ſeculorū, Amen.

CATE-

CATECHESIS SEXTA ET DECIMA ILLVMINATORVM HIEROſolymis extemporanea, de hoc: Et in Spiritum ſanctum paracletum, qui locutus eſt per prophetas. Et lectio ex prima ad Corinthios: De ſpiritualibus fratres nolo vos ignorare, &c.

SPIRITALI verè opus eſt gratia, vt de Spiritu ſancto diſſeram⁹, nõ quòd pro dignitate id facere poſſimus, impoſſibile enim: ſed vt ea quæ ſunt è ſcripturis diuinis, dicentes, ſine periculo proſequamur. Valde enim terribile quiddã ſcriptum eſt in Euãgelio, vbi dicitur: Si quis dixerit verbũ cõtra Spiritum ſanctũ, nõ remittetur ipſi, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Et eſt perſæpè verendum, ne quis vel ex ignorãtia, vel ex opinione religionis dicat, quę nõ conueniat de ipſo, & tradatur damnationi. Iudex viuorũ & mortuorum Ieſus Chriſtus decreuit, quòd nõ habebit remiſſionem: ſi quis ceciderit, qualẽ habet ſpem? Ipſius igitur gratiæ Chriſti opus eſt, concedere, vt & nos diligenter loquamur, & vos prudenter audiatis. Opus enim eſt intellectu, non modò dicentibus, verùm etiam audientibus: ne alia audientes aliud mente concipiant. Dicemus itaque nos de Spiritu ſancto ea tantũ, quę ſcripta ſunt: ſi quid autem ſcriptũ non eſt, non ſcrutabimur curioſè. Ipſe Spiritus ſanctus elocutus eſt ſcripturas: ipſe etiam de ſeipſo dixit quantũ voluit, aut quatenus fuimus capaces. Dicãtur ergo quęcunque dixit: nã quæ ille nõ dixit, nos nõ audeamus.

De Spiritu ſancto nõ niſi quæ ſcripta loquendum.

Vnus est tantùm Spiritus sanctus, ille paracletus. Et sicut vnus est Deus Pater, neque est secundus pater: & sicut vnus est vnigenitus filius, & verbum Dei, fratremque non habet: sic vnus est tantùm sanctus Spiritus, & alius non est spiritus æqualis cum illo dignitatis. Est autē Spiritus sanctus maxima potentia, diuinum quiddam, & inuestigabile: viuit enim, & rationalis est, sanctificās per Christū omnes, qui sunt à Deo cōscripti. Hic illuminat animas iustorum, hic & in prophetis, hic & in Apostolis noui testamenti fuerat. Odio habeantur, qui audēt separare Spiritus sancti operationem: Vnus Deus pater, veteris & noui testamenti Dominus: & vnus Dominus Iesus Christus, in veteri per prophetas prædictus, & in nouo veniens. Et vnus Spiritus sanctus, qui per prophetas de Christo prędicabat: adueniente autem Christo, descendit & monstrauit ipsum. Nemo itaque separet vetus à nouo testamento: nemo dicat, quòd alius illic spiritus, & alius hîc: alioquin resistet Spiritui sancto, cū patre & filio honorando, & baptismatis tempore in sancta trinitate comprehenso. Filius enim Dei vnigenitus apertè dixit Apostolis: Euntes igitur docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & Spiritus sancti. Spes nostra est in patre, & filio & spiritu sancto. Non tres Deos annuntiamus: obmutescant enim Marcionistæ: sed cum Spiritu sancto, per vnum filium, vnum Deum prædicamus. Indiuisa est fides, inseparabilis pietas. Neque separamus sanctam Trinitatem, sicut quidam:

Spiritus sanctus quid sit.

quidam: neque contrahimus, ſicut Sabellius: ſed agnoſcimus eam religioſè: vnũ patrem, qui miſit nobis Saluatorem filium, promittentem mittere à patre Spiritum ſanctum paracletum. Scimus Spiritum ſanctũ, qui locutus eſt per prophetas, & in die Pentecoſtes deſcendit ſuper Apoſtolos, in ſpecie ignearum linguarum, hîc Hieroſolymis in ſuperiori Apoſtolorum Eccleſia. Omniũ enim apud nos ſunt inſignia. Hîc Chriſtus de cælo deſcendit, illic Spiritus ſanctus. Ac maximè ſanè decebat, ſicut quæ Chriſtus egit in Golgotha, etiam in eodem Golgotha prædicamus: ſic & de ſancto Spiritu in ſuperiori illa dicere Eccleſia. Quoniam autem ille qui illic deſcendit, fruitur etiam hîc gloria crucifixi, itaque & de eo qui illic deſcenderat, hîc prædicamus. Indiuiſibilis enim eſt pietas.

Apoſtolorum templum Hieroſolymis erat.

Volumus ergo deinceps aliqua dicere de ſancto Spiritu, non quod exactè ſubſtantiam eius enarremus. Impoſſibile enim. Sed dicemus de diuerſis ab illo progreſſibus, ne quando per ignorantiam in eis aberremus. Præcidamus vias erroris, vt vna regali via incedamus. Quòd ſi dictum aliquod ab hæreticis, cautionis ergo explicabimus, hoc in caput illorum redundet: nos verò ſimus immunes, qui dicimus, & vos qui auditis. Nam impiiſſimi omnium hæretici, etiam contra Spiritum ſanctum acuerũt linguam, & auſi ſunt dicere nefanda. Quemadmodum Irenæus interpres in inſtitutionibus contra hęreſes, ſcripſit. Ac alij quidem ſeipſos eſſe ſpiritum, auſi ſunt dicere:

Irenæi inſtitutiones contra hæreſes.

quorum

quorum primus eſt Simon magus, de quo in Actis Apoſtolorum: Reprobus enim factus, talia docere auſus eſt. Alij autē, qui vocabantur Gnoſtici, homines impij, alia quędam abſurda de Spiritu ſancto affirmabant. Contrà, alia improbi Valentiniani. Manes autem ſceleratiſſimus, ſeipſum eſſe à Chriſto miſſum paracletū auſus eſt dicere. Rurſus alij aſſerebāt, alium in prophetis eſſe, aliū in nouo teſtamento. Adeò diuerſus eſt illorum error, vel potiùs blaſphemia. Oderis igitur tales, & fuge, qui blaſphemant contra Spiritum ſanctum, & nullam habent peccatorum condonationem. Quæ enim tibi iam in Spiritu ſancto baptizato cum deſperatis communio? Si pœnæ eſt obnoxius, qui adhæret furi, & verſatur cum illo, quam ſpem habebit, qui Spiritu ſancto aduerſatur? Odio proſequantur Marcioniſtæ, qui ſublata volunt verba veteris teſtamenti. Primus enim impiiſſimus Marcion, primus inquam, qui tres eſſe Deos aſſerebat, & cùm de Chriſto multa prophetarum teſtimonia nouo teſtamento citari videret, abſtulit illa ex lege veteri teſtimonia, vt Rex Chriſtus abſque teſtimonio eſſet. Pudefiant & prædicti iam Gnoſtici quidem, ſeu ſcientes nomine, pleni autem ignorantia, qui hæc de Spiritu ſancto dicere audent, quæ ego nec nominare auſim. Odioſi ſint Cataphriges & Montanus, malorum dux, atque ſcilicet binæ illius propheтiſſæ, Maximina & Priſcilla. Montanus enim iſte mente captus, & verè inſanus, (neque enim ſi ſanus eſſet, iſta doceret) ſeipſum eſſe Spiritū ſanctum,

Gnoſtici.

Manes.

Marcion tres Deos eſſe dicebat.

Montani propheтiſſæ.

ctum, homo abiectissimus, & omni immunditia, fœditateque refertus, ausus est asserere. Sufficit enim hoc per signacula quædam indicare, propter mulierum præsentium reuerentiam, & paruulorum in Domino decorem.

Midram in Phrigia accipiens, falsò illam Hierosolymam appellauit, quæ nequissima omnium mulierum, paruulos pueros iugulabat, & concidebat in escam nefariam, prætextu eorum, quæ apud illos vocantur mysteria. Propterea hactenus in persecutionibus hoc ipsum nos facere gentes suspicabantur, eò quòd & Montanistæ, quamuis falsò, eodem tamen Christianorum nomine vocabantur. Ausus est seipsum appellare Spiritum sanctum, homo impietate omni & inhumanitate plenus: ergo inexcusabili traditus est damnationi.

Contendebat idem, vt prædictum est, & Manes sceleratissimus, qui mala hæreseō summatim comprehendēs, in summum perditionis botrum euasit: atque omnia colligens, simul absurdissimum peperit, & docuit hæreticorum errorem: aususque est dicere, seipsum esse paracletum, quem Christus mittere promisit. Atqui Saluator promittēs dicebat Apostolis: Vos manete Hierosolymis, donec induamini virtute ex alto. Quid igitur? nunquid Apostoli ab ducentis annis defuncti, expectabāt Manem, donec illius virtutem induerent? Audebit'ne quisquam dicere, quòd nō erant tunc pleni Spiritu sancto? Atqui scriptū est: Tunc imponebant manus, & accipiebant

Spiritum

Spiritum sanctum. Nunquid nobis non multis ante Manem annis hoc factū est: cùm in die Pentecostes descendisset Spiritus sanctus? Quare dānatus est Simon Magus? Num non ideò, quòd accedens ad Apostolos dixit: Date mihi hanc potestatem, vt cuicunque manus imposuero, Spiritum sanctum accipiat? Nō enim dixit: Date mihi Spiritus sancti communionē, sed potestatem: vt aliis venderet, quod nō erat venale, quod ipse nō possèderat. Et adferebat pecuniam nihil possidere volentibus: etiamsi videret illos, qui rerū venditarum pretia adferebant, & ante pedes Apostolorum proiiciebant: neque tamen id reputabat, quòd illi, qui pedibus diuitias ad pauperū alimēta oblatas conculcabant, Spiritus sancti potestatē pro mercede aliqua non essent tradituri. Illi autē, inquiunt, dicunt Simoni: Argentū tuum sit tibi in perditionem: quia donum Christi pecuniis te consequi posse putasti. Alter tu Iudas, argento gratiā te Spiritus sancti empturum existimasti. Si igitur Simō pretio volēs cōsequi Spiritus sancti virtutē, abiit in perditionē. Manes qui seipsum dixit esse Spiritum sanctū, quāta est præditus impietate? Oderimus qui digni sunt odio: auersemur eos, quos auersatur Deus. Dicamus & ipsi confidenter ad Deū vniuersorū de omnibus hæreticis: Nónne odio te habentes oderā Domine? Sunt enim & inimicitiæ quædā bonæ, quemadmodùm scriptū est: Et ponā inimicitias inter te, & inter semen tuū. Amicitia enim, quæ est cum serpente, inimicitiam Dei & mortem efficit. Hęc igitur

Apostoli nolebāt quicquam possidere.

Inimicitiæ quædam sunt bonæ.

igitur de perditis illis dicta ſunto. Deinceps autem ſcripturas diuinas aggrediamur, & recognoſcamus aquas in vaſis noſtris, & de puteis noſtris fontes. Bibamus de aqua viua ſaliente in vitam æternam. Hoc enim dixerat Saluator de Spiritu ſancto, quem accepturi erant credētes in ipſum. Vide quid dicat: Qui credit in me, nō ſimpliciter, ſed vt dicit ſcriptura (remittens te ad vetus teſtamentū) flumina de ventre eius fluent aquæ viuentis. Non flumina ſenſilia, terram ſpiniferam, & ligniferā irrigātia: ſed animā illuminātia. Et alibi dicit: Sed aqua, quam ego dabo ipſi, erit fons in ipſo aquæ viuentis, ſalientis in vitam ęternā. Nouum aquæ genus, quæ viuit & ſalit: ſalit autem tantùm in dignos. Quid ita? nunquid ſpiritalem gratiam aquam nominauit? Quandoquidem per aquā omnium eſt conſiſtētia: quandoquidē herbæ, & animantia fiunt ex aqua: quòd aqua eſt cauſa auri, quòd de cælis deſcendit imbriū aqua: quoniam cùm ipſa quidem vna in ſpecie deſcendit, multas autē ſpecies efficit. Nā & paradiſum totum fons vnus irrigat, & vna pluuia in vniuerſum deſcendit mundū, quæ alba quidē fit in ſpinis, rubra autē in roſis, purpurea verò in hyacinthis, ac in diuerſis ſpeciebus diuerſa, & in omnibus fit omnia: cùm ipſa nihilominus eadē, eiuſdemque ſit ſpeciei. Neque enim ſeipſam trāſmutans pluuia, alia & alia deſcendit, ſed cuicunque naturæ ſeſe adiunxerit, illi fit incrementum. Sic & Spiritus ſanctus, cùm ſit vnus & idem, & non diuiſibilis, vnicuique diuidit gratiā prout vult.

Aqua in omnibus creſcētibus

Spiritus vnius varia dona.

Et quemadmodum aridum lignũ aqua participans, flores emittit: sic & anima peccatrix per pœnitentiam Spiritu sancto digna reddita, iusticię racemos progenerat. Et cùm ipsa sit vniformis, multas nutu Dei, & in nomine Christi virtutes operatur. Nam alterius quidẽ linguæ sese accommodat ad sapientiã: alterius autẽ animam illuminat in prophetia. Alij datur potestas eiiciẽdi dæmones, alij verò datur facultas interpretandi scripturas diuinas: alius temperantiã corroborat: alium instituit ad eleemosynã: alium docet ieiunare, & exerceri ad pietatẽ, & res corporeas contemnere: alium præparat ad martyrium, atque sic alia in aliis operatur, ipse non alius fit à seipso, sicut scriptum est. Vnicuique autem manifestatio spiritus datur ad vtilitatẽ: alij enim per spiritum datur sermo scientiæ, secundùm eundẽ spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratiæ curationum in vno spiritu: alij operationes virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum. Omnia autem hæc operatur vnus & idem spiritus, diuidens vnicuique prout vult.

Sed cùm de spiritu simpliciter multa & diuersa scripta sint in diuinis scripturis, ac metuendum sit, ne quis ex ignorantia in aliquẽ de Spiritu sancto errorem deueniat, ignorans de quali spiritu id scriptum sit: bonum est nunc eum pręmunire, qualem esse dicat scriptura Spiritum sanctum. *Spiritus de multis prædicatur.* Quemadmodum enim & Aaron vocatur Christus, & Dauid & Saul, & alij Christi vocantur, vnus tamen est verus Christus: sic & appellatio spiri-

ſpiritus, cùm de rebus diuerſis dicatur: pulchrũ eſt videre, quid ſit peculiariter Spiritus ſanctus. Multa enim ſpiritus vocãtur. Et angelus vocatur ſpiritus. Anima noſtra vocatur ſpiritus. Vẽtus hic flans vocatur ſpiritus: & virtus magna, vocatur ſpiritus: & ſpiritus immundus, vocatur ſpiritus. Animaduerte igitur hæc audiens, ne propter nominis ſimilitudinẽ, alterũ pro altero cogites. De noſtra anima dicit ſcriptura: Exibit ſpiritus eius, & reuertetur in terrã ſuam. Ac rurſus de eadem dicit: Qui creat ſpiritũ hominis in ipſo. De angelis verò dicit in pſalmis: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammã ignis. De vẽto autem: Spiritu, inquit, vehemẽti conteres naues Tharſis: Et, Quemadmodũ lignũ in ſylua à ſpiritu agitatur: Et ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarũ. De bona autem doctrina, ipſe Dominus dicit: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Spiritus ſanctus qui loquitur linguis, & viuens eſt, eloquentiã præbens, & ipſe diſſerit. Et vis noſſe, quòd cum hominibus verſetur, & colloquatur? Philippus ex angeli reuelatione deſcẽdit in viam, quæ ab Hieroſolymis ducit Gazam, quando Eunuchus ille aduẽtabat. Et dixit ſpiritus Philippo: Accede, & adiunge te currui huic. Cernis loquentẽ ſpiritum audienti? Et Ezechiel ſic dicit: Et factus eſt ſuper me Spiritus Dñi, & dixit ad me: Hęc dicit Dñs. Et rurſus: Dixit ſpiritus his, qui erãt Antiochiæ Apoſtolis. Segregate mihi Barnabã & Saulũ in opus, ad quod aſſumpſi eos. Vides Spiritũ viuentẽ, ſegregãtem,

Spiritus ſanctus loquitur, & loqui facit.

vocantem,& cum potestate mittentem. Et Paulus: Nisi, inquit, quod Spiritus sanctus testatur mihi dicens: quòd vincula & tribulationes me manent. Bonus enim est ille sanctificator Ecclesiæ,& auxiliator & magister, paracletus. De quo Saluator: Ille,inquit,vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. Nō dixit,docebit tantùm,sed etiam suggeret omnia,quæcunque dixero vobis. Neque enim alia Christi doctrina,et alia Spiritus sancti, sed planè eadem. Prædixerat Paulo quæ euentura erant,vt ea præuidendo, promptior esset. Hæc autem dicuntur nobis propter illud, quòd modò recitatum est: Verba quę ego locutus sum vobis, spiritus sunt. Ne hanc labiorum elocutionem esse putes: sed rectam doctrinam.

Vocatur autem & peccatum spiritus, sicut dixeramus, sed aliter, & modo cōtrario,cùm dicit: Spiritu fornicationis aberrauerunt. Vocatur spiritus,etiam immundus spiritus dæmon, sed cum hac adiectione,immūdus. Et vnicuique additur cognomē,vt indicet proprietatē. Si enim de anima hominis dicitur spiritus, cum hac adiectione dicitur,spiritus hominis.Si ventura notat,spiritū procellarū dicit.Si peccatū innuit, spirit⁹, inquit, fornicationis dicit. Si dæmonē significat,spiritus dicit fornicationis,& immundus: vt cognoscamus de quo spiritu sit sermo. Neque putes de Spiritu sancto hoc dici. Absit. Spiritus enim nomen medium quoddam est: nam omne quod est absque corporis mole, in vniuersum spiritus vocatur.Cùm autē & dęmones corpora nō habeāt,

Spiritus nomen medium.

spiri-

ſpiritus vocantur. Sed magna eſt quædam inter hos ſpiritus differentia. Immũdus enim dæmon ſi quam hominis animã aggreſſus fuerit, (liberet autem ab hoc Dominus omnes animas tã preſentium hîc, quàm abſentiũ) tanquã lupus ſanguiuorus, paratus ad deuorandũ ſuper ouem veniret. Sæuiſſimus illius aduentus, grauiſſimus ſenſus, tenebroſa mens efficitur, & inſultus iniquus, & rapina poſſeſſionis alienæ. Corpore enim alieno tanquàm proprio vtitur violenter, membris alienis ſtantẽ iactitat, & alieno inſtrumento aſtantès acclamat. Miniſter enim eſt illius, qui cecidit de cælo. Deprauat linguam, torquet labia: ſpumam pro verbis fundit, obtenebratur homo, apertus eſt oculus, & non videt per eum anima. Gemit homo tremens, ante mortẽ miſerrimus. Verè hoſtes ſunt hominũ dæmones, turpiter illis abutentes, & abſque miſericordia. Abſit hæc opinio, nõ eſt eiuſmodi Spiritus ſanctus: ſed cõtraria ratione, omnia ad bonũ & ad ſalutẽ dirigit. Primùm enim mãſuetus illius aduẽtus, fragrans progreſſus, onus leuiſſimũ, ante ſuũ acceſſum radios lucis præmittens, & cognitionis. Germani protectoris viſcera habens aduenit. Venit enim ſeruare & ſanare, docere, adhortari, confortare, admonere, & illuminare mentẽ primùm quidem eius, qui recipit illum, deinde per ipſum & cęteros. Et quemadmodum in tenebris ſi quis anteà fuiſſet, ſolem deinceps extemplò videns, aſpectus corporis eius illuminatur, item vt quæ anteà nõ videbat, tunc videat: Sic etiam cui Spiritus ſanctus

Spiritus ſancti aduẽtus qualis.

donatus est, anima illius illustratur, & plusquàm homo cernit. In terra erit corpus, & anima cælos contemplabitur. Videt, vt Esaias cernebat Dominum super throno excelso & eleuato: Videt, vt Ezechiel eum, qui sedebat super Cherubim. Videt, vt Daniel myriades myriadũ, & millia millium. Exiguus homo cernit principium & finem mundi, & mediũ temporũ, & Regũ successiones: sic quę nõ didicerat. adest enim verus ductor lucis. Intus cõsistens homo, & virtus sciẽtiæ procul à Deo illi immittitur, ita vt ea quæ fiunt ab aliis ipse cognoscet. Nõ adfuerat Petrus Ananię & Saphiræ cùm sua bona vendebant, sed per spiritum aderat. Quare, inquit, tentauit Satanas cor tuum, vt mẽtiare Spiritui sancto? Nullus erat accusator, nullus testis. Vnde igitur hoc euenit, vt nosset. Nónne, inquit, manens manebat tibi, & id quod vendidisti in potestate erat tua? Quare statuisti in corde tuo hanc rem? Qui erat absque literis, per gratiã Spiritus illa didicit, quę ne Gręcorũ quidẽ sapientes nouerant. Habes simile huic de Eliseo. Qui cùm gratis sanasset leprã Neemã, Giezi preciũ eius accepit, alieni officij præmiũ intercipiẽs, recepitque à Neeman pecunias, et in obscuro illa occultauit, sed neque in tenebris quicquã occultatur sanctis. Nam veniente illum interrogat Eliseus, similiter atque Petrus, dicens: Dic mihi, si tanti ager vænundatus est? Sic ille interrogat, quamuis nõ ignorasset vnde Giezi. Sed luctuosum erat illud vnde. A tenebris prodiisti, & in tenebras ibis. Vendidisti curationẽ leprosi, & hereditabis

Spiritu sancto omnia perspiciuntur.

Sanctis non quicquam in tenebris occultum.

ditabis ipsius lepram. Impleui, inquit, ego perfectionē illius, qui dicit mihi: Gratis accepistis, gratis date. Tu autē vendidisti hanc gratiā, suscipe ergo & præmium istius venditionis. Sed quid ait ad illum Eliseus? Nónne cor meū ibat tecum? Hîc ego fueram corpore conclusus: sed spiritus à Deo mihi datus, ea quæ procul aberant, cernebat, & quæ alibi dicebantur manifestè ostendit mihi. Cernis quomodò illuminat animas Spiritus sanctus, tollit ignorantiam, & scientiam reponit. Esaias ferè ante mille annos, cernens tanquàm tabernaculū Sion. Ciuitas erat iam cōdita & sistens; & mercibus exornata, & ornatu vario circundata. Ille tamen dicit: Sion tanquàm ager dissipabitur, prædicens id, quod nostra ætate cōpletum est. Certitudinem autem prophetiæ demonstrans, Relinquetur inquit, filia Sion, sicut tētoriū in vinea, & sicut tuguriū cucumerariorū. Etiam nunc cucumeris ille locus repletus est.

Spiritus sanctus illuminat & erudit animas.

Cernis quemadmodū iustos Spiritus sanctus illuminat? Nō igitur propter cognationē nominis, aliò circunferaris, sed id quod certissimū est custodias. Quòd si fortè sedenti tibi de castitate, aut virginitate subeat cogitatio, illius est ea doctrina. Nónne persæpè puella, iam ad sponsi thalamum constituta, effugit, Spiritu sancto de virginitate eam docente? Nónne sæpè splēdidus aliquis homo aulicus cōtempsit diuitias, probè instructus à Spiritu sancto? Nónne iuuenis sæpè videns pulchritudinem, compressit oculos, & ne amplius videret aufugit, pollutionéque vitauit?

Virginitatis et castitatis cogitatio fit à Spiritu sancto.

Quæris vnde id contingat;Spiritus ſanctus cei
ſic erudiuit animã adoleſcentis.Tot ſunt auari
cupiditates in mundo,& tamen nil poſſidere e
gunt Chriſtiani. Qua de cauſa? Propter Spirit
ſancti annunciationem. Precioſum ſanè donu
eſt Spiritus ſanctus ille bonus. Meritò bapti
mur in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſan
Homo corpus adhuc circumferens, multis c
dæmonibus feriſſimis luctatur. Et perſępè dę
niacus, qui ferreis vinculis à multis retineri n
poteſt, ab vno ſolis verborũ precationibus cō
netur,per eam quæ in illo eſt Spiritus ſancti v
tutem, & ſimplex exorciſantis afflatus, effici
ignitus his,qui videri nō poſſunt. Magnũ igi
commilitonem & auxiliatorem apud Deum
bemus: magnũ Eccleſiæ doctorē: magnũ pro
ctorem noſtrũ: non metuamus ergo dæmon
nec diabolũ. Maior enim eſt qui certat pro
bis,modò illi oſtia aperiamus. Obambulat er
ille,qui digni ſint quærēs, & quib⁹ dona cōfe

Exorciſantis afflatus vrit dæmones.

Doctor Eccleſiæ ſpiritus.

Vocatur quoque Paracletus, propter conſ
tionem, & auxiliũ infirmitatis noſtræ.Nos er
quid, & quatenus orare debeamus, neſcim
Sed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemiti
ineffabilibus.Manifeſtum autem eſt, quòd a
Deum. Sæpè propter Chriſtum afficitur con
melia & ignominia quiſpiam:Martyrium im
net,tormenta vndique & ignis,& gladius,&
ſtiæ,& gurgites. Verùm intereà Spiritus ſan
alloquitur, Suſtine Dominũ: parua ſunt iſta
fiunt:breui tantũ tēpore labora,& in ſempite

Paracletus ſpiritus.

eris cum angelis. Non ſunt cōdignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Deſcribit homini regnum cælorū, demonſtrat deliciarum paradiſum. Ac Martyres quidem vultu corporeo ſiſti cogebantur coram iudicibus, potentia autem animi erant in paradiſo, contemnebantque præſentes difficultates. Vis autē ex ſcripturis noſſe, virtute Spiritus ſancti martyres Chriſto teſtimonia exhibere, Saluator ipſe dicit ad diſcipulos: Cùm adduxerint vos in Synagogas, & ad principatus, & poteſtates, ne ſitis ſolliciti, quid reſpondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim ſanctus docebit vos in illa hora, quid vobis dicendum ſit. Fieri enim non poteſt, vt quis de Chriſto prębeat teſtimonium, niſi per Spiritum ſanctū teſtetur. Si enim nemo dicere poteſt Dominū Ieſum, niſi in Spiritu ſancto, vitam pro illo, & ſanguinem quis profundet, niſi in Spiritu ſancto? *Martyres in Spiritu ſancto fiunt.*

Magnum quiddam eſt, & omnipotens inter chariſmata, & admirandū, Spiritus ſanctus. Cogita quot nunc eſtis, qui hic aſſidetis, quot noſtrûm animæ adſunt: in vnoquoque tamen congruè operatur, & medius exiſtēs videt cuiuſque modum, cernit & cogitationem, & conſcientiā, & quid loquamur, & quid mente retineamus. Magnum quid eſt, quod dixi: ſed reſtat maius. Conſidera tu qui iam mētem ab illo habes illuſtratā: quot ſunt Chriſtiani huius parœciæ, quot in palæſtina? Extende rurſus mētem ab hac prouincia in totum Imperium Romanum, ac ex eo *Omnipotens inter chariſmata ſpiritus.* *Parœcia Palæſtinæ.*

 deinde

deinde considera vniuersum mundum, Persar & Indorum gentes ac nationes. Gothos & Sau romatas multos, Hispanos & Mauros, Afros & Æthiopas, & reliquos, quorum nomina ignot sunt nobis. Multarum enim gentiū ne nomin quidem in notitiam nostram venerunt. Perspic cuiuslibet nationis Episcopos, sacerdotes, diac nos, monachos, virgines, & reliquos laicos: respice magnum hunc præsulem, & gratiaru parochum (id est, exhibitorem) quomodò i vniuerso mundo, alij quidem castitatem, alij v ginitatem, alij studiū paupertatis, alij vim repe lendi aduersarios spiritus tribuit. Et quemadm dum lumē vno radij progressu illuminat omni ita Spiritus sanctus eos, qui habent oculos, ill strat. Quòd si quispiam non respiciens, illius g tia non potitur: non Spiritum sanctū, sed sua ipsius arguat perfidiam. Vidisti illius vim in vr uerso mundo: non hîc subsistas, sed ad superic quoque ascende. Ac principio quidē in primu cœlū mentem eleua: Considera eas quę istic su innumerabiles myriades, cogita & altiora si p tes. Vide virtutes, vide principatus, vide pote tes, vide thronos, vide dominationes. Eorū o niū pręses apud Deū, & magister, & sanctificat est hic paracletus. Eo indiget Elias ac Esaias ter homines: eo opus habet Gabriel & Micha inter archangelos: nihil ex rebus progenitis gnitati illius adæquatur. Nā & in vniuersum nus angelorū, & omnes exercitus simul cong gati, nequaquā Spiritus sancti proportionē su nueri

Parochus gratiarū spiritus virginitatem & castitatem suggerit.

Angelos Spiritus sanctus omnes sanctificat.

nuerint. Cooperit hæc omnia virtus perquàm maxima paracleti, ita vt angeli quidem sint, qui in ministeriũ mittantur: ipse autẽ spiritus est, qui profunda Dei scrutatur, vt inquit Apostol⁹: Qui omnia scrutatur, etiã profunda Dei. Quis enim nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est: Sic & ea quæ apud Deũ nemo cognoscit, nisi Spiritus Dei. Et illi scilicet angeli sanè, ex eo quod nõ erat, sunt creati. Hic autẽ semper à Deo procedens. Et illi nempe Angeli natura sunt mutabiles tanquàm creatura. (Tametsi iam ex gratia non mutẽtur, neque conuertantur.) Hìc autem immutabilis, inconuertibilis, vnũ existens cum Patre, & Filio. Hic Spiritus de Christo prædicauit per prophetas. Hic operatus est in Apostolis. Hic ad hodiernã vsque diem obsignat animas in baptismo. Et pater quidem dedit filio, filius autem tradidit Spiritui sancto. Ipse enim Iesus est qui dixit, non ego: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ac de Spiritu sancto dicit: Quando venerit ille Spiritus veritatis, & reliqua, ille me glorificabit: quia de meo accipiet, & annũtiabit vobis. Pater per filiũ cum Spiritu sancto omnia largitur. Nõ alia patris, alia filij, nec alia Spiritus sancti: sed vna est salus, vna fides. Vnus Deus Pater, vnus Domin⁹ vnigenit⁹ eius filius, vnus Spiritus sanctus paracletus. Atque hæc quidẽ scire sufficit. Naturam autem vel subsistentiã spiritus ne curiosè scruteris: si enim ea descripta esset, diceremus: quod autẽ scriptum non est, dicere non audeamus. Satis est nobis ad

Spiritus sanctus sigillat animas.

Spiritus sanctus, de his quæ sunt filij accipit.

ſalutem ſcire, quòd eſt Pater, & Filius, & Spiri
tus ſanctus, qui deſcẽderat in ſeptuaginta ſenic
res tempore Moyſi. (Sed prolixitas ſermonum
dilecti, ne tædioſa vobis efficiatur, præbeat ill
de quo nobis ſermo eſt, eam virtutẽ vnicuiqu
& mihi dicenti & vobis audientibus: & ea nur
exhibeat, quæ nouit omnia donare.) Non er
tum in illos ſeptuaginta viros ſpiritus ipſe diu
ſus, ſed gratia tantùm pro eorũ, qui recipieban
facultate. Sexaginta tantùm, & octo aderant. E
Spiritus in absentes à Mose seniores effusus dad autem & Modad aberant. Vt igitur oſtend
ret non Moyſem eſſe largitorem, ſed ſpiritũ op
rantem, Eldad & Modad vocati quidẽ, ſed nc
occurrentes, prophetabãt. Stupefactus eſt Ieſ
ille typicus, Naue vocatus, ſucceſſor Moyſis,
conueniens eum, dicit: Audiſti quòd Eldad
Modad prophetant: Vocati erant, ſed non adu
nerant, Domine mi Moyſes prohibe eos. N
poſſum, inquit, ille cohibere: cæleſtis enim
iſta gratia. Ac tãtum abeſt, vt eos cohibere qu
vt etiam fateri cogar me ex gratia Domini id h
bere, ſed non puto te ex odio iſta dicere: caue
tem vt æmuleris pro me, vel inuideas quòd
quidem prophetant, tu autem nequaquam ex
cta tempus. Quis dabit vniuerſum populũ e
Domini prophetas, quando det Dominus ſpi
tum ſuũ ſuper eos? Propheticè dicit, quòd, qu
do det, tunc enim nondum dederat. Tu quoq
nondum habes. Nunquid Abraham & Iſaac,
Iacob & Ioſeph, anteà non habebant? Nunqu
non habebant id quod dicit, quando det Don
nu

nus? Manifestũ est hîc significare illum abundantiam doni spiritus super eos omnes. Quasi diceret: Nunc ista gratia particularis, sed tunc erit copiosum donum. Quod completum est apud nos in die Pentecostes. Atque idem sanè spiritus, qui apud nos descendit, descẽdebat priùs & apud illos in multos. Scriptum est enim deinceps: Et Iesus Naue, repletus est spiritu sapientiæ. Moyses enim manus suas super eũ imposuit. Cernis vbique typum, & in veteri & in nouo Testamento eundem. Tẽpore Moysis per manus impositionem dabatur spiritus: in te quoque baptizatum peruentura est gratia illius. Quomodò autem, id nondum dico: neque enim eius rei nunc tẽpus est. Idem descẽdit in omnes iustos ac prophetas, Enoch & Enos. Noë ac reliquos, Abrahã, Isaac, Iacob. Nam de eo, quòd Ioseph habuerit Spiritũ Dei, etiã Pharao expertus est. De Moyse enim, & rebus admirandis ab illo virtute Spiritus sancti factis, persæpè audisti. Eundem spiritum & fortissimus Iacob habuit, & omnes sancti: quãuis omnium nomina non prosequamur. Idem & in structuram illam tabernaculi missus, repleuit sapientia eos, qui circa Beseleel erant sapiẽtes. In virtute huius spiritus, quemadmodùm in libro Iudicum habemus, Othoniel quidem iudicabat, Gedeon verò inualescebat. Iephta vincebat. Sampson vindicans, suprà vires humanas certabat. Nam de Samuele & Dauide ex libris Regũ manifestius est, quòd & ipsi in Spiritu sancto prophetabant, & principes erant prophetarum. Ac

Spiritus per manuum impositionem in Lege dabatur.

Artificiosam mentem donat Spiritus.

Samuel quidem videns appellabatur. Dauid au
tem clarè dicit: Spiritus Domini locutus eſt m
hi. Et in Pſalmis: Spiritum ſanctũ tuum ne auf
ras à me. Et rurſus: Spiritus tuus bonus deduc
me in terrã rectã. Et vt eſt in Paralipomenis: A
rias particeps factus Spirit⁹ ſancti, tẽpore Aſa
Regis, & Oziel, tẽpore Ioſaphat. Ac rurſus ali
Azarias, qui eſt lapidatus. Eſdras verò dicit:
ſpiritũ tuũ bonũ dediſti, ad erudiendũ illos. I
Helia aſſumpto & Eliſeo ſpirituferis & mirifi
hominibus, clarũ eſt, etiamſi non dicamus, qu
pleni erant Spiritu ſancto. Quòd ſi quis omn
duodecim prophetarũ libros proſequatur, qu
plurima de Spiritu ſancto inueniet teſtimon
Micheas dicit in perſona Dei: Niſi ego reple
fuero fortitudine Spiritus Domini. Ioël clam
Et erit poſteà dicit Dominus: Effundam de
ritu meo ſuper omnem carnem. Et quæ ſequu
tur. Et Aggeus loquitur: Quapropter ego vo
cum ſum, dicit Dominus omnipotẽs, & ſpiri
meus cõſiſtit ſuper vos. Zacharias ſimiliter:
ſermonib⁹ meis accipite, quæcũque & ego p
cipio in ſpiritu ſeruis meis prophetis, & alia. I
as dicit: Et requieſcet ſuper eũ Spiritus Domi
ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſili
fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & re
bit illũ ſpiritus timoris Dei. Certũ eſt, vnũ q
dem eſſe hunc ſpiritum indiuiſibilem, diue
autem illius operationes. Rurſus: Iacob ô p
ex quo dedi ſpiritũ meũ ſuper illum. Et itert
Ponam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum

Septiformis ſpiritus & vnus.

nu

nunc Dominus misit me, & spiritus eius. Ac iterum: Hoc illis à me sit testamentũ dicit Dominus, spiritus meus qui est super te. Et iterũ: Spiritus Domini super me, propterea vnxit me. Et iterum de Iudęis: Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt, & contristarunt Spiritum sanctum eius. Et vbi est, qui posuit in ipsis Spiritũ Sancti sui? Habes similia & in Ezechiele, si deinceps audiens nõ defatigeris. Et cecidit super me spiritus, & dixit ad me: Hęc dicit Dominus. Quòd ait, cecidit super me, rectè sanè benignitatem illius designat. Quemadmodùm Iacob reperto Ioseph, cecidit super collũ eius, & sicut in Euangeliis, benignus ille pater filiũ ex peregrinatione redeuntẽ cernens, misericordia commotus est, & currens, cecidit super illius collũ. Ac iterum in Ezechiele: Et duxit me in terram Chaldæorum, in captiuitatem in visione, in Spiritu Dei. Reliqua enim eiuscemodi, in his quæ de baptismate dixeramus iam, audisti. Et aspergam vos aqua munda. Et, Dabo vobis. Et, Facta est super me manus Domini, & eduxit me in Spiritu Domini. Hic spiritus sapientem effecit animam Danielis, vt iuuenis ipse senum esset iudex. Damnabatur Susanna modestissima tanquàm impudica, vindex erat nemo. Quis enim aduersaretur principibus? Adducebatur iam in mortem, iam erat in manibus lictorum. Ecce adest auxiliator paracletus, spiritus qui omnem naturã intelligibilem sanctificat. Age, inquit Daniel puer, argue senes de peccatis iuuenilibus. Scriptum est enim: Suscitauit Deus spiritum

Spiritus ex pueris sapiẽtes facit.

ſpiritum pueri iuuẽculi. Et vt ſummatim ea con
prehendamus per decretum Danielis,temperan
illa & innocens ſeruatur. Teſtimonij enim cau
ſa, non enarrationis,ea adduximus. Agnouit
Nabuchodonoſor, quòd in Daniele eſſet Spir
tus ſanctus. Dicit enim ad eũ; Baltazar princep
ariolorum (inquit) hoc ego ſcio, quòd Spirit
Dei ſanctus eſt in te. Alterum quidem verum
xit, alterum falſum. Quòd enim haberet Spi
tum ſanctum, verum erat, falſum autem, qu
eſſet princeps incantatorum: neque enim mag
erat, ſed ex Spiritu ſancto ſapiens. Nam anteà i
indicauit viſionem imaginis. Ipſe viderat eam,
neſciebat. Dic inquit, mihi viſionem, quam e
vidi, & quæ ſit, neſcio. Cernis vim Spiritus ſa
cti, videntes neſciunt, non videntes agnoſcu
& interpretantur. Et eſſent reuerà multa, quę
veteri lege recitaremus, & latiùs explicarem
de Spiritu ſancto: ſed cùm breue ſit tẽpus, op
tet ſeſe accõmodare mediocritati auſcultation
Itaque ſatis ſit ad præſens, quæ ex veteri Te
mento produximus, deinceps ſi Deus volet,
ea quæ ſunt in nouo, proxima Catecheſi ven
mus. Deus autem pacis per Dominum noſtr
Ieſum Chriſtum, & ſpiritum dilectionis, om
nos ſpiritalibus, & cæleſtibus ornet donis. C
gloria, potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

CAT

CATECHESIS DECIMASEPTIMA ILLVMINATORVM HIEROSOLYMIS *extemporanea, de Spiritu sancto. Et lectio ex Epistola prima ad Corinthios: Huic quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, & reliqua.*

IN præcedenti Catechesi de Spiritu sancto paruam quandam testimoniorum partem, quantum licuit, auribus vestræ dilectionis proposuimus. Tūc enim, ne modū excederemus, promptitudinem dicendi cohibuimus. Inexhaustus enim de Spiritu sancto sermo est, nunc autem reliquorū pars quædam rursus parua dicetur. Nollem enim infirmitatē vestram obrui multitudine scripturarū. Ingenuè nunc quoque fatemur, nos non humanis ratiocinationibus vsuros: verùm ea tantùm quæ sunt in sacris scripturis cōmemoraturos: hoc enim est tutissimum, quemadmodū beatus Paulus inquit: Nō in persuasibilibus humanę sapientiæ verbis: sed in persuasionibus spiritus, spiritalibus spiritalia conferētes, & conformia viatoribus, & nauigantibus facientes: qui cùm vnū habeant scopum longi itineris, animi quidē promptitudine accelerant, propter corporis verò imbecillitatem, diuersis appellunt ciuitatibus. Ac disputationes quidem, seu dissertationes de Spiritu sancto diuiduntur, ipse autem nequaquam diuiditur. Vnum tamen atque idem omnes complectuntur. Sicut etiam illi quos habuimus de patre sermones: alius quidem erat, de illius nos docēs

Scripturis, non rationibus agendum.

monarchia: alius de eo, quomodò pater vocatur omnipotens, alius, quomodò creator vniuersorum. Neque tamen diuisio ista Catecheseon habuit fidei diuisionem. Vnus enim erat, & est pietatis scopus. Ac veluti in his etiam, quæ de vnigenito Dei filio, aliàs quidem de illius diuinitate, aliàs verò de humanitate disseruimus: In multisque illis sermonibus, quos de Domino nostro Iesu Christo habuimus, multa diuidentes, indiuisam tamen in illum fidem annuntiauimus. Ad eundem modum de Spiritu sancto, diuisis Catechesibus, indiuisam in illum fidem asserimus. Vnus enim est atque idem spiritus, diuidēs quidē charismata propria vnicuique prout vult, ipse autem indiuisus. Neque alius paracletus, alius Spiritus sanctus, sed vnus atque idem, diuersis cognominibus appellatus. Viuens & subsistens, loquens & operans, ac eorum quæ à Deo facta sunt omnium rationé præditorum hominum, & angelorum sanctificator.

Spiritus sancti variæ appellationes.

Ne itaque ob diuersas Spirit^9 sancti appellationes, ignari plerique diuersos esse spiritus existimēt, & non vnum atque eundem, cùm vnus tantùm sit; ideò Ecclesia catholica præmunitum te cupiens reddere, istud in fidei professione tradidit: Credere in vnum Spiritum sanctū paracletū, qui locutus est per prophetas, vt videre possis, multas quidem esse illius appellationes, vnum autem atque eúdem Spiritum sanctum. De quibus illius appellationibus paucas nunc ex multis vobis commemorabimus. Vocatur enim à

multis spiritus sapientiæ, vt modò lectū est: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ. Vocatur spiritus veritatis, vt dicit Saluator: Quando venerit ille spiritus veritatis. Vocatur & paracletus, vt ille dixit: Si ego non abiero, paracletus non veniet ad vos. Quòd autem vnus idem sit, diuersis nominibus appellatus, ex his manifestè demonstratur, quæ sequuntur. Nam de eo, quòd Spiritus sanctus & paracletus idem sint, dictum est: Paracletus Spiritus sanctus. De eo verò, quod paracletus & spiritus veritatis idē sint, dicitur: Et alium paracletum dabo vobis, vt maneat vobiscum, spiritum veritatis. Et iterum: Cùm venerit autem paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis. Vocatur spiritus Dei, sicut scriptum est: Et vidi spiritum Dei descendere. Et rursus: Qui spiritu Dei du cuntur, hi sunt filij Dei. Vocatur & spiritus patris, sicut dicit Saluator: Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri loquitur in vobis. Et iterum Paulus: Huius gratia flecto genua mea ad patrem, &c. vt confortet per spiritū ipsius. Vocatur & spiritus Domini, vt inquit Petrus: Quid vtique cōuenit vobis tentare spiritū Domini? Vocatur spiritus Dei & Christi, vt scribit Paulus: Vos autē non estis in carne, sed in spiritu: siquidē Spiritus Dei habitat in vobis. Si verò quis spiritū Christi nō habet, hic nō est eius. Vocatur spiritus filij Dei, sicut est dictū: Quod estis filij, misit Deus spiritum filij sui. Vocatur spiritus Christi, sicut scriptum est: In quod &

Spiritus patris.

Spiritus filij.

quale tempus, manifestatus est in ipsis Spiritus Christi. Et rursus: Per vestram deprecationem & subministrationem Spiritus Iesu Christi. Præter has autem & alias quoque Spiritus sancti appellationes reperies. Vocatur enim Spiritus sanctificationis, vt scriptú est: Secundùm Spiritú sanctificationis. Vocatur spiritus adoptionis filiorú, vt inquit Paulus: Nõ enim accepistis spiritú seruitutis in timorem, sed accepistis spiritú adoptionis filiorú, in quo clamamus: Abba pater. Vocatur spiritus reuelationis, vt scriptú est: Det vobis spiritú reuelationis & sapiẽtiæ. Vocatur spiritus promissionis, vt ipse dicit: In quem credentes signati estis spiritu promissionis sancto. Et aliis eiuscemodi nominibus compluribus cognominatur. Audisti apertè & in proxima superiori institutione, quòd in Psalmis quidem aliquando bonus spiritus, aliquãdo principalis nominatur. In Esaia verò spiritus sapiẽtię ac intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris Domini appellatur. Per quæ omnia, & quæ anteà, & quæ nunc dicta sunt, cõcluditur, diuersas quidem esse illius appellationes, sed ipse vnus tantùm est, atque idem Spiritus sanctus, viuens & subsistens, qui vbique patri & filio adest, non qui ab ore, & labiis patris & filij loquendo formetur, vel effletur, aut in aërem diffundatur, sed substantialis, loquens ipse & operans, administrans & sanctificans: sed per stabilem tamen & consonam vnius existẽtis salutaris administrationis in nos, quæ fit à patre per filium cùm Spiritu

Spiritus Christi.

Spiritus sanctus quomodò à Patre et Filio procedat, docet.

*Sit enuntiatus vel efflatus, aut in aërem diffusus.

Mundi quomodò gubernatio totius fiat.

sancto,

sancto, sicut & anteà dixeram. Meminisse enim vos oportet, quæ modò dicta sunt, volo, & apertè scire, quòd non alius in Lege & Prophetis, alius verò in Euangeliis & Apostolis, sed vnus est atque idem spiritus, tam in veteri, quàm in nouo Testamento, diuina dictans eloquia.

Hic est Spiritus sanctus, qui descéderat in virginem Mariam. Cùm enim Christus vnigenitus nasci deberet, virtus Altissimi obumbrauit ipsi, & Spiritus sanctus in illam veniēs, sanctificauit eā: quò posset eum, per quem sunt omnia, suscipere. Nec opus est de eo multa facere verba, vt discas, impollutam & mundam fuisse illam generationem. Docuit enim id Gabriel, dicens ad eam: Nuntius ego sum eorum, quæ fieri debent, sed non cooperator, quamuis archāgelus. Et, vt non ignores, quid mei sit muneris, gaudium ego annuntio tibi, quomodò autem parias, non à mea est gratia, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Propterea & quod nascetur ex te Sanctū, vocabitur filius Dei. Hic Spiritus sanct⁹ egit & in Elizabetha. Neque enim virgo tantùm, sed etiā coniugata illius notitiam habet. Siquidem secūdùm legem tantùm erat coniugiū. Et repleta Spiritu sancto, prophetauit Elisabeth, dicitque bona serua de Domino: Vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini mei ad me? Benedixit illam Elisabeth. Isto spiritu repletus Zacharias, pater Ioannis, prophetauit: quòd bonorū exhibitor esset ille vnigenitus, & quòd per baptisma Ioannes esset præcursor illius. Ab

eodem Spiritu sancto vnctus Simeon iustus, non visurum se mortem cognouit, antequam Christú Domini videret: quem in vlnas accipiens in templo, apertè de illo testificatus est. Et Ioannes repletus Spiritu sancto in vtero matris, deinceps eum qui spiritum illi dedit, annútians, Ego, inquit, vos baptizo in aqua ad pœnitentiá, qui autem post me venturus est, &c. ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne. Cur autem dicit, & igne? Quoniá in linguis igneis aduétus Spiritus sancti apparuit. De quo dicit gaudés Dominus: Ignem veni mittere in terrã, & quid volo, nisi vt excãdescat? Hic Spiritus sanctus descédit cú Dominus baptizaretur: ne baptizati dignitas lateret, vt Ioannes inquit: Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, in quemcunque videris spiritú descendenté, & manentem super eum, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto. Sed considera quid dicat Euangelium: Aperti sunt cæli: aperti sunt propter dignitatem descendétis verbi. Ecce enim, inquit, aperti sunt cæli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super eum. Indicat quòd suæ potestatis motu descenderet. Oportebat enim, vt interpretati sunt aliqui, primitias & præcipua sancti Spiritus baptizatæ humanitati Christi Saluatoris exhiberi, qui talem aliis dat gratiam. Descendit autem forte in specie columbæ mundæ, vt aliqui dicunt, tanquam simplicis, propter puros & innocentes, & pueros paruulos, qui nascuntur ex Spiritu sancto, & propter remissionem

Primitiæ Spiritus in Christo.

peccato-

peccatorum, orationibus consequendam. Sicut in ænigmate prædictum est de eo, quod super Christum visibiliter apparebit. In Canticis enim de sponso præcinit, & dicit: Oculi tui sicut columbæ, super plenitudines aquarum. Huius aliqua ex parte ferebat typum secundum quosdam, columba illa Noë. Nam sicut per illius lignum & aquam facta est ipsis quidem salus: nobis autem initium nouæ generationis: & columba reuersa est ad eum sub vesperum, habens virgam oleæ: Sic, inquiunt, & Spiritus sanctus descendit super verum Noë, alterius generationis factorem, vniuersorumque generum voluntates in vnum congregantem. Quorum typum habebant diuersæ in arca animantium species. Nonne hoc tempore spiritales lupi cum agnis simul pascuntur? Nonne habet Ecclesia vitulum & taurum cum leone simul pascentes? Sicut ad hodiernam vsque diem cernimus mundanos principes regi & instrui ab Ecclesiasticis. Descendit igitur, vt interpretantur aliqui, intelligibilis seu spiritalis columba tempore baptismatis, vt ostenderet hunc esse, qui per lignum crucis saluat credentes, qui sub vesperum per mortem suā effecturus sit salutē. Ac de his & alia, vt puto, posset esse enarratio. *Principes mundi subiiciuntur Ecclesiasticis.*

Cæterum Saluatore ipsum amplius audire debemus, de sancto Spiritu verba facientem. Dicit enim: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non poterit ingredi in regnū Dei. Et quod à patre sit gratia, dicit: Quantò magis pater cælestis

dabit Spiritum sanctum credētibus ipsi. Et quò
Deus in spiritu sit adorandus: Sed veniet, inqu
hora, & nunc est, quando veri adoratores ad
rabunt patrem in spiritu & veritate. Tales eni
pater quærit, qui adorēt eum. Spiritus est Deu
& qui adorat eum, oportet vt in Spiritu & ve
tate adoret eum. Et rursus: Si ego in Spiritu D
eiicio dæmonia. Et statim: Propterea dico vob
Omne peccatū & blasphemia dimittetur hom
nibus, Spiritus autē blasphemia nō dimittetu
Et: Si quis dixerit verbum contra filium hom
nis, dimittetur illi; si quis autem dixerit verbu
contra Spiritum sanctū, non dimittetur illi, n
que in præsenti, neque in futuro seculo. Et i
rum: Et ego rogabo patrem, & alium paracle
dabit vobis, Spiritū veritatis, quem mūdus
pere non potest, quia apud vos manebit, & in
bis erit. Et iterum: Hæc locutus sum vobis, ap
vos manens. Paracletus autem Spiritus sanct
quem mittet pater in nomine meo, ille docel
vos omnia, & reducet in memoriam omnia qu
cunque dixi vobis. Et: Cùm autem venerit p
racletus, quem ego mittam vobis à patre Spir
veritatis, qui à patre procedit, ille testimoniu
perhibebit de me. Et: Si ego non abiero, para
tus non veniet ad vos: & cùm venerit ille, argu
mundū de peccato, & de iustitia, & de iudici
Et: Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non
testis portare modò: quando autem venerit i
spiritus veritatis, edisseret vobis omnem veri
tem. Non enim loquetur à semetipso. Et: S

Blasphemia in Spiritum non dimittetur.

quæcu

quæcunque audiet loquetur, & quę ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me glorificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Ipsius nunc vnigeniti eloquia lego tibi, ne verbis humanis aurem adhibeas. Huius Spiritus sancti participationem largitus est Apostolis, vt scriptū est: Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, quorū retinueritis, retenta erunt. *Noua Dei sufflatio.* Altera hæc est sufflatio: quādoquidem illa prima obscurata est per volūtaria peccata, vt impleatur quod scriptum est: Ascendet sufflans in faciē tuā, liberās de tribulatione. Vnde autē ascendet, vtrū ex inferno? Sic enim narrabat Euangelium, quòd post resurrectionem, tunc demùm insufflauit in eos. Sed dat quidem nunc gratiam, addit autem auctarium amplius, & ait ad eos: Paratus quidē ego sum dare, sed nondum id capere potestis. Intereà accipite gratiā qui potestis, deinceps autem suscipietis abundantiorem, vos sedete in ciuitate Hierusalē, donec induamini virtute ex alto. Núc accipite ex parte, tunc accipietis perfectè. Nā ille qui suscipit, persæpè habet id ex parte: qui autem veste induitur, vndique illi circundatur. Non metuatis, inquit, arma diaboli & iacula, habetis enim virtutem Spiritus sancti. Memineritis autē eorum quæ modò dicta sunt, quòd spiritus nō diuiditur, sed gratia quæ fit per illum. Ascendit igitur in cælū, & promissionē impleuit. Dixit enim ad ipsos: Et ego rogabo patrē, & alium paracletū dabit vobis. Sedebant expectantes aduentū Spiritus,

ritus, & cùm essent cōpleti dies pentecostes, hic in ciuitate ista Hierusalē (nostra enim est ista gloriatio, & loquimur non de his beneficiis, quæ apud alios facta bonis: sed de his quæ apud nos exhibita sunt) Pentecostes igitur cùm esset, reside bant, & aduenit paracletus de cęlis custos, & sanctificator Ecclesiæ, animarum gubernator, & fluctuantiū seruator. Remunerator certantiū, & vincentium coronator. Descendit autē vt & virtute induat, & vt baptizet Apostolos: Dicit enim Domin⁹: Vos autē baptizabimini in Spiritu sancto: Nō ita multò pòst: Nō est ista gratia ex parte, sed perfecta virtus. Vt enim is qui mergitur in aquas & baptizatur, vndique ab aquis circūdatur: sic & illi à Spiritu baptizati sunt perfectè. Sed aqua quidē exterius circundat, spiritus autem interiorem animā abluit incomprehensibiliter. Et quid miraris? accipe exemplum corporeū, paruū quidem & facile, vtile autem simplicioribus. Si ignis per ferri spissitudinē interius transiens, totū efficit ignem, & frigidū fit feruēs, & nigrum fit lucidū: Si ignis cùm sit corpus in corpus ferri ingrediēs, sic absque vllo impedimento vt vides operatur, quid miraris, si Spiritus sanctus in animæ interiora ingreditur? Ne autem tantæ gratiæ descendentis lateret magnitudo, tanquàm tuba cælestis intonuit: Factus est, inquit, repentè sonus de cælo tanquàm aduenientis spiritus vehemētis, significando præsentiam illius, qui id concedit hominibus, vt vi rapiant regnum cælorum: vt & oculi viderent igneas linguas & aures audirēt sonum

Apostoli spiritu sancto baptizati sunt.

Immersio in baptismo.

Spiritus quomodo penetret animam.

Et repleuit domum vbi erant sedentes. Facta est receptaculũ spiritalis aquæ illa domus: Discipuli intus sedebãt, & domus vniuersa repleta est. Baptizati igitur sunt sine vllo defectu, secundũ promissionem. Induti sunt in animo & corpore diuino indumento, & salutari: & apparuerũt illis dispertitæ linguę tanquàm ignis: seditque supra singulos ipsorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto. Ignem non vrentẽ accipiebant, sed salutarem ignẽ, comburentem delentemque spinas peccatorum, animam autẽ illuminantẽ. Hic etiam nũc in vos vẽturus est, & spinosa quidẽ peccata vestra sublaturus & dissoluturus: pretiosam autẽ animę vestræ possessionẽ illustraturus & gratiam vobis largiturus. Quę etiã Apostolis donata est. In specie autẽ linguarũ ignearũ sedit super illos, vt nouæ coronę spiritales, per linguas igneas imponantur capiti illorũ. Gladio igneo anteà prohibebat ingressum paradisi. Ignea autẽ lingua salutarẽ prę stitit gratiam. Et cœperunt loqui variis linguis, prout spiritus dabat eloqui illis. Galilæus Petrus & Andreas, vel Persica, vel Meda lingua loquebantur. Ioannes & reliqui Apostoli, omni lingua loquebantur eis, qui ex gentibus erant. Nõ enim nunc incœpit hũc externarũ gentium multitudo vndique congregari, sed iam olim. Quis tantus inueniatur doctor, qui statim docuit quæ nõ didicerant? Tot annis per Grammaticam, & per alias artes discunt tantũ Grecè benè loqui, neque tamen omnes similiter loquuntur; sed Rhetor pulchrè, grammaticus aliquando non pulchrè.

Et

Et qui grammaticã nouit, philosophica ignor... Spiritus autem sanctus docuit multas lingua... quas toto illi tempore superiori ignorabant. H... est reuerà multa sapientia, hæc veritas & potẽti... Qualis comparatio, ignorantiæ illius, quæ fuit multo tempore, ad repentinam externarum, diuersarumque linguarũ cognitionẽ. Facta est confusio multitudinis audientiũ. Alia sanè confusio ab illa mala, quæ fuit in Babylone. Nam illa confusione linguarũ, facta est diuisio volũtatũ: quoniam sapere illud fuit cõtra Deum. Hîc autem restauratio, & vnio sententiarũ: quoniã pium erat hoc studium. Et sicut per illos casus & defectio à Deo, sic per hos reductio ad Deũ. Per quæ fuit defectio, per eadẽ reductio. Vnde mirabantur dicentes: Quomodò nos audiuimus loquentes illos? Nihil admirandum; si vos ignoratis, cùm & Nicodemus ignorabat spiritus aduẽtum. Ad illũ enim dictũ erat: Spiritus vbi vult spirat, & vocẽ eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Et cùm audiendo vocem illius, nescimus tamen vnde veniat, aut quò vadat, substantiã eius quomodò enarrauerimus? Alij autem irridentes dicebant: quia musto pleni sunt isti. Vera quidem dicentes, sed irridendo. Nouum enim verè erat illud vinũ noui testamẽti gratia. Sed nouum hoc vinum est à spiritali vinea, quę iam anteà persępè in prophetis fructũ ferebat, & in nouo testamẽto refloruit. Vt enim sensibilis vinea semper manet eadem; successu autem temporum nouos adfert fructus: sic & Spiritus sanctus idem semper manens

Linguarũ & voluntatũ confusio in Babylone.

Vinũ spiritus.

 nens

nens ſicuti eſt,qui ſæpè in prophetis operabatur, nunc nouum quiddã & admirandũ declarauit. Extenſa fuit & in patres gratia, ſed hîc per excellentiam. Illic enim participes tantùm erant Spiritus ſancti,hîc autẽ perfectè ab illo baptizati,ſeu immerſi ſunt.Sed Petrus habẽs Spiritum ſanctũ, & ſciens quid haberet, dicit: Viri Iſraëlitæ, qui Ioëlem quidem profitemini, neſcitis autem quæ ſcripta ſunt ab eo.Nõ ita,ſicut vos exiſtimatis,iſti ebrij ſunt,ſed ſicut ſcriptũ eſt: Inebriabuntur pinguedine domus tuæ,& torrẽte voluptatis tuæ potabis eos.Inebriati ſunt ſobria ebrietate,quæ peccatum mortificat,& cor viuificat. Ebrietate omninò cõtraria illi corporeę ebrietati. Illa enim & cognitorum inducit obliuionem: hęc autẽ etiam ignoratorum notitiã donat.Inebriati ſunt biberẽtes vinũ ſpiritalis vitis, illius quæ dicit: Ego ſum vitis,vos autẽ palmites. Si autem non confiditis mihi,ex ipſo tempore intelligetis verũ eſſe,quod dicitur: eſt enim hora tertia diei. Hora enim tertia crucifixus eſt,vt Marcus dicit:Tertia hora miſit gratiam. Nõ enim alia gratia illius, & alia huius,ſed qui tunc crucifixus eſt,& promiſit, implẽtit quod promiſit. Quòd ſi teſtimoniũ quoque habere vultis, audite quod etiam dictum eſt per Ioëlem prophetã: Et erit poſteà dicit Dominus: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Quod autẽ dicit, effundam, abundantẽ deſignat ſpiritus donationẽ: nã hîc nõn ad menſurã Deus dat ſpiritũ.Deus Pater enim amat filiũ,& omnia dedit in manũ eius. Dedit illi poteſtatem, etiam donare

Ebrietas ſobria quæ ſit.

Tertia hora crucifixus,& ſpiritũ miſit.

donare gratiā Spiritus ſancti, cui Ieſus voluerit. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ. Et deinde: Et ſuper ſeruos meos, & ſuper ſeruas meas, in diebus illis effundā de ſpiritu meo, & prophetabūt. Spiritus ſanctus nō eſt acceptor perſonarū. Non enim quærit ſtatus amplitudinē, ſed animæ probitatem: neque diuites efferantur, neque pauperes animum deiiciāt, tantum modò vnuſquiſque ſeſe paret ad cæleſtis gratiæ ſuſceptionem.

Multa quidem vobis hodiè dixi, quibus fortè iam aures fatigatę ſunt, ſed lōgè plura prętermiſi, ac opus eſſet reuerà de doctrina Spiritus ſancti & tertia & pluribus catecheſibus. Ignoſcatur autem nobis id vtrunque. Nā cùm & feſtū paſchatis iam inſtet, et ſermo nobis hodiè prolixus erat. Itaque tot teſtimonia, quot eſſent neceſſaria, de nouo teſtamento in mediū producere non licet. Deſunt enim nobis multa ex Actis Apoſtolorū. In quibus Spiritus ſancti gratia in Petro & omnibus ſimul Apoſtolis operabatur. Deſunt multa & ex catholicis, & Pauli quatuordecim epiſtolis, ex quibus pauca nūc, tanquàm ex magno prato, flores colligere conabimur. In virtute enim Spiritus ſancti, voluntate patris & filij, ſtans Petrus cum vndecim, & eleuans vocē ſuam, (ſecundùm illud: Exalta cū ſonitu vocē tuam, qui euangelizas Ieruſalem) reti verborum animas circiter trium milliū cepit. Talis & in aliis ſimul Apoſtolis gratia abundabat, vt etiam ex Iudæis ipſis qui Chriſtū crucifixerāt tot crediderint, et in nomine

Rete verberū.

Chriſti

Christi baptizati sint,& perseuerarūt in doctrina Apostolorū & orarēt. In eadē quoque virtute Petrus & Ioannes, ingrediētes templū circa horam nonā orationis, & eum qui fuit in porta speciosa claudū ab vtero matris, ab annis quadraginta sic existentē, in nomine Christi curarunt, vt impleretur quod dictū est: Tunc saltabit claudus vt ceruus. Spiritualis enim doctrinæ sagena quinque millia credentiū simul ceperūt. Principes autē populi,& sacerdotū errantes redarguerunt: non per propriā sapientiā: sine literis enim & idiotæ erāt, sed per spiritus efficaciā. Scriptum est enim: Tūc Petrus plenus Spiritu sancto dixit ad ipsos: Ac tantoperè per duodecim Apostolos sancti Spiritus in credentibus virtus operabatur, vt vnū esse illis cor, & anima vna videretur. Cōmunia erant illis omnia,& possessores pretia possessionū venditarum, libenter illis adferebāt, ita vt egenus inter illos esset nemo. Ananias verò & Saphira volentes mētiri Spiritui sancto, dignā perpessi sunt vindictā. Per manus Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in populo, ac tanta circunfusa erat Apostolis spiritalis gratia, vt quāuis māsueti essent, metuendi tamen viderentur. Denique nemo ausus est illos prohibere, sed populus etiam magnificabat illos,& nationes illis accedebāt. Et fidelium tam virorum, quàm mulierū numerus augebatur,& ægrotorum cum lectis, & grabatis plateæ plenæ erant, vt pretereunte Petro, vel vmbra aliquem ex illis attingeret. Congregabatur & ex vicinis ciuitatibus multitudo in sanctam

Sagena doctrinæ.

hanc

hanc ciuitatem Ierusalẽ, adferẽtes ægrotos & infirmos, & à spiritibus immũdis obsessos, qui omnes curabãtur in hac Spiritus sancti virtute. Tum verò duodecim Apostoli, propter Christi prædicationem, à Principibus sacerdotum coniecti in custodiã, ab angelo noctu prætér opinionẽ ab ea sunt educti, & rursus ex templo ad tribunal corã illis adducti, intrepidè redarguebant illos in his quæ cõtra Christũ dicebant: atque hoc addebant quòd Spiritum sanctũ dedit Deus credentibus ipsi: & propterà vapulati ibant gaudentes: neque cessabant docere & euangelizare Christũ Iesum.

Diaconi septẽ Hierosolymis.

Neque verò in duodecim tantùm Apostolis erat eiusmodi gratia: verùm etiam in primogenitis filiis huius aliquando sterilis ecclesiæ, in illis inquiam, septem diaconis. Et ipsi enim redarguebant, vt scriptũ est, pleni Spiritu sancto & sapientia. Ex quibus præcipuus Stephanus, martyrum summus, vir plenus fide, & Spiritu sancto, faciẽbat signa & prodigia magna in populo, certabatque cum aduersariis, neque poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui per eum loquebatur. Calumniis autẽ oppressus, & ad iudiciũ adductus, resplenduit vti angelus: vt etiam hi qui sedebant in concilio, viderẽt faciem eius tanquàm faciem angeli. Quia verò sapienter responderet, & duræ ceruicis, incircũcisique cordis & aurium Iudæos redargueret, qui semper Spiritui sancto reluctantur, cùm lapidaretur, vidit cęlos apertos. Vidit & filium hominis stantẽ ad dexteram patris. Vidit non sua virtute, sed vt inquit scriptura, diuina.

Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, suspiciés in cælum vidít gloriam Dei, & Iesum stantem ad dexteram Dei. In eadem virtute Spiritus sancti, & Philippus in nomine Christi, in ciuitate Samariæ, eiiciebat spiritus immundos, magna voce clamãtes: Paralyticos & claudos curauit, multáque credentium in Christũ adiunxit multitudinem. Aduenientes deinde Petrus & Ioannes per orationem & manuum impositionem, Spiritus sancti communicationem tradebant, à qua solus Simon magus iustè exclusus est. Aliàs quoque idem Philippus ab angelo Domini vocatus in itinere, propter illum pientissimum Eunuchum Æthiopem & ab ipso etiam spiritu admonitus, accessit, & adiunxit se currui illius, docuitque Æthiopem, & baptizauit, atque in Æthiopiam vsque Christi præconem misit, sicut scriptum est: Æthiopiá preueniet manus eius Deo. Et: Raptus à spiritu, reliquis ciuitatibus prædicabat.

Eodem Spiritu sancto repletus erat Paulus, posteaquàm vocatus est à Domino: Et testis nobis occurrit horum verborum Ananias ille pius, in Damasco dicens ad illum: Dominus Iesus, qui in via, qua veniebas, apparuit tibi, ipse misit me, vt visum recipias, & replearis Spiritu sancto. Quod etiam statim effecit, ac oculorum quidem Pauli cæcitatem cõuertit in visum: animæ autem sigillum spiritus impressit, vasque illud electum effecit, quod apertè illius Domini, qui apparuit ei, nomẽ ferret, & persecutorem in prædicatorẽ, seruumque bonũ mutauit, qui ab Hierosolymis *Sigillũ spiritus.*

vſque ad Illyricum diſſeminauit Euágelium: qui Regiam quoque Romam inſtituebat, & in Hiſpaniam vſque promptitudinem prædicationis extendit. Milleque intereà ſuſtinuit labores & incommoda: ſignaque & portenta peregit, de quo hæc ſufficiant.

Petrus Princeps Apoſtolorum, & clauiger cæli.

In eadem Spiritus ſancti virtute & Princeps Apoſtolorum, & regni cælorum clauiger Petrus, Lyddæ, quæ nunc Diapolis vocatur, in Chriſti nomine paraliticum Æneam curauit. Ioppę verò Tabitham à mortuis excitauit, vbi etiam in domo cùm eſſet, in extaſi vidit cælum apertum, & inde linteum veluti vas demitti, plenum animantibus diuerſorum generum & ſpecierum: audiuitque vocem dicentem, nihil eſſe homini immúdum, ita vt neminem deinceps communem, aut immundum diceret hominem, etiamſi ex Græcis eſſet, id manifeſtè didicit. Et à Cornelio requiſitus, ab eodem rurſus ſpiritu apertè audiuit: Ecce viri quærunt te: ſed conſurgens vade cũ illis, nihil diſcernens, quia ego miſi illos: vnde palam eſt, quòd etiam hi qui ſunt ex gentibus credentes, gratiæ Spiritus ſancti fiunt participes. Cũ autem Petrus veniſſet Cæſareã, & de Chriſto prędicaret, ſcriptura dicit de Cornelio, & iis qui cũ illo erant: Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes audiẽtes illũ ſermonẽ. Ita vt hi, qui ex circunciſione cũ Petro venerant, mirarẽtur, & ſtupefacti dicerent, quòd etiã in gentes donũ Spiritus ſancti effuſum eſt. Antiochiæ verò Siriæ ciuitate clariſſima prędicationis

tionis Christi cooperator bonorũ Barnabas hinc missus, vir bonus & plen⁹ fide & Spiritu sancto, magnã credentiũ in Christũ messem facit. Atque Paulum Tharso Antiochiã, cooperatorẽ induxit. Quoniã autẽ turbę iã multę in illa Ecclesia erant ab illis conuersæ, factũ est, vt Antiochiæ primùm discipuli vocarentur Christiani, vti olim à Domino prædictũ est: credẽtibus nomen nouũ ex Spiritu sancto imponẽdo. Diffusa posteà à Domino Antiochiæ maiori gratia spirituali. Prophetæ etiã erant illic & doctores, inter quos & Agabus. Sacrificantibus autẽ illis Domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus, ad quod elegi eos: & impositis manibus missi sunt à Spiritu sancto. Certum est autem spiritum loquentem & mittentem viuere, subsistere & agere, vt anteà diximus.

Christiani Antiochiæ primũ vocati.

Idem Spiritus sanctus in vnitate patris & filij, nouum testamentũ in Ecclesia catholica constituens, liberauit nos à graui iugo Legis, de cõmunibus & immũdis cibis dico, sabbatisque, & nouiluniis, atque circuncisione, de aspersionib⁹, & sacrificiis, quæ ad tempus quidem data, vmbram habebant futurorum bonorum. Adueniente autem veritate, cohibita sunt meritò. Nam propter eam, quæ fuit Antiochiæ, quæstionem, qui dicebant, necessarium esse circuncidi, & legem Moysis seruare, Paulo & Barnaba misso Hierosolymam; Apostoli qui hîc erant Hierosolymis, omnibus legalibus, & typicis rebus per scriptam epistolam vniuersum orbem liberarunt.

Apostolico decreto à Lege sumus liberati.

Num data illis erat tantæ rei authoritas? Sed fatentur ſcripto miſſo: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil amplius oneris nobis imponere præter hæc quę neceſſaria ſunt, vt abſtineatis ab Idolothytis, à ſanguine ſuffocato & fornicatione. Per quod ſcriptum hoc apertè declararũt. Quod tametſi ab hominibus Apoſtolis hoc erat ſcriptũ, ſed ex Spiritu ſancto Oecumenica eſt cõſtitutio. Quod ij accipientes qui erant cum Barnaba & Paulo, in vniuerſum orbem deuexerunt. Cùm iam eò perducta eſt oratio, dari mihi veniam peto à vobis dilecti: imò magis ab ipſo ſpiritu in Paulo habitante: ſi nõ omnia eiuſmodi perſequi potero, cùm propter imbecillitatem meam, tum verò laſſitudinem veſtram. Quando enim dignè poſſem enarrare, quæ virtute Spiritus ſancti, in Chriſti nomine, miracula facta ſunt? quæ in Cypro facta ſunt contra Elimam magum, claudorũ & ægrotorum curationes: in Cylicia, Phrygia, Galatia, Miſia, & Macedonia. Tũ Philippis prædicando, & Phytonis in Chriſti nomine expulſionem, & nocte poſt terræ motum cuſtodis, & totius domus per baptiſmum ſalutẽ. Tum Theſſalonicę & mediis Athenis in Areopago concionẽ, aut Corinthi, & in tota Achaia doctrinas. Quomodò autẽ pro dignitate diſſeram, quæ à Spiritu ſancto per Paulũ factæ ſunt Epheſi operationes? Quomodò ignorantes quidẽ iſtic priùs à Paulo edocti cognouerũt, & cũ manus illis imponeret, veniebat in eos Spiritus ſanctus, & loquebantur linguis, & prophetabãt. Tanta autem erat in illo gratia

Humana conſtitutio obligat omnes.

Opera ſpiritus

gratia ſpiritalis, vt nō modò quos attigiſſet ſanaret: verùm etiam de corpore eius ſudaria & ſemicinctia morbos curarēt, & expellebant dęmonia. Quid eos commemorem, qui curioſa fuerant ſectati, & congeſtos libros coram omnibus cōbuſſerunt? Prætereo Eutichum, Troade ſomno correptum, & à tertio cœnaculo lapſum, ſublatúque mortuũ, à Paulo verò ſeruatũ. Prætereo quid, ad ſeniores Epheſi Miletũ vocatos apertè locutus eſt, quòd Spiritus ſanctus, per omnes ciuitates teſtimonium perhibebit mihi dicēs: Propter hoc enim dictum, quòd per omnes ciuitates manifeſtabat Paulus: quòd ea, quæ in vnaquaque ciuitate ab illo fiebant miracula, Spiritus ſancti energia eſſent, & nutu Dei, & in Chriſti nomine, qui per eum loquebatur. Virtute huius Spiritus ſancti feſtinauit in hāc ſanctam Hieruſalē idem Paulus. Et quæ Agabus euentura illi in ſpiritu prędixerat, pertulit de Chriſto diſſerens: Cæſareā verò adductus, & in mediis iudiciorũ ſubſelliis, nunc coram Felice, nunc corā Feſto pręſide & Agrippa rege, tātam ex Spiritu ſancto victricem ſapientiæ gratiam habebat, vt ipſe iam rex Iudæorũ Agrippa diceret: Parum abeſt, quin me feceris Chriſtianum. Idem Spiritus ſanctus eam vim Paulo præbuit, vt cùm in Melita ictus eſſet à lacerta, nihil ei noceret, diuerſaſque rationes ſanandi ægrotos diſtribuit. Idem Spiritus ſanctus, eum qui fuit perſecutor, pręconem Chriſti factum ad Regiam vſque Romam perduxit, qui multis illic Iudæis, vt in Chriſtum crederent, perſuaſit. Cōtra-

dicentibus autem apertè dicebat: Rectè locutus est Spiritus sanctus per Esaiam prophetã dicentẽ ad patres, &c. Et quòd Spiritu sancto plenus erat Paulus, & eius socij omnes Apostoli: & qui per eos in patrem, filium, & Spiritum sanctum consubstantialem crediderũt. Audi, quàm apertè dicat in Epistolis suis scribens: Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Et iterum: Qui nos signauit Deus, dans nobis in hoc ipsum arrabonem spiritus. Et iterum: Qui excitauit Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, per inhabitantem ipsius spiritum in vobis. Et rursus ad Timotheum scribit: Bonum depositũ custodi per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Quòd autem spiritus viuat, & subsistat, & loquatur, & prædicit, sæpè iam vobis in superioribus dictũ est. Scribit enim apertè ad Timotheũ Paulus: Spiritus autẽ apertè dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide. Quæ quidem schismata non solùm in superioribus, verùm etiam nostris temporibus videmus, vario & multifido hæreticorum errore existẽte. Et iterum: Quæ aliis generationibus non indicauit, ea nunc filiis hominum reuelauit sanctis Apostolis suis & prophetis in spiritu, & reliqua. Et iterum: Testimoniũ autem perhibet nobis Spiritus sanctus. Et rursus iustitiæ milites adhortans, dicit: Galeam salutis accipite, & gladiũ spiritus, quod est verbũ Dei, cũ omni oratione & deprecatione.

Et: Non inebriemini vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu, loquentes mutuò, in psalmis & hymnis, & canticis spiritalibus. Et: Gratia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cũ omnibus vobis. Per quæ quidem omnia, & quæ pretermissa sunt longè plura, intelligentibus patet, substantialis, sanctificans, & operans virtus Spiritus sancti. Tempus enim me deficeret, si, quæ reliqua sunt de Spiritu sancto, dicere velim, ex his quatuordecim Pauli epistolis, in quibus diuersimodè, sufficiẽter pieque docuit. Munus autẽ erit ipsius Spiritus sancti: nobis quidem, si in aliquibus deficimus propter paucos hosce predictos dies, veniam dare: vobis verò auditoribus eorum, quæ desunt, perfectiorem infundere cognitionẽ, præsertim vobis, qui crebriori diuinarum scripturarum studetis lectioni, vt ea facilè discatis.

Iam verò ex præsentibus hisce catechesibus, & ex his, quę à nobis anteà dicta sunt fidem habetis firmiorem, in vnum Deum patrem omnipotentem, & in Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & in Spiritum sanctum consubstantialem & paracletum. Dictionis autem huius, & appellationis spiritus, in sacris scripturis est etiam cum aliis communicatio. Dicitur enim & de patre, Spiritus est Deus, vt in Euãgelio Ioannis scriptum est. Et de filio: Spiritus faciei nostrę Christ⁹ Dominus, vt dicit Ieremias propheta. Et de Spiritu sancto: Paracletus autẽ Spiritus sanctus, vt dictum est. His itaque quę in

ordine fidei pia sunt intellectis, & Sabellij reiecto errore, ad ea quæ nunc vrgent, & vobis vtilia sunt, sermonem conuertamus.

Caue ne fortè simulans tanquàm Simon ad baptismum accedas, cor autē tuum veritatē non quærat. Nostrum est testificari: vestrū autē cōfirmari. Si firmiter in fide perstiteris, beat⁹ euades: si incideris in perfidiā, abiice deinceps illā, & sis certissimus. Tempore enim baptismatis cùm ad Episcopū accedis, aut presbyterū, aut diaconum, vbique enim gratia, & in oppidis, & in ciuitatibus, & apud idiotas, & apud eruditos, & apud seruos, & apud liberos: quoniā nō ex hominibus est ea gratia. Tu quidē accede ad baptismū: accede autē, non vultū tantùm istū visibilē baptizantium respiciēs, sed memineris istius Spiritus sancti, de quo nunc nobis sermo est. Hic enim paratus adest obsignare animā tuā, & dare tibi signaculū, quod dæmones tremūt, cæleste quoddā & diuinum, sicut scriptum est: In quo etiā credētes signati estis Spiritu sancto promissionis. Proba ergo animā, ne proiicias margaritas ante porcos. Sin autē simulas, nihilominus homines quidē te baptizāt: spiritus autē te non baptizat. Si verò ex fide accedis, homines quidē id quod videri potest ministrāt, Spiritus autē sanctus simul inuisibilia magna efficit. Vnica hora in magnam venis disquisitionē, in magnumque certamē: Quòd si perdideris nō præparatur malū: si verò gratia ubi fuerit donata, illuminabitur aīa tua: accipies virtutē, quā non habebas. Accipies arma dæmonibus horren-

horrẽda; quæ quidẽ arma ſi non abieceris, ſuper animaſignaculũ habebis, ad quod dæmon non accedet. Timet enim propterea, quia in ſpiritu Dei eiiciũtur dæmonia: ſi credideris, non modò remiſſionẽ accipies peccatorũ: verùm etiã ſupra vires humanas facies. Vtinã verò dignus ſis etiã prophetico chariſmate. Accipies enim tãtum gratiæ, quantũ capere poteris, & non quantũ ego dico. Parua nanque me dicere cõuenit, te verò maiora accipere. Quoniam mercatura lata eſt fides. Cuſtos paracletus eſt de te ſollicitus, tanquã de ſuo milite, de introitu tuo, & exitu, de inſidiatoribus tuis, & dabit tibi omnigena chariſmatũ dona, ſi nõ per peccata illũ contriſtaueris. Scriptum eſt enim: Nolite cõtriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis, in diem redemptionis. Quid igitur eſt præclarius, quàm eiuſmodi gratiã conſeruare. Prompti ſitis ad accipiendũ donum ſpiritus, accipientes autẽ, ne deinceps illud abiiciatis. Ipſe autem Deus vniuerſorũ, qui locutus eſt in Spiritu ſancto per prophetas: qui miſit illũ in ſanctos apoſtolos in die pentecoſtes, eundem & nunc ipſe ad vos mittat, & per hũc eundem nos cuſtodiat, communem omnibus nobis exhibens beneficentiam; vt vbique fructus Spiritus ſancti reddamus, dilectionem, gaudium, pacem, longanimitatem, bonitatem, beneficentiã, fidem, manſuetudinem, continentiam, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, per quem, & cum quo gloria patri cum Filio, & Spiritui ſancto, nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CATECHESIS DECIMAOCTAVA ILLVMINATORVM HIEROSOlymis extemporanea, de eo: In vnã sanctã Catholicam Ecclesiam, & in carnis resurrectionem, & in vitam æternam. Et lectio ex Ezechiele: Et facta est super me manus Domini, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus hominũ. & reliqua.

RADIX totius bonæ operationis, est spes resurrectionis: expectatio enim retributionis incitat *mentem in beneficẽtiam: promptiorque fit omnis operarius ad perferendos labores, si præmiũ laborum præuiderit. Qui verò sine præmio laborant, & anima & corpus illis concidit. Miles expectans præmia, alacris est in bellũ. Nemo verò tam indiscreto Regi militauerit, qui non soleat brauia laborũ exhibere, vt frustrà sit paratus mori. Sic & omnis anima credẽs in resurrectionem, meritò sibi parcit: non credẽs autẽ resurrectioni, exposita fit perditioni. Credẽs manere corpus in resurrectionem, parcit illi tanquàm vesti, & non polluit eam in iniquitatibus: qui verò non credit resurrectionẽ, exponit sese libidini, ac veluti alieno abutitur corpore suo. Magna igitur est Ecclesiæ catholicæ admonitio, fides de resurrectione, & doctrina valde necessaria. Cui quidem multi contradicũt, à veritate verò factum est, vt illi fides habeatur. Contradicunt Græci, non credunt Samaritæ, detrahũt hæretici. Multiplex enim est contradi-

*Animã erigit in spem.

contradictio,sed simplex veritas. Et dicũt ad nos tam Græci,quàm Samaritæ: Occidit homo,mortuus, & cõputruit, & totus in vermes resolutus est, atque ij vermes quoque interierunt. Putrefactio tanta & corruptio corpus excepit, quomodò igitur resurget? Nauigatores à piscibus deuorati sunt, & ipsi quoque comesti sunt: eos qui cum bestiis pugnarunt, vrsi & leones, vnà cum ossibus comminuerunt. Vultures & corui mortuorum humi proiectorum corpora comederũt, & in vniuersum mundũ dispersi sunt. Vnde congregabitur corpus? Nam auium,quę illud comederunt, aliam quidem in India mori contingit, aliam in Perside, aliã in Gothia igne comburi, & ipsius cinerem ventus dispersit. Vnde id corpus congregabitur? Tibi sanè homuntioni exiguo & imbecilli procul à Gothia, India, & Hispania à Perside videtur. Deo autem qui terram pugillo continet, omnia sunt propè. Non igitur pro tua imbecillitate, Deum arguas impotentiæ, sed potiùs illius potentiæ assentiare. Si enim sol exiguum opus Dei,vno radiorum iactu,vniuersum orbem calefacit: & aër,quem Deus fecit, circundat mundum, Deus autem & Solis & aëris opifex num distat à mundo? Cogita diuersa semina germinũ misceri (infirmo enim tibi in fide, infirma propono exempla) & hæc diuersa semina tuo pugillo contineri. Est'ne tibi homini res magna, an facilis, pugillum tuum aperire, & vnumquodque germen, secundùm ipsius naturã colligere, & ad germen restaurare? Et tu quidẽ id in

Falsum multiplex, verum simplex.

id in tuo pugillo poteris, num & Deus, quæ il
lius pugillo continentur, discernere, cōgregare
& restaurare non poterit? Considera quod dici
tur, & si non est absurda redargutio, vel contra
dictio hac in re vide: & ad rectam reuersus ratio
nem, ad te ipsum redi. Diuersos habes seruos, a
alij quidē sunt probi, alij mali, honoras probos
& malos verberas. Et si iudex es, bonos laudas
punis iniquos. Si apud te hominem mortalem
est talis iustitia, apud Deum'ne, Regem omnium
Iustitia Dei. sempiternū, iustitiæ non erit retributio? Sed im
pium est id negare. Perspice autē & istud: Mul
homicidæ in lecto impunè defuncti sunt: vbi i
tur Dei iustitia? Sępè autem qui homicidia qui
quaginta patrauit, semel tantùm capite plectitu
vbi igitur illorū quadraginta nouem pœnas d
bit? nisi post hanc vitam fuerit iudicium & retri
butio: iniustitiam'ne Dei arguis? Verùm nil
mireris dilationem damnationis: Omnis qui c
tat, posteaquàm absoluit certamen, coronatu
aut contumelia afficitur. Neque priùs agoneth
decertantes coronat, quam omniū certaminu
finis aduenerit, vt postremò diiudicans, præm
victoriæ, & coronas proferat. Sic & Deus durā
adhuc in hoc mundo certamine, hactenus qu
dem iustis ex parte auxiliatur, deinceps aute
vnicuique perfectum præmium reddet.

Si non est resurrectio mortuorum secundù
te, cur mortuorū spoliatores condemnas? si eni
Resurrectionis conscientia. periit corpus, & desperata resurrectio, cur pręd
mortui mulctatur? Vides, quod etiamsi neges
bii

biis, infracta tamen apud te manet resurrectionis conscientia. Tum verò arbor quidem excisa rursus floret, homo auté excisus non florebit? Et seminata demessáque in areis manent, homo auté ex hoc mundo demessus, non manet in æternũ? Et vitium surculi, aliarumque arborum omninò excisi, & transplantati, reuiuiscunt & fructificãt: homo verò, propter quem & illa sunt, cadens in terram, non excitabitur? Vt in discrimine opificiorum vtrum est maius, statuam quæ nulla erat, ab initio formare, an eam quæ ceciderit, in eandem rursus formam conflare? Qui ex nihilo nos fecit Deus, nunquid iam existentes & cadentes, rursus excitare non poterit? Si nõ credis his quæ de resurrectione scripta sunt, gentilis existens ex rerũ natura id perspice, & ex his que ad hodiernam vsque diem apparent, intellige. Seminatur frumentum, vel fortè aliud genus seminis, cadẽs moritur, & quasi putrescit, fitque omninò ineptum ad cibum: sed mox illud putridum fit herbidum, & exile cadens surgit pulchrũ. Frumentũ autem fit propter nos, & propter vsum nostrũ factum est: neque enim frumenta & semina sunt propter seipsa. Si ergò ista quæ propter nos nascuntur, mortua reuiuiscunt, nos verò, quorum causa & illa nata sunt, mortui, an non excitabimur? Brumale nunc tẽpus vt vides, arbores nũc tanquàm mortuæ. Vbi enim folia ficus? Vbi botri vitis? Sed hæc quidẽ hyeme mortua, vere autem virẽtia apparent: Et cùm tempus aduenerit, tunc veluti à mortificatione redditur viuificatio.

Resurrectio probatur ex natura.

Videns

Videns enim Deus tuam incredulitatem in his quæ videntur, singulis annis resurrectionem efficit: vt ea videns in rebus inanimatis, etiam de animatis rationalibus credas. Si muscæ quidē & apes, aqua suffocatæ sæpè post tēpus anni resurgunt: & serpentū genera hyeme immobilia sunt, æstate verò deinceps consurgūt: facilè sanè quilibet intelligēs his similia dederit exempla. Qui autē irrationalibus, & vilibus vitā præbet super naturā: nónne idem nobis, propter quos & illa fecit, viuificationem donabit? Sed cùm inquirūt Græci resurrectionem mortuorū, manifestius id esse volunt, atque dicunt: quamuis ista quidē excitantur, sed non omninò putrefiunt, voluntque apertè videre animal putrefactum & resurgens. Vidit Deus hanc hominū incredulitatē, & auem quandam in hoc fabricatus est, quæ Phœnix appellatur. Hæc vt scribit Clemens, & alij complures idem referunt, cùm sit vna tantùm auis, & sola, in terram Ægypti in spatio quingentorum annorum venire solet, atque demonstrare resurrectionem: non in locis desertis, ne mysteriū id ignoretur, sed in aperta ciuitate consistit, vt contrectetur quod non creditur. Septum enim sibi facit è thure & myrrha, cæterisque aromatibus, & completis annis eò deuenit. Moritur apertè & putrescit: deinde ex putrefacta carne mortuæ, vermis quidā generatur, & hic deinceps in auem efformatur. Non diffidas huic: nam & apium genera sic etiam ex vermibus formari vides, & ex ouis humidissimis pennas & ossa, & venas auiū vidisti.

Phœnix typus resurrectionis.

vidisti. Phœnix sanè præfatus excrescēs in auem, talis euolat in aërē, qualis & mortuus erat, apertissimè mortuorum resurrectionem hominibus demonstrat. Admiranda quidē auis est Phœnix: sed auis tamen irrationalis, neque vnquam volans per aërem psallebat Deo: neque scit quis sit vnigenitus Dei filius. Ergo animanti quidem irrationali, & non cognoscenti factorem suum, resurrectio donatur: nobis verò glorificantibus Deum, & mandata eius custodientibus eadem non dabitur?

Sed quoniam longè petitū & rarum est Phœnicis exemplum, his qui non credunt: accipe aliam rursus demonstrationem ex his, quæ indies tibi sunt præ oculis: Ante centū vel ducentos annos, nos omnes qui loquimur & audim⁹, vbi eramus? Ac nescimus constitutionis nostræ subsistentiam? Nescis quomodò ex infirmis, rudibus, & confusis rebus generamur? & ex tam rudi infirmaque materia formatur homo: & quod erat imbecillum, incarnatū, in robur neruorum mutatur, & oculorum splendorem, & narium odoratum, & aurium auditum, & linguam loquentem, & cor saliens, & manus operantes, & pedes currētes, & in omnimodā membrorū speciem. Ac illud imbecillū fit nauium fabricator, & domorū opifex, architectus & omnium artium operarius: miles, princeps, legislator & rex. Qui ex leuibus rebus ita nos facit Deus, num cadētes excitare non poterit? Et qui non existens fecit vt esset, nunquid cadens non subleua-

Resurrectio ex ipsa hominis generatione probatur.

ſubleuabit? Accipe autē & ex cælo apertam reſur rectionis mortuorū demonſtrationē, quæ in luminaribus menſibus ſingulis declaratur: Lunæ enim corpus, prorſus deficiens, ita vt nullum amplius appareat, rurſus impletur, & ita vt erat in integrum reſtituitur. Si quidē pro huius rei perfecta demonſtratione, circuitu annorū, deficiens luna, & tota apertè ſanguine quaſi tincta, denuò lucidū corpus recipit. Quod ſanè Deus gubernat, vt & tu homo ex ſanguine conſtans, de reſurrectione mortuorum non dubites, & quod circam Lunam in cælo vides, hoc etiam de teipſo credas. His itaque vtere verbis ad Græcos: nam qui ſcripturas non recipiunt, non ſcriptis eos armis oppugna, atque ſolis ratiocinationibus & demonſtrationibus. Iſtis enim neque quis ſit Moyſes notū eſt, neque quis Eſaias: neque Euangelia, neque Paulum agnoſcunt.

Gētes rationibus et non ſcripturis confutandæ.

Tranſeamus verò ad Samaritas, qui ſolam Legem recipiunt, prophetas nequaquam: quibus vanum videtur eſſe, quod modò ex Ezechiele lectum eſt. Prophetas enim, vt dixi, non recipiūt: Quomodò igitur & Samaritis perſuadebimus? Veniamus ad ſcripta Legis. Dicit igitur Deus ad Moyſen: Ego Deus Abrahā, Iſaac & Iacob: certum, quòd exiſtentium, & ſubſiſtentiū. Si enim Abraham mortuus eſt, vel non exiſtit, & Iſaac & Iacob. Nunquid Deus eſt non exiſtentiū? Num aliquando dixit Rex, ſe Regem eſſe militū quos non habet? Quando aliquis oſtentat diuitias, quas non poſſidet? Neceſſe eſt itaque ſubſiſtere, & Abra-

Samaritæ Lege confutantur.

& Abrahã & Iacob vt Deus sit existentiũ Deus. Neque enim dixit, ipsorũ eram Deus, sed sum. Quòd autem sit iudicium, dicit Abraham ad Dominũ: Qui iudicas omnem terram, nequaquam facias iudiciũ hoc. Ad hæc cõtrà insensati Samaritæ dicunt: Quòd fieri quidem potest, vt animę Abraham, Isaac & Iacob maneant, corpora autẽ resurgere non poterunt. Ita ne virgam quidem Moysis iusti in draconem conuerti possibile est: corpora autem iustorum viuere & resurgere erit impossibile? Atque illud quidem pręter naturam factum est: hoc autem secũdùm naturam non restaurabitur? Et virga Aaron excisa & mortua, absque humore aquæ refloruit: atque hæc sub tecto existens, quæ in agris quondam florebat, nunc autem in aridis posita, fecit per vnam noctem ea, quæ per multos annos irrigata vix fecerit cũ fructibus. Virga Aaron tanquàm ex mortuis surrexit, & ipse Aaron non resurget? Cuius sanctitatẽ vt Deus declararet, in ligno miraculum fecit: ipsi autem Aaroni resurrectionem non largietur? Mulier illà pręter naturam in sal conuersa est, & caro in carnem nõ instaurabitur? Vxor Loth facta est statua salis: vxor autem Abraham non resurget? Qua autem virtute mutata est manus Moysi, vt vna hora fieret tanquàm nix, & rursus restituta, certum est quod mandato diuino. Quid ergo? tunc quidem mandatum erat efficax, nũc autem non erit efficax? Vnde autem ab initio totus homo factus est, ô insensati Samaritę? Venite ad primum sacræ scripturæ librum, quem & vos recipitis. *Resurrectio ex Lege probatur.*

pitis. Et creauit Deus hominem puluerem de terra. Puluis in corpus mutatur, & caro in carnem rursus non conuertetur? Quærendum esset à vobis, vnde constituti sunt cæli & terra, & mare, vnde sol & luna & astra? Quomodò ex aquis volatilia & natātia? Et quomodò de terra omnia animantia? Tot myriades ex non existentibus, ad esse deductæ sunt, & nos homines, qui facti sumus ad illius imaginem, nunquid non resurgemus? Reuerà plena est res ista incredulitate, & multa reprehensione infidelium. Quando Abraham dicit ad Deum: Qui iudicas omnem terrā, & non credunt discentes legem. Quando scriptū est, quod ex terra homo, & non credūt id legentes. Illis igitur hæc tanquàm infidelibus, ex prophetis autem alia nobis credentibus.

Cùm autem & his vtentes aliqui diffidunt iis, quæ scripta sunt, ac proferunt nobis illud: Non resurgent impij in iudicio. Et illud: Cùm descendit homo in infernum, non licet ascendere. Et, Non mortui laudabunt te Domine. His quæ benè scripta sunt, malè vtuntur. Bonum ergo est, obiter, quantum tempus patitur, nunc ista attingere, & illis respondere. Si enim dicit: Impij non resurgunt in iudicio, hoc significat, quòd non in iudicio. Neque magna Deo opus est inquisitione: simul vt resurrexerint impij, consequentur eos pœnæ. Et si dicit: Non mortui laudabunt te Domine, hoc indicat, quòd pœnitentiæ & remissionis peccatorum in hac vita tantùm præscriptum tempus habemus. Dicit verò

Resurrectionē prophetæ asserunt.

& qui

& qui eo fruuntur, illum laudabunt. Non licet enim post mortem deinceps eos, qui in peccatis mortui sunt, sicut benefactoribus Deum laudare: sed lamentari. Laus enim est gratias agentium, stridor autem angustias patientium. Iusti igitur tunc Deum laudabunt. In peccatis autem mortui, tempus confessionis non habent. De eo autem, Si descendat homo in infernũ, non licet illi ascendere; respice consequentiam: Scriptum enim est, non licet: & non, non ascendet, neque: & non reuertetur in propriam domum. Cùm enim vniuersus mundus transierit, & omnes domus corrumpentur, quomodò in propriam domum reuerteretur, noua deinceps facta terra? Oportet autem ipsos audire Iob dicentem: Est enim arbori spes: si nanque excidatur, florebit, & vide quod truncus eius non deficit: si enim senuerit in terra radix eius, in petra verò moriatur truncus eius, ab odore aquæ florebit, & faciet fructum tanquàm nuper insitum. Vir autem mortuus peribit: cadens autem homo non amplius est? Modò non confundit, & increpat. Sic enim legendum per interrogationem illud, non amplius est? Quid enim, si lignum cadens, inquit, excitatur, homo propter quem lignum factum est, non resurget? Et ne putes me id torquere, lege quod sequitur. Post hanc enim interrogationẽ, Cadens homo non amplius est? dicit: Si mortuus fuerit homo, viuet. Et statim dicit: Expecto donec rursus fiã. Et iterũ alibi: Cũ tis, inquit, mea resurget, quæ ista patitur. Esaias

In peccatis mortui.

autem propheta dicit: Resurgent mortui, & excitabuntur qui in monumētis sunt. Apertissimè autem propheta Ezechiel dicit: Ecce ego aperio sepulchra vestra, & leuabo vos de monumentis vestris. Et Daniel dicit: Multi dormientiū in puluere terræ resurgent, alij in vitam æternam, alij verò in contumeliam æternā. Et scripturæ multæ testantur de resurrectione mortuorum: suntque alia permulta verba de illa.

Reliqua autē cursim prætereamus, vt Lazari quatriduani resurrectionem propter tēporis breuitatem, vt filium viduæ excitatum. Et filiæ archisynagogi tantùm mentio sit. Et quomodò scissæ sunt petræ, multaque corpora requiescentiū sanctorum apertis monumentis surrexerūt. Præcipuè autem recordemur, quòd Christus à mortuis surrexit. Prætereo Eliam, & filium viduæ ab illo excitatum: & Elizeum, bis excitantem, & in vita post mortem. Viuens quidem effecit resurrectionem per animam suam. Vt autem non solùm anima sanctorum honoretur, credaturque quòd etiam in corporibus mortuorum inest virtus, seu potentia: iacens in sepulchro Elizei mortuus, mortuumque corpus prophetæ attingens, viuificatus est, atque ita mortuum corpus prophetæ, perficit opus animæ, & mortuum iacensque vitam præbuit defuncto: exhibensque alteri vitam, ipsum nihilominus mortuum permansit. Qua de causa? Ne si resurrexisset Elizeus, factum id soli animæ adscribatur: & vt demonstretur, quòd absente etiam anima, inest virtus quædam

Reliquiæ sanctorum honorandæ.

Corporibus sanctorum virtus mirabilis inest.

dam

dam eiusmodi corporibus sanctorum, propter tot annorum inhabitatas in illis animas iustas, quorum ministerio vsæ sunt. Neque verò diffidamus, vt rerum ignari, fieri istud. Si enim sudaria & semicinctia, extra corpus existentia, contacta ab ægrotis, liberabant illos ab infirmitate: quantò magis corpus ipsum prophetę mortuum excitauit? Sunt quidem alia multa, quæ dicamus in hanc sententiam, si singula eiuscemòdi præter opinionem facta, persequenda essent. Propter labores autem superiores, & dilationem ieiunij Parasceues, & vigiliæ, ista quidem sic obiter dicta sunto, sparsim disseminata, vt vos quæ optima sint semina accipientes, copiosiorem fructum feratis.

Veruntamen & illius mentionem faciamus, quòd Apostoli mortuos excitabant. Petrus quidem Ioppæ Tabitham, Paulus verò Troade Eutychum, & reliqui omnes Apostoli: quamuis non omnia scripta sunt, quæ vnusquisque admiranda fecit. Memineritis quoque eorum, quæ Paulus Corinthiis scripsit, ad eos qui dicebant: Quomodò resurgent mortui, quali autē corpore venient? Et quòd si mortui non resurgent, neque Christus surrexit. Et quòd insipientes vocauit, non credentes, & reliquæ omnis doctrinæ illius de resurrectione mortuorum recordemini: & quòd ad Thessalonicenses scripsit: Nolumus autem vos ignorare fratres, de dormientibus, ne contristemini, sicut & cæteri, qui non habent spem, & cætera. Maximè verò,

quòd & mortui reſurgent primi. Præcipuè autem hoc notate, quod modò non digito indicans Paulus dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere corruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Corpus enim hoc excitabitur non ita infirmum, ſed ipſum quidem reſurget, indutum tamen incorruptione transformabitur. Sicut ferrum in igne verſatum, fit ignis. Magis autem, ſicut nouit ille reſurgẽs Dominus. Reſurget itaque hoc corpus, ſed non tale manebit, verùm erit æternum. Non amplius eiuſmodi cibis ad vitam opus habebit, neque ſcalis ad aſcenſum: fiet enim ſpiritale. Admirandum quid, & quale pro dignitate declarare nequimus. Iuſti ſplendebunt vt ſol, & tanquàm luna, & ſicut ſplendor firmamenti. Et præuidens iſtam hominum incredulitatem Deus, vermibus paruulis æſtate lucidum dedit corpus, vt eo ſplenderent. Vt ex apparentibus crederetur id, quod expectamus. Qui enim partem poteſt præſtare, poterit & totum. Et qui fecit, vermis vt lumine ſplenderet, multò magis illuſtrabit hominem iuſtum. Excitabimur ergo æterna habentes corpora, omnes autem ſimilia: ſed qui eſt iuſtus, corpus accipiet cæleſte, vt poſſit cum angelis dignè conuerſari. Si verò peccator eſt, accipiet corpus æternum, quo ſufferre poſſit pœnas peccatorum, vt perpetuo in igne ardeat, & nunquàm diſſoluatur. Et iuſtè vtriſque his ordinibus Deus hoc præbebit: nihil enim ſine corpore à nobis geſtum eſt. Blaſphemamus per os,

Corpus reſurgens quale.

Corpora futura ſplendida.

Corpora æterna malorum.

oramus

oramus per os, expiamus per os: Luxuriamur corpore, casti sumus per corp⁹: rapimus per manum, eleemosynas damus per manum: & reliqua similiter. Cùm igitur in omnibus cooperatur corpus, etiam in futuris fructum eius percipiet. Parcamus itaque fratres corporibus, & ne tanquàm alienis illis vtamur. Ne dicamus vt hæretici, quòd corpus sit tanquàm aliena vestis, sed tanquàm propriis parcamus. Oportet enim nos reddere Deo rationem de omnibus in corpore factis. Non dicas, nemo me vidit. Neque putes, quòd testis factorum non sit, homo quidem quandoque non est: sed non errans testis est in cælo, & videt omnia quæ fiunt, & maculæ peccatorum manebunt in corpore. Vt enim plaga accepta in corpore, etiamsi curata sit, cicatrix tamen manet: sic & peccatum vulnerat corpus, & animam, & manent signa cicatricum in omnibus. Tolluntur autem tantùm ab iis, qui lauacrum baptismi accipiunt. Itaque ea, quæ baptismum antecesserunt, animæ & corporis vulnera curat Deus per baptismum. Ad reliqua autem futura sic nos deinceps communiamus omnes, vt mundam corporis hanc vestem custodiamus. Et ne per exiguam fornicationem, vel lasciuiam, aut aliquod eiusmodi peccati opus, perdamus cælestem salutem: sed vt hæreditemus regnum Dei æternum. Quo nos omnes sua gratia dignos efficiat Dominus. Atque hæ quidem de resurrectione mortuorum demonstrationes sufficiant.

Maculæ peccatorũ in corpore.

Porrò amplius fidei nostræ confessio iterum atque iterum vobis cum diligẽtia omni à nobis recitata, per vos ipsos profiteri & enuntiari firmiter debet: tum & illud memineritis, quòd iam proposita fides, seu fidei confessio hoc in se continet: Et in vnum baptismum pœnitentiæ: In remissionem peccatorum: Et in vnam sanctam Catholicam Ecclesiã, & in carnis resurrectionem, & in vitam æternã. De baptismo igitur pœnitentię, in prioribus vobis iam dictũ est Catechesibus, & de resurrectione quoque mortuorũ vobis dictũ est, propter illud: Et in carnis resurrectionem.

In baptismum in Ecclesia credere.

Dicantur autem reliqua tandem propter illud, Et in vnam sanctam Catholicam Ecclesiam. De qua multa dici potuissent: sed paucis ea comprehendemus. Catholica igitur vocatur, quia per vniuersum sit orbem terrarum diffusa, à finibus terræ vsque ad extrema. Et quia docet Catholicè, hoc est vniuersaliter, & sine vllo defectu vel differentia omnia dogmata, quæ debe-rent venire in cognitionem, de rebus visibilibus & inuisibilibus, cælestibus & terrestribus. Et quòd omne genus hominum piè subiugat principes & priuatos. Et quia in vniuersum curat omne genus peccatorum, & quæ per animam & quæ per corpus patrantur. Habeturque in illa omne genus (quocunque nomine vocetur) virtutis, in factis & dictis, & spiritualibus charismatibus omnigenis. Aptè autem Ecclesia vocatur, quasi dicas conuocatio: propter omnium conuocationem & cõgregationem. Sicut in Leuitico

Catholica Ecclesia cur dicta.

Ecclesia vnde dicatur.

Leuitico dicit Dominus: Et omnẽ congregationem conuoca ante ostiũ tabernaculi testimonij. Nota hîc in scripturis, quod sit Ecclesiæ seu conuocationis nomẽ. Deinde & Aaronẽ in sanctuario Dominus constituit. Et in Deuteronomio Moyses: Tunc, inquit, Dominus dixit ad me, Cõuoca populũ, & audiãtur verba mea, vt discãt timere me. Rursus nominis Ecclesiæ meminit, cùm inquit de tabulis: & in ipsis scripsit omnes sermones, quos locutus est Dominus ad nos in mõte de medio ignis in die Ecclesiæ. Quasi diceret apertiùs, in die vocatorũ à Domino cõgregati estis. Et Psaltes dicit: Confiteor tibi in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te. Anteà igitur cecinit Psalmus in Ecclesiis: Benedicite Dominũ Deũ de fontibus Israël: posteaquã autẽ propter factas Saluatori insidias Iudæi gratia exciderunt, alterã ordinauit Saluator nostrã sanctã Ecclesiam Christianã. De qua dixit Petro: Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiã meã, & portæ inferni nõ præualebũt ei. De his autẽ vtrisque prophetans Dauid, apertè dicit: de prima quidẽ excindẽda: Odiui Ecclesiã malignantiũ: de altera verò ædificata in eodẽ psalmo dicit, Domine dilexi decorẽ domus tuæ, Et deinde statim: In Ecclesiis benedicam te Domine. Vna enim in Iudea reiecta, per vniuersum orbẽ deinde Christi multiplicatæ sunt Ecclesiæ. De quibus in psalmis dicitur: Cãtate Domino canticũ nouũ, laus eius in Ecclesia sanctorũ. Quibus consentanea propheta ad Iudęos dixit: Non est mihi voluntas in vobis,

Ecclesia malignantium.

Ecclesiæ Christi.

dicit Dominus omnipotens. Et iterũ: Propterea ab ortu solis vsque ad occasum nomen meũ laudabitur in gentibus. De hac autem secunda Catholica Ecclesia, scribit ad Timotheũ Paulus: vt scias quomodò oporteat in domo Domini cõuersari, quæ est Ecclesia Dei viuẽtis, columna & firmamentũ veritatis. Quoniã verò Ecclesiæ nomẽ de diuersis rebus dicitur, sicut & de turba, quæ erat in theatro Ephesiorum, scriptum est. Et hæc dicens, dimisit Ecclesiã. Propriè quoque & verè aliquis dixerit, Ecclesiam esse malignantium, conuenticula hæreticorũ. Marcionitarũ dico, & Manichæorum, & reliquorũ. Propterea nunc cõfirmans fides tradidit, vt dicas: Et in vnã sanctam catholicam Ecclesiam; vt illorum quidẽ fœda conuenticula fugias: perseueres autẽ in catholica Ecclesia, in qua & renatus es. Quòd si fortè veneris in ciuitates, non simpliciter interroga vbi sit Dominicus, seu domus Domini: nam & reliquę impiorũ hęreses Dominicos, quamuis pollutos, appellare nõ dubitant. Neque id tantũ quæras simpliciter, vbi sit Ecclesia: sed vbi catholica Ecclesia. Hoc enim propriũ nomẽ est sanctæ huius & matris omnium nostrũ, quæ est sponsa Domini nostri Iesu Christi vnigeniti filij Dei. Scriptum est enim: Sicut Christus dilexit Ecclesiã, & seipsum tradidit pro illa, &c. Typum autẽ habet, & imitationẽ supernæ Hierusalẽ, quæ libera est, & mater omnium nostrũ. Quæ anteà quidem sterilis, nunc autem multorum est liberorum parens. Illa enim priore extincta, in hac altera Ecclesia Catho-

Ecclesia Catholica.

Domus Domini.

Ecclesiæ proprium nomen, Catholica.

Ecclesiæ ordines.

tholica, vt Paulus dicit, Deus posuit, primùm quidē Apostolos, deinde Prophetas, tertiò docto res, posteà virtutes, tum gratias curationū, opitulationes, gubernationes, genera linguarū, & omne genus totius virtutis. Sapientiā dico & intellectum, temperantiam & humanitatē, & in persecutionibus patientiā irreprehensibilē. Quę per arma iustitiæ prospera & aduersa, per gloriam & ignominiam: primùm quidē in persecutionibus & tribulationibus martyres & sanctos diuersis coronis patientiæ, & multùm florentibus coronauit, quibus & ipsa Ecclesia ornata est. Nunc verò temporibus pacis gratia Christi, debitum habet honorem, à Regibus & illustribus, & omni genere hominum. Regum quidem potestas certis locis, & gentibus, terminos habet: Ecclesiæ autem catholicæ per vniuersum orbem indefinita est potentia. De qua si omnia dicere vellemus, pluribus sanè nobis opus fuisset horis ad enarrationem. In eadem sancta catholica Ecclesia, edocti & conuersantes benè, regnum cælorum, & vitam æternam possidebimus, propter quam omnes laboramus, vt eam à Domino consequamur. Non enim de rebus exiguis nostrum est propositum, sed de vita æterna contendimus. Propterea in cōfessione fidei docemur, Et in carnis resurrectionem, hoc est, mortuorum: de qua vt credendum sit, disseruimus. Et, In vitam æternam. De qua Christianis nobis est certamē. Vita igitur existens & vera omnium pater est, & filius, cum Spiritu sancto: à quo tanquàm à fonte

Ecclesiam Reges honorant.

Ecclesiæ catholicæ indefinita per orbem totum potestas.

fonte fluunt cęleſtia dona, propter illius benignitatem, qui nobis hominibus ea quæ pertinēt ad vitam æternā, veriſſimè annuntiauit. Neque diffidendū eſt, quaſi impoſſibile id eſſet: nō enim ad noſtrā imbecillitatē, ſed ad illius potentiā reſpectum habēdo oportet credere. Omnia autē poſſibilia ſunt Deo: cùm autē & hoc ſit poſſibile, vitam æternam expectamus. Dicit enim Daniel: Et qui ad inſtantiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Dicit & Paulus: Et ita ſemper cum Domino erimus, vitam æternam ſignificans. Manifeſtiſſimè autē Saluator in Euangeliis dicit: Et abibunt iſti in pœnam æternam, iuſti autem in vitam æternam.

Multæ ſunt nobis de vita æterna demonſtrationes. Cupientibus autē nobis poſſidere ipſam æternam vitam, ſacræ ſcripturæ modos poſſidēdi proponūt, ex quibus nunc ne ſermo nimiū producatur, pauca teſtimònia adducemus, reliqua verò ſtudioſis perquirēda relinquemus. Aliquādo enim dicunt, per fidem, Vt ſcriptū eſt: Credēs in filium habet vitam æternā, &c. Et iterum ipſe dicit: Amen amen dico vobis, quòd qui verba mea audit, & credit illi, qui miſit me, habet vitā æternam, &c. Aliquando autem per martyrium, & Chriſti confeſſionem, & per Euangelicā prædicationem. Dicit enim: Et metens fructum accipiet, congregabit fructum in vitam æternam. Et: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit illam. Tum verò qui propter Chriſtū opes & propinquos relinquit: Et omnis qui

Modi quærēdæ vitæ æternæ varij.

Per fidem.

Per martyrium &c.

qui reliquit fratres, & sorores, &c. vitam æternã possidebit. Et propter mandatorum obseruationem, sicut respondit accedenti & dicẽti: Magister bone, quid boni faciendo habebo vitam æternã? Est & hic modus: vt improbis relictis operibus, Deo deinceps seruiamus. Dicit enim Paulus: Nunc autem liberati à peccato, seruientes autem Deo, habebitis fructum vestrum in sanctificationem, finem autem, vitam æternam. Et multimoda sanè quędam relicta est ratio consequendę vitæ æternę, propter illius passionẽ. Benignus enim cùm sit Dominus, non vnum, neque alterũ tantùm, sed multas æternæ vitæ ianuas aperuit, vt omnes, quantùm in ipso est, absque impedimento illa potiri possent. Atque hæc dicta sint de vita æterna. Quod sanè est eorum, quæ profitentur in fide, vltimũ documentũ. Qua vtinã omnes nos & docẽtes, & audiẽtes per Dei gratiã potiamur.

Per opera vita.

Ianue vitæ æternæ multæ.

Cæterùm fratres dilecti, hortatur nos omnes huius doctrinæ sermo, præparare animam, ad receptionem gratiarũ cęlestium. De tradita nanque vobis ad profitendum sancta & Apostolica fide, quantum catechesis capere potuit, per Dei gratiã diximus, præteritis hisce quadragesimæ diebus. Non quòd ea tantũ dicere expediret: multa enim prætermissa sunt, & meliùs fortè à bonis doctoribus intellecta. Instante autem deinceps sancto die Paschatis, & vestra per lauacrũ regeneratione, docebimus rursus Deo volente ea, quæ conueniunt. Quanta cum reuerentia & ordine eò ingredi oporteat vocatos: cuiusque causa perficitur

tur vnumquodque sanctorũ baptismi mysteriorum, & quanta cum deuotione à baptismate, ad sanctum Dei accedendũ est altare, atque his quæ istic sunt spiritualibus & cælestibus perfruẽdum mysteriis: vt anima nostra per doctrinam, & sermonem illuminata, ab vnoquoque cognoscatur à Deo vobis donatorum charismatũ magnitudo. Post sanctum autẽ, & salutarem Paschatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, post synaxim, ad sanctum resurrectionis Saluatoris locum cõgregati, Deo volẽte alias catecheses audietis, in quibus rursus de vnoquoque eorum quæ fiunt, causas discetis, atque tam ex nouo, quàm ex veteri testamento demonstrationes accipietis. Primùm quidẽ de his, quæ ante baptismũ proximè fiunt. Deinde quomodò mundati estis à peccatis per Dominum lauacro aquæ, in verbo, & quomodò sacerdotalis appellationis Christi participes facti estis, & quomodò signaculum vobis datum est Spiritus sancti, & de iis quę fiunt in altari sanctis noui testamenti mysteriis. Quæ hinc capient initium. Quod diuinæ scripturæ tradiderunt. Quæ istorum virtus. Et quomodò ad hęc accedẽdum, & quando, & quomodò ea habere oporteat. Vltimum autem omniũ, quomodò vos progressu temporis & factis & dictis dignè ad percipiendã gratiam cõuerti oporteat: vt possitis omnes vos vita perfrui sempiterna. Atque hæc quidem, si Deus volet, demõstrabuntur. Quod reliquũ est, fratres, gaudete in Domino, & iterũ dico, gaudete. Venit enim redẽptio vestra, & vestrã expectat salutem

Propositio Catecheseon mystagogicarum.

ſalutem angelorum cęleſtis exercitus. Et vox iam intonat clamantis in deſerto: Parate viam Domini. Clamat autem & Propheta: Sitientes accedãt ad aquam bonam. Et mox: Audite me, & comedetis bona: in delitiis & bonis anima mea. Et nõ ita multò poſt optimam illam lectionẽ audietis: Illuminare, illuminare Hieruſalẽ: venit enim lumen. De Hieruſalem propheta dixit: Et poſt hæc vocabitur ciuitas iuſtitiæ, metropolis fidelis Siõ, propter legem quæ ex Sion exiuit: & verbũ Domini ex Hieruſalẽ, quod hinc in vniuerſum orbẽ intonuit. Ad eã quoque propheta dicit: Leua in circuitu oculos tuos: & vide congregatos filios tuos. Quæ reſpõdit dicens: Qui ſunt hi tanquàm nubes volantes: & ſicut columbæ cũ pullis ſuper me? Nubes propter ſpirituale. Columbæ, propter ſimplicitatem. Et iterum: Quis audiuit talia, & quis vidit ſic: ſi parturiuit terra vna die, & nata eſt gens ſtatim, quòd peperit Sion pueros ſuos. Gaudio autem ineffabili omnia replebũtur, propter Dominum qui dicit: Ecce ego faciam Hieruſalem exultationem, & populum meũ pacem. Liceat autem & de vobis nunc dicere. Lætentur cæli & exultet terra, & reliqua, quòd miſertus eſt Deus populi ſui, & humiles populi conſolatus eſt. Hæc autem licebit propter Domini benignitem ad nos dicentis: Ecce ego delebo tanquàm nubem iniquitates tuas, & ſicut caliginem peccata tua. Vos autem nomine fidelium donati, de quibus ſcriptum eſt: Seruientibus mihi, vocabitur nomen nouum, & benedicetur in terra.

Dicite

Dicite cum lætitia: Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cęlestibus in Christo, in quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, in remissionem peccatorum, propter diuitias bonitatis eius, quæ superabundauit in nos, & reliqua. Ac iterum: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, &c. Et iterum: Sicut boni Dominum laudate dicentes. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundanter, per Iesum Christum Saluatorem nostrum, vt iustificati illius gratia, hęredes efficiamur secundùm spem vitæ æternæ. Ipse autem Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det vobis spiritum sapientiæ, & reuelationis, in agnitionem eius, illuminatis oculis mentis, & custodiat semper nos in operibus, & sermonibus, & cogitationibus bonis. Cui gloria, honor & potentia per Christum Dominum nostrum, cum Spiritu sancto, & nunc, & in finita secula seculorum, Amen.

CYRIL-

CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI, CATECHESIS

mystagogica prima, ad eos qui recens sunt baptizati. Et lectio ex prima Petri Catholica Epistola, ab eo quod legitur: Sobrij estote & vigilate: vsque ad finem eiusdem Epistolæ.

IOANNE GRODECIO D. G. C. VV. INTERPRETE.

DESIDERABAM vobis & anteà, ô germani & dilecti Ecclesię filij, de his spiritualibus & supercælestibus mysteriis disserere: sed cùm planè crediderim, visum longè esse auditu certiorẽ, tempus hoc præsens expectaui, vt & vos ipsi meliùs percipere possetis, experiẽtia iam edocti, de his quæ dicenda sunt: & ego vt faciliùs vos ad splẽdidiorem, & fragrantiorẽ huius paradisi campum manu ducerem: quandoquidem participes iam facti estis diuinorum mysteriorum, diuinoque ac viuificante lauacro digni habiti. Cùm itaque reliquũ sit, vt perfectioris doctrinę mensam apponamus, agè hæc ipsa nobis accuratiùs trademus; vt vim eorum non ignoretis, quæ circa vos illo vespere fiunt. Primùm ingressi estis in porticum domus baptisterij, & stantes versus occidentem, mandari vobis audistis, vt protensa manu, tanquàm præsenti satanæ renuntiaretis. Scire autem conuenit, figuram eiusmodi in veteri historia positam esse. Cùm Pharao acerbissimus & crudelissimus tyrannus, liberum & generosum Hebræorum

populum opprimeret: misit Deus Moysen, vt illum è grauissima Ægyptiorum seruitute liberaret: ac sanguine quidem agni postes vngebantur, vt domos hoc signum sanguinis habentes, vastator angelus vitaret: populus verò præter opinionem liberatus est. Posteaquàm verò hostis ille, & liberatos, & mare diuisum præter opinionem vidit: pergebatque insequens, & vestigia vestigiis vrgens, continuò submersus, rubrique maris fluctibus oppressus est. Transeamus deinceps à veteribus ad noua, à figura ad veritaté. Illic Moyses in Ægyptum à Deo: hîc Christus à Patre missus in mundum venit. Illic vt ex Ægypto populum educeret oppressum: hîc Christus, vt eos, qui in hoc mundo sunt à peccato profligati, liberaret. Illic sanguis agni fuerat vastatoris auersio: hic agni non contaminati Iesu Christi sanguis, aduersus dæmones statuitur præsidium. Tyrannus ille ad mare vsque veteres persequebatur: Iste verò impudens improbitatis princeps dæmon, ad ipsas vsque salutares vndas te sequebatur. Ille in mari submersus est, iste in aqua salutis suffocatur. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquàm ad præsentem dicitur: Renuntio tibi Sathana. Qua de causa verò versus occasum steteritis, operæpretium esse puto explicare. Cùm solis occasus apparentium tenebrarum sit locus: diabolus autem cùm sit tenebræ, robur in illis suum habet. Idcircò symbolicè occasum spectantes, caliginoso illi tenebrarum principi renuntiatis. Quid igitur vnusquisque vestrû stans

dicebat?

dicebat? Renuntio tibi Sathana, tibi, inquam, ſcelerato & ſæuiſſimo tyranno:non ampliùs metuo vires tuas: diſſoluit enim eas Chriſtus, ſanguinis mei, & corporis particeps factus, vt ſuis paſſionibus & morte, mortem opprimeret,vt ne perpetuò eſſem obnoxius ſeruituti. Renuntio illi ſerpenti callido & vafro: renuntio tibi impoſtori, qui ſub ſpecie amicitiæ omnem agitas iniquitatem: qui maiores noſtros ad defectionem induxiſti: renuntio tibi Sathana, totius improbitatis opifici & adminiſtro.

Doceris mox & alteram renũtiationis partem addere: Et omnibus tuis operibus. Opera Sathanæ ſunt cuiuſuis generis peccata, quibus te renuntiare neceſſe eſt:vt cùm aliquis fugit tyrannum, arma quoque illius vitare ſtudet. Omne igitur genus peccati, ſub hoc operum diaboli nomine comprehenditur. Iſtud prætereà non ignores, quòd quæcunque dicis, illa præſertim formidabili hora, ſcripta ſunt in libris Dei abſconditis: vt ſi quid deinceps aduerſus illa pronuntiata patraueris, tanquàm præuaricator iudiceris. Renuntia ergo Sathanæ operibus, omnibus, inquam, actionibus & cogitationibus, quæcunque rectæ rationi non conueniunt.

Poſteà dicis:Et omni pompæ illius.Põpa diaboli eſt,in theatris ſpectula,in hyppodromo curſus equorum, & venationes, & reliqua omnis eiuſcemodi vanitas: à qua poſtulans liberari ſanctus ille Dei, Auerte, inquit,oculos meos, ne videant vanitatẽ. Nõ ergo ſis curioſus in frequẽtia

ſpectaculorum, vbi conſpicias minimorum petulantias, omni contumelia & impudicitia refertas, & virorum effœminatorum choreas ſecteris. Neque verò & illos admireris, qui dummodò ventri ſuo obſequantur, efferatis beſtiis ſeipſos exponunt: atque ij plerunque cùm adeò ventrem cibis curare ſtudent, ipſi contrà ventris ferarum eſca fiunt. Imò vt veriùs dicam, pro ventre, tanquàm pro ſuo Deo, vitam ſuam in certaminibus ſingularibus profundere non dubitant. Fuge autem & equorum curricula, quod eſt prorſus inſanum, & multorum vitæ pernicioſum ſpectaculum. Hæc enim omnia ad pompam diaboli pertinent. Tum verò & illa, quæ in idolorum ſolennitatibus ſuſpendi ſolent, & carnes, & panes, & alia eiuſcemodi fœdiſſimorum dæmonum inuocatione contaminata, pompæ diaboli adſcribuntur. Quemadmodum enim panis & vinum Euchariſtiæ, ante ſacram inuocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta verò inuocatione, panis quidem fit corpus Chriſti: vinum autem ſanguis Chriſti: ſic & cibis eiuſcemodi pompæ Sathanæ, ſuaptè quidem natura puri ſunt, inuocatione tamen dæmonum impuri efficiuntur.

Dicis præterea: Et omni tuo cultui. Cultus eſt diaboli, illæ, quæ in idolis fiunt, ſupplicationes, & quæcunque in honorem idolorum peraguntur, vt incendere lucernas, ad fontes & fluuios adolere: & quod nonnulli ſomniis, & à dæmonibus decepti faciunt, vt corporis etiam affe-

affectionum curationem inde sese cõsequi posse sperent. Neque ad alia eiusmodi deuenias: nam & auguria, diuinationes, omnia aut amuleta, aut inscriptiones in foliis, aut aliæ malæ artes, & cætera huiusmodi, cultus diaboli sunt. Caue itaque ista: nam si post renuntiationem diaboli, & Christi militiæ professionem, in eadem rursus incideris, tyrannum senties acerbiorem: qui te olim fortasse quasi familiaris tractabat, & duram seruitutem tuam remittebat: nunc verò vehementer est à te exacerbatus. Itaque Christo, à quo desciuisti, priuaberis, & illum quem irritasti, experieris. Nónne audisti ex veteri historia de Loth & eius filiabus? Nónne ipse quidem seruatus est vnà cum filiabus, cùm ad mortem peruenisset: vxor verò illius in statuam salis mutata est, vt esset perpetuum monimentum improbæ illius voluntatis & reuersionis. Caue idcirco tibi, vt ne retrò conuertaris: Et postquàm manum miseris ad aratrum, ne deinceps ad miseram vitæ huius occupationem & studium reuertaris: sed fuge in montem Christum, excisum lapidem sine manibus, orbem totum replentem. Cùm itaque Sathanæ renuntiaueris, & omne cum illo pactum rescideris: veteres, inquam, pactiones cum inferno: aperitur tibi paradisus Dei, quem ipse ad orientem plantauit: vnde propter mandati violationem, primus parens noster pulsus est in exilium. Et huius rei symbolum est, cum ab occasu conuerteris ad ortum, quæ lucis est regio. Tum admonebaris vt diceres:

Credo in Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, & in baptiſma pœnitentiæ. De quibus in ſuperioribus catecheſibus, quantum diuina conceſſit gratia, latiùs diſſeruimus.

His itaque confirmatus verbis aduigila: Aduerſarius enim noſter diabolus, vt modò lectum eſt, tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Ac ſuperiori quidem tempore, mors præualens deuorabat: in hoc verò ſancto regenerationis lauacro, abſtulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Non eſt enim ampliùs tibi luctus, qui exuiſti veterem hominem: ſed potiùs celebras lætitiam, indutus veſtem ſalutaris Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et hæc quidem in exteriori domo geſta ſunt, in ſequentibus verò myſticis inſtructionibus, Deo volente, in ſancta ſanctorum ingrediemur, atque tunc eorum, quæ illic peraguntur, ſymbola cognoſcemus. Deo autem Patri ſit gloria & potentia, cum Filio, & Spiritu ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen.

CATECHESIS MYSTAGOGICA SECVNDA, DE BAPTISMO. ET Lectio ex Epistola ad Romanos, ab eo: *An ignoratis, quòd quicũque baptizati sumus, in Christum Iesum, & in mortem eius baptizati sumus? Vsque ad illud: Non estis sub lege, sed sub gratia.*

VTILES sunt nobis, quæ fiunt quotidiè sacræ instructiones & doctrinæ, quæ rerum nouarum nouas adferunt enuntiationes: & vobis præsertim à vetustate restitutis, nouitatem. Quamobrem facturum me operæpretium existimo, si hesternæ Mystagogię ea, quę deinceps explicanda sequuntur, apposuero: vt discere possitis, quorum illa symbola fuerint, quæ à vobis, in interiori domo peragebantur.

Statim igitur vt ingressi estis, vestem induistis: quod quidem exuti hominis antiqui cum operibus suis imago fuit. Atque ita exuti, eratis nudi: imitantes & in hoc eum, qui in cruce nudatus fuerat, Christum: qua ille nuditate principatus, & potestates huius seculi spoliauit, & magna cõfidentia in ligno de illis triumphauit. Quia in membris nostris delitescebant aduersariæ virtutes, non licet nobis vestem illam veterẽ ampliùs ferre. Non eam dico, quæ sensibus percipitur: sed veterem hominem, erroneis corruptum desideriis: quem non licet animæ rursus induere, postquàm semel exuerit: imò dicendum est cum sponsa Christi, vt est in canticis canticorũ: Exui vestem meam, quomodò cursus induam illam?

O rem admirandam! nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat. Reuerà enim in hoc protoplasti Adam ferebatis exemplum, qui nudus in paradiso fuit, & tamen nullo afficiebatur pudore.

Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad infimos vsque peruncti estis, & participes effecti fructiferę illius oleę Iesu Christi. Excisi enim ex oleastro in oleam frugiferam inserti estis, & pinguedinis illius veræ oleæ, quisque vestrum particeps effectus. Illud ergo exorcizatum oleum, symbolum est, pinguedinis Christi nobiscum communicatæ, & quod omne vestigium diabolicæ operationis in nobis deletũ sit. Nam vt insufflationes sanctorum, & nominis Dei inuocatio, tanquàm vehementissima quædã flamma vrit dæmones, & in fugam conuertit: sic & exorcizatum hoc oleum, per orationem, Deique inuocationem, tantam virtutem consequitur, vt non modò ardentia peccatorum vestigia expurget: verùm etiam omnes inuisibiles dæmones repellat.

Posteà deducebamini ad sanctum diuini baptismi lauacrum: quemadmodũ Christus à cruce ad destinatum sepulchrum ducebatur. Atque tunc vnusquisque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & confessi estis salutarem confessionem, & mersi ter in aqua, rursus emersistis: atque ita per hæc symbola triduanam Christi significastis sepulturam. Nam vt Saluator noster tribus diebus, & tribus nocti-

noctibus fuit in visceribus terræ: sic & vos prima emersione, primam Christi sub terra imitabimini diem, & immersione noctem. Sicut enim qui versatur in nocte, videre non potest, & qui est in die, in lumine est: haud aliter in submersione, tanquàm in nocte nihil videbatis, in emersione contrà tanquàm in die eratis: simul mortui & generati: atque ita illa salutaris aqua, & sepulchrum vobis, & mater effecta est. Et quod Solomon dixerat de aliis, hoc in vos optimè quadrat. Dicebat ille: Tempus pariendi, & tempus moriendi & tẽpus generandi: nam id vtrunque vno eodemque fit tempore, simulque mors, & generatio vestra concurrit. O nouum & inopinatum mysterium! Nos quidem non reuerà morimur, nõ reuerà sepelimur: nec verè cruci affixi sumus: sed in imagine tantùm nostra est imitatio, in veritate autem salutis assecutio. Christus verè crucifixus est, vereque sepultus, & verè surrexit: & hæc omnia nobis donauit: vt cùm imitatione passionibus eius communicauerimus, reuerà salutem lucremur. O excellentem benignitatẽ! Christus manus ac pedes suos incontaminatos, clauibus perfodi passus est, & per hosce tantos dolores, mihi nihil eiuscemodi patienti salutem confert. Nemo itaque existimet, baptisma tantùm remissionis peccatorum: verùm etiam adoptionis filiorum sese accipere: sicut Ioannis baptismus solam peccatorum condemnationem præstabat. Nos vero de Christi baptismo certi simus: quod ita vt est peccatorum absolutio, & donum sancti

Spiritus conciliat: sic & Christi passionum imaginem gerit. Propterea enim Paulus paulò antè exclamabat: An ignoratis, dicens, quòd quicunque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Cōsepulti ergo sumus & per baptismum in mortem. Hæc dixerat declarans, quòd baptismus remissionem peccatorū, & adoptionem filiorum cōciliat, non autem iam veras Christi passiones imitatur ita, vt ibi passio fiat. Vt igitur discamus, quòd quæcunque Christus pro nobis, nostraque salute sustinuit, verè & non apparenter perpessus est, nosque participes earundem passionum efficimur: idcircò accuratè docens clamat Paulus. Si enim insiti facti sumus illi similitudine mortis ipsius, certè & resurrectionis eius erimus participes. Pulchrè autem vocat insitos, quia enim hic vitis vera plantata est, nos quoque cōmunione baptismi complantati sumus morti eius. Adhibe autem magna cum attentione mentem verbis Apostoli. Non dixit enim, complantati sumus morti, sed similitudini mortis. Vera nanque mors Christi fuerat, anima eius à corpore separata: & verè sepultus, cùm in syndone mūda corpus eius elatum est, & omnia denique verè in ipso contigerunt. In nobis autē, mortis quidem, & passionum quædam est similitudo: salutis verò non similitudo, sed veritas. Hæc sufficienter didicistis, & quæso in memoria habetote: vt & ego indignus de vobis dicam, diligo vos, quia semper mei memores estis, & traditiones, quas tradidi vobis, retinetis. Potēs autem

tem est Deus exuscitans nos, tanquàm ex mortuis viuos, dare etiam nobis, vt in nouitate vitæ ambulemus. Quoniam illi gloria, & potentia nunc & in perpetuum, Amen.

CATECHESIS MYSTAGOGICA TERTIA, DE CHRISMATE. ET LE-*ctio ex prima Ioannis catholica Epistola, ab eo loco: Et vos vnctionem Dei habetis, & scitis omnia, vsque ad eum: Et non confundemur ab ipso in aduentu eius.*

QVICVNQVE in Christũ baptizati estis, & Christũ induistis, conformes facti estis filio Dei. Deus enim qui prædestinauit nos in adoptionẽ filiorum, cõformes fecit corpori gloriæ Christi. Participes ergo Christi effecti, meritò Christi, hoc est, vncti vocamini: & Deus dixit de vobis: Nolite tangere Christos meos. Christi verò estis facti, posteaquàm sancti Spiritus imaginem recepistis: & omnia in imagine facta sunt in vobis: quoniã Christi imagines estis. Ac ille quidẽ cùm in flumine Iordano lauisset corp⁹, in quo diuinitas habitabat, aquis tradidit, ascẽditque ex illis, & Spiritus sanct⁹ substãtialiter super eũ descẽdit, requiescẽs super sui similẽ. Et nobis postquàm similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, datũ est chrisma, quod imaginem gerit illius, quo vnctus est Christus. De quo & beatus Esaias in sua prophetia, ex persona Domini locut⁹ est: Spiritus Domini super me: quapropter vnxit me: euangelizare pauperi-

Chrisma quid significet.

pauperibus misit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Christus ab hominibus vnctus non est: sed pater Saluatorem illũ mundi totius constituens, vnxit eum sancto Spiritu. Quemadmodùm Petrus inquit: Iesum à Nazareth, quem Deus ipse sancto Spiritu vnxit. De quo & Dauid propheta clamat & dicit: Sedes tua Deus in seculum seculi, virga directionis, virga regni tui: Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ, præ consortibus tuis. Et sicut Christus verè crucifixus, & sepultus est, atque resuscitatus: nos verò per baptismum in similitudine quadam, vnà crucifigi, consepeliri, simulque secum voluit resurgere. Ita fit & in hoc chrismate. Ille spirituali oleo exultationis vnctus est, hoc est, Spiritu sancto: qui idcirco oleum exultationis vocatur, quia est autor & causa exultationis. Vos verò vncti estis vnguento, facti participes & consortes Christi.

Panis Eucharistiæ post consecrationẽ fit corpus Christi.

Cæterùm vide ne illud esse putes vnguentum tantùm. Quemadmodùm enim panis Eucharistiæ, post sancti Spiritus inuocationem, non ampliùs est panis communis, sed est corpus Christi: sic & sanctum hoc vnguentum, non ampliùs est vnguentum nudum, neqꝫ (si quis ita appellare malit) commune, postquàm iam consecratũ est: sed est charisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatẽ, energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur: & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur, anima verò sancto viuificoque Spiritu

ritu ſanctificatur. Ac primùm quidem fronti illinitur, vt eum abſtergat à vobis pudorem, quem primus homo tranſgreſſor perpetuò circumferebat: ſimulque efficiat, vt poſſitis vultu nõ velato gloriam Domini intueri. Deinde verò aures vnguntur, vt ad audiendum diuina myſteria aures accipiatis. De quibus dicebat Eſaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendũ audiat. Poſteà nares: vt diuinum recipiẽtes vnguentum dicatis: Chriſti gratus odor eſt Deo, in his qui ſaluãtur. Tum verò & pectus inungitur: vt induti thoracem iuſticiæ, fortiter aduerſus inſultus diaboli conſiſtatis. Vt enim Saluator poſt baptiſmum, & illum ſancti Spiritus aduentum egreſſus in prælium, deuicit aduerſarium: ſic & vos pòſt ſacrum baptiſma & chriſma myſticum, induti armis ſancti Spiritus, aduerſus oppòſitam vobis poteſtatem conſiſtitis, & præliamini, dicentes: Omnia poſſum in eo, qui me confortat, Chriſto.

Huius ſancti chriſmatis dono accepto, meritò appellamini Chriſtiani: veram efficientes appellationem, in ipſa regeneratione: ante enim quàm hæc gratia vobis donata eſſet, non eratis propriè digni eo nomine, ſed pergentes eò vſque progreſſi eſtis, vt efficeremini Chriſtiani.

Fuerit autem operæpretium ne ignoretis, in veteri etiam lege, huius chriſmatis ſymbolum præceſſiſſe. Moyſes enim quando fratrem ſuum ſecundùm mãdatum Dei, ſummum ſacerdotem conſti-

constituit, postquàm lauit aqua, vnxit eundem: atque ab eo videlicet typico vnguento vocatus est Christus. Ad eundem modum cùm summus Pontifex Solomonem promouerat in Regem, postquàm lauit in Geon, vnxit eundem. Sed hęc quidem in figura contingebant illis, nobis verò non in figura, sed in veritate. Quandoquidem à Spiritu sancto verè vncti estis, caput est & principium nostrę salutis Christus. Ille enim est verè primitiæ, nos autem conspersio: si autem primitiæ sanctæ, proculdubio & in consperſionem sanctitas transibit. Hanc consperſionem seruate incorruptam: de omnibus enim docere poterit, si in nobis maneat, sicut paulò antè ex Ioanne audistis, cùm multa de chrismate loqueretur, & dissereret. Est enim hoc sanctum, ad protegendum corpus spiritualiter, & ad salutē animæ. De quo & Esaias olim vaticinatus est: Et faciet, inquit, Dominus, omnibus gētibus in hoc monte (montem autem appellat Ecclesiam, de qua etiam alibi dicit: Et erit in extremis diebus cōspicuus mons Domini) vinum bibent, lętitiam bibent, vnguento vngentur. Atque vt eò magis te confirmet ad aduentum, de hoc vnguento tanquàm mystico dixit: Trade hæc omnia gentibus: voluntas enim Domini super omnes gentes. Sic igitur peruncti sancto chrismate, intemeratū id, & impollutum in nobis, proficiētes in bonis operibus custodite, & placentes Christo salutis nostrę principi, & authori, cui gloria in secula seculorum.

CATE-

CATECHESIS MYSTAGOGICA QVARTA, DE CORPORE ET SANguine Christi. *Et lectio ex Epistola ad Corinthios: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.*

HÆc beati Pauli doctrina, satis potest efficere vos certissimos de diuinis mysteriis, quæ vobis donata sunt, qui facti estis Christi corporis & sanguinis cõparticipes. Ille enim modò clamabat: Quòd nocte, qua Dominus noster Iesus Christus tradebatur, accepit panem, & gratias agẽs fregit, & dedit discipulis suis, dicẽs: Accipite, manducate, hoc est corpus meũ. Et accipiens calicẽ, agẽsque gratias dixit: Accipite, bibite, hic est sanguis meus. Cùm igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corp9 meũ: quis deinceps audeat dubitare? Ac eodẽ quoque cõfirmante & dicente, Hic est sanguis meus; quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinẽ? Aquã aliquando mutauit in vinũ, quod est sanguini propinquum, in Chana Galileæ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinũ in sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculũ operatus est, & non multò magis corpus, & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinẽ Christi sumamus. Nam sub specie panis datur tibi corp9: & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei cõparticeps corpo-

corporis & ſanguinis, Χριστοφόροι γινόμεθα. Sic Chriſtophori erimus, hoc eſt, Chriſtum ferẽtes, cùm eius corpus & ſanguinem in mẽbra noſtra receperimus: atque ita, vt beatus Petrus dicit, diuinæ naturæ conſortes efficiemur.

Olim Chriſtus cum Iudæis diſſerens dicebat: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meũ, non habebitis vitam in vobis. Illi verò non audientes ea ſecundùm Spiritum, ſcandalizati, abierunt retrò: eò quòd exiſtimarẽt ſeſe ad humanarum carnium eſum incitari.

Erant & in veteri Teſtamento panes propoſitionis: ſed illi ad legem veterem pertinẽtes finem adepti ſunt. At in lege noua panis cæleſtis, poculumque ſalutis, animam & corpus ſanctificant: ſicut enim panis corpori, ſic & verbũ animæ conuenit. Ne ergo cõſideres tãquàm panem nudũ & vinũ nudũ: corpꝰ enim eſt & ſanguis Chriſti, ſecundùm ipſius Domini verba. Quãuis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te cõfirmet, ne ex guſtu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ita vt nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinẽ. Explicat hãc vim Dauid his verbis: Paraſti in cõſpectu meo mẽſam aduerſus eos qui tribulant me. Quod hic dicit tale quiddam eſt. Ante tuum Domine aduẽtum dæmones hominibus menſam pollutam, & diabolica contaminatam facultate parabant: ſed poſteaquàm tu aduenisti, paraſti in conſpectu meo menſam, quid aliud ſignificat, niſi myſticã illam & ſpiritualem menſam, quam Deus nobis propoſuit,

poſuit, aduerſarium illi, quæ nobis anteà paraba tur à dæmonibus, communionem habebat, hæc cum Deo habet. Impinguaſti in oleo caput meũ. Impinguauit tuum caput in fronte per ſignaculũ Dei. Et calix tuus inebrians me, quàm præclarus eſt. Vides hîc dici de calice, quem Ieſus accipiens, gratias egit & dixit: Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Idcircò & Solomon, cùm in Eccleſiaſte hanc eandem gratiam in ænigmate ſignificaret: Age, inquit, manduca in lætitia panem tuum, vìdelicet panem ſpiritalem: & bibe vinum in corde bono: ſpiritale ſcilicet, vinum. Et oleum ſuper caput tuum effundatur. Vides quomodò ille etiam myſticum chriſma in ęnigmate denotat? & ſemper ſint alba veſtimenta tua: quoniam facta tua Domino placuerunt. Ita ſanè exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſunt ſecundùm ſpiritum alba, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideò dicimus, quaſi alba te ſemper veſtimenta habere ſit neceſſe, ſed quòd his, quæ verè alba, ſplendida & ſpiritalia ſunt, veſtiri te oporteat, vt cum Eſaia poſſis dicere: Exultet anima mea in Domino: Induit me veſte ſalutis, & tunicam læticiæ circundedit mihi.

Hoc ſciens & pro certiſſimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non eſſe panẽ, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinũ eſſe videatur: non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti. Et quia de hoc

dixerat olim Dauid in Psalmo: Panis cor hominis confirmat, vt exhilaret faciem in oleo. Confirma cor tuum, participans de hoc pane, vt spiritali: Et exhilara faciem tuam, quam vtinam reuelatam habeas, vt possis in pura conscientia gloriam Domini speculari, transformatus à gloria in gloriam, in Christo Iesu Domino nostro, cui honor & gloria, & potẽtia, in secula seculorum, Amen.

CATECHESIS MYSTAGOGICA QVINTA, EX EPISTOLA PETRI CAtholica: *Itaque abiiciẽtes omnem immunditiam, & omnem dolum ac detractionem: & quæ sequuntur.*

SATIS iam Deo fauente, & de baptismo & de chrismate, & de sumptione corporis & sanguinis Christi, in superioribus sacris instructionibus audistis: nunc verò ad reliqua transeundum est: atque hodie spiritali nostræ vtilitatis ædificationi coronis imponenda.

Vidistis igitur diaconum aquam lauandis manibus porrigentem sacerdoti, & illis qui circum altare Dei stabant, presbyteris. Num ideò prorsus dabat, vt sordes corporis abluerẽtur? Nequaquam. Nec enim adeò sordibus corporis fœdati in Ecclesiam ingredi solemus. Sed illa manuum ablutio, symbolum est, oportere nos à peccatis omnibus, & iniquitatibus mundari. Cùm enim per manus designentur actiones, lauare certè eas-dem

dem munditiem & puritatem operum significat. Nonne audisti Dauid mysteria tractantem ista, & dicentem: Lauabo inter innocẽtes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine. Itaque manus abluere, est symbolum non obnoxium esse peccatis.

Deinde clamat diaconus: Complectimini & osculemini vos inuicem, atquè tunc mutuo nos osculo salutamus. Non hoc ita accipias, quasi osculum illud sit eiuscemodi, quale in foro inter communes amicos esse consueuit: neque enim tale est. Hoc igitur osculum animas mutuò conciliat, & omnem malorum obliuionem illis spondet. Signum igitur est hoc osculum reconciliationis animorum, vniuersæque iniuriarum memoriæ deletæ. Propterea & Christus Dei filius dicebat: Cùm offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ad altare, & vade priùs reconciliare fratri tuo, & tunc accedens offer munus tuum. Igitur osculum hoc reconciliatio est, atque idcircò sanctum. De quo & Paulus dicit: Salutate vos inuicem in osculo sancto. Et Petrus inquit, In osculo dilectionis.

Posteà clamat sacerdos: Sursum corda. Verè enim circa illam maximè tremendam horam sursum ad Deum corda leuare necesse est, & non deorsum ad terrã, terrenaque negotia deprimere. In hanc igitur sententiam omnibus præcipit sacerdos, curas scilicet vitæ huius omnes, & domesticas solicitudines, illa hora relinquere, &

cor in cælo habere apud Deum generis humani amatorem. Vos deinde respondetis: Habemus ad Dominum, assentientes ei profitendo. Nullus autem sic consistat, vt ore quidem dicat, Habemus ad Dominum: mente verò circa vitæ huius curas vagetur. Ac semper quidem Dei meminisse debemus: sed si id propter infirmitatem humanam fieri non possit, illa tamen maximè hora studiosè istud enitendum est.

Dicit deinde Sacerdos: Gratias agamus Domino. Certè gratias agere debemus, quòd nos adeò indignos, ad tantam gratiam vocauit: quòd inimicos sibi reconciliauit, quòd spiritum adoptionis nobis donauit. Ad hæc vos subiicitis: Dignum & iustum est. Cùm enim nos Deo gratias agimus, dignum profectò & iustum opus facimus. Ille autem non iustum, sed supra iustum agens, tanto nos affecit beneficio, tantaque nobis bona donauit.

Facimus deinde mentionem cæli, & terræ, & maris, solis & lunæ, & syderũ, ac vniuersæ creaturæ, tam ratione preditæ, quàm irrationalis: tam istius quæ videtur, quàm illius, quæ sub aspectum nostrum non cadit: angelorum, archangelorum, virtutũ, dominationum, principatuũ, potestatum, thronorum, & Cherubim faciem operientiũ, quasi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominũ mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in Spiritu sancto cernebat Esaias, circumstantia thronum Dei: ac aliis quidem duabus faciem velantia, atque dicẽtia: Sanctus,

ctus,Sanctus,Sanctus Dominus Deus Sabaoth.

Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicam theologiam recitamus, vt in illa cælesti hymnodia, cum supramundana militia communicemus: atque sic per eiusmodi hymnos nos ipsos sanctificantes, Deum benignissimum oramus, vt super illa proposita, sanctum Spiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus Christi, vinũ verò sanguinem Christi. Omninò enim quod attigerit Spiritus sanctus, hoc sanctificatur & transmutatur.

Deinde verò postquàm confectũ est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deũ, pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mũdi, pro regibus, pro militibus, pro sociis, pro ęgrotis & afflictis, & in summa pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autẽ omnes. Cùm hoc sacrificium offerimus, posteà facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt. Primùm Patriarcharum, Prophetarũ, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deinde pro defunctis sanctis patribus & Episcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio, sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificij. Quod exemplo nobis demonstrare volumus. Scio enim multos dicere. Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem,

etiamsi in hoc sacrificio mẽtio illius fiat? An enim si Rex aliquis eos, à quibus offensus est, in exiliũ pepulerit, posteà verò illorum propinqui, coronam aliquam conficientes, pro his, qui sunt in supplicio, exulibus, eidem offerent, nónne condonationem aliquam suppliciorũ ipsis dederit? Ad eundem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis sint peccatores, non quidem coronam plectimus, sed Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis, & illis, eum qui est benignissimus, propitium reddamus.

Posteà dicitis illam orationem, quam Saluator suis discipulis tradidit, cum pura conscientia patrem nuncupantes Deum, atque dicentes: Pater noster qui es in cælis. O maximam Dei benignitatem, his qui defecerant ab illo, & in extrema inciderant mala, tantam præstitit malorum obliuionem, & gratiæ participationem, vt patrem sese appellari voluerit, Pater noster qui es in cælis. Cæli sunt, qui cælestis Adam fuerunt imago, in quibus Deus habitat & inambulat. Sanctificetur nomen tuum. Sanctum est natura nomen Dei, siue id nos dicamus, siue non dicamus. Quia verò in iis qui peccant aliquando profanatur, sicut scriptum est: Propter vos nomen meum blasphematur inter gentes, idcircò petimus in nobis sanctificari nomen Dei: non vt ex eo quod non fuisset tale, esse incipiat, sed vt in nobis sanctificatis, & quæ sanctificatione digna sunt facientibus, sanctum fiat. Adueniat regnum tuum. Mundæ

eſt animæ, dicere confidenter: Adueniat regnum tuum. Audiſti enim Paulum dicentem: Non igitur regnet peccatum in corpore veſtro mortali, ſed qui ſe emundauerit, & operatione, & cogitatione, & ſermone, dicet Deo: Adueniat regnũ tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Diuini beatique angeli Dei, voluntatem illius ſemper faciunt, ſicut inquit Dauid: Benedicite Dominum omnes angeli eius potentes virtute, facientes voluntates eius. Perinde igitur hoc eſt, quaſi precando dicas: Sicut in angelis fit voluntas tua, ſic & in terra in me fiat Domine. Panem noſtrum ἐπιούσιον, id eſt, ſuperſubſtantialem da nobis hodie. Panis hic communis, non eſt ἐπιούσιος, id eſt, ſuperſubſtantialis. Panis verò iſte ſanctus, ſuperſubſtantialis dicitur, eò quòd ſubſtantiam animæ confirmet. Panis hic non in ventrem deſcendit, & in ſeceſſum emittitur, ſed per te totum, ad corporis & animę vtilitatem diſtribuitur. Hodie autem dicit, pro quotidiè: ſicut & Paulus: Donec inquit, hodiè cognominabitur. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Multa enim habemus peccata, & offendimus tũ ſermone, tum cogitatione, plurimaque damnationis opera facimus. Et ſi dicamus, quia peccatũ nõ habemus, mentimur, vt dicit Ioannes. Cum Deo igitur pactaimus, quando petimus remitti nobis peccata, ſicut & nos proximis debita remittim⁹. Cogitantes ergo pro quantulis quanta accipiamus, ne cunctemur & mutuas inter nos offenſiones

ignoſcere, non tergiuerſemur. Exigua, leuia & facilia ad remittendum ſunt noſtra in proximos peccata: quæ verò fiunt à nobis contra Deum, ea ſunt maxima, hac ſola indigẽtia benignitate. Aduerte igitur, ne ob aliqua parua & leuia aduerſùm te peccata, proximo non condonata, tibi ipſi præcludas apud Deum grauiſſimorum peccatorum cõdonationem. Et, Ne nos inducas in tentationem Domine. Nunquid hîc docet nos Dominus orare, vt ne omninò tentemur? Quomodò ergo alibi dictum eſt: Vir non tentatus, non eſt probatus? Et iterum: Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in varias incideritis tentationes. Sed iſtud fortè eſt ingredi in tentationẽ, cùm aliquis tentatione obruitur. Videtur enim eſſe tentatio, veluti torrens aliquis tranſitu difficilis. Qui ergo in huiuſcemodi torrẽte non ſubmergũtur, optimi natatores facti, traiiciũt; neque deinceps vnquam ab illo detrahuntur. Qui verò ſecùs affecti ſunt, quum primùm in aliquam tentationem fuerint ingreſſi, ſtatim ſubmerguntur. Verbi gratia: Iudas in auaritiæ tentationẽ ingreſſus, nõ eam ſuperauit, verùm ſubmerſus, & corpus & animam. Petrus ingreſſus in eã, qua Chriſtum negauit, tentationem, non eſt ſubmerſus, ſed ſtrenuè tranans, à tentatione liberatus eſt. Audi rurſus alibi vniuerſum ſanctorũ chorum, quòd à tentatione liberati ſunt, gratias agentem: Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Induxiſti nos in laqueũ, poſuiſti tribulationem ſupra dorſum noſtrum.

Adduxiſti

Adduxisti homines super caput nostrum. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Vides ipsos liberè de transitu tentationis loquentes, atque profitentes, sese in illa non hæsisse. Eduxisti nos, inquiunt, in refrigeriū. Educi in refrigerium, est liberari à tentatione. Sed libera nos à malo. Si hoc quod dicitur, Ne inducas nos in tentationem, omninò nō tentari, significaret, non amplius adiecisset, Sed libera nos à *malo. Malus autem est aduersarius noster diabolus, à quo liberari petimus. Tum verò expleta oratione, dicit Amen: (quod significat, fiat) totam hanc, quam à Deo dicimus, orationem.

*Ab inimico. Inimicus autem.

Sacerdos autem posteà dicit: Sancta sanctis. Sancta scilicet ea quæ in ara proposita sunt, aduentu Spiritus sancti sanctificata: sancti & vos cùm sitis, sancto Spiritu donati, atque ita sancta sanctis cōueniunt. Vos deinde respondetis: Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus. Verè vnus est ille sanctus, qui est natura sanctus: vos autem etsi sancti sitis, non tamen natura, sed participatione, exercitio & precatione.

Audistis deinceps diuina quadā melodia psallentem, atque ad sacrorū mysteriorū cōmunionē vos adhortātē: Gustate & videte, quòd Christus est Dominus. Num hoc corporeo palato vt istud diiudicetis, vobis præcipitur? Nequaquā, sed potiùs fide certa, et omnis dubitationis experti. Gustantes enim non panē, aut vinū vt gustēt, iubentur, sed quod sub specie est, (videlicet panis & vinum) corpus & sanguinē Christi. Accedens autē

 ad

ad communionē, non expanſis manuū volis accede, neque cū disiūctis digitis, ſed ſiniſtrā, veluti ſedem quandā ſubiicias dextrę, quę tantū Regem ſuſceptura eſt: & concaua manu ſuſcipe corpus Chriſti, dicens: Amē. Sanctificatis ergo diligēter oculis, tum ſancti corporis contactu cōmunica. Caue autē, ne quid inde excidat tibi: quod enim amittas, hoc tanquàm ex proprio membro amiſeris. Nam ſi quis tibi ramēta aurea daret, nónne magna cum diligentia illa teneres, cauēs, ne quid ex illis periret, damnumque ſuſtineres? Et non multò magis & diligentiùs de hoc, quod auro gemmiſque pretioſius eſt, ne mica aliqua ex illo cadat, prouidebis. Tum verò poſt cōmunionem corporis Chriſti, accede & ad calicem ſanguinis illius, nō extendens manus, ſed pronus adorationis in modū, & venerationis, dicens: Amen. Sanctificeris eo ſanguine Chriſti, quem aſſumis: & cùm adhuc eſt humiditas in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontē, & reliqua ſenſuū organa cōſecra. Poſtremò expecta oratione, Deo gratias age, qui te tantis myſteriis dignum reddidit. Retinete has traditiones, & ſine vllius offendiculo voſmet ſeruate: atque à communione vos non præcidatis: neque propter inquinamentum peccati, ſacris hiſce, ſpiritalibuſque myſteriis vos ipſos priuetis. Deus autem pacis perfectè vos ſanctificet, vt integrum corpus veſtrum, & anima in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cōſeruetur. Cui gloria, honor & potentia, Patri & Filio, & Spiritui ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen.

MENSE

MENSE MAIO

CYRILLI ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMORVM EPISTOLA, AD CONSTANTIVM IMPERATOREM PIENTISSIMVM.

De signo Crucis in cælo ex lumine Hierosolymis apparente.

IMPERATORI DEODILECTISSIMO ET PIENTISSIMO,

CONSTANTIO AVGVSTO,

Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in Domino salutem.

PRIMAS hasce ex Hierosolymis ad te Deodilecte Imperator, mitto literarum primitias, quas & te deceat accipere, & me dare: non verborum adulationibus refertas, sed cælestium diuina declarantes prodigia: neque sermonũ oratorio splendore persuasiones aliquas continentes, sed sanctorum angelorum ostentis, per rerum euentum testantes veritatem. Ac alij quidem, vnde habent honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas adferentes, caput tuum persæpè coronant: nos autem non rebus hisce terrenis: quæ enim de terra sunt, finem habent terram: sed cęlestium rerum diuinā virtutem, tempore Deodilecti regni tui, Hierosolymis apparentē, pietati tuæ in notitiam studiosè deducimus: Non vt

nunc

nunc primùm ex ignorãtia peruenias in Dei cognitionem:(videris enim ipse iam alios posse docere, in quibus piè agis) sed vt ista perspiciens confirmeris,& regni à parentibus accepta hæreditate, amplioribus te diuinitùs coronis cælestibus honoratum nõ ignorans: Deo vniuersorum regi,& nunc eas,quas decet,gratias agas:& deinceps maiorem animum aduersus hostes geras. Reuerà enim imperium tuum amatur à Deo: quandoquidem hoc tempore tuo tanta prodigia monstrare non dubitat. Ac tempore quidem Deo dilectissimi & beatæ memoriæ Constantini patris tui, salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est: diuina gratia concedente ei, qui rectè quærebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inuentioné. Tempore verò tuo Domine omnium pientissime Imperator,qui tua erga Deum pietate maiori, parentes tuos superasti, non iam ampliùs de terra, sed de cælis sunt prodigia: quoniam Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, vnigeniti filij Dei, mortis deuictæ tropheum,beata inquam Crux,splendoribus luminis coruscans Hierosolymis apparuit.

Sanctis enim hisce diebus sanctæ pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima Crux, ex lumine constituta in cælo,super sanctissimum montem Golgotham,& vsque ad sanctum montem oliuarum extensa, apparuit: non vni aut alteri tantùm visa: sed vniuersæ ciuitatis multitudini manifestissimè ostensa: neque vt aliquis fortè putauerit celeriter secundùm phantasiam percur-

percurrens: sed compluribus horis supra terram apertè conspecta, coruscis splendoribus radios superans solares: nam si ab illis superaretur, certè obfuscaretur, & lateret. Adeò excellentiores quàm sol emittebat fulgores, vt illicò vniuersa ciuitatis multitudo ad sanctam ecclesiam concurreret, metu illius diuini prodigij, non sine lætitia cōcitata, iuuenum simul & senum, virorum & mulierum, & omnis ætatis, ad ipsas vsque in thalamis per domos recumbentes puellas, vicinorum hospitum Christianorum, & aliunde aduenientium ethnicorum ingens erat spectaculum, qui tum concordi, & vno ore omnes, Iesum Christum Dominum nostrum, filium Dei vnigenitum, eiusmodi mirabilium effectorem laudabant: reipsa & experientia discentes, quod Christianorum pientissimum dogma, non est in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, non ab hominibus tantùm annuntiatum, sed de cælis diuinitùs testificatum. Cùm igitur nos incolæ Hierosolymitani, paradoxum hoc prodigiū hisce oculis percepissemus, Deo quidem omnium regi, & filio Dei vnigenito, ita vt æquū est, gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deo dilecta potētia, in his locis sanctis effudimus. Operæpretiū autem putaui, cælestes hasce & diuinas ostensiones silentio non præterire: quin potiùs bonum nuncium tibi, diuinamque ex his benignitatem, per has literas studui adferre: vt in bono fundamēto, anteà partæ fidei, ex his quæ subitò diuinitusque

tusque demonstrata sunt, ampliorem extruens notitiam, firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christum spem assumas: atque confidens, & omni fortitudine repletus, tāquàm is, qui desuper Deum habet socium, Crucis trophæum efferas honorificentissimè, gloriationem gloriationum, signum producens, quod in cælo ostensum est: cuius effigiem cùm ostenderet hominibus, etiam cælum multùm gloriabatur, & lætabatur.

Atque hoc quidem prodigiū Imperator Deo dilectissime, prophetarum testimoniis, ac verbis Christi, quæ sunt in Euangeliis, prædictum: & nunc iam peractum est, & deinceps ampliùs perficietur. Nam in Euangelio secundū Matthæum, cùm Saluator rerum futurarum cognitionem beatis Apostolis suis traderet, & per illos aliis, qui cum eo versabantur, apertissimè prædixit: Et tunc, inquit, apparebit signū filij hominis in cælo. Quem sacrū Euangeliorum librū de more in manum accipiens, quę de isto signo ibi sunt, prędictiones & testimonia scripta reperies: quibus Euangeliis vt maius adhibeas studiū, te Domine admoneo: propter earum, quæ reliqua istic descripta sunt, seriem rerum à Saluatore prædictarum, & magna indigentium obseruatione non sinę pietate, ne aliquod ab aduersaria virtute detrimentum patiamur.

Has tibi Imperator Deo dilectissime, sermonum meorum offero primitias: has ab Hierosolymis primas annuntio voces, tibi maximè germano,

mano, & omnis pietatis ſtudioſo, Chriſti vnigeniti filij Dei, & Saluatoris noſtri, vnà nobiſcum adoratori: qui ſecundùm diuinas ſcripturas Hieroſolymis mundi operatus eſt ſalutem, qui mortem quidem hîc perpeſſus eſt, proprioque ac pretioſo ſanguine ſuo, hominũ peccata deleuit: vitam verò & incorruptibilitatem ſpiritalem, cæleſtemque gratiam credẽtibus omnibus prębuit. Cuius potentia & gratia te cuſtoditum, & lætantem, ſplendidioribusque ac maioribus in officiis pietatis verſantem, atque filium proprium regiis inſignientem ornamentis: ipſe Rex omniũ Deus, totius beneficentiæ exhibitor, multis annorum periodis pacificis, ad honorem & gloriam Chriſtianis, mundoque vniuerſo ſeruet perpetuo: potentioremque te efficiat, & omni ornatum virtute, vt pro more ſanctarum eccleſiarum, Imperiique Romani, humanitatem demonſtres, & amplioribus pietatis coronis, in multos annorum circulos quietos reſplendeas. Deus vniuerſorum id nobis concedat, Auguſte Imperator Deo dilectiſſime, laudantibus ſemper ſanctam & ὁμοούσιον, id eſt, conſubſtantialem Trinitatem, verum Deum noſtrum, quem decet omnis gloria in ſecula ſeculorum,
Amen.